

МІЖНАРОДНІ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІ
НАУКОВІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.economy-confer.com.ua

Світ наукових досліджень

Збірник наукових
публікацій міжнародної
мультидисциплінарної наукової
інтернет-конференції

Випуск 25

14-15 грудня 2023 р.

ISSN 2786-6823 (print)

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI
W OPOLU

Тернопіль, Україна – Ополе, Польща
2023

УДК 001 (063)

Світ наукових досліджень. Випуск 25: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 14-15 грудня 2023 р.) / за ред. : О. Патряк та ін. ГО “Наукова спільнота”, WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФО- П Шпак В.Б. 2023. 362 с.

Збірник наукових публікацій укладено за матеріалами доповідей наукової мультидисциплінарної інтернет-конференції «Світ наукових досліджень. Випуск 25», які оприлюднені на інтернет-сторінці www.economy-confer.com.ua

Оргкомітет

ГО Наукова спільнота

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юріївна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент, ЛНТУ;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, ТНПУ імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:

46005, Україна, м. Тернопіль, а/с 797

тел. +380977547363 e-mail: economy-confer@ukr.net

Оргкомітет конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим. Усі роботи ліцензуються відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License

ISSN 2786-6823 (print)

© ГО “Наукова спільнота” 2023

© Автори статей 2023

ЗМІСТ

Економічне спрямування

<i>Karina Vaha</i> ADVANTAGES OF INNOVATIVE BUSINESS MODELS IN BUSINESS MANAGEMENT.....	17
<i>Vladyslava Kot</i> HOW DO INNOVATION AND TECHNOLOGICAL ADVANCEMENTS INFLUENCE COMPETITION IN INTERNATIONAL MARKETS?.....	19
<i>Бабійчук Захар Сергійович</i> ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ...22	22
<i>Безп'ятко Ольга Анатоліївна, Костенюк Юлія Борисівна</i> ФОРМУВАННЯ МІСЦІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ МОДЕЛІ ДЕРЕКА АБЕЛЯ.....	24
<i>Беліменко Олександр Ігорович</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	27
<i>Бочкар'єв Микита, Чатченко Тетяна</i> ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У ПЕРІОД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.....	29
<i>Гальченко Діана Миколаївна, Череп Алла Василівна</i> БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	33
<i>Гулько Катерина Ігорівна, Рац Ольга Миколаївна, Будник Анастасія Михайлівна</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНИЦІ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	35
<i>Завоюра Катерина Віталіївна</i> ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	38

<i>Завоюра Катерина Віталіївна</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я – ПОЧАТОК ЗНАЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	41
<i>Ковальчук Юрій Русланович</i> WEB 3.0: НАСТУПНА СХОДИНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	43
<i>Костенюк Юлія Борисівна, Вовк Ірина Сергіївна</i> ЗАСТОСУВАННЯ SWOT-АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	47
<i>Красіна Катерина Олександрівна, Довбня Світлана Борисівна</i> ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ТОВАРІВ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ.....	50
<i>Маковоз Оксана Сергіївна, Яценко Ольга Миколаївна, Ковальов Олексій Миколайович, Скочко Андрій Васильович</i> УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ МЕНЕДЖЕРІВ ІТ-КОМПАНІЙ.....	53
<i>Малкович Дмитро Дмитрович</i> АНАЛІЗ СЕГМЕНТІВ РИНКУ КОМПАНІЇ «УКРПОШТА».....	58
<i>Мельниченко Дмитро Олегович</i> МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ВЕЛИЧИНИ АДАПТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	60
<i>Мухін Данііл, Коломієць Ганна</i> СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КОНКУРЕНТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗРОСТАЮЧОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	62
<i>Найдьон Анатолій Олегович</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	66
<i>Найдьон Юрій Олегович</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	69

Ошита Андрій Віталійович, Тимошенко Дар'я Сергіївна
ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДРОДЖЕННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....72

Склярів Ілля Володимирович
НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ВІЙН.....73

Ступак Анастасія Станіславівна, Нестеренко Оксана Михайлівна
ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....76

Щербаков Володимир Костянтинівич, Вакула Ольга Леонідівна
**ОГЛЯД ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ
МЕРЕЖАМИ ВІДДІЛЕНЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....80**

Інформаційні системи і технології

Ilia Poloz
**ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CYBERSECURITY:
OPPORTUNITIES, CHALLENGES, AND PROSPECTS.....85**

Oleksii Balitskyi, Andrii Topalov, Denys Halapsis, Valentyn Khoda
**STUDY OF THE MAGNETIC FIELD OF THE FERROMAGNETIC
FILM THICKNESS SENSOR BASED ON THE HALL EFFECT.....87**

Yurii Buchavyi
**GEOINFORMATION SYSTEM FOR ACCOUNTING AND
CERTIFICATION OF TREES IN URBANIZED AREAS.....90**

Артеменко Андрій Вікторович
КІБЕРБЕЗПЕКА БІЗНЕСУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....93

Гобир Лідія Мирославівна, Ваврик Тетяна Олександрівна
**ОГЛЯД МОДЕЛЕЙ НАДАННЯ ХМАРНИХ ПОСЛУГ:
PUBLIC, PRIVATE TA HYBRID.....97**

*Єршов Андрій Олександрович, Вичужанін Володимир Вікторович,
Рудніченко Микола Дмитрович*
**РОЗРОБКА СТРУКТУРИ СХОВИЩА ДАНИХ ДЛЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ БАЗИ ЗНАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ.....99**

Корня Павло Віталійович
**ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ.....102**

*Маліновський Вадім Ігорович, Димов Анатолій Олександрович,
Васілевський Денис Анатолійович*
**МОДЕЛІ І ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДАНИХ
В СИСТЕМАХ БЕЗПЕКИ ПРИСТРОЇВ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ.....104**

Маркопольський Сергій Володимирович
**ОГЛЯД ІСНУЮЧИХ РІШЕНЬ ВИЯВЛЕННЯ
АНТРОПОГЕННИХ АВАРІЙ І КАТАСТРОФ.....107**

Фетісов Богдан Михайлович
**СУЧАСНІ МЕРЕЖЕВІ ПРИСТРОЇ КОМПАНІЇ CISCO
В БЕЗДРОВОМУ З'ЄДНАННІ WIFI 6.....109**

Черешнюк Олексій Ігорович, Паламарчук Євген Анатолійович
**ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В
ЕЛЕКТРОННОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....112**

Педагогічні науки

Василюк Валерія Миколаївна
**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....116**

Верлан Тетяна Леонідівна
**ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ GOOGLE ПІД ЧАС
ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....118**

Глуценко Оксана Павлівна, Щербакова Марина Анатоліївна
ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....121

*Денисовець Тамара Михайлівна, Долідзе Алфес Іванович,
Олефір Дмитро Олександрович*
**ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ТРЕНЕРІВ.....124**

Оліфіренко Єва В'ячеславівна
**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ
ПОВНОЗНАЧНИХ ЧАСТИН МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....126**

Подольчук Станіслав Вікторович
**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ
КОМП'ЮТЕРІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....131**

Скидан Сергій Олександрович
**ОСВІТНІ МЕДІАТЕКСТИ В ДИСКУРСІ МІЖКІЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ.....133**

Снітовська Ольга Йосипівна
**РЕФЛЕКСІЇ ГЛОБАЛІЗМУ ТА АНТИГЛОБАЛІЗМУ ВИЩОЇ
ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ.....135**

Стеценко Олена Олексіївна, Бровко Лариса Василівна
**СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО
ВІДЕО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....137**

Юсюк Андрій Васильович, Федонюк Юрій Анатолійович
**ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПОБУДОВИ ТРИГОНОМЕТРИЧНИХ
ФУНКЦІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОГРАМИ,
СТВОРЕНОЇ В PROCESSING.....139**

*Яніцька Леся Василівна, Постернак Наталія Олександрівна,
Михайлова Алла Георгіївна, Білявський Сергій Миколайович*
**ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ
«МОЛЕКУЛЯРНА БІОЛОГІЯ».....141**

Психологічні науки

*Рогаль Ніна Іванівна, Синельников Роман Юрійович,
Плис Марія Олександрівна*
**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІ З РІЗНИМ
РІВНЕМ СХИЛЬНОСТІ ДО АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ.....144**

Чорна Ірина Михайлівна, Приступа Анастасія Михайлівна
**ПРОФДІАГНОСТИКА HR-МЕНЕДЖЕРОМ
ПРОФВІДПОВІДНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ТОРГОВИХ МЕРЕЖ.....147**

Юридичні науки

Зубицька Ірина Володимирівна
**ЩОДО ПИТАННЯ ПРИМИРЕННЯ СТОРІН В
АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....151**

Петришина Марина Олександрівна
**ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ
ТА У ПОВОЄННИЙ ЧАС В УКРАЇНІ.....153**

Пиркова Іванна Володимирівна
**ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО
СТАТУСУ ВИКРИВАЧІВ.....156**

Історичні науки

Галич Юлія Володимирівна, Ямпольська Лариса Миколаївна
**ВІЙСЬКОВА РЕФОРМА МЕЙДЗІЙСЬКОЇ ЯПОНІЇ ТА ЇЇ
ВПЛИВ НА ДОЛЮ САМУРАЙСТВА.....161**

Песоцький Максим Миколайович
**ВАДИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ
ОРГАНІВ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ УКРАЇНИ В СЕРЕДИНІ 1920-Х РР.....164**

Філософські науки

Зварич Дарія Сергіївна, Пінчук Євгеній Анатолійович
**СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ ТІЛОВИХОВАННЯ ІНДІЇ:
ЙОГА ЯК ФІЛОСОФІЯ ДУШІ І ТІЛА.....168**

Культурологія

*Колядич Яна Олександрівна, Уваров Олександр Геннадійович,
Меркулова Єлизавета Олександрівна, Демочко Ганна Леонідівна*
ТРАДИЦІЙНИЙ ВЕСІЛЬНИЙ ОДЯГ УКРАЇНИ.....171

Філологічні науки

Inessa Azarova, Kateryna Ukrainets
**THE CONCEPT OF GENDER ASYMMETRY IN MODERN
SOCIOCULTURAL REALITY.....173**

Бакалюк Олена Олександрівна
**ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ АНАТОЛІЯ ДІМАРОВА –
ПИСЬМЕННИКА, РОМАНІСТА, «ДУХОВНОГО БАТЬКА
ШЕСТИДЕСЯТНИКІВ».....175**

Ващенко Тетяна Володимирівна
**ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОЇ СИСТЕМИ РОМАНУ
ІРЕНИ КАРПИ «ТІЛЬКИ НІКОМУ ПРО ЦЕ НЕ КАЖИ».....179**

*Карлова Тетяна Євгенівна, Кравчук Оксана Миколаївна,
Рашиді Бахрам Рахім, Рашиді Рамін Бахрам*
ТЕРМІНОСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ.....182

Сміла Аліна Сергіївна
**ОБРАЗ-СИМВОЛ СОНЦЯ В ПОВІСТІ ТОДОСЯ ОСЬМАЧКИ
«СТАРШИЙ БОЯРИН».....185**

Шановал Сергій Олександрович
ПРО СПЕЦИФІКУ ЗБІРКИ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ТАМПЛІЄРИ»....187

Мистецтвознавство

Лелик Ярослав Романович, Семененко Ірина Олександрівна
**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА ВОЛИНИ.
МУЗЕЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
МИСТЕЦТВА КОРСАКІВ.....189**

Соціологічні науки

Білик Ольга Миколаївна, Марчик Олександра Олегівна
**ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ
СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА.....193**

Політичні науки

Вербицька Анастасія Ігорівна
**ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА В СУЧАСНИХ
ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ.....196**

Фізичне виховання та спорт

Mariia Serhiivna Onofriichuk
CHEERLEADING IN THE WORLD AND UKRAINE.....199

Березникова Аліна Олегівна, Дідковський Олександр Петрович
ОСНОВИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ.....201

Куртова Олена, Грабовський Микола
**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕХНІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ.....205**

Платова Дар`я Станіславівна, Дідковський Олександр Петрович
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....208

Політько Олена Валеріївна
**ОЦІНКА ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ТА РУХОВОЇ
ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ПЛАВЦІВ ТА ШКОЛЯРІВ 13–14 РОКІВ,
ЯКІ НЕ ЗАЙМАЮТЬСЯ СПОРТИВНИМ ПЛАВАННЯМ.....210**

Рогізна Мирослава Денисівна, Дідковський Олександр Петрович
**ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ
ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР.....213**

Романенко Сергій Степанович, Пенєзєв Максим Андрійович
**ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СПРИТНОСТІ В ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ РЕГБІСТІВ.....216**

Державне управління

Аліфанов Андрій Дмитрович

**МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ
СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....220**

Бищенко Галина Миколаївна

**ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.....225**

Лавний Андрій Васильович

**ЕКОЛОГІЧНЕ ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ
СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....227**

Ткач Всеволод Олегович

**ГЛОБАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ В
КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ УКРАЇНІ.....230**

Соціальні комунікації

Полюхович Альона Ярославівна, Крет Ольга Віталіївна

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ «Я-БРЕНДУ» ПУБЛІЧНОЇ
ОСОБИСТОСТІ.....234**

Медичні науки

Maryna Leonidivna Sharayeva

**FROM DRUG SAFETY TO PATIENT SAFETY
IN CARDIOVASCULAR PRACTICE:
A FOCUS ON POLYPHARMACY.....238**

Viktor Sergeevich Biryukov, Milana Myhailovna Myinia

**THE ROLE OF GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEMS
METHODS IN STUDYING THE EPIDEMIOLOGY
OF DISEASES OF THE URINARY SYSTEM.....241**

Volodymyr Dubas, Uluana Kuz

**OUR EXPERIENCE IN MANAGING CHILDREN WITH
NONUNION OF THE SCAPHOID BONE.....245**

<i>Берегова Катерина Василівна, Бусел Світлана Валентинівна</i> РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КЛІНІК У РОЗВИТКУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	247
<i>Бусел Світлана Валентинівна, Дробко Анастасія Юріївна</i> АВТОМАТИЗОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕЛЕМЕДИЦИНА В УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КЛІНІКАХ.....	250
<i>Бусел Світлана Валентинівна, Косюга Світлана Русланівна</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСЛУГ ТЕЛЕМЕДИЦИНИ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	253
<i>Бусел Світлана Валентинівна, Сисоєва Інна Вікторівна</i> РОЗРОБКА ШЛЯХІВ ПОЛІПШЕННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАЦІОНАРНОЇ ДОПОМОГИ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	255
<i>Гайдаш Ігор Славович, Семенюк Аліна Павлівна, Журба Олександр Анатолійович, Євтушенко Юлія Олександрівна</i> ГЕНДЕРНА І ВІКОВА СТРУКТУРА ЗЛОЯКІСНОЇ ОНКОПАТОЛОГІЇ ЗА ДАНИМИ РІВНЕНСЬКОГО ПРОТИПУХЛИННОГО ЦЕНТРУ.....	259
<i>Гайдаш Ігор Славович, Скрябіна Олена Миколаївна, Гайдаш Ірина Анатоліївна, Скрябіна Анна Олександрівна</i> ГІГІЄНІЧНИЙ СКРИНІНГ ПОВЕРХНЕВОЇ ВОДИ ЖЕНЕВСЬКОГО ОЗЕРА.....	261
<i>Гайдаш Ігор Славович, Шабельник Олег Іванович, Гайдаш Ірина Анатоліївна, Янчевський Олександр Валерійович</i> ВПЛИВ ЕПІХЛОРГІДРИНА НА ПЕРЕКИСНЕ ОКИСЛЕННЯ ЛІПІДІВ В ЕРИТРОЦИТАХ КРОВІ ЛЮДИНИ IN VITRO.....	264
<i>Жога Софія Русланівна</i> АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КІНЕЗІОТЕЙПУВАННЯ У ВІДНОВНОМУ ЛІКУВАННІ ЛАТЕРАЛЬНОГО ЕПКОНДИЛІТУ ЛІКТЬОВОГО СУГЛОБА.....	266
<i>Князькова Валентина Яківна, Лінькова Тетяна Василівна</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	268

<i>Короленко Вікторія Вікторівна, Мохорт Геннадій Анатолійович</i> СЕЗОННІСТЬ СМЕРТНОСТІ В УКРАЇНІ В 2015-2021 РОКАХ.....	272
<i>Кузнецова Мілена Олександрівна, Рзаєва Аян Асаф кизи</i> ІНСУЛІНОРЕЗИСТЕНТНІСТЬ ЗА УМОВ РОЗВИТКУ СИНДРОМУ ПОЛКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ.....	274
<i>Кузнецова Мілена Олександрівна, Щербак Софія Андріївна</i> ВПЛИВ ЕНДОГЕННИХ ТА ЕКЗОГЕННИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ.....	276
<i>Муріна Марія Олександрівна</i> МОНІТОРИНГ РОЗПОВСЮДЖЕНОСТІ СКАЗУ В УКРАЇНІ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	278
<i>Приболовець Ксенія Олексіївна, Бусел Світлана Валентинівна, Рудінська Олена Володимирівна</i> ВПЛИВ КАДРОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ГОСПІТАЛЬНИХ ОКРУГІВ ТА КЛАСТЕРНОЇ МЕРЕЖІ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ.....	280
<i>Рудінська Олена Володимирівна, Красіленко Тетяна Миколаївна</i> АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	283
<i>Рудінська Олена Володимирівна, Попова Марта Леонідівна</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	286
<i>Себов Валерій Іванович, Атанасов Олександр Олександрович</i> ОЦІНКА ІНФОРМАТИВНОСТІ КЛІНІКО-ЛАБОРАТОРНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ УСКЛАДНЕНЬ У ХВОРИХ З ПЕРЕЛОМАМИ НИЖНЬОЇ ЩЕЛЕПИ.....	289
<i>Соколовська Ольга Олегівна, Глушко-Маківська Альона Петрівна, Мохорт Геннадій Анатолійович</i> ОЦІНКА ВПЛИВУ ЛІКУВАННЯ ПРОТИБОТУЛІНІЧНОЮ СИРОВАТКОЮ НА РИЗИК СМЕРТІ ХВОРИХ НА ХАРЧОВИЙ БОТУЛІЗМ У 2017-2021 РОКАХ.....	292

Солтисік Леся Миколаївна
**АНАЛІЗ РЕСПІРАТОРНОЇ ПІДТРИМКИ В СТУДЕНТОК
З ПРОЯВАМИ ІДІОПАТИЧНОЇ АРТЕРІАЛЬНОЇ
ГІПОТЕНЗІЇ В УМОВАХ ФОРСОВАНОГО ДИХАННЯ.....294**

Фесенко Віктор Іванович, Глазунов Олег Анатолійович
**СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ЕТІОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ В
РОЗВИТКУ КАНДИДОЗУ РОТОВОЇ ПОРОЖНИНИ.....297**

*Шемонаєва Катерина Федорівна, Жукова Дар'я Миколаївна,
Кирилюк Анастасія Олександрівна*
ФІТОТЕРАПІЯ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ.....305

Фармацевтичні науки

Гадяк Соломія Богданівна, Гадяк Ірина Василівна
**ВИВЧЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ ПРОБІОТИКІВ
ДЛЯ ДІТЕЙ РІЗНОГО ВІКУ.....308**

*Кононенко Анна Володимирівна, Корнієнко Євгенія Олексіївна,
Васильченко Вікторія Сергіївна*
**КЛІНІКО-ФАРМАКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО
ЗАСТОСУВАННЯ АНТАЦИДІВ.....310**

Сільськогосподарські науки

Громова Таїсія Вікторівна
**ВІДТВОРЮВАЛЬНІ ЯКОСТІ СВИНОМАТОК ЗА
РІЗНИХ ПОЄДНАНЬ.....313**

Біологічні науки

Бочарова Анастасія Олександрівна
**БІОЛОГІЧНА РОЛЬ ВІТАМІНУ D ТА ЙОГО ВПЛИВ
НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.....316**

Козачишин Іванна Іванівна
**ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗМІНИ ПЕЧІНКИ В УМОВАХ
ХРОНІЧНОЇ АЛКОГОЛЬНОЇ ІНТОКСИКАЦІЇ.....318**

Геологічні науки

*Білик Наталія Теодорівна, Білай Вероніка Павлівна,
Побережська Ірина Володимирівна, Войтович Світлана Петрівна*
**ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗІРЦЯ ПОРОДИ З ДНА ПІВНІЧНО-
ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ АТЛАНТИЧНОГО ОКЕАНУ
(40°57'36'' N, 54°01'26'' W, 4865 м).....321**

*Войтович Світлана Петрівна, Побережська Ірина Володимирівна,
Білик Наталія Теодорівна, Шваєвський Олександр Васильович*
**КІМБЕРЛІТИ: ВІД ГЛИБИН ЗЕМЛІ ДО
ЕКСПОЗИЦІЇ В МУЗЕЯХ.....325**

Фізико-математичні науки

Сокіл Анастасія Юріївна
**ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ
МОДЕЛЕЙ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....330**

Шепарович Ірина Богданівна, Карпин Захар Васильович
**ПРО КРАТНУ ІНТЕРПОЛЯЦІЙНУ ЗАДАЧУ ТА РОЗВ'ЯЗОК
ЛІНІЙНОГО ОДНОРІДНОГО ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОГО
РІВНЯННЯ ДРУГОГО ПОРЯДКУ З
ЦІЛИМИ КОЕФІЦІЄНТАМИ.....333**

Технічні науки

Alexander Khrulev
**LOGICAL METHOD FOR DETERMINING THE FAILURES DUE
TO ENGINE OIL DEGRADATION, IN TASKS OF EXPERTISE
OF AUTOMOTIVE ENGINE TECHNICAL CONDITION.....336**

Oleksii Balitskyi, Andrii Topalov, Serhii Robotko, Oleksii Povorozniuk
**FEATURES OF THE MAGNETORHEOLOGICAL DAMPER
IN COMPARISON WITH OTHER TYPES
OF MAGNETIC DAMPERS.....340**

<i>Volodymyr Hura</i> EXPLORING AIR POLLUTION DATA THROUGH MULTIVARIATE STATISTICAL ANALYSIS.....	343
<i>Боженко Михайло Федорович, Мельниченко Ігор Олегович, Мітленко Марія Віталіївна</i> ГЛИБОКА УТИЛІЗАЦІЯ ТЕПЛОТИ ДИМОВИХ ГАЗІВ КОТЕЛЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ТЕПЛОУТИЛІЗАЦІЙНИХ УСТАНОВОК.....	346
<i>Думин Володимир Володимирович, Шпак Оксана Іванівна</i> АНАЛІЗ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ДИЗЕЛЬНОГО ПАЛИВА.....	350
<i>Іваницький Валентин Петрович, Фозекош Діана Дмитрівна, Шемет Андрій Васильович</i> ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ МІКРОКЛІМАТУ ЦЕХУ ШТАМПУВАННЯ ПЛАСТМАСОВИХ ДЕТАЛЕЙ.....	352
<i>Коцюбайло Антон Васильович, Антонюк Олександр Ігорович</i> СИСТЕМА КЕРУВАННЯ ПОГЛЯДОМ НА ОСНОВІ МЕТОДУ ЕЛЕКТРООКУЛОГРАМИ.....	354
<i>Штена Євгеній Павлович, Шейда Голбад Камбіз Ахмадович</i> УПРАВЛІННЯ ЕЛЕКТРОПРИВОМ ПЕРЕМІЩЕННЯ КОЗЛОВОГО КРАНА.....	357

ADVANTAGES OF INNOVATIVE BUSINESS MODELS IN BUSINESS MANAGEMENT

Karina Vaha

*the 1st year student of the Master program,
State University of Trade and Economics*

Supervisor: Kateryna Bagatska

*Candidate of Economic Sciences, Docent,
State University of Trade and Economics*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5093/>

In an era where everything is updated at the speed of light, constant changes are taking place in the domestic and foreign markets, everything is moving to the level of digitization, virtuality, any business also needs to be in the trend, follow new implementations in order to remain a competitive player in the market. The success of the company usually depends not only on the management, but also on improving the business model of the organization. Usually, innovations in business are not focused on products, technologies, and most importantly, on the business model

A business model is a description of how a company will make money. It shows what needs to be done to grow a business, the resources it needs, and how to combine it into a single mechanism.

Innovative business models are ways of creating, delivering and capturing value that differ from traditional models. They give businesses a competitive advantage by enabling them to offer new products, services or solutions to customers, reduce costs, increase efficiency and adapt to changes in the market environment.

Innovation usually means new technological solutions, but an equally important and powerful tool for business development and its revolutionary transformation is innovation in business modeling. A business model describes how a company creates, sells and delivers value to customers.

It is innovative approaches to creating value for customers, forming target market segments and directing logistics flows that ultimately provide an innovative business model. It is worth noting that an innovative business model is characterized by the fact that the competitive advantages obtained as a result of its implementation persist much longer than the advantages obtained due to an innovative product or service. Competitors can not only quickly copy an innovative product or service, but also improve it. However, it is almost impossible to quickly copy and launch a business model, so an innovative business model has a much stronger competitive potential and better protection against copying.

The main advantages of innovative business models in the organization's competitiveness management system compared to traditional ones are 8 competitive tools. In contrast to classical methods, which involve innovations in one or two areas

of the enterprise's economic mechanism, the introduction of new business models will make it possible to make significant changes in most of its elements, including in the selection of the target needs of the enterprise. potential of the enterprise. consumer, the mechanism of profit management and the way of their sustainable combination [2].

Among the advantages of innovative business models in business management, the following can be distinguished:

- innovative business models allow enterprises to stand out from competitors and create unique value for their target audience. For example, Airbnb uses an innovative business model that allows people to rent out their homes or find places to stay around the world using an online platform.

- innovative business models that contribute to the development and implementation of new technologies that improve the quality of products or services, increase productivity and reduce risks. For example, Tesla uses an innovative business model based on the production of electric cars, solar panels and batteries that use advanced technology and design.

- they also stimulate the creativity and initiative of employees who can offer new ideas, experiment and learn from mistakes. Innovation attracts the best talent. Forward-thinking professionals seek organizations that are at the forefront of industry trends, known for fostering creativity and embracing change. Assembling a team that shares a commitment to innovation becomes a strategic advantage in a competitive talent environment.

- innovative business models open new markets or segments that were previously inaccessible or unprofitable. For example, Netflix uses an innovative business model that allows users to watch movies and series online for a fixed monthly fee instead of buying or renting discs [1].

It should be noted that innovative business models can have many advantages for enterprises trying to succeed in today's dynamic world. They require entrepreneurs and managers to have a high level of strategic thinking, critical analysis, creative approach and readiness for change.

One of the most important benefits of implementing innovative business models is the flexibility and adaptability they offer. In an era marked by rapid technological progress and constant market dynamics, companies need to quickly respond to changes in consumer behavior, industry trends and global events. Innovative models enable companies to quickly overcome uncertainties by adjusting strategies and operations in real time.

The competitive advantage gained through innovation cannot be overstated. Companies that introduce new ideas, products or approaches position themselves as industry leaders, attracting the attention and loyalty of consumers. In a world where standing out is critical, innovative business models serve as catalysts for differentiation, helping organizations create distinctive features and secure stronger market positions.

Innovation is not just a business strategy; it is a risk management tool. Businesses that innovate diversify their portfolios and experiment with new approaches, reducing the risks associated with market fluctuations, changing consumer preferences, or unforeseen external disruptions.

Strategic partnerships and collaborations often arise as a natural byproduct of innovative business models. Organizations that innovate are more likely to form alliances with like-minded people, creating synergies that increase resources and capabilities.

The advantages of innovative business models in business management are multifaceted and transformational. Innovation is the driving force behind sustained success in today's business landscape, from quickly overcoming uncertainty to providing competitive advantage and fostering internal creativity. As business continues to evolve, those at the forefront of innovation will undoubtedly shape the future of industries and redefine the parameters of success.

References:

1. Kasych A. O. (2019) Business models of modern enterprises: concepts, types, foreign experience. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 37, 86-92.
2. Omelchenko A. Review INNOVATIVE BUSINESS MODELS AS A TOOL FOR STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE. *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/254847/253904>
3. PEREIRA D. Business Model Innovation: Strategies and Examples for Successful Transformation. *Business Model Analyst*. URL: <https://businessmodelanalyst.com/business-model-innovation/> .

HOW DO INNOVATION AND TECHNOLOGICAL ADVANCEMENTS INFLUENCE COMPETITION IN INTERNATIONAL MARKETS?

Vladyslava Kot

*4th year student of the Faculty of International Trade and Law,
State university of Trade and Economics, Ukraine*

Науковий керівник: Олійник Андрій Анатолійович

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародного менеджменту,
Державний торговельно-економічний університет*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5127/>

In the ever-evolving world of international trade, innovation and technological advancements emerge as dynamic catalysts, wielding transformative influence on the competitive terrain and catalyzing economic expansion. These forces not only herald the advent of pioneering products and services but also instigate a revolution in production methodologies, reshape consumer expectations, and exert a profound impact on government policies. Collectively, they become agents of fundamental change, steering the course of global commerce into new and uncharted territories.

Innovations in technology, the foundation of efficiency, are essential for increasing output and optimizing processes. Technological advancements enable companies to enhance their competitiveness in global marketplaces by streamlining processes, cutting expenses, and enhancing quality control. Innovations in robotics and factory automation, for instance, have given businesses a competitive advantage in international marketplaces by enabling them to create items more effectively and economically.

The interplay between innovation and market competition becomes evident through practical instances, and a compelling illustration can be drawn from the smartphone industry. Over the last decade, a vigorous competition has unfolded among prominent smartphone manufacturers such as Apple, Samsung, and Huawei. This heightened rivalry has compelled these companies to consistently introduce innovations, presenting new features, technologies, and designs. Consequently, smartphones have undergone a rapid transformation, evolving from basic communication devices to sophisticated handheld computers capable of executing diverse tasks. The competition within this sector has not only been advantageous for the involved companies but has also proven beneficial for consumers, who now enjoy access to a variety of inventive and feature-rich smartphones [2].

Furthermore, technological innovations ease the process of entering and expanding within markets, dismantling entry barriers and allowing businesses to connect with a broader audience. Progress in communication, transportation, and logistics has simplified the interaction between companies and customers, as well as suppliers on a global scale. Notably, the emergence of e-commerce platforms and digital marketplaces has afforded businesses a worldwide storefront, broadening their market outreach and nurturing competition on an international level.

In today's swiftly changing and fiercely competitive market, innovation stands not only as a necessity for business survival but also as a driving force for expanding market presence and engaging in global competition. Through the adoption of innovation and a continual evolution of their products, services, and processes, companies not only maintain a competitive edge but also open avenues for entering new markets and attracting a global customer base. The intersection of innovation and technological advancements plays a pivotal role in shaping consumer expectations and preferences, thereby influencing the patterns of demand and the range of products available. Businesses that adeptly adjust to these shifting preferences and offer inventive products and services gain a competitive edge in international markets. For example, the increasing demand for environmentally friendly products has compelled companies to develop sustainable solutions and practices, elevating their competitiveness in environmentally conscious markets.

Netflix serves as a prominent illustration of how innovation can propel the expansion of markets and foster global competition. Initially operating as a DVD rental-by-mail service, Netflix astutely identified the rising popularity of digital streaming and pivoted its emphasis to online content delivery. Through substantial investments in technology and content creation, Netflix disrupted the conventional television industry and extended its services globally. Leveraging its innovative streaming platform and tailored recommendations, Netflix has effectively competed against traditional broadcasters, garnering a substantial subscriber base on a global scale [2].

It is noteworthy that the integration of automation, robotics, and AI-based systems has rationalized manufacturing, distribution, and supply chain operations. This not only results in cost reduction but also enables companies to swiftly respond to market demands. For instance, AI-driven inventory management systems can anticipate patterns in demand and optimize production, preventing both surplus inventory and stockouts. This agility positions companies to maintain a competitive advantage and adapt to fluctuations in market conditions. AI, specifically, harbors the potential to significantly transform global markets in various ways. AI algorithms and machine learning techniques possess the capability to analyze extensive datasets, unveil concealed patterns, and generate valuable insights. This has the potential to greatly enhance decision-making processes, spanning from market research and customer segmentation to pricing strategies and risk assessments. For example, businesses can utilize AI to analyze consumer behavior and preferences, allowing them to customize their products and marketing strategies accordingly. This not only heightens competitiveness but also elevates customer satisfaction [1].

Nevertheless, innovation and technological advancements can serve as disruptive agents, bringing about a revolution in industries and making existing business models outdated. Companies that do not adjust to the evolving landscape run the risk of falling behind. For instance, the emergence of smartphones and mobile internet has caused disruption in the telecommunications industry, compelling traditional telecom companies to adjust their strategies and introduce new services to stay competitive. Likewise, progress in artificial intelligence is reshaping various sectors, from healthcare to finance, necessitating that companies either adapt or confront obsolescence.

To conclude, innovation and technological advancements are formidable catalysts in international markets, fostering the emergence of new markets, boosting productivity, broadening market reach, causing industry disruptions, establishing fresh competitive advantages, fostering collaborative networks, shaping consumer preferences, and impacting government policies. Companies that enthusiastically embrace innovation and harness technological progress are strategically positioned to navigate the intricacies of global trade and prosper in the dynamic realm of international commerce.

References:

1. Competition and innovation – OECD. (n.d.). <https://www.oecd.org/daf/competition/competition-and-innovation-a-theoretical-perspective-2023.pdf>
2. The impact of innovation on market competition. FasterCapital. (n. d.). <https://fastercapital.com/content/The-Impact-of-Innovation-on-Market-Competition.html>

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Бабійчук Захар Сергійович

студент, факультет міжнародної торгівлі та права,

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5116/>

Ключові слова: Глобалізація, Євроатлантична інтеграція, Диверсифікація, Регіональна співпраця, Міжнародна співпраця, Безпека, Культурний обмін.

Keywords: Globalization, Euro-Atlantic integration, Diversification, Regional cooperation, International cooperation, Security, Cultural exchange.

Зовнішня політика України в умовах глобалізації грає ключову роль у встановленні та розширенні зовнішніх взаємин країни з іншими державами та міжнародними організаціями. Україна, як і більшість країн світу, не може ігнорувати глобалізаційні процеси, які відбуваються у сучасному світі. Глобалізація визначається як процес зближення країн та народів у світовому масштабі, що включає в себе економічну, політичну, соціальну та культурну інтеграцію.

Глобалізація на сьогодні є визначальним фактором у зовнішній політиці кожної країни, у тому числі для України. Глобальні процеси значно впливають на національні інтереси України в різних аспектах, таких як економіка, безпека, культурний обмін та міжнародна співпраця.

У контексті економіки, світова глобалізація відкриває нові можливості для України у міжнародній торгівлі, інвестиціях та економічній співпраці. Одночасно, вона створює конкуренцію та вимагає від країни адаптації до світових економічних та торговельних стандартів.

У сфері безпеки, глобальні процеси, такі як конфлікти в інших регіонах світу, можуть мати прямий чи опосередкований вплив на безпеку України. Наприклад, розповсюдження зброї масового знищення, транскордонні загрози та тероризм перетинають кордони та вимагають спільних зусиль на міжнародному рівні для контролю та запобігання подібним загрозам.

У сфері культурного обміну, глобалізація відкриває можливості для української культури та мистецтва отримати визнання на світовій арені, але вона також ставить виклики перед збереженням та захистом національної ідентичності в умовах відкритості та культурного розмаїття.

Участь України в міжнародних організаціях та ініціативах є важливим компонентом зовнішньої політики країни. Діяльність України спрямована на співпрацю з різними міжнародними партнерами з метою зміцнення стабільності, розвитку та співпраці в різних сферах. Україна є членом багатьох міжнародних організацій, таких як ООН, Рада Європи, Організація з безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ), Світова торгова організація (СТО) та інші. Членство в цих організаціях надає Україні можливість впливати на міжнародну політику, сприяти вирішенню глобальних проблем, а також розвивати економічну та політичну співпрацю з іншими країнами.

Дипломатичні зусилля в умовах глобалізації є ключовим інструментом для забезпечення національних інтересів України. Ці заходи спрямовані на розвиток та зміцнення зовнішніх зв'язків, сприяючи вирішенню глобальних викликів та досягненню національних цілей в умовах зростаючої міжнародної взаємозалежності.

Дипломатичні зусилля України включають участь у міжнародних переговорах, укладання договорів та угод, розвиток двосторонніх та багатосторонніх відносин з іншими країнами та міжнародними організаціями, а також проведення дипломатичних місій та переговорів з метою розв'язання конкретних суперечок і вирішення спільних проблем. Також важливою є побудова стратегічних партнерств та співпраці з країнами та міжнародними організаціями з метою вирішення спільних завдань та викликів.

Умови глобалізації вимагають від України пошуку нових форм співпраці та взаємодії з іншими країнами та міжнародними організаціями. Для досягнення цієї мети Україна розвиває та пропонує різноманітні стратегії співпраці, що включають наступні аспекти: розвиток двосторонніх відносин, участь у регіональних ініціативах, співпраця в межах міжнародних організацій, розвиток економічної співпраці. Ці стратегії співпраці допомагають Україні займати активну позицію в умовах глобалізації та сприяють зміцненню міжнародного статусу країни.

Отже, зовнішня політика України в умовах глобалізації спрямована на зміцнення міжнародної співпраці, забезпечення національної безпеки, розвиток економіки та торгівлі, а також культурного обміну та освіти. Це дозволяє Україні брати участь у міжнародних дискусіях та приймати участь у прийнятті міжнародних рішень, що сприяє розвитку країни та зміцненню її позицій у світі.

Зовнішня політика України в умовах глобалізації характеризується наступними тенденціями:

Акцент на євроатлантичній інтеграції. Україна прагне до членства в Європейському Союзі та НАТО, що є одним з основних пріоритетів зовнішньої політики країни. Ця тенденція посилилася після початку російської агресії в 2014 році, оскільки Україна розглядає членство в цих організаціях як гарантію безпеки та стабільності.

Розширення відносин з країнами Азії та Африки. Україна прагне диверсифікувати свої зовнішні відносини та розширити співпрацю з країнами інших регіонів світу. Це пов'язано з тим, що глобалізація призвела до зростання

взаємозалежності між країнами різних регіонів. Участь у регіональних ініціативах. Україна є активним учасником кількох регіональних ініціатив, таких як Співдружність Незалежних Держав (СНД), Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) та Тримор'я. Ці ініціативи дозволяють Україні розвивати співпрацю з країнами свого регіону та сприяти регіональній стабільності та розвитку.

Список використаних джерел:

Зовнішня політика України в умовах глобалізації". Інститут історії України НАН України. 2014.

"Зовнішня політика України в умовах глобалізації: Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2017-2019)". Інститут історії України НАН України. 2020.

"Зовнішня політика України: стратегічні пріоритети та перспективи". Національна академія наук України. 2023.

ФОРМУВАННЯ МІСІЇ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ МОДЕЛІ ДЕРЕКА АБЕЛЯ

Безп'ятко Ольга Анатоліївна

*здобувач вищої освіти економічного факультету,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса, Україна*

Костенюк Юлія Борисівна

*доцент кафедри підприємництва,
корпоративної та просторової економіки,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5092/>

Місія підприємства є одним із найважливіших елементів корпоративної стратегії. Вона визначає мету та призначення підприємства, його основні цінності та переконання. Формулювання місії є складним завданням, оскільки воно вимагає від менеджерів чіткого розуміння мети та стратегії підприємства, а також його позиції на ринку.

Питання ролі визначення місії підприємства та його особливостей і методів знайшли місце у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: П. Дракер, М. Портер, Дж. Коттер, Х. Мінцберг, Д. Абель, Г. І. Кіндратська, З. І. Галушка, І. Ф. Комарницький.

Місія підприємства – це його основна причина існування, яка відображає філософію бізнесу. Вона є важливою частиною стратегічного планування підприємства і допомагає йому досягти своїх цілей. Існує кілька методів формування місії підприємства [2].

Таблиця 1 – Методи формування місії підприємства [4]

Метод	Характеристика
Метод фокус-груп	Має свої переваги, такі як різноманітність поглядів, групова динаміка та швидкість збору інформації. Однак існують і недоліки, такі як можливе домінування деяких учасників і вплив соціальних факторів.
Метод експертів	Визначається глибоке знання та індивідуальна експертиза, що може призвести до високоякісних інсайтів. Також відзначається ефективність процесу. Проте може виникнути односторонність та відсутність різноманітності.
Метод синтезу	Надає можливість широкого огляду та створення комплексних рішень, але при цьому може виникнути складність аналізу та непевність результатів через суперечливу інформацію з різних джерел.
Метод Дерека Абеля	Визначення потреб підприємства, його можливостей та бажань для клієнтів є центральними елементами цього методу. Його переваги включають системність та структурованість, однак, аналізуючи його, слід враховувати можливі обмеження та виклики, які можуть виникнути при застосуванні цієї моделі.

Метод Дерека Абеля є підходом до формулювання місії підприємства, який акцентує на основних вимірах: "Треба", "Можу" і "Хочу". Цей метод визначає ключові аспекти, необхідні для підприємства для досягнення успіху на ринку, а також розглядає можливості та бажання підприємства та його клієнтів.

- Треба: Цей вимір орієнтується на ідентифікацію факторів та ресурсів, які необхідні підприємству для забезпечення його життєздатності та конкурентоспроможності. Визначення цих елементів дозволяє оптимально реагувати на внутрішні та зовнішні виклики [3].

- Можу: Цей вимір розглядає унікальні можливості та переваги, які підприємство може надати на ринку. Аналізуючи власні ресурси, навички та потенціал, підприємство може визначити свої конкурентні переваги та стратегічно позиціонувати себе на ринку [3].

- Хочу: Цей вимір стосується того, що підприємство прагне надати своїм клієнтам або споживачам. Визначення цільових побажань підприємства спрямовано на створення цінності для клієнтів та визначення, яким чином підприємство може задовольнити їхні потреби та очікування [4].

Сформуємо модель для гірськолижного курорту «Буковель»:

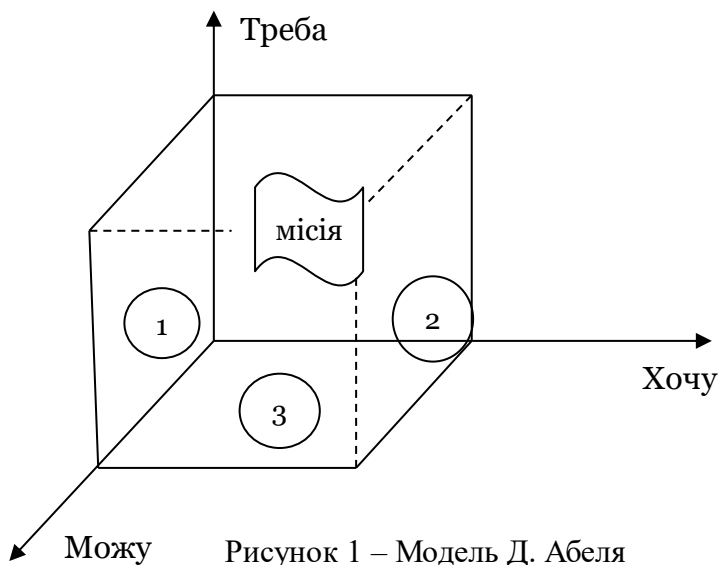

Рисунок 1 – Модель Д. Абеля

Треба: Ми відчуваємо відповідальність перед нашими гостями, співробітниками та природою регіону. Треба зберігати та покращувати екологічний статус гірського регіону, створювати нові можливості для активного відпочинку та розваг для всіх вікових категорій.

Можемо: Ми можемо забезпечити найвищий стандарт якості обслуговування, розваг і безпеки для наших гостей, розвивати нашу інфраструктуру

та послуги, щоб відповідати найвищим стандартам гірського туризму і відпочинку.

Хочу: Ми хочемо, щоб кожен наш гість відчував себе особливим і мав найкращі спогади від відпочинку в "Буковелі". Ми хочемо, щоб вони завжди прагнули повернутися сюди знову та знову, шукаючи нові пригоди та релакс [1].

Отже, проаналізувавши модель можемо сформулювати місію для підприємства: "Ми хочемо, щоб кожен, хто обирає "Буковель" для свого відпочинку, міг відчути неймовірну природну красу, безпеку і комфорт. Ми можемо та повинні забезпечувати найвищий стандарт обслуговування та розваг, розвивати наші можливості, та турбуватися про екологічну сталість. Ми відчуваємо потребу до збереження природного дива Карпат та створення вражаючого відпочинкового досвіду для кожного нашого гостя" [2].

Метод Дерека Абеля є структурованим та системним підходом до формулювання місії підприємства, який дозволяє враховувати ключові аспекти його функціонування та взаємодії з ринком. Цей підхід сприяє більш чіткому визначенню стратегії підприємства та забезпеченню відповідності його діяльності потребам ринку та власним можливостям.

Список літератури:

1. Офіційний сайт курорту «Буковель» URL: <https://bukovel.com>
2. Пастух К. В. Стратегічне управління Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 60 с.
3. Василюга С. М. Концепція стратегії розвитку підприємства. Економіка і держава. 2020. № 1. С. 121-125. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.1.121 2.
4. Економіка підприємства: Навч. посібник / уклад. Н. В. Романченко, Т. В. Кожемякіна, К. В. Пічик. – Київ: НаУКМА, 2018. – 343 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Беліменко Олександр Ігорович

аспірант, Державний торговельно-економічний університет

ORCID: 0009-0001-8143-5748

Науковий керівник: Ситник Ганна Вікторівна

доктор економічних наук, професор,

Державний торговельно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5144/>

В сучасних умовах ведення господарської діяльності питання забезпечення економічної стійкості підприємства набуло особливої актуальності. Це пов'язано з викликами військової агресії проти України, постковідним економічним станом, міграцією значної частини населення та нестабільною фінансово-економічною ситуацією в державі у цілому. В свою чергу, належний рівень економічної стійкості підприємства дасть змогу суб'єкту господарювання забезпечити можливість збереження власного потенціалу та зростання конкурентоспроможності на ринку.

Питаннями економічної стійкості підприємства займалось чимало зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких можна виокремити: І. О. Бланка, Дж. К. Ван Хорна, В. А. Гросул, В. Л. Іванова, Т. А. Ключко, Є. В. Мниха, М. Портера, М. В. Савченко, Г. В. Ситник, Ю. А. Сімех, Т. О. Степаненко, Й. А. Шумпетера.

Зокрема, В. Л. Іванов визначає економічну стійкість як здатність економічної системи в умовах негативного впливу зовнішніх і внутрішніх чинників не відхилятися від свого рівноважного стану шляхом ефективного використання виробничих, організаційних та фінансових механізмів [1, с. 30]. Т. А. Ключко розуміє економічну стійкість як можливість підприємства відновлювати первісний або набувати новий стан після закінчення дії зовнішніх і внутрішніх збурень, а також, за таких умов впливу, не відхилятися від запланованих економічних показників [2]. М. В. Савченко трактує економічну стійкість як комплексне поняття, що відображає здатність системи мікрорівня зберігати достатній рівень економічних параметрів, що забезпечить його ефективне функціонування, стійкий розвиток та конкурентоспроможність на ринку [4, с. 11]. Й. А. Шумпетер вбачав у економічній стійкості здатність адекватно реагувати на виклики, адаптуватися до нових умов та технологічних інновацій з метою досягнення нових успіхів [6, с. 70].

Таким чином, бачимо, що підходи науковців до розуміння економічної стійкості різняться, проте всі вони виділяють потребу у адекватному та комплексному реагуванні на різні фактори впливу з метою досягнення позитивних показників підприємницької активності. Забезпечення економічної стійкості підприємства здійснюється через наступні характеристики:

- ступінь рівноваги підприємства;
- можливість не відхилятися від свого динамічного або статистичного стану;
- здатність оптимального використання власного потенціалу;
- спроможність ефективного функціонування;
- наявність ресурсів для забезпечення стабільної і прогресивної динаміки розвитку.

Виокремлені характеристики створюють передумови для ґрунтовного аналізу діяльності підприємства та визначення рівня його конкурентоспроможності. Економічна стійкість суб'єкта господарювання в рамках його конкурентоздатності визначається як спроможність забезпечити необхідні результати діяльності в умовах ринкового середовища та динамічних трендів зовнішньої системи [3, с. 31].

О. С. Харитонова зазначає, що економічна стійкість є однією з найважливіших умов забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Це обумовлено сутністю економічної стійкості, яка у визначеній площині виступає комплексною характеристикою здатності підприємства до ефективного функціонування в умовах конкуренції та в довгостроковій перспективі виступає основою для досягнення стійких конкурентних переваг [5 с. 8]. За такого підходу забезпечення економічної стійкості повинно ґрунтуватись на ефективному управлінні внутрішніми складовими діяльності: економічно, виробничою, фінансовою, маркетинговою та кадровою політиками; а також складовою взаємодії з зовнішнім середовищем, що забезпечить раціональне реагування на можливі виклики та збурення.

Отже, забезпечення економічної стійкості підприємства має важливий вплив на його рівноважний стан та виступає чинником зростання конкурентоспроможності в ринкових умовах. Це пов'язано з збереження динаміки діяльності підприємства, стабільною прибутковістю та умовами розширеного відтворення в довгостроковій перспективі з урахуванням впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ.

Список літератури:

1. Іванов, В. Л. (2005). Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу) [Текст]. Луганськ: Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. 266 с.
2. Клочко, Т. А. (2020). Економічна стійкість підприємств: теоретичні аспекти [Електронний ресурс]. Інфраструктура ринку, № 40. Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/40-2020>
3. Марченко, В. М., Новак, В. О., Лотоцька, С. В., Матвєєв, В. В., Данілова, Е. І. (2012). Економічна стійкість підприємства: форми та методи забезпечення: монографія. Київ: Кондор-Видавництво. 300 с.
4. Савченко, М. (2019). Розвиток категоріального базису «економічна стійкість». Галицький економічний вісник, 57(2), с. 5-17.

5. Харитоновна, О. С. (2007). Економічна стійкість підприємств як основа забезпечення його конкурентоспроможності: автор. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Луганськ: Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. 21 с.
6. Шумпетер, Й. А. (2011). Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу (пер. з англ. В. Старка). Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 242 с.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У ПЕРІОД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Бочкарьов Микита

*студент, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна*

Чатченко Тетяна

*кандидат економічних наук,
доцент, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5160/>

Соціальний захист населення є складним та важливим елементом соціально-економічної політики, орієнтованим на забезпечення відтворення людського капіталу та рівномірного розвитку суспільства. Його історія тісно пов'язана з еволюцією суспільства та соціальної структури, а також з розвитком соціальних потреб та вимог індивідів як членів соціуму.

Значна нерівність у розподілі доходів, обмежений доступ до освіти, медичних послуг та інших соціальних ресурсів призводять до нерівних можливостей розвитку для різних верств суспільства. Ці нерівності можуть породжувати серйозні соціальні проблеми та викликати кризові ситуації, що негативно впливають на стабільність суспільства[1].

У сучасних умовах глобалізації та змін у структурі сімей, спостерігається зростання ролі держави та громадських інституцій у забезпеченні соціального захисту населення. Крім того, під час кризових ситуацій, таких як економічні кризи або геополітичні конфлікти, соціальний захист набуває особливої вагомості та відповідальності перед вразливими категоріями населення.

Співвідношення між справедливим розподілом соціальних ресурсів та підтримкою для вразливих верств суспільства є ключовим аспектом побудови ефективного соціального захисту. Надмірний захист може призвести до деградації індивідів та пригнічення їхнього потенціалу, тоді як недостатній захист може загрожувати соціальній стабільності.

Проблеми побудови ефективного соціального захисту є актуальними як для країн у розвитку, так і для вже розвинутих країн. Розвиток суспільства та

зміни в його структурі потребують постійного аналізу та оновлення механізмів соціального захисту для забезпечення адаптації до нових викликів та потреб населення.

Відповідно до досліджень, соціальний захист населення є ключовим аспектом соціальної політики, зорієнтованим на управління соціальними ризиками та забезпечення безпеки та благополуччя громадян. Цей інститут є важливою складовою структури суспільства, відповідаючи на різні види соціальних та економічних викликів, що виникають у контексті ринкових відносин та ризиків, та забезпечуючи ефективні механізми захисту індивідів від їх впливу [2].

Аналізуючи різні аспекти соціального захисту населення, можна виокремити основні ознаки соціальних, економічних та інших ризиків, які впливають на систему соціального захисту населення. Це включає у себе нестабільність економічних умов, недоступність освіти та медичних послуг, та інші фактори, які можуть породжувати потребу у захисті серед населення.

Важливість соціального захисту населення підкреслена в контексті адаптації ринку праці до цифрової трансформації. Аналіз показує, що перехід до дистанційної зайнятості та новітніх технологій може бути корисним для зменшення безробіття та забезпечення стійкості ринку праці [4].

Також, важливим є розуміння впливу державних стратегій та управлінських рішень на структурні зміни в економіці та на ринку праці. Ці аспекти необхідно враховувати для успішної інтеграції країни у світову економіку та ефективного використання можливостей цифрової ери.

Соціальний захист населення є складною суспільною системою, спрямованою на забезпечення стійкого захисту та підтримки громадян у відповідь на різноманітні соціальні та економічні ризики. Цей інститут передбачає впровадження різноманітних стратегій та механізмів для забезпечення економічної безпеки населення, мінімізації соціальних вад та підтримки загального добробуту. Основні ризики, що впливають на систему соціального захисту, включають економічні коливання та нестабільність, доступ до освіти, медичних послуг та інших соціальних благ, які визначають потребу у соціальній підтримці [3].

В більшості розвинених країн, що перейшли від індустріального до постіндустріального стану, система соціального захисту населення ставить за мету підтримку зайнятості та інвестування у людський капітал та соціальну інфраструктуру. Це сприяє зниженню рівня бідності та зменшенню соціальних нерівностей у суспільстві. Сучасні моделі соціального захисту, працюючі у Західній Європі, США, Японії та інших подібних країнах, є прикладом послідовного розвитку, який відображає еволюцію економічної думки щодо цієї сфери соціально-економічних відносин.

У порівнянні з постсоціалістичними країнами, діючі моделі соціального захисту вказаних розвинених країн відображають не лише стабільний розвиток, а й еволюцію у способах формування та регулювання цих важливих сфер. Україна, відтак, відрізняється тим, що процес становлення і розвитку інститутів соціального захисту на ринкових засадах на початку ХХ століття був

припинений. Модель соціального захисту, сформована в умовах радянського періоду, ґрунтувалася на індустріальній моделі економічного розвитку. Її основні принципи залишалися незмінними, і це спричинило кризу в умовах адміністративно-командної економіки, оскільки не враховувалося загальносвітові тенденції соціально-економічного розвитку.

У контексті аналізу економічного стану України та рівня безробіття відзначаються позитивні тенденції розвитку, проте спостерігається певне зниження робочих місць та поширення "сірого" ринку праці, що створює ризики для працівників. Детальний аналіз пенсійної та медичної систем України підкреслює присутність соціальних ризиків, які потребують удосконалення та реформування.

Діджиталізація системи соціального захисту населення для забезпечення балансу та оптимального використання ресурсів має потенціал підвищити її ефективність та забезпечити більше переваг для громадян, що потребують соціальної підтримки.

У ході реформування системи соціального захисту населення України актуальним є застосування підходів та механізмів, вже ефективних у країнах постіндустріального світу. Серед них варто виділити людиноцентричний підхід, що враховує соціально-індивідуальний статус особи, враховуючи її економічні та соціальні інтереси, а також конкретну ситуацію в житті. В Україні, дефіцитом є аналіз соціального, економічного та інформаційного середовища, становлення та постійний моніторинг їх змін, є необхідною складовою для функціонування системи соціального захисту населення у постсоціалістичному суспільстві.

Зважаючи на це, велике значення для України має досвід країн з постіндустріальним розвитком. Це включає у себе підходи до соціальної політики, реалізації соціальних програм та моніторингу соціальних змін. Такі країни надають приклади пріоритетів соціальної політики в конкретних історичних умовах, форм, методів і механізмів соціального захисту населення, а також ефективності цих моделей [5].

Електронна держава стала значущою складовою сучасної системи державного управління. Інформаційно-комунікативні технології змінили підхід у сфері державного управління та привели до понять e-government і e-governance. Ці концепції стали важливими для опису процесів управління державою та розвитку громадянського суспільства. США були піонерами цих понять і концепцій. Їхня стратегія акцентує увагу на необхідності зміни управлінської компоненти держави, орієнтованої на громадян та їх результати. Засновані на цьому принципи мають наступні характеристики:

- урядові органи повинні концентруватися на громадянах, а не на бюрократії;
- результативність повинна бути важливою частиною урядової діяльності;
- уряд має активно застосовувати інновації та сприяти розвитку ринку.

Ключовим документом у реформуванні відносин між урядом та громадянами є Проект принципів інформаційних стратегій уряду, складений ОЕСР у жовтні 2013 року [6]. Зазначений документ ілюструє способи посилення ролі громадськості та зменшення ризиків, пов'язаних з недоліками надання державних послуг, ефективністю урядового сектору, а також соціальною інтеграцією та участю громадян у суспільстві, спільно зі створенням довіри, багаторівневим та багатофакторним управлінням.

ОЕСР розділила принципи на три основні групи:

- залучення суспільства та відкритість уряду;
- комплексні підходи до спрямування соціальної цінності;
- досягнення очікуваного ефекту та користі від інвестування в інформаційні технології.

Можливість електронного уряду в системі соціального захисту населення полягає в полегшенні доступу до державних послуг, що має велике значення для людей з обмеженими можливостями. Це прискорює пошук послуг, сприяє співпраці суб'єктів соціального захисту населення України. Крім того, розподіл допомоги може стати більш прозорим та правильним, використовуючи механізми цифрового уряду та моніторингу доходів населення.

Ці механізми дозволяють урахувати використання декількох систем соціального захисту, таких як державна допомога та сімейна підтримка. Вони дозволяють вчасно виявляти реальну потребу людей у допомозі та надавати їм необхідну допомогу. Це дозволить установам соціального захисту бути більш ефективними та обмежувати недоречну використання соціальних програм.

Розвиток дистанційної зайнятості, що відбувається разом із розвитком цифрового уряду, може допомогти вирішувати проблеми безробіття та включення людей з різними фізичними можливостями у економічне життя, зменшуючи тягар на державні бюджети та використовуючи потенціал суспільства в повній мірі.

Отже, цифровізація системи соціального захисту населення може підвищити ефективність уряду та забезпечити вигоди для тих членів суспільства, які потребують допомоги.

Список використаних джерел:

1. Єрохін С. Технологічні уклади, динаміка цивілізаційних структур та економічна перспектива України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2006/1-2/20060102.html>
2. Мельник Л. Г. Маркетингова цінова політика : навч. посіб. / Л. Г. Мельник, Л. В. Старченко, О. І. Карінцева. – Суми : ТОВ «ВТД «Університетська книга», 2007. – 240 с.
3. Теорія соціально-технологічної парадигми як методологія визначення пріоритетів економічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaeconomic.com/ulen-648.html>
4. AL VESNIC – and Kimbell, L., The Future of Government 2030+, EUR 29664 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2019, ISBN 978-92-76-

00165-2, Електронний ресурс]. – Режим доступу: C:/Users/io/Downloads/futurgov_web_lq_v2.pdf

5. The Measurement of Scientific and Technological Activities Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data Oslo Manual. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.oecd.org/Sti/Inno/2367580.Pdf>

6. ОЕСР (2021 р.), Огляд ОЕСР корпоративного управління державних підприємств: Україна, <http://www.oecd.org/corporate/soe-review-ukraine.htm>.

БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Гальченко Діана Миколаївна

студентка 2 курсу економічного факультету,

Запорізький національний університет,

м. Запоріжжя, Україна

Череп Алла Василівна

доктор економічних наук, професор,

Запорізький національний університет,

м. Запоріжжя, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5117/>

Бюджетна стратегія Європейського Союзу є ключовим інструментом, що визначає фінансові рамки та пріоритети для спільного розвитку та співпраці серед країн-членів. Заснована на принципах об'єднаності та взаємодії, ця стратегія сприяє досягненню різноманітних цілей, починаючи від економічного зростання та закінчуючи вирішенням глобальних викликів, таких як зміни клімату та міграційні процеси.

Основною метою бюджетної стратегії Європейського Союзу є створення стійкої та конкурентоспроможної європейської економіки, зберігання соціальної справедливості та забезпечення збалансованого розвитку усіх регіонів. Процес її формування передбачає активну участь країн-членів та врахування різних секторів суспільства, щоб забезпечити широку підтримку та відповідність інтересам всіх сторін.

Бюджетна стратегія Європейського Союзу визначається на основі багатофункціонального бюджету, який призначений для підтримки різних політичних цілей та пріоритетів Союзу. Основні напрями бюджетної стратегії Європейського Союзу включають:

1. Бюджет Європейського Союзу, який розробляється і приймається на основі об'єднаного підходу, враховуючи інтереси всіх країн-членів та різні сектори економіки, що сприяє спільному розвитку та співпраці в рамках Європейського Союзу;

2. Бюджет Європейського Союзу, який фінансує різноманітні програми та діяльності, такі як землеробство, наука та дослідження, транспорт, освіта, соціальні програми, регіональний розвиток, та зовнішня політика.

3. Бюджет Європейського Союзу, який взаємодіє з національними бюджетами країн-членів, сприяючи спільному економічному розвитку та забезпеченню макроекономічної стабільності в регіоні.

4. Бюджет Європейського Союзу, який розробляється на багато років, щоб забезпечити стабільність та передбачуваність фінансування для реалізації стратегічних цілей Союзу.

5. Бюджет Європейського Союзу, який активно підтримує інновації, дослідження та розвиток, сприяючи конкурентоспроможності європейської економіки в глобальному масштабі [1].

Загалом, бюджетна стратегія Європейського Союзу спрямована на забезпечення сталого та збалансованого розвитку Європейського Союзу, а також зміцнення єдності та співпраці між країнами-членами.

Бюджетна стратегія Європейського Союзу виступає не лише як фінансовий інструмент, але і як стратегічний план, спрямований на забезпечення стійкого та збалансованого розвитку всіх країн-членів. Її ефективність полягає в здатності об'єднувати різноманітні інтереси, сприяти інноваціям та вирішенню викликів, що виникають на шляху соціально-економічного прогресу.

Однією з ключових рис бюджетної стратегії Європейського Союзу є її адаптивність до нових реалій та готовність реагувати на економічні, соціальні та екологічні зміни. Забезпечуючи довгострокове фінансування та підтримку різних галузей, від науки до регіонального розвитку, бюджет Європейського Союзу створює умови для впровадження ініціатив, які сприяють конкурентоспроможності та економічному зростанню [2].

Зазначаючи цільові орієнтації на інновації, сталість та соціальну справедливість, бюджетна стратегія Європейського Союзу підкреслює важливість спільних зусиль у розв'язанні глобальних проблем. В контексті сучасних викликів вона виступає важливим інструментом, спрямованим на створення єдності, забезпечення добробуту та утвердження позицій Європейського Союзу на світовій арені.

Список літератури:

1. Ukrinform. Європарламент затвердив бюджет ЄС на наступний рік, перші рядки – про Україну. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3620338-evroparlament-zatverdiv-budzet-es-na-nastupnij-rik-persi-radki-pro-ukrainu.html> (дата звернення: 08.12.2023).
2. Interfax-Ukraine. Бюджетні комітети ВР та Європарламенту обговорили створення для України програми в бюджеті ЄС. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/932345.html> (дата звернення: 08.12.2023).

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНИЦІ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Гуцько Катерина Ігорівна

кандидат економічних наук, викладач,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
ORCID: 0000-0002-1717-5937

Рац Ольга Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
ORCID: 0000-0002-7771-3338

Будник Анастасія Михайлівна

магістрант 2 року навчання
факультету фінансів і обліку,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
ORCID: 0009-0000-7129-1464

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5077/>

Митна адміністрація традиційно відіграє ключову роль у міжнародній торгівлі як орган збору податків та забезпечення дотримання законодавства. Дедалі частіше сфера її діяльності поширюється на обмеження нелегальної торгівлі, сприяння легальній торгівлі шляхом прискорення процесів митного оформлення, збору інформації про товаропотоки, забезпечення дотримання національного законодавства, а також безпеки та захисту кордонів. Ефективні та дієві митні адміністрації та митні процедури сприяють підвищенню конкурентоспроможності торгівлі та зростанню міжнародної торгівлі [0].

Впровадження інформаційних технологій є не менш важливим для вдосконалення митного контролю. Система електронного декларування, як і будь-яка нова технологія, все ще недосконала. Розробка та впровадження нових програмних продуктів дозволить вдосконалити систему електронного декларування, максимально використовуючи її можливості. Боротьба з митними правопорушеннями економічного характеру, основною метою яких є ввезення товарів в країну з ухиленням від сплати митних платежів, може бути ефективною та результативною лише за умови, що вона ведеться заходами економічного характеру [0].

Модернізація митних процедур має вирішальне значення для досягнення цієї мети. До 1960-х років митні процедури здійснювалися повністю вручну та на паперових носіях. У 1960-х роках, коли комп'ютер став технологією, придатною для загального використання, почалися зусилля з переходу від

паперових до безпаперових систем митного адміністрування. Такі зусилля розпочалися ще в 1961 році, коли Європейська економічна комісія (ЄЕК ООН) заснувала Робочу групу зі спрощення процедур міжнародної торгівлі (WP.4) з метою "спрощення міжнародної торгівлі і транспорту шляхом сприяння раціоналізації торговельних процедур та ефективному використанню з цією метою електронної або іншої автоматичної обробки та передачі даних" [0].

Процес оцифрування означає лише те, що інформацію, зафіксовану на папері, тепер можна було зберігати та отримувати до неї доступ в електронному вигляді. Однак системи, що зберігали цю інформацію, були ізольованими, з мінімальним інтерфейсом між ними. Однак цей розвиток мав вирішальне значення для початку цифровізації, яка розпочалася у 1980-х роках, коли країни звернулися до автоматизації інформаційно-комунікаційних технологій для обробки та управління зростаючими обсягами торгівлі.

Розвинені країни створили власні автоматизовані системи ІКТ, тоді як багато країн, що розвиваються, перейняли систему, відому як Автоматизована система митних даних (ASYCUDA) [0]. У 2022 році понад 101 країна використовує АСМД.

Діджиталізація через використання автоматизованих ІКТ-систем дозволяє об'єднати окремі системи митного оформлення, що означає, що обмін даними може здійснюватися в електронному вигляді. Цей обмін може відбуватися в межах митної адміністрації, між митними адміністраціями різних територій або між митною системою та іншою ІКТ-системою. Такий обмін даними є миттєвим і дуже цінним, оскільки дозволяє прискорити оформлення вантажів, забезпечити точну статистичну звітність, забезпечити більшу цілісність і прозорість, а також підвищити ефективність механізмів моніторингу та контролю.

Країни перебувають на дуже різних стадіях зрілості цифрової митниці. З огляду на це, Всесвітня митна організація розробила модель цифрової зрілості митниці, щоб забезпечити поетапний підхід до впровадження ІКТ. Модель має на меті допомогти країнам, які перебувають на початкових етапах модернізації митниці, надаючи орієнтир для покращення використання ІКТ.

Цифровізація митної адміністрації вважається унікальною формою впровадження технологій в уряді [0]. Таким чином, необхідно зрозуміти та визначити місце цифровізації ролі та функцій митної адміністрації в уряді в ширшому контексті еволюції цифрового уряду загалом та цифровізації державних послуг зокрема.

Технологічні інновації, зокрема широке впровадження цифрових технологій у суспільстві в ХХІ столітті, глибоко впливають, формують і структурують способи життя, роботи і взаємовідносин громадян. Це має значні наслідки для урядів з двох точок зору:

по-перше, уряди повинні адаптувати свої методи управління в умовах зростання темпів і масштабів суспільних змін, складності та невизначеності;

по-друге, уряди повинні очолити власну трансформацію, щоб ефективно управляти і йти в ногу з суспільними змінами. Це створює все більший тиск на уряди щодо надання кращих послуг, взаємодії з громадянами та використання даних для сприяння інноваціям як у державному, так і в приватному секторах.

Взаємодія між урядами та їхніми громадянами, як приватними особами, так і бізнесом, ґрунтується на обміні інформацією. Цифрові технології, як інструменти збору, зберігання, обробки, комунікації та здійснення транзакцій даних та інформації, є основними технологіями і безпосередньо впливають на функціонування уряду [0].

Таким чином, цифрові технології підтримують внутрішнє управління, державне управління та регулювання, а також надання державних послуг, оцифровуючи та уможлиблюючи інформаційні послуги, контактні послуги, транзакційні послуги та послуги з передачі даних. Впровадження цифрових технологій та пов'язаних з ними інновацій може спричинити значні зміни в державному управлінні, які називають цифровою трансформацією. Така трансформація не лише передбачає впровадження та використання цифрових технологій, але й вимагає нових інституційних рамок та структур, які змінюють спосіб роботи урядів.

Література:

1. Богданович В., Марко І., Яковлева Т., Саєнко С. Рекомендації щодо забезпечення митної безпеки на основі адаптації до інтегрального рівня митної небезпеки. *Social development & Security*. 2021. Vol. 11, Iss. 6. С. 108-117.
2. Сидор Г. В., Андрусів У. Я. Економічна безпека держави: погляд крізь призму митного регулювання інвестиційних процесів. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2019. № 2. С. 133-141.
3. EU guidance on air cargo security referral protocols. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/ics2-eu-guidance-air-cargo-security-referral-protocols_en.pdf
4. World Customs Organization. (2010). *Customs risk management compendium (vol. 1)*. URL: <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/risk-management-and-intelligence/risk-management-compendium-common-part.pdf?la=en>

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Завоюра Катерина Віталіївна

студент, Національний університет
«Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Науковий керівник: Галан Олена Євгенівна

доцент, кандидат економічних наук,
Національний університет
«Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5133/>

У сучасному світі держава усвідомлює цінність здоров'я населення та, як наслідок, доцільність і результативність інвестицій у медичну галузь. Однак більшість країн має постійно розв'язувати проблему раціонального використання обмежених ресурсів, що надаються суспільством на охорону здоров'я. Крім цього, системам охорони здоров'я доводиться пристосовуватися до мінливих і часто конкуруючих потреб у фінансових коштах. В багатьох випадках (надання медичних послуг соціально незахищеним верствам населення, розробка і впровадження інноваційних та високотехнологічних видів лікування, лікування тяжких або хронічних захворювань) надання якісної медичної допомоги в необхідному обсязі вимагає розширення і диверсифікації каналів фінансування медичної галузі.

При цьому додаткові фінансові ресурси можуть бути отримані з наступних джерел:

1. **Обов'язкове медичне страхування, послуги з якого надаватимуться страховими компаніями.** Ефективне медичне страхування вимагає створення страхових пулів (об'єднань) коштів для того, щоб перерозподілити ризик витрат на лікування між якомога більшою кількістю застрахованих осіб. Витрати на лікування окремого громадянина важко передбачити як з точки зору ймовірності таких витрат, так і з точки зору їх величини. Що більшу кількість внесків залучає страховик, то стійкішою є система з точки зору спроможності задовольнити несподівані витрати будь-якого нового випадку. Саме тому обов'язкове медичне страхування є надійною гарантією покриття додаткових витрат на лікування, не передбачених державним фінансуванням.

2. **Кошти фондів добровільного медичного страхування.** Така форма фінансування дає можливість забезпечити повну або часткову виплату коштів за надання медичних послуг застрахованим особам у разі розладів здоров'я відповідно до умов укладеного договору зі страховою компанією. На жаль, такий вид страхування є недоступним для працівників з низькими доходами, не кажучи вже про малозабезпечені верстви населення.

3. **Кошти населення частіше залучаються у випадках, коли окремі види медичних послуг надаються на умовах співплатежів – частково вони**

фінансуються за рахунок бюджетних ресурсів, іншу частину оплачують домогосподарства.

4. Інноваційні джерела фінансування, зокрема державно-приватне партнерство (ДПП) у формі фасиліті-менеджменту. Спеціалізований фасиліті-менеджмент зменшує витрати на утримання об'єктів нерухомості з одночасним підвищенням якості обслуговування шляхом найму допоміжного персоналу (прибиральники, електрики, працівники їдалень тощо), а також за рахунок економії коштів при оптовій закупівлі витратних матеріалів, продуктів харчування, будівельних матеріалів. У такому разі всі непрофільні функції лікувально-профілактичної установи переводяться на аутсорсинг. Юридично фасиліті-менеджмент може бути оформлений двома способами. Перший спосіб – це повний аутсорсинг усіх непрофільних функцій спеціалізованій керуючій компанії (шляхом укладення договору управління майном). Другий – це аутсорсинг окремих функцій шляхом укладення декількох договорів підряду.

Ключовим моментом у визначенні переваг фасиліті-менеджменту є те, що медичні працівники (лікарі, середній та молодший персонал, санітари та ін.) та адміністрація (головний лікар, заступники головного лікаря, керівники підрозділів та ін.) отримують можливість повністю сконцентруватися на своїх основних професійних функціях – організації надання та безпосередньому наданні медичної допомоги.

Доцільність застосування фасиліті-менеджменту в Україні визначається тим, що значна частина бюджетних коштів витрачається на забезпечення непрофільних функцій закладів охорони здоров'я – проведення капітального ремонту у медичному закладі або закупівлю і обслуговування вартісного медичного обладнання тощо. Тому така форма ДПП як фасиліті-менеджмент стане дієвим способом економії бюджетних коштів через зменшення витрат на утримання об'єктів нерухомості у галузі охорони здоров'я з одночасним підвищенням якості медичних послуг, економії коштів на закупівлях.

5. Доцільним є використання коштів накопичувальних фондів територіальних громад і благодійних фондів, благодійних внесків та пожертвувань юридичних і фізичних осіб; коштів, одержаних за надання платних медичних послуг, а також інших джерел, не заборонених законодавством. Проте, зважаючи на епізодичний характер допомоги від таких джерел фінансування, потрібно їх розглядати як додаткові, незаплановані надходження, які можна використовувати зважаючи на конкретну ситуацію у певному медичному закладі.

Отже, ефективно функціонувати в сучасних умовах розвитку економіки система охорони здоров'я може тільки на основі балансу державного і приватного секторів. Одним із механізмів такої взаємодії є державно-приватне партнерство, ефективне впровадження якого в систему охорони здоров'я України допоможе уникнути, з одного боку, недоліків прямого регулювання держави, а з другого – «провалів ринку». Державний і приватний сектори охорони здоров'я мають власні унікальні ресурси, характеристики й переваги, в разі поєднання котрих стає можливим результативне функціонування, а також

досягнення синергетичного ефекту в медичній галузі, де особливо помітно неефективність державного управління.

Перевагами ДПП у сфері охорони здоров'я є наступні ключові аспекти:

- можливість залучення коштів приватних інвесторів для розвитку державних та комунальних ЗОЗ;
- збереження майна у комунальній/державній власності (пряма заборона на приватизацію);
- передача новостворених та придбаних в рамках ДПП об'єктів у державну/комунальну власність;
- підвищення якості медичних послуг для населення.

Перспективи впровадження ДПП в умовах медичної реформи:

- програма медичних гарантій дозволить чітко відмежувати медичні послуги, охоплені державними гарантіями, та платні послуги, за рахунок яких приватний партнер зможе компенсувати вкладені інвестиції;
- проведення автономізації ЗОЗ дозволяє впроваджувати такі форми ДПП як концесія та спільна діяльність та надає можливість автономізованим закладам стати учасником ДПП на стороні державного партнера;
- програми «місцевих стимулів» (за рахунок коштів місцевих бюджетів) можуть стати додатковим джерелом компенсації витрат інвестора для стимулювання його до участі у проектах ДПП.

Медична реформа, зокрема, такі її елементи, як автономізація державних та комунальних закладів охорони здоров'я та перехід від фінансування закладів охорони здоров'я за постатейним кошторисом до оплати за медичну послугу, створюють передумови для поглиблення співпраці між державою та приватним сектором у сфері охорони здоров'я.

З метою розвитку державно-приватного партнерства для підвищення ефективності організації та фінансування системи охорони здоров'я в Україні на засадах державно-приватного партнерства потрібно:

- врегулювати нормативно-правове й інституційне середовище реалізації проектів державно-приватного партнерства в системі охорони здоров'я;
- провести конкурсний відбір медичних установ (недержавних комерційних і некомерційних) із метою виконання соціального замовлення у визначеному секторі системи охорони здоров'я;
- створити систему державних гарантій за проектами державно-приватного партнерства тощо.

В Україні має бути сформована власна стратегія розвитку державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я, що ґрунтуватиметься на збереженні провідних соціальних функцій та цілей системи охорони здоров'я, на потенціалі переваг і недоліків існуючої бюджетної системи, фактичних і потенційних обмежень фінансування охорони здоров'я, з урахуванням ризиків залучення до цього процесу бізнесу.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я – ПОЧАТОК ЗНАЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Завоюра Катерина Віталіївна

студент, Національний університет
«Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Науковий керівник: Галан Олена Євгенівна

доцент, кандидат економічних наук,
Національний університет
«Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5134/>

Медична галузь – найбільш чутлива соціальна, політична та економічна сфера будь-якої держави, що є частиною національної культури і має відношення до всього суспільства. Система охорони здоров'я в Україні в організаційному сенсі являє собою комплексну систему, яка повинна ґрунтуватися на принципах ефективної взаємодії багатьох центральних органів влади на рівні Міністерств охорони здоров'я, фінансів, економіки, соціальної політики, освіти, науки, з питань надзвичайних ситуацій та інших міністерств і відомств.

Варто зазначити, що в економічному аспекті стан, ефективність та перспективи розвитку галузі охорони здоров'я значною мірою залежать від її фінансового забезпечення.

Фінансове забезпечення є одним із основних чинників, що впливає на розвиток медичної сфери і соціально-економічну результативність галузі. Кожна країна прагне удосконалити існуючу систему шляхом перетворень, які б сприяли збереженню та зміцненню здоров'я населення, підвищенню ефективності діяльності лікувально-профілактичних закладів.

Система охорони здоров'я в Україні нагально потребувала послідовних та глибоких інституціональних і структурних перетворень, спрямованих на поліпшення здоров'я населення та задоволення його справедливих потреб у медичній допомозі. І головними причинами виникнення проблем в галузі стали: відсутність зв'язку між якістю медичних послуг і видатками на їх фінансування, відсутність мотивації медичних кадрів до якісної праці; низький рівень доступності медичних послуг, переваги у бік спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги при відсутності впливу первинної медико-санітарної допомоги на медичний маршрут пацієнта; неефективне використання бюджетних коштів, виділених на охорону здоров'я; дублювання медичних послуг на різних рівнях їх надання; відсутність чіткого розмежування рівнів надання медичної допомоги; низька самостійність медичних закладів при використанні фінансових ресурсів тощо.

Враховуючи зазначені проблеми, система охорони здоров'я потребувала значних перетворень, а саме трансформації системи фінансування галузі,

забезпечення рівного та справедливого доступу усіх громадян до медичних послуг належної якості, підвищення якості та доступності медичних послуг, покращення ефективності державного фінансування, створення стимулів для здорового способу життя населення й здорових умов праці.

Неефективне використання грошей та кошторисне фінансування було характерною рисою української системи охорони здоров'я за радянської моделі Семашка, коли лікарні отримували кошти на основі кількості ліжок та відвідувань, а не за надання медичної допомоги пацієнтам. Ця система накопичувала системні проблеми та не змогла ефективно забезпечувати доступ населення до якісної медичної допомоги. Звітність була паперовою, її неможливо було перевірити, систематизувати та використовувати як основу для прийняття управлінських рішень на користь пацієнтів.

Трансформація системи фінансування охорони здоров'я змінила правила гри в медичній сфері та започаткувала процес значних перетворень. Вперше українці отримали шанс доступу до системи охорони здоров'я, яка зосереджена навколо пацієнта. Система відійшла від неефективної моделі минулого, дозволивши впроваджувати політику, що керується даними і дає можливість приймати рішення на основі потреб населення у медичній допомозі.

Для впровадження нової моделі фінансування 30 березня 2018 року було зареєструвало новий центральний орган виконавчої влади – Національну службу здоров'я України. З цього часу і почався відлік початку трансформації системи фінансування охорони здоров'я в Україні.

НСЗУ з 2018 року почала відігравати роль закупівельника медичної допомоги, спочатку на первинній, а потім і на вторинній ланці.

З'явилась «Програма медичних гарантій», яка визначає перелік та обсяг медичних послуг і лікарських засобів, що надаються на безоплатній основі населенню. Заклади охорони здоров'я почали укладати договори про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, а Національна служба здоров'я України почала здійснювати моніторинг виконання цих договорів з урахуванням наявних ризиків у роботі медичних закладів та оперативно розширювати Програму медичних гарантій за потреби, зокрема під час пандемії COVID-19 та з початком повномасштабної війни. Гроші пішли «за пацієнтом».

Згідно з програмою реформування галузі було виконано головне завдання – це перехід до фінансування конкретних послуг, наданих закладом охорони здоров'я. Тобто перехід від кошторисного фінансування, основою якого є обсягові показники (кількість населення, розміри закладів тощо) до державного замовлення на підставі договорів між замовником та акредитованим постачальником медичних послуг, з огляду на потреби населення у певних видах медичної допомоги.

Запровадження розпочатих змін повинно продовжуватися. Перші успіхи – реформа первинної та вторинної ланки медичної допомоги із запропонованим чітким переліком послуг для пацієнтів та вільним вибором лікаря, автономізація

закладів охорони здоров'я, створення єдиної електронної системи охорони здоров'я, програма реімбурсації медикаментів «Доступні ліки» із використанням електронного рецепту тощо. Для забезпечення позитивної динаміки змін важливим є розширення переліку гарантованих державою медичних послуг на всіх рівнях допомоги. Це стане гарантією безперервного продовження трансформації системи охорони здоров'я.

WEB 3.0: НАСТУПНА СХОДИНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Ковальчук Юрій Русланович

аспірант кафедри управлінських технологій,

Університет економіки та права «КРОК», м. Київ

ORCID: 0000-0001-6093-142X

Науковий керівник: Румик Ігор Іванович

доктор економічних наук, професор,

Університет економіки та права «КРОК», м. Київ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5157/>

З появою Web 1 та його подальшим вдосконаленням у Web 2, економіка глобальних мереж радикально змінилася, здійснюючи перехід від статичних сайтів до інтерактивних платформ. Проте успішний розвиток Web 2 почав супроводжуватися кризою, особливо на початку 2000-х років. Збільшення обсягів веб-контенту та активізація користувачів призвели до перевантаження та порушень в обробці даних. Це викликало проблеми з безпекою, конфіденційністю та якістю веб-сервісів. Помітний ріст соціальних мереж та онлайн-платформ спричинив недооцінення проблем пов'язаних із захистом даних користувачів та етикою використання особистої інформації. Крім того, стали актуальними питання щодо централізації та монополізації великих корпорацій у світі інтернет-технологій. Це призвело до появи величезних централізованих гравців, які контролювали значну частину інтернет-екосистеми, обмежуючи конкуренцію та породжуючи проблеми з антимонопольним законодавством.

У контексті цих викликів та проблем розпочався розвиток Web 3, який взяв на себе завдання вирішення цих недоліків через використання технологій, таких як блокчейн, для забезпечення децентралізації, безпеки та поваги до приватності в інтернеті.

Тема Web 3 набуває великої популярності, що спричинено невпинним та стрімким розвитком сучасних технологій на базі блокчейн. Глобальні мережі та криптовалюти тісно пов'язані один з одним і відповідно чинять взаємний вплив на розвиток та зміну парадигм економіки та бізнес-процесів в середині їх функціонування. Web 3 також відомий як наступне покоління Інтернету, що включає в себе децентралізацію, технологію блокчейн та економіку на основі

токенів, що досліджувалося в роботах Бамбача та Пауелса, Белка та Хам'єна, Ченга та ін. Аналіз останніх досліджень вказує на те, що тема мало вивчена, та потребує подальших досліджень.

Метою даного дослідження є визначення основних концепцій Web3 та його можливий вплив на економічні процеси та розвиток в глобальних мережах.

У квітні 2014 року Гевін Вуд вперше систематично описав Web 3 як "децентралізовану онлайн-екосистему на основі блокчейну", яка дає розробникам можливість створювати додатки з використанням нових підходів (Wood, 2022). Вуд аргументує, що користувачі Інтернету втратили довіру до підприємств і перестали їм вірити, та почали вважати, що бізнес використовує їхні дані тільки з метою отримання прибутку. Таким чином, виникає потреба створення інтернет-інфраструктури та додатків, що базуються на принципі "безпечності", коли користувачі можуть обходити довіру до сторонніх осіб. Web 3 розглядається як основа інтернету, спрямованого на забезпечення індивідуальної свободи від авторитетів (Belk et al., 2022). Ця ідея спричинила зацікавленість венчурних фондів, інвесторів та великих технологічних компаній, особливо після стрімкого зростання інтересу до Web 3 пізніше у 2021 році.

Web 3 не новий феномен, але, скоріше, продовження ідей, що виникли ще в 1980-1990-х роках. Криптовалюти, невзаємозамінні токени (NFT), децентралізовані автономні організації (DAO), децентралізована фінансова сфера (DeFi) – це всі частини візії блокчейн-заснованого майбутнього (Sheridan et al., 2022). Web 3 має на меті замінити несправедливий Інтернет, що належить і приносить прибуток централізованим гравцям, на децентралізований Інтернет, де люди володіють своїми даними та отримують прибуток (Potts & Rennie, 2019).

Наслідки Web 3 для економічного ландшафту включають руйнування традиційних бізнес-моделей та створення нових можливостей, таких як розвиток децентралізованих додатків (DApps) на базі технології блокчейну, створення та використання цифрових активів і валют, та підтримка нових форм співпраці та створення цінності P2P, як, наприклад, DAO. Крім того, Web3 сприяє розвитку нових бізнес-моделей на основі децентралізованих мереж та технології блокчейну. Важливо зауважити, що Web3, заснований на децентралізованій блокчейн-мережі, відрізняється від того, що описав Тім Бернерс-Лі своєю концепцією Семантичного Вебу (Berners-Lee, Hendler, & Lassila, 2001). Семантичний Веб має на меті зробити дані придатними для машинного читання за допомогою інноваційних технологій, таких як RDF та OWL. Однак після кількох років розробки Семантичний Веб так і не реалізувався через технічні труднощі та інші обмеження.

Від 1990 до 2004 року відбувалася початкова розробка Web1.0, яка передбачала переважно статичні веб-сайти, що контролюються підприємствами, а взаємодія користувачів була мінімальною. На цьому етапі більшість користувачів просто споживають контент, а Інтернет мав обмежені можливості взаємодії чи проведення платежів, через неможливість гарантувати безпеку (Bevacqua, Carnuccio, Ortale, & Ritacco, 2011).

Введення платформ соціальних мереж у 2004 році визначило початок ери Web2.0. Інтернет еволюціонував з одновимірного засобу читання в двовимірну платформу читання-запису. Підприємства почали створювати платформи, через які користувачі могли обмінюватися створеним ними контентом та спілкуватися один з одним. З появою більшої кількості людей в Інтернеті невелика кількість провідних компаній стала утримувати непропорційну частку трафіку. Web2.0 також створив модель бізнесу на основі реклами (Monteiro, 2013). Однак, хоча користувачі могли створювати контент, вони не володіли ним або не отримували оплати за його створення. У епоху Web2.0 звичайні користувачі Інтернету могли обмінюватися інформацією та співпрацювати на різних платформах за дуже низьку ціну (Bevacqua et al., 2011). Стан послуг погіршується, оскільки користувачі довіряють платформам і віддають свою приватність в обмін на кращий сервіс. Однак, оскільки бізнес-модель стає зрілою, і ріст платформ доходить до тупика, їм потрібно видобути більше даних від користувачів для підтримання росту, що призводить до втрати довіри користувачів і перетворення колишніх партнерів на конкурентів. З роками накопичувалися бар'єри для нових підприємств, ускладнюючи появу конкуренції та інновацій. Це почало підривати інтереси різних зацікавлених сторін та користувачів, і Інтернет почав потребувати кардинальної зміни парадигми (Belk et al., 2022).

Децентралізація та технологія блокчейну в Web 3 надають вдосконалену модель власності та оплати у порівнянні з Web 1 і 2 (Wang et al., 2019). Централізацію, контроль та експлуатаційну рекламу замінено прозорою та безпечною децентралізованою інфраструктурою та платформами застосунків. Таким чином, люди матимуть законну можливість контролювати свої дані (Potts & Rennie, 2019). Можна виділити основні характеристики: децентралізація – в Web3: власність розділяється між її творцями та користувачами, а не контролюється і привласнюється великим корпораціям; загальна доступність – кожен має рівний доступ до участі в Web3, і нікому не можна заблокувати можливість прийняти в ній участь; внутрішні платежі системи – Web 3 замінює застарілу інфраструктуру банків і платіжних процесів криптовалютою; безпека – Web 3 працює без використання сторонніх посередників, покладаючись виключно на стимули та економічні принципи; кросплатформенність – Web 3 має на меті дозволити різним додаткам та платформам працювати взаємно між собою, незалежно від технології блокчейну, яка їх підтримує; токенизація – дозволяє створення та управління цифровими активами, які можна використовувати для різних цілей. Користувачі стають власниками у децентралізованій мережі Web 3, беручи участь у розробці та управлінні протоколами самостійно. Загалом, Web 3 пропонує вдосконалену форму власності даних, прозорість та контроль користувача порівняно з попередніми фазами вебу.

Можна виділити наступні основні елементи Web 3: блокчейн, криптовалютні активи, смарт-контракти.

Блокчейн – це мережі із надзвичайно високим рівнем безпеки та децентралізації, що дозволяють людям зберігати дані, обмінюватися активами та фіксувати транзакційну активність в спільному реєстрі, яким не керує жодна

централізована сутність. Блокчейн-мережа є основою Web 3, забезпечуючи безпечний рівень виконання, де можна створювати, поширювати та торгувати криптовалютами активами, а також розробляти програмовані смарт-контракти.

Криптовалютні активи, токени є внутрішньою валютою DApps (додатків Web 3), якою також можна розраховуватися за послуги та брати участь в управлінні. Окрім цього, блокчейн також відкрив можливості для нових форм економічної діяльності, наприклад, надання компаніям можливості залучати капітал через початкові монетні пропозиції (ICO).

Смарт-контракти – це комп'ютерні програми, побудовані на блокчейн-платформах, які є невіддатними втручанню та можуть автоматично виконуватися за логікою коду "якщо x - істинно, то виконати у." Програмовані смарт-контракти можуть створювати децентралізовані додатки або "DApps", які є протоколами на основі криптовалютової економіки, що закладають основи для розвитку Web 3 та віддають його в руки користувачів (Dannen, 2017).

Вплив Web 3.0 на глобальну економіку може бути значущим і революційним у багатьох аспектах: руйнування традиційних бізнес-моделей; створення нових шляхів для отримання прибутку та інвестицій; пропонує нові форми організацій, такі як децентралізовані автономні організації, де рішення приймаються шляхом голосування учасників; збільшує довіру через відкриті на незмінювану історію транзакцій; створення нових ринків та послуг, полегшення глобального доступу до фінансів.

Загалом, Web 3 визначається як наступна ступінь економічного розвитку глобальних мереж. Це не тільки технологічна перевага, але і новий етап у становленні світової економіки, де децентралізація та розумні контракти формують основу нового економічного порядку. Зростаюча свідомість та прийняття цих змін визначатиме успіх Web 3 в майбутньому. Однак важливо враховувати, що існують виклики та питання, такі як регулювання, безпека та енергоефективність, які також потрібно вирішувати для того, щоб Web 3 став підставою для сталого розвитку глобальної економіки.

Список літератури:

1. Wood, G. (2022), "What is web 3? Here's how future polkadot founder Gavin Wood explained it in 2014", CoinDesk Opinion. Available from: <https://www.coindesk.com/layer2/2022/01/04/what-is-web-3-heres-how-future-polkadot-founder-gavin-wood-explained-it-in-2014/>.
2. Belk, R., Humayun, M., & Brouard, M. (2022). "Money, possessions, and ownership in the metaverse: NFTs, cryptocurrencies, Web3 and wild markets." *Journal of Business Research*, 153, 198-205. doi: 10.1016/j.jbusres.2022.08.031.
3. Sheridan, D. A. H., James, Wear, F., Cowell, J., Wong, E., & Yazdinejad, A. (2022). "Web3 challenges and opportunities for the market." doi: 10.48550/arXiv.2209.02446.
4. Potts, J., & Rennie, E. (2019). "Web3 and the creative industries: How blockchains are reshaping business models." *A Research Agenda for Creative Industries* (pp. 93-111). Edward Elgar Publishing.

5. Berners-Lee, T., Hendler, J., & Lassila, O. (2001), "The semantic web: a new form of web content that is meaningful to computers will unleash a revolution of new possibilities." *Scientific American*, Vol. 284 No. 5, pp. 34-43.
6. Bevacqua, A., Carnuccio, M., Ortale, R., & Ritacco, E. (2011). "A new architectural paradigm for content-based web applications: Borè." *Proceedings of the 15th Symposium on International Database Engineering & Applications*, Lisboa, Portugal. doi: 10.1145/2076623.2076648.
7. Monteiro, F. A. A. J. D. S. A. J. A. (2013). "E-commerce business models in the context of web 3.0 paradigm." *International Journal of Advanced Information Technology*, 3(6), 1-12. doi: 10.48550/arXiv.1401.6102.
8. Wang, S., Ding, W., Li, J., Yuan, Y., Ouyang, L., & Wang, F. Y. (2019). "Decentralized autonomous organizations: Concept, model, and applications." *IEEE Transactions on Computational Social Systems*, 6 (5), 870-878. doi: 10.1109/TCSS.2019.2938190.

ЗАСТОСУВАННЯ SWOT-АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Костенюк Юлія Борисівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри підприємництва,

корпоративної та просторової економіки,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID: 0000-0002-1218-2097

Вовк Ірина Сергіївна

здобувач вищої освіти,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5120/>

У сучасних умовах гостро постає проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що потребує системного аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів. Застосування SWOT-аналізу може сприяти підвищенню ефективності управління підприємством через збалансоване урахування внутрішніх ресурсів та зовнішніх чинників, що впливають на його діяльність. Метою дослідження є систематизація та аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів діяльності підприємства за допомогою SWOT-аналізу з метою формування стратегічних дій.

SWOT-аналіз є одним із найпоширеніших методів аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Він дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості та загрози, що існують у його зовнішньому середовищі. Застосуємо цей метод для дослідження приватного акціонерного товариства «Тернопільський молокозавод» також відомого під торговою маркою «Молокія» (табл. 1, 2).

Таблиця 1. SWOT-аналіз ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

STRENGTH (Сильні сторони)	THREATS (Загрози)
<p>Висока якість продуктів: «Молокія» славиться своєю високою якістю молочних продуктів, що створює довіру серед споживачів.</p> <p>Сильний бренд: ТМ «Молокія» має велику популярність і визнання на ринку молочних продуктів.</p> <p>Розгалужена дистрибуційна мережа: Продукція ТМ «Молокія» доступна в багатьох магазинах та регіонах, що сприяє доступності для споживачів.</p> <p>Широкий асортимент: Різноманітність продукції, включаючи молоко, йогурти, сири та інші продукти, задовольняє різні смаки споживачів.</p>	<p>Зміни в законодавстві: Зміни в законодавстві, що регулює виробництво та продаж молочних продуктів, впливають на виробництво та дистрибуцію.</p> <p>Економічна нестабільність: Економічні коливання впливають на купівельну спроможність споживачів, що обмежує їхні витрати на продукцію.</p> <p>Конкуренція: Сильна конкуренція на ринку молочних продуктів обмежує можливості для ціноутворення та прибутковості.</p>
WEAKNESSES (Слабкі сторони)	OPPORTUNITIES (Можливості)
<p>Залежність від сировини: Виробництво молочних продуктів потребує постачання якісної сировини, і зміни в цінах на сировину впливають на витрати виробництва.</p>	<p>Розширення асортименту: Введення нових видів продукції або вдосконалення існуючих призводить до росту продажів і привернути нових споживачів.</p> <p>Експорт: Розширення на міжнародні ринки відкриває нові можливості для збільшення обсягу продажів та розширення бізнесу за кордон.</p> <p>Зростання попиту на здорові продукти: Здорове харчування набирає популярності, і ТМ «Молокія» реагує на цю тенденцію, пропонуючи здорові альтернативи.</p>

Джерело: авторська розробка

Матриця SWOT-аналізу відображає чотири ключові напрямки врахування факторів. Вона є інструментом системного аналізу діяльності підприємства. Використання цього методу в заключній фазі SWOT-аналізу є ключовим етапом для розроблення обґрунтованих висновків та визначення стратегії подальшого розвитку підприємства (табл. 2).

Таблиця 2. Матриця SWOT-аналізу ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Поле SO	Поле ST
<p>Висока якість продукції + розширення асортименту: ТМ може виявити тенденції та зміни у споживчих потребах і попиті на молочну продукцію. Це допомагає компанії адаптувати асортимент продукції до вимог ринку, додавати нові продукти, які більше відповідають попиту, і вдосконалювати існуючі продукти.</p> <p>Розгалужена дистрибуційна мережа + експорт. Компанія може використовувати свій досвід розширення дистрибуції на внутрішньому ринку для експорту і виведення своєї продукції на міжнародні ринки. Аналіз ТМ може допомогти ідентифікувати споживчі патенти та тенденції на міжнародних ринках.</p> <p>Широкий асортимент + зростання попиту на здорові продукти. Компанія може розробляти та впроваджувати нові здорові продукти у свій асортимент. Наприклад, низькожирні молочні продукти, органічні варіанти або продукти для людей з особливими дієтичними вимогами. Збільшити асортимент здорових продуктів можна через партнерство з іншими виробниками або фермерами, які спеціалізуються на здоровій продукції.</p>	<p>Висока якість продуктів + зміни в законодавстві. Внесення інновацій у виробничі процеси для підвищення якості продукції, а також для виробництва продуктів, які відповідають новим стандартам та потребам споживачів. Компанія може співпрацювати з органами регулювання та іншими стейкхолдерами для забезпечення відповідності законодавству і найкращим практикам.</p> <p>Сильний бренд + економічна нестабільність Компанія повинна активно зміцнювати свій бренд, розвиваючи нові продукти, покращуючи якість обслуговування та збільшуючи взаємодію зі споживачами через маркетинг та комунікації. Компанія повинна постійно моніторити економічну ситуацію та адаптувати стратегію до змін на ринку.</p> <p>Широкий асортимент + конкуренція. Компанія повинна продовжувати розробляти інноваційні продукти, які виділяють її на тлі конкурентів. Це може включати створення нових смаків, покращення рецептів та розробку продуктів для конкретних цільових аудиторій.</p>
Поле WO	Поле WT
<p>Залежність від сировини + розширення асортименту. Компанія може шукати нові джерела сировини, включаючи можливість співпраці зі спеціалізованими фермерами або іншими постачальниками. Це допоможе зменшити ризик залежності від обмежених джерел. Є можливість внутрішнього виробництва деяких видів сировини, що дозволить контролювати якість та кількість доставленої сировини.</p> <p>Конкуренція на ринку + експорт. Концентрація на вдосконаленні якості продуктів допоможе створити перевагу над конкурентами, особливо в вимогливих міжнародних ринках. Компанія може вивчати можливості для розробки міжнародних партнерств та дистрибуційних угод, які дозволять розширити її присутність на зовнішніх ринках.</p>	<p>Зміни в законодавстві + залежність від сировини. Компанія може розглянути можливість розширення мережі постачальників сировини, щоб зменшити залежність від конкретних постачальників і мінімізувати ризики. Розвивати нові продукти, які відповідають сучасним дієтичним та здоровим тенденціям, може допомогти залучити нових споживачів та розширити асортимент продукції.</p> <p>Конкуренція на ринку + економічна нестабільність. Оптимізація виробничих процесів та контроль над витратами можуть допомогти знизити виробничі витрати і забезпечити конкурентоспроможність на ринку. Розширення мережі дистрибуції та введення продукції на нові ринки може збільшити обсяги продажів і зменшити залежність від одного ринку.</p>

Джерело: авторська розробка

На основі аналізу поля SO підприємства «Молокія» виявлено високу якість продукції, розвинену мережу торгових точок та досвідчений персонал, що дозволяє ефективно конкурувати на ринку молочної продукції. Проте, аналіз поля WO вказує на необхідність вирішення проблем залежності від сировини та недостатньої диверсифікації продукції для забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Список літератури:

1. Звіт про управління ПрАТ «Тернопільський молокозавод» URL: https://pjsc.molakija.com/uploads/file_uploads/Zvit_z_upravlinnya_PrAT_Ternopils_kii_molokozavod_za_2022r..pdf
2. Дикань В. Л., Токмакова І. В., Овчиннікова В. О. та ін. Економічна діагностика: Підручник. Харків: УкрДУЗТ, 2022.
3. Офіційний сайт ТМ «Молокія». URL: <https://molakija.com>

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ТОВАРІВ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

Красіна Катерина Олександрівна

*магістр, Український державний університет
науки і технологій, м. Дніпро
ORCID: 0009-0005-3183-7078*

Довбня Світлана Борисівна

*доктор економічних наук, професор,
Український державний університет
науки і технологій, м. Дніпро
ORCID: 0000-0002-0669-1522*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5112/>

Перехід підприємств України до сучасних ринкових методів господарювання, майбутній вступ країни до Європейського Союзу, потребує від економістів усвідомлення зв'язків між конкурентоспроможністю товарів та конкурентоспроможністю підприємств, а від науковців – розробки сучасних методів управління рівнем їх конкурентоспроможності, найважливішою функцією якого є оцінка такого рівня.

Незважаючи на велику кількість методів оцінювання конкурентоспроможності товарів, усі вони базуються на єдиному методичному підході: співставленні ціни і якості продукції (або ціни і технічного рівня продукції). Тобто оцінка рівня конкурентоспроможності товарів, як правило, зводиться до врахування їх специфіки у визначенні технічного рівня і якості продукції. Рівень конкурентоспроможності товарів значною мірою впливає на рівень конкурентоспроможності підприємства. У той же час цей вплив не

є однозначним, оскільки високий рівень конкурентоспроможності продукції, як правило, тісно корелює з високою конкурентоспроможністю підприємства, але зниження ціни може призвести до підвищення конкурентоспроможності товару, а показники ефективності діяльності підприємства значно погіршаться. Тому необхідно формувати цінову політику підприємства таким чином, щоб не тільки мати конкурентну продукцію, але достатній рівень прибутку для забезпечення безперебійного функціонування та розвитку підприємств.

Щодо підходів оцінки конкурентоспроможності підприємства, то слід зазначити наявність великої їх кількості, які відрізняються ідеєю, показниками, що використовуються для оцінки, методом ідентифікації рівня конкурентоспроможності і т. ін. Серед основних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства, які базуються на різних концептуальних засадах виділяють наступні [1, с.183]: 1) діагностики конкурентного середовища; 2) аналізу конкуренції в галузі; 3) параметричних оцінок; 4) стратегічного аналізу; 5) індексний; 6) ієрархій; 7) інтегральної оцінки; 8) контрольного листа; 9) матриці «Мак-Кінзі» – Дженерал Електрик»; 10) оцінки конкурентоспроможності товару; 11) матриці Бостонської консалтингової групи; 12) рейтингових оцінок; 13) оцінки за теорією ефективної конкуренції; 14) загального показника конкурентоспроможності, що базується на задоволенні споживача та ефективності виробництва; 15) оцінки по нормі прибутку; 16) оцінки по вартості бізнесу.

З метою типізації та узагальнення представлених методів оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства поділяють на основні групи [3, с. 51]:

Група I. Опис конкурентної боротьби. Оцінка проводиться на основі виключно якісної (описової) інформації. Коефіцієнти, якщо вони використовуються, грають допоміжну роль, а висновки будуються у вигляді аналітичної записки. Така оцінка дозволяє охопити багато факторів конкурентоспроможності та дає змогу змалювати картину конкурентної боротьби у галузі.

Особливості групи I: методи цієї групи можуть використовуватися для попереднього аналізу галузі, виявлення основних конкурентів, вивчення особливостей конкурентної боротьби.

Група II. Узагальнення думок експертів. Методи цієї групи відрізняються тим, що оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства будується на балових оцінках певних параметрів підприємства експертами, споживачами або співробітниками. Єдиним кількісним показником, що може використовуватися в оцінці конкурентоспроможності, є ціна продукції.

Група III. Оцінка конкурентоспроможності підприємства розраховується по конкурентоспроможності товару. Основною характеристикою цієї групи методів є те, що вони розглядають конкурентоспроможність товару як єдиний або найбільш істотний чинник конкурентоспроможності підприємства.

Особливості групи III: ці методи є достатньо простими у використанні, можуть бути застосовані при наявності мінімуму інформації, але достовірність результатів викликає сумніви в силу відзначеної вище різниці між конкурентоспроможністю товару та підприємства.

Група IV. Розрахунок інтегрального коефіцієнта по фінансових і техніко-економічних показниках. Формується система локальних коефіцієнтів, що характеризують різні аспекти конкурентоспроможності підприємства, які в подальшому використовуються для визначення інтегральної оцінки.

Особливості групи IV: методи цієї групи вказують на чинники рівня конкурентоспроможності підприємства, при чому більшість з них може бути розрахована за даними фінансової звітності, яка формально є загальнодоступним джерелом інформації. Головне – однозначна ідентифікація конкурентоспроможності підприємства за рівнем інтегрального показника.

Група V. Аналіз прибутку, грошових потоків і вартості бізнесу. Ця група складається з двох методів оцінки, які відрізняє від інших те, що обидва використовують тільки кількісні об'єктивні дані (так само, як методики групи IV), але результатом оцінки є не коефіцієнти, а конкретні економічні показники: норма прибутку й вартість бізнесу.

Особливості групи V: методи цієї групи також базуються на використанні одного інтегрального показника та однозначну характеристику рівня конкурентоспроможності підприємства.

На сьогоднішній день найбільш детально розроблені методики розрахунку інтегрального коефіцієнту по фінансових і техніко-економічних показниках, які охоплюють IV групу основних підходів до оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, при проведенні аналізу рівня конкурентоспроможності доречно використовувати наступні методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства: метод інтегрального показника; метод рейтингових оцінок; метод оцінки за теорією ефективної конкуренції; метод загального показника конкурентоспроможності, що базується на задоволенні споживача та ефективності виробництва.

Наявність різних підходів та методів оцінки конкурентоспроможності підприємства обумовлює необхідність вибору найбільш доцільного з урахуванням специфіки підприємства та інформації щодо стану його конкурентного середовища.

Список літератури:

1. Должанський І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
2. Загорна Т.О. Конкурентоздатність фірми в системі стратегічного маркетингу. *Торгівля і ринок України*. Донецьк: Доп ДУЕТ, 2000. – Вип.11. Т.1. – С.87-91.
3. Сумець О. М., Сомова О. Є., Пеліхов Є. Ф. Оцінка конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства: навчально-практичний посібник. 2-е вид. Київ.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. 280 с.
4. Фатхутдінов Р. А. Управління конкурентоздатністю організації: підручник. Київ: Кондор, 2009. 470 с.

УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ МЕНЕДЖЕРІВ ІТ-КОМПАНІЙ

Маковоз Оксана Сергіївна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-8728-1500

Яценко Ольга Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-7580-7827

Ковальов Олексій Миколайович

здобувач магістратури,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0009-0007-1484-4334

Скочко Андрій Васильович

здобувач магістратури,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0009-0007-0419-3654

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5124/>

В умовах динамічного розвитку сфери інформаційних послуг до менеджерів ІТ-компаній висуваються особливі вимоги. Управлінські компетенції, що включають здатність до швидкої адаптації, гнучкого реагування на зміни, а також ефективної інтерпретації стратегічних цілей компанії, є нагально необхідними для результативної роботи компаній. Переважна більшість ІТ-компаній, що присутні на ринку, займаються розробкою програмного забезпечення, що вимагає проєктного підходу. Успішність ІТ-проєктів часто залежить від результативності роботи менеджерів, які безпосередньо впливають на продуктивність команд і загалом на комерційний успіх всієї організації. Вказаній тематиці присвячено багато наукових робіт, як класичних теорій менеджменту: Маслоу [1], Друкера [2], Херцберга [3], а також сучасних дослідників: Макгрегор [4], Вейк [5], Краснокутська [6], Андерсон [7] та інші. Управління результативністю в ІТ-сфері має певну специфіку, яка характеризується високим рівнем креативності та інноваційності. З урахуванням цієї специфіки персонал ІТ потрібно не лише оцінювати та контролювати, але й застосовувати широкий спектр мотиваційних систем, впроваджувати культуру зворотного зв'язку та налагоджувати процеси

неперервного навчання. Також актуальними є питання взаємодії в командах, які все частіше є міжнародними або розподіленими, що збільшує потребу в ефективному лідерстві. Початок розвитку ІТ індустрії співпав з початком сучасного періоду розвитку менеджменту. Це призвело як до стрімкого зростання ІТ індустрії завдяки наявності необхідних та ефективних засобів управління складними та розгалуженими проєктами, так і до розвитку систем менеджменту, яким необхідно було адаптуватися до складних процесів, які виникають під час виконання складних ІТ-проєктів. Під час цього розвитку проходив взаємний обмін ідеями та практиками між класичним «промисловим» менеджментом та новим та більш сучасним «цифровим» менеджментом, що призвело до збільшення продуктивності в обох галузях. Поступово менеджери проєктів стали краще управляти факторами невизначеності. Позитивний тренд став можливим завдяки набуттю корисного досвіду невдалих проєктів, а також фокусуванню наукового співтовариства на актуальних проблемах управління проєктами [8]. Згідно сучасних досліджень [9], [10] до основних навичок та якостей, які вимагаються від менеджерів належать такі (Таблиця 1).

Таблиця 1.1 – Якості, необхідні сучасному менеджеру

Інклюзивність	Створення інклюзивної та позитивної корпоративної культури. Розвиток емоційного інтелекту сприяє кращій співпраці, міжособистісним стосункам та комунікації.
Ефективна комунікація	Встановлення чітких норм спілкування, визначення різних каналів комунікації та їх призначення.
Активне слухання	Практикування емпатичного та активного слухання.
Наділення повноваженнями	Довіра до команди, делегування відповідальності та залучення до процесів роботи.
Рішучість	Прийняття рішень, що впливають на весь колектив.
Відповідальність	Несення відповідальності за роботу та помилки команди.
Впевненість	Демонстрація впевненості та встановлення позитивного тону для команди.
Адаптивність	Здатність ефективно впоратися зі змінами.
Балансування між стимулюванням та підтримкою	Визначення, коли потрібно стимулювати команду до росту та коли їм потрібна підтримка.
Чесність	Прозорість та побудова довіри в команді.
Співпраця	Натхнення команди на співпрацю.
Лідерство в компанії	Підтримка довіри до вищого керівництва.
Орієнтація на клієнта	Активне демонстрування зобов'язань до клієнтів.
Розвиток та зростання	Інвестиції в кар'єру співробітників та підтримка їх розвитку.
Виконання та відповідальність	Встановлення чітких очікувань та демонстрація відповідальності.
Стратегічна узгодженість	Забезпечення розуміння стратегічного напрямку компанії.
Робочі процеси	Реалізація ефективних робочих процесів.

Як бачимо, значна увага приділяється не тільки суто діловим якостям менеджера як технічного керівника, але й якостям, які належать до сфери лідерства.

Розглянемо основні аспекти управління ІТ компаніями та роль менеджерів у цьому процесі.

Менеджер – це особа, відповідальна за планування, організацію, керівництво та контроль ресурсів (як людських, так і матеріальних) для досягнення певних цілей організації [2]. Менеджери відіграють ключову роль у встановленні стратегій, координації зусиль команди та забезпеченні того, щоб завдання виконувалися чітко та ефективно. Проте у менеджера робота не є «лінійною» та «запланованою», більш за те, однією з задач менеджера – є ефективна та своєчасна реакція на різкі зміни робочих планів та ситуації, на непередбачувані обставини та інші подібні ситуації.

Класичні функції менеджера Анрі Файоль доповнює ще одною важливою функцією – координацією [11]. Таким чином менеджер є зв'язуючою ланкою, яка пов'язує всі ці якості та робить можливим функціонування бізнесу як свідомого керованого процесу.

Слід відразу зазначити, що менеджер у ІТ-сфері деякою мірою відрізняється від менеджера у інших сферах. James D. McKeen у роботі «IT Strategy: Issues and Practices» [12] наводить декілька ознак, за якими ІТ-менеджер відрізняється від загальних менеджерів.

- спеціалізовані знання. ІТ-менеджер повинен мати глибокі знання в області інформаційних технологій, включаючи розуміння програмного забезпечення, апаратного забезпечення, мережевих систем та баз даних;

- технічне лідерство: ІТ-менеджер відповідає за керівництво ІТ-проєктами, розробку та імплементацію ІТ-стратегій та управління ІТ-командою;

- управління змінами: ІТ-менеджер часто займається управлінням змінами в технологічному середовищі, що вимагає розуміння як технологічних, так і організаційних аспектів;

- бюджетування та оцінка ризиків: менеджер також відповідає за бюджетування ІТ-проєктів, оцінку ризиків та забезпечення безпеки даних.

Управління результативністю є ключовою складовою стратегічного менеджменту в організації, оскільки воно визначає ефективність використання ресурсів і досягнення поставлених цілей. Воно об'єднує процеси встановлення цілей, оцінки внеску кожного працівника у досягнення цих цілей та розвиток навичок і компетенцій співробітників.

Додаткову складність в управлінні результативністю менеджерів додає кілька наступних факторів:

- зазвичай результативність праці менеджера оцінюється не напряму, а через результати праці їх підлеглих, що вносить помилки до результатів оцінювання;

– управління спеціалістом, головна роль якого полягає в управлінні дає додаткові виклики, позаяк іноді класичні методи управління можуть не бути ефективними там, де об'єкт управління є обізнаним у процесах та методах управління;

– додатковим викликом є те, що дуже часто важко керувати тими, чия задача є управління іншими людьми.

Менеджмент у сфері ІТ вимагає особливої гнучкості у прийнятті рішень, високої толерантності до ризиків та інноваційного підходу до розв'язання проблем. Управління персоналом, креативність та стратегічне мислення є критичними елементами для ефективної роботи менеджера в ІТ-компанії.

Традиційні методи оцінки результативності, такі як КРІ (ключові показники ефективності), потребують адаптації для застосування в динамічному ІТ-оточенні. Розробка гнучких систем оцінки, які враховують специфіку роботи, може значно покращити процес управління. Мотивація менеджерів ІТ-компаній часто залежить не тільки від фінансових винагород, але й від можливості реалізації особистісних амбіцій, професійного розвитку та участі в інноваційних проектах. Розуміння цих мотиваційних факторів є ключовим для ефективного управління. Корпоративна культура має суттєвий вплив на результативність менеджерів. У створенні ефективної культури важливу роль відіграє вироблення спільних цінностей та визначення місії компанії, що сприяє більшій вмотивованості та відданості праці. Неефективне управління менеджерами може призвести до погіршення результатів роботи всієї ІТ-компанії, зниження мотивації персоналу, та як наслідок – до фінансових втрат. Аналіз потенційних ризиків та розробка стратегій їх мінімізації є важливою складовою управлінської діяльності. Управління результативністю менеджерів в ІТ-компаніях потребує специфічних підходів, які враховують високу змінюваність зовнішнього середовища та особливості внутрішньої динаміки компанії. Розробка ефективних моделей та інструментів для цього є ключовим завданням сучасного менеджменту. Вказана модель повинна враховувати специфіку ІТ-галузі та бути спрямованою на підвищення ефективності менеджерської діяльності, оптимізацію процесів управління ресурсами, стимулювання інноваційної поведінки та забезпечення високого рівня задоволеності працівників.

Управління результативністю менеджерів є ключовою складовою ефективного функціонування будь-якої організації. Однак сучасні менеджери стикаються з чисельними складнощами і викликами в цій області.

У таблиці 2 наведені типові проблеми в управлінні результативності менеджерів, які ми вважаємо за доцільне виділити.

Таблиця 2 – Типові проблеми в управлінні результативністю менеджерів

Проблема	Наслідки
Несприятлива робоча атмосфера	Погіршення результативності менеджерів. Стрес, конфлікти та низький рівень задоволеності роботою негативно впливають на продуктивність менеджерів.
Неналежний зворотній зв'язок між керівництвом та підлеглими	Перешкоджає розвитку менеджерів та виправленню ними недоліків у роботі.
Специфічна модель роботи	Внаслідок того що сучасні менеджери часто працюють в режимі дистанційної роботи або у режимі гнучкого графіку це може ускладнювати вимірювання їх результативності та взаємодію з командою.
Динамічні зміни цілей та пріоритетів	Вимагає адаптації менеджерів до нових завдань та вимог, що може бути викликом для їхньої результативності.
Глобалізація та інтернаціоналізація проєктних команд	Менеджери можуть опікуватися командами, які розташовані в різних країнах або мають різні культурні характеристики, що потребує вміння застосовувати адекватні стилі управління та сприяти співпраці в різноманітному середовищі.
Забезпечення розвитку та навчання менеджерів, а також підтримка їхнього кар'єрного зростання.	Є важливим завданням для організацій, але може бути складним завданням у реаліях сучасного бізнесу.

Для успішного управління результативністю менеджерів сьогодні організації повинні активно вирішувати ці проблеми та надавати підтримку своїм менеджерам у формуванні продуктивного та задовільного робочого середовища. Теорії мотивації грають важливу роль у менеджменті, оскільки допомагають розуміти, що стимулює співробітників до досягнення кращих результатів і як можна збільшити їхню продуктивність та задоволеність роботою.

Управління результативністю менеджерів ІТ-компаній має свої унікальні аспекти, пов'язані з швидкоплинністю технологічних інновацій, високими вимогами до кваліфікації співробітників та особливостями роботи з інтелектуальною власністю. Розуміння цих аспектів дозволяє більш ефективно керувати менеджерами, які в свою чергу організовують роботу команд. Серед ключових викликів управління результативністю в ІТ-галузі можна виділити необхідність постійного оновлення знань, здатність адаптуватися до змінюваних вимог ринку та технологій, а також необхідність управління розподіленими та часто мультикультурними командами.

Список літератури:

1. Maslow, A. A theory of human motivation. *Psychological Review*. 1943.
2. Drucker, P. The Practice of Management. *New York : Harper & Row*. 1954.
3. Herzberg, F. The Motivation to Work. *Routledge; Reprint edition*. 1993. 184p.
4. McGregor, D. The Human Side of Enterprise. *McGraw Hill*. 2006. 480p.
5. Weick, K., Sutcliffe, K. Managing the Unexpected. *Resilient Performance in an Age of Uncertainty*. *Jossey-Bass*. 2007. 208p.
6. Krasnokutska, Natalia S., and Podoprykhina, Tetiana O. (2020) Analysis of Project Management Methodologies in IT Industry. *Business Inform*. 8. p. 217-222.
7. Anderson, D. Kanban: Successful Evolutionary Change for Your Technology Business. *Blue Hole Press*. 2010. 278p.
8. Краснокутська Н. С. Еволюція розвитку та сучасні тренди в управлінні проектами. *Економічний аналіз*. зб. наук. пр. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. Т. 28, № 1. С. 236-242.
9. 13 What makes a good manager? 10 qualities to lead successful teams. *Asana*. 2023. URL: <https://asana.com/resources/what-makes-a-good-manager>
10. 9 essential traits of effective managers (and how HR can help). *Qualtrix.xm*. URL: <https://www.qualtrics.com/blog/essential-manager-traits/>
11. Fayol, H. General and Industrial Management. *Pitman*, 1949. 110 p.
12. McKeen, J. Smith, H. IT Strategy: *Issues and Practices*. *Pearson*, 2014. 368 p.

АНАЛІЗ СЕГМЕНТІВ РИНКУ КОМПАНІЇ «УКРПОШТА»

Малкович Дмитро Дмитрович

магістрант, Університет імені Альфреда Нобеля

Науковий керівник: Шевченко Валентина Миколаївна

*кандидат наук з державного управління,
доцент, Університет імені Альфреда Нобеля*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5101/>

Сегментування ринку та правильне позиціонування продукції є стратегічно важливими елементами для АТ «УкрПошта», оскільки це дозволяє ефективно спрямовувати свої ресурси, задовольняти потреби різних клієнтських груп і забезпечувати конкурентоспроможність на ринку.

АТ «УкрПошта» має справу з різноманітною аудиторією, оскільки її послуги використовують як фізичні особи, так і підприємства. Сегментування ринку дозволяє визначити основні групи споживачів та їхні унікальні потреби. Виділяючи сегменти, такі як електронна комерція для підприємств, що працюють онлайн, або експрес-доставка для фізичних осіб, які цінують швидкість отримання товарів.

Цільова аудиторія цієї кампанії – масовий клієнт, який часто купує та продає товари в Інтернеті. Візуалізація клієнтської аудиторії – це жінка 35 років,

має двох дітей віком 5 та 10 років, опікується побутом родини та веде сімейний бюджет, любить порівнювати ціни перед покупкою, слідкує за акціями, активно користується сайтами типу OLX і групами для спільних покупок та радіє, коли вдається зекономити.

Однією з основних груп клієнтів АТ «УкрПошта» є фізичні особи, включаючи онлайн-шоперів. Цей сегмент прагне відправити та отримати поштові відправлення, надсилати та отримувати товари з інтернет-магазинів. Для них важливість надійності та швидкості послуг є вирішальною, і АТ «УкрПошта» активно підтримує ці потреби, пропонуючи широкий спектр послуг для цього сегменту.

Ще однією важливою групою для АТ «УкрПошта» є бізнес-сектор, зокрема ті, хто займається e-commerce. У цьому сегменті, позначеному більшими об'ємами відправлень, підкреслення робиться на надійності, простоті логістики та швидкості доставки. АТ «УкрПошта» розвиває спеціалізовані послуги для бізнес-клієнтів, що спрощують ланцюжок постачання та забезпечують оптимальні умови для відправлень.

Крім послуг доставки, АТ «УкрПошта» активно працює з компаніями у сфері поштових технологій, щоб підтримувати їхні потреби в ефективному обробленні та відправленні листів та документів. Цей сегмент вимагає високої точності та швидкості оброблення, і АТ «УкрПошта» пропонує рішення для оптимізації бізнес-процесів компаній.

Громадські та благодійні організації також становлять окремий сегмент для АТ «УкрПошта». Вони можуть потребувати спеціальних тарифів, послуг відстеження листів, а також консультацій з питань відправлення. АТ «УкрПошта», враховуючи соціальну відповідальність, може надавати спеціальні умови для цього сегменту.

Враховуючи різноманіття клієнтів та їхні індивідуальні потреби, АТ «УкрПошта» може ефективно взаємодіяти з кожним сегментом, пропонуючи спеціалізовані та оптимальні рішення. Цей підхід сприяє не лише задоволенню клієнтів, але й підтримує конкурентоспроможність компанії на ринку поштових послуг України.

Варто зазначити, що однією з ключових стратегій позиціонування АТ «УкрПошта» є акцент на надійності та традиціях. Як національний поштовий оператор, АТ «УкрПошта» використовує свою історію та довіру, яку вона заробила за роки існування, як конкурентну перевагу. Надійність є критичним фактором для багатьох клієнтів, особливо тих, хто відправляє чи отримує важливі документи та товари. Забезпечення стабільності та високої якості послуг є основою позиціонування АТ «УкрПошта».

Позиціонування АТ «УкрПошта» також ґрунтується на споживчому орієнтованому підході. Забезпечення індивідуального підходу до клієнтів, уважність до їхніх потреб та відповідальність за якість послуг дозволяє АТ «УкрПошта» утримувати та залучати нових клієнтів.

Нагадаємо, що унікальна пропозиція продукції (УПП) – це суть та основа успішного позиціонування будь-якої компанії на ринку. Виходячи з даних та слів маркетинг-директора АТ «УкрПошта»: «Ми усвідомлюємо, що Укрпошта –

не Ferrari і не BMW, а скоріше «народний» автомобіль типу Skoda Octavia чи Chevrolet Lacetti.» – компанія позиціонує свої послуги як надійні та дешеві [1].

Ключовим елементом УПП АТ «УкрПошта» є надійність її послуг. Поштовий оператор визначає себе як «народний» автомобіль, порівнюючи себе з такими відомими брендами, як Skoda чи Chevrolet. Це порівняння наводить на ідею простоти, ефективності та повсякденності, що позитивно сприймається широким колом клієнтів. АТ «УкрПошта» визнає, що в їхньому випадку, надійність – це ключовий чинник успіху, оскільки клієнти розраховують на те, що їхні листи та посилки будуть доставлені надійно та вчасно. Маркетинговий директор АТ «УкрПошта», описуючи компанію як «народний» бренд, наводить образ доступності та неперебільшеної функціональності, що робить його ближчим та зрозумілим для широкого кола споживачів.

Отже, сегментування ринку та ефективно позиціонування представляють собою стратегічний інструментарій для компанії, який дозволяє точно визначити та розуміти потреби різних груп клієнтів. Поділ ринку на сегменти дозволяє ідентифікувати групи споживачів із схожими характеристиками, що дозволяє компанії налагоджувати свої продукти та послуги для кожного окремого сегменту. Позиціонування визначає, як саме компанія бажає бути сприйнятою своїми клієнтами в порівнянні із конкурентами.

Список літератури:

1. MMR: Як Skoda, Chevrolet та ІКЕА: «Укрпошта» використає позиціонування поштового лоукостера. URL: https://mmr.ua/ru/show/yak_skoda__chevrolet_ta_ikea_ukrposhta_vikoristaye_pozitsionuvannya_poshtovogo_loukostera

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ВЕЛИЧИНИ АДАПТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мельниченко Дмитро Олегович

аспірант, Національний університет «Одеська політехніка»

Науковий керівник: Захарченко Віталій Іванович

професор, доктор економічних наук,

Національний університет «Одеська політехніка»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5139/>

Суб'єкти господарювання як соціально-економічні виробничі системи є відкритими, що зумовлює їхню взаємодію із зовнішнім оточенням у процесі досягнення ними цілей діяльності. Наявність взаємодії між суб'єктами господарювання та їх зовнішнім оточенням детермінує появу вони такої якості, як адаптивність. В умовах трансформаційної економіки України володіння високим рівнем адаптивності є необхідним чинником не лише досягнення підприємством високого рівня ефективності функціонування, а й збереження

його існування як цілісної системи. У національній економічній стратегії України до 2030 р. за напрямом 3 – Регуляторне середовище – визначено наступні стратегічні цілі: забезпечення прозорого та ефективного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення прозорого та ефективного регулювання ринкових відносин [1, с. 11].

Адаптація підприємства – це динамічний процес, що являє собою сукупність його реакцій на фактори адаптації, що індукують, що відбувається в системі «підприємство – зовнішнє оточення», завдяки якому рухливі системи підприємства, незважаючи на мінливість зовнішніх умов і внутрішніх цільових установок, підтримують стійкість, необхідну для відповідності його діяльності її ідеалу.

Процес адаптації реалізується щоразу, як у системі «підприємство-зовнішнє оточення» виникають значні зміни, які можуть ініціювати кожній із сторін взаємодії. Він забезпечує формування нового гомеостатичного стану, який дозволяє досягати максимальної ефективності діяльності підприємства в умовах зовнішнього оточення і при заданому рівні цільових установок.

Підприємство здатне здійснювати процеси адаптації тільки в тому випадку, якщо воно має властивість адаптивності. Реалізація процесів адаптації підприємства відбувається шляхом актуалізації потенцій адаптивності, якими воно має [2, с. 23-24].

Адаптивність підприємства – економічна категорія, що позначає відносну властивість підприємства, виникнення та існування якого де термінується потенціалом, здатністю до цілепокладання і продукуючої здатністю підприємства, його цілями і мотивацією персоналу, а також взаємодією із зовнішнім оточенням; що має актуальну та потенційну форми існування; наявність якого зумовлює здатність підприємства ефективно здійснювати процес підтримки стану гомеостатичної рівноваги у системі «підприємство - зовнішнє оточення» у відповідь на зміни внутрішніх цільових установок та/або зовнішнього оточення за допомогою актуалізації потенцій зазначеної властивості у вигляді поведінкової, параметричної та структурної адаптації; у ході якого можуть змінюватися всі якісні характеристики сторін цієї взаємодії; яке дозволяє підприємству відповідати ідеалу діяльності та досягати поставлених цілей в умовах нестабільного, складного та ворожого зовнішнього оточення.

Основними способами актуалізації потенцій адаптивності як властивості підприємства (способами адаптації до умов зовнішнього оточення, що змінюються, і внутрішнім цільовим установкам) є: адаптація шляхом трансформації досягаються цільових установок; адаптація у вигляді трансформації стратегії діяльності підприємства (поведінкова адаптація); адаптація за допомогою актуалізації потенцій гнучкості (параметрична адаптація, що здійснюється шляхом актуалізації параметрів, як зв'язків, так і елементів, що входять у функціональні підсистеми підприємства); адаптація за допомогою актуалізації потенцій розвитку (структурна адаптація, що здійснюється шляхом зміни якісної сутності існуючих або введення нових джерел потенцій, функціональних підсистем підприємства і зв'язків між ними).

Методика оцінки величини адаптивності підприємства в актуальній формі її існування (ретроспективного рівня адаптивності підприємства) ґрунтується на оцінці величини результатів актуалізації потенцій адаптивності, що є результатами досягнення підприємством поставлених цілей діяльності в існуючих умовах зовнішнього оточення і при існуючих цільових установках, що вимірюються темпами зростання відповідності показників досягнення поставлених цілей.

Побудовані регресійні моделі [3, с. 70-71] пов'язують ретроспективний рівень адаптивності підприємств верстатобудівної галузі України та показники, що характеризують величину потенцій адаптивності зазначених підприємств та факторів їх актуалізації, дозволили зробити висновок про те, що найбільш значущими факторами, що детермінують ретроспективний рівень адаптивності необ'єктивованих знань працівників підсистеми загального управління; рівень диверсифікованості постачальників; рівень диверсифікованості покупців; ступінь стабільності зовнішнього оточення; ступінь різноманітності зовнішнього оточення; ступінь інтенсивності конкурентної протидії; інтегральний показник ступеня інтенсивності мотивації персоналу підприємства.

Література:

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Затверджено постановою КМ України від 03.03.2021р. №179. *Урядовий кур'єр*, 2021. №45. С. 8-36.
2. Бачевський Б. Є, Заблудська І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2009. 400 с.
3. Захарченко В. І. Коректність використання інструменту регресійного аналізу в економічних дослідженнях. *Економічний журнал ОПУ*, 2019. №4(10). С. 68-75.

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КОНКУРЕНТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗРОСТАЮЧОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Мухін Данііл

*студент, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна*

Коломієць Ганна

*професор кафедри економічної теорії та економічних
методів управління, доктор економічних наук,
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5161/>

Підприємницька діяльність, у своїй сутності, є високоризиковою та здійснюється в умовах значної невизначеності. Це спричиняє постійні дискусії серед науковців щодо взаємозв'язку та співвідношення між цими поняттями. Деякі вчені стверджують, що саме невизначеність умов ініціює виникнення

ризиків у сфері підприємництва, тоді як інші вважають, що невизначеність сама є одним із ризиків. Це створює потребу у вивченні сутності, уточненні та взаємозв'язку цих понять, особливо в контексті формування стратегій у сфері економіки, з урахуванням можливих наслідків.

Сучасні вчені визначають ризик у контексті підприємницької діяльності як потенційну загрозу для зниження прибутку підприємства через негативний вплив факторів ризику або як можливість отримання додаткових доходів внаслідок позитивних впливів, ймовірність яких залишається невизначеною [4].

Необхідно приступити до ретельної диференціації між концепціями ризику та невизначеності в контексті сфери підприємницької діяльності. Поняття "невизначеність" стосується конкретних обставин та умов, що впливають на функціонування підприємства. З іншого боку, поняття "ризик" відноситься до ймовірності та потенційних наслідків конкретних подій чи ситуацій, які можна передбачити.

Присутність невизначеності у сфері підприємницької діяльності не є загрозою, а скоріше представляє собою невідому змінну, що може сприйматися як ризикова або потенційно вигідна. Глибоке дослідження складових невизначеності може допомогти визначити потенційні негативні наслідки та можливості прогресу:

Недостатнє чітке розуміння суті об'єкта дослідження та впливів, що на нього впливають:

- Нестабільна ситуація на ринку;
- Високий рівень залежності бізнесу від незалежних факторів, таких як погодні умови, науково-технічний прогрес, інновації та непередбачуваність;
- Недостатність інформації через високі витрати або складнощі з доступом, що може ускладнити ефективне управління, стратегічний аналіз та планування;
- Високий рівень невизначеності та дисбалансу в обізнаності серед учасників економічної діяльності;
- Значна актуальність та різноманітність альтернативних стратегій розвитку з великою кількістю впливаючих факторів.

Відповідно, для адекватного реагування на виклики, що генерує постійно змінюване зовнішнє середовище, підприємство повинно урахувати стратегії конкурентів, а також вживати заходів для зміцнення своєї позиції на ринку. Це досягається шляхом розробки ефективного механізму внутрішнього управління за допомогою наявних ресурсів. З метою підвищення загальної ефективності діяльності, необхідно провести оцінку власних функцій, а також діяльності конкурентів, виявити їх переваги та недоліки.

Однією з важливих складових стратегічного планування компаній є втілення багаторівневої структури, яка організована ієрархічно для досягнення конкретних цілей. Важливо відзначити, що як в українських, так і в іноземних науковців існують схожі погляди на ієрархічну організацію стратегічного управління корпораціями. В аналізі структури стратегічного управління, П. Г. Робота Клівця виокремлює корпоративну (портфельну), бізнесову

(бізнес-стратегію), функціональну (яка підтримує корпоративні та бізнес-аспекти) та операційну (що забезпечує досягнення стратегічних цілей) стратегії залежно від рівня управління [3, с. 154].

В роботі відомих вчених, зокрема С. Б. Довбня та співавторів [2], розглядається ієрархічний підхід до стратегічного управління підприємством. Особлива увага приділяється різним рівням стратегічних рішень: корпоративній, конкурентній, функціональній та операційній стратегіях.

Запропонована модель стратегічного управління компанією А. А. Томпсона та Дж. Стрікланда визначає піраміду стратегій для різноманітних типів підприємств: однопрофільних та диверсифікованих. Ця модель включає в себе бізнес-стратегію, функціональні та операційні стратегії як ключові компоненти стратегічного управління [7].

Аналізуючи питання ієрархії стратегій, вчені підкреслюють, що конфлікти в цьому контексті переважно виникають на рівні конкуренції між підприємствами. Вони розглядають конкурентну стратегію як засоби, за допомогою яких компанія здатна конкурувати на ринку, враховуючи різноманітні аспекти: збут продукції, цільових споживачів, стратегію ціноутворення та рекламні підходи.

Висловлюючи свої думки, науковці визначають конкурентну стратегію як менш розгорнутий аспект порівняно з бізнес-стратегією. Остання відповідає за стратегічне управління конкурентною боротьбою, відображенням намірів керівництва в різних галузевих обставинах, функціональних стратегіях та вирішенні стратегічних питань. У свою чергу, конкурентна стратегія охоплює розробку планів конкуренції та задоволення споживачів шляхом надання їм додаткової вартості [6].

Проаналізувавши розуміння бізнес-стратегії, вчені підкреслюють необхідність правильного розуміння поняття "конкурентна стратегія" для успішної розробки та впровадження ефективної стратегії. Це відіграє важливу роль у діяльності підприємства в умовах сучасності, які відзначаються високою динамікою та складністю. Ще одне важливе уточнення надає П. Г. Клівець, визначаючи конкурентні стратегії як позицію в галузі чи сегменті ринку [3, ст. 155].

Поточні дослідження вчених розширюють поняття конкурентної стратегії, враховуючи декілька ключових аспектів: конкурентну позицію, конкурентні переваги, конкурентоспроможність підприємства та досягнення стратегічних цілей. Кожне з визначень відображає різні аспекти цієї стратегії. Сумісно вони формують концепцію конкурентної стратегії як довгострокового комплексу взаємопов'язаних заходів. Цей комплекс має на меті досягнення конкурентних переваг, забезпечення вигідної конкурентної позиції та досягнення очікуваного рівня конкурентоспроможності підприємства [1].

Нами пропонується таке тлумачення конкурентної стратегії підприємства як комплексний, цілеспрямований і динамічний набір заходів, що взаємодіють між собою та спрямовані на досягнення загальних цілей компанії. Ці дії ґрунтуються на внутрішніх можливостях корпорації з метою досягнення та збереження необхідного рівня конкурентоспроможності, володіння конкурентними перевагами, утримання стійкої та конкурентоздатної позиції, а також здатності протистояти конкурентним викликам.

У зв'язку з сучасною економічною нестабільністю та неспроможністю робити точні прогнози через непередбачуваний характер геополітичних тенденцій, складно передбачити довгострокову позицію компаній на міжнародних ринках. Ці обставини створюють для підприємств ситуацію турбулентності, яка вимагає оперативної реакції на будь-які можливі зміни. Важливо визнати, що збереження конкурентоспроможності на нестабільному ринку є складним завданням. Посилення конкуренції на міжнародному рівні ускладнює досягнення цієї мети. Для досягнення цілей підприємства потрібні суттєві зміни у стратегії ціноутворення, продукції та якості його пропозицій. Підходи підприємства визначаються внутрішніми ресурсами та можуть змінюватися залежно від обраної короткострокової стратегії.

Список використаних джерел:

1. Булах І. В. Вибір конкурентної стратегії підприємства: методич- ний підхід / І. В. Булах // Економіка і організація управління. – 2010. – Вип. No2 (8). – С. 25-32.
2. Довбня С. Б. Стратегія підприємства : навч. посіб. : у 2 ч. / С. Б. Довбня, А. О. Найдовська, М. М. Хитько. – Дніпропетровськ : НМетаАУ, 2011. – Ч. 1. – 71 с.
3. Клівець Н. Г. Стратегія підприємства : навч. посіб. / Н. Г. Клівець. – Київ : Академвидав, 2007. – 320 с.
4. Ковальська Ю. Г. Формування конкурентної стратегії підприємства : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.06.01 / Ю. Г. Ковальська; Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – Київ, 2004. – 320 с.
5. Duncan R. Characteristics of perceived environments and perceived environmental uncertainty. *Administrative science quarterly*. 1992. Vol 17. No2. 3. p. 13-17.
6. Porter M. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance* / M. Porter. – N. Y. : Free Press, 1985. – 592 p.
7. Thompson A. A, Strickland A. J. *Strategic management: Concepts and Cases*. McGraw-Hill/Irvin, 2001. – 1079 p.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Найдьон Анатолій Олегович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

Науковий керівник: Коваленко Юлія Михайлівна

доктор економічних наук, професор, професор
кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5095/>

На сучасному етапі розвитку, необхідною умовою успішного розвитку страхових компаній та здійснення ефективної зовнішньоекономічної діяльності є залучення зарубіжного досвіду управління його фінансовими потоками та якісного формування фінансових ресурсів. Тому для, здійснення успішного процесу інтегрування національного страхового бізнесу до світового, потрібно чітко окреслити характерні особливості формування та використання фінансових потоків зарубіжних страхових компаній.

Досліджуючи світовий досвід управління фінансовими потоками організацій зокрема французьких, німецьких та англійських страхових компаній, можемо виокремити чотири ключових факторів впливу на створення та управління структурою фінансових ресурсів страховика: фінансова гнучкість; податкова політика; ризиковість; управлінський консерватизм [1].

Водночас найвпливовішим фактором виступає планування. Адже, саме цей процес допомагає ефективному формуванню та використанню фінансових ресурсів компанії. Для нашої країни, як і для багатьох інших планування стало швидко та активно замінюватись прогнозуванням, який реалізується за допомогою встановлення основних показників-орієнтирів, які мають необов'язковий характер виконання.

Проте, варто зауважити, що на прикладі досвіду зарубіжних країн методика взаємозаміни планування прогнозуванням, можливе лише якщо в країні успішно функціонує економіка, а її сукупний економічний стан та розвиток є стабільним. В іншому випадку, якщо економіка країни перебуває в кризовому становищі, то вийти з неї можливо завдяки застосуванню процесу планування. Підтвердженням цього є позитивний досвід таких розвинутих країн як: Південна Корея, держави Латинської Америки, Тайвань, Таїланд, та інші. До прикладу, робота страхових компаній таких європейських країн як Англія, Німеччина та Франція демонструє, що безперервний облік, нагляд і якісний контроль за діяльністю компаній мають бути систематичними протягом усього року, завдяки цьому фінансові потоки будуть максимально ефективно

використовуватись. Також, варто відзначити, якщо економічні показники не будуть відповідати нормам, то їх об'єктивна основа втрачається, а отже вони перестають бути управлінськими важелями. Тому тільки належний відповідний контроль над річною звітністю дасть можливість проаналізувати та виправити помилки, які спостерігались протягом поточного року.

Можемо порівняти особливості моделей управління фінансовими потоками у таблиці 1

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей управління фінансами компанії

Характеристика моделі	Англо-американська модель	Німецька модель	Японська модель
Система соціальних інтересів	Особиста свобода вибору	Соціальна взаємодія та згода	Взаємодія та довіра
Ключовий спосіб фінансування	Фондовий ринок	Банки	Банки
Загальна вартість капіталу	Висока	Середня	Низька
Структура та склад акціонерного капіталу	Дисперсна	Істотно зібрана	Зібрана
Ринок капіталу	Високо ліквідний	Ліквідний	Низьколіквідний

Джерело: побудовано на основі [2].

Сутність концепцій управління фінансовими потоками в істотному значенні визначається характерними особливостями моделей управління компанією в цілому. Так основні риси характерні для першої моделі є ціленаправленість на максимізацію загальної вартості для акціонерів (maximize shareholder value), подрібненість власності між багатьма акціонерами (найперше, зовнішніх), спрямованість на фондовий ринок як ключового джерела зовнішніх фінансових ресурсів. Через те, що у досліджуваній моделі досить велика частина капіталу належить зовнішнім суб'єктам по відношенню до організації, така модель ще носить назву аутсайдерською.

Якщо порівнювати наступні дві моделі, то без врахування деяких відмінностей в управлінні, зміст здійснення фінансових рішень має багато спільних ознак. Ґрунтуються вони на двох фінансових системах, умовно їм можна дати назви «ринкова» і «пов'язана». Відмінності базуються у таких ознаках: ключових джерелах фінансових ресурсів; метою управління; ступенем захисту прав власників; рівнем концентрації власності; методами контролю та нагляду за діяльністю [3, с. 161].

Також варто підкреслити, що зважаючи на багато особливостей, охарактеризованих висте моделей управління фінансовими потокам зарубіжних компанії, їх застосування у національних організаціях є недоцільним, це пояснюється тим, що у більшості страхових компаній коливання значення

показника страхових виплат по відношенню до страхових премій є досить суттєвим, тому це фактично унеможливує використання даних моделей на практиці. Дуже важливим при цьому є врахування механізму перестраховування [4].

Ще однією причиною, є те що основою функціонування багатьох зарубіжних моделей виступають високоліквідні цінні папери, які в Україні, на жаль, майже відсутні. На фондовому ринку України наявний лише невеликий обсяг цінних паперів, які ми змогли б віднести до поточних фінансових інвестицій. Також, вагомий вплив на управління фінансовими потоками страхових компаній багатьох країн, є визначене чинним законодавством обмеження, стосовно вкладення коштів, що перебувають в страхових резервах [5, С. 122]. Щодо цього, досить цікавим є досвід Німеччини, відповідно до нього страхова компанія може передавати право управління усіма видами своїх резервів у повному обсязі комерційному банку, отримуючи взаємін можливість поповнення свого готівкового рахунку в будь-який момент часу у визначених межах страхових лімітів. Проте, такий досвід, у національній практиці, застосовувати навіть не намагались.

Таким чином, можемо підвести підсумки, що зарубіжний досвід управління та оцінка фінансовими потоками страхових компаній підприємства має значні переваги у порівнянні з традиційними підходами аналізу ефективності діяльності страховиків на основі значень показників прибутковості та рентабельності в галузі статистики аналізу й динамічності страхових грошових потоків. Це сприятиме зміцненню фінансово-інвестиційного потенціалу страховиків [5; 6]. Використання світового досвіду, доводить необхідність максимального використання таких джерел створення фінансових ресурсів підприємств, як накопичення населення, позики під власний капітал, що дасть змогу залучити додаткові кошти, покращити інвестиційну діяльність страховика, та забезпечити ефективний його розвиток.

Список використаних джерел:

1. Майборода О. Є Напрями управління грошовими потоками підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 305-309. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/53.pdf
2. Мельник, К. (2021). Зарубіжний досвід управління фінансами корпорацій та оцінка доцільності його використання в Україні. *Економіка та суспільство*, (30). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-52>
3. Терещенко О. О., Бабяк Н. Д., Іващенко А. І. Інноваційний розвиток корпоративних фінансів: тенденції та перспективи: монографія. Київ : КНЕУ, 2017. 495 с.
4. Позднякова Ю. М., Коваленко Ю. М. Перестраховування: тенденції розвитку та шляхи вдосконалення. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 12. С. 53-60.

5. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими активами: підруч. у 2-х ч. Ч.1. Ірпінь: УДФСУ, 2019. 498 с.

6. Коваленко Ю. М. Літвин Я. А. Фінансово-інвестиційний потенціал страхових компаній в Україні. *Збірник наукових праць УДФСУ*. 2019. С. 109-124. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=A SP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znpnudps_2019_1_10

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Найдьон Юрій Олегович

*здобувач вищої освіти другого (магістерського)
рівня вищої освіти, Державний податковий університет*

Науковий керівник: Коваленко Юлія Михайлівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків
та технологій, Державний податковий університет*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5094/>

Сучасні умови економічного розвитку суттєво впливають на результати страхових компаній і визначають необхідність додаткового стимулювання, яке можна забезпечити за допомогою залучення інвестицій. Інвестиційна діяльність виступає як ключовий елемент, що дозволяє отримувати додатковий прибуток, необхідний для успішної реалізації страхової діяльності. У розвинених країнах від 20% до 30% сукупного прибутку страховиків формується саме за рахунок інвестиційної діяльності, в той час як в Україні цей показник становить всього 2-3%. Таким чином, існує потреба в активізації інвестиційної діяльності страхових компаній.

Страхові компанії у своїй діяльності мають значні чисті грошові потоки, які можна використати для цілей інвестування. Ці кошти формуються за рахунок поточних активів або інвестиційного доходу і є результатом отриманих від клієнтів нових страхових премій. Наявні можливості та потреба в інвестиціях допомагають страховикам стати потужними джерелами постачання стабільного фінансування для урядів, суб'єктів підприємництва та домогосподарств. Проте дослідження показує, що суб'єкти вітчизняного страхового ринку займаються переважно власне страховим бізнесом і незначна частка становить – інвестиційного [1].

Від успішного та правильного розміщення страхових резервів залежить їх збереження та примноження. Цей процес є дуже важливим для забезпечення стійкості страховика на страховому ринку та в цілому, але так як управління страховими резервами не виступає ключовим видом діяльності страхової компанії, то правильнішим буде співпраця з компаніями з управління активами.

Якщо говорити, про галузі інвестування, то варто відмітити таку сферу, як колективні інвестиційні схеми (CIS), до прикладу у Німеччині близько 30% активів інвестується у цей вид інвестицій. Такий сектор як нерухомість в розвинених країнах давно відійшов на другий план як напрямку вкладення коштів та становить не більше 2%, це пояснюється низькою дохідністю та високими ризиками, на відміну від України, де цей показник знаходиться на рівні близько 7% активів. На сьогоднішній день інвестиційна діяльність страховиків в нашій державі залишається недостатньо розвинутою, а її потенціал нереалізованим, але в перспективі вона здатна забезпечити піднесення економіки України [3].

Експертні дослідження вказують, що найпершим стримуючим фактором розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній належить насамперед політичній та економічній нестабільності в країні, його негативний вплив оцінюється на рівні близько 80% експертів, в зв'язку з останніми подіями, що відбуваються в нашій державі цей відсоток може бути більшим. Наступним чинником, що негативно впливає на інвестиційну діяльність страхових компаній це обмежений низка інвестиційних інструментів, в які страховики можуть інвестувати свої кошти (48,3, % експертів).

Найбільше відсотків належать таким факторам як надмірне регулювання страхового ринку – 35,3%, характерний інвестиціям високий ризик та низької рентабельності – 35,3%, також мають значний вплив на інвестиційний розвиток страхового ринку високий рівень корупції – 29,4%. Показники цих чинників має постійну тенденцію до зростання, тому потрібно приділити цьому питанню більш детальної уваги експертів та законодавчих органів. Щодо інших факторів, таких як брак професійних спеціалістів, низький рівень рентабельності інвестицій, а також недостатня кількість інформації, що безпосередньо здійснює вплив на прийняття інвестиційних рішень практично мають однаковий ступінь впливу більше 17%. Найменшого впливу за оцінками експертів мають низька ліквідність об'єктів інвестування – 11,8% та колізії законодавства приблизно – 6% [2, с. 670-671].

Тому для зменшення впливу зазначених вище факторів та активізації інвестиційної діяльності вітчизняних страховиків, на нашу думку необхідно здійснити ряд таких заходів:

1. Розширити перелік фінансових інструментів, які зможуть бути доступними для інвестування страхових резервів. Діючі обмеження на інвестиційну діяльність страховиків не демонструють оперативної ситуації на фінансовому ринку та потенціалу страхових компаній. Тому в даному випадку, на нашу думку найбільш перспективними інструментами можуть бути інвестиційні сертифікати та похідні цінні папери.

2. Заснування фонду гарантування виплат по такому виду як страхування життя. Суб'єкти вітчизняного ринку страхування очікують на позитивних вплив від впровадження механізму забезпечення стабілізації діяльності

компаній, що займаються страхуванням життя. Розроблено законопроект, який чітко регламентує, основні види джерел активів цього фонду, а саме:

- внески його учасників – вступні, на регулярній основі й спеціалізовані;
- відповідно визначення пеня, в разі недотримання правил сплати внесків – відсутність внесків або несвоєчасна сплата поточних внесків, та ін.

3. Залучення до більш активної співпраці вітчизняних страхових інститутів з компаніями з управління активами. Метою яких виступатиме передача частки страхових резервів в управління активами або договір на управління цінними паперами.

4. Запровадження подвійного лістингу. Оскільки національний фондовий ринок не є достатньо розвинутим, він може забезпечити провідні українські компанії необхідною сукупністю фінансових ресурсів на умовах прийнятних для обох сторін, через те вони користуються послугами іноземних фондових бірж. Для вітчизняних страхових компаній введення подвійного лістингу надасть можливість вкладати кошти у високоліквідні цінні папери, це сприятиме якійсь та кількісній диверсифікації інвестиційного портфеля страховика [3], а також включення до нього фінансових інструментів з високим інвестиційним рейтингом [4, С. 56].

Зі зміною законодавства та регулятора, спостерігаємо тенденцію поступової зміни інвестиційного портфеля до європейського зразка, але для цілковитих змін потрібно щоб пройшло ще багато часу. Можемо визначити ключові проблеми здійснення інвестиційної діяльності страховиків, зокрема: відсутність збалансованої структури страхового портфеля окремих страховиків, результатом якого є нерівності в розвитку різних видів страхування; обмеження в частині надійних та ліквідних фінансових інструментів для вкладення коштів страхових компаній. В той же час страхові компанії (особливо страховики, які займаються довгостроковим страхуванням життя) за рахунок своєї ефективної інвестиційної політики, при умові розвитку страхового та фінансового ринків мають можливість суттєво впливати на рівень економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Павленко О. Перспективи і тенденції інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. №8(22). С. 117-128. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/8235>
2. Рекуненко І., Чорна С.В. Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 666-672. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/54231/3/Rekunenko_Chorna.pdf
3. Єфименко К. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*. 2023. С. 173-175. URL: <http://surl.li/njgqs>
4. Фінансовий ринок: підруч.; у 2-х ч. / Коваленко Ю. М., Ковернінська Ю. В., Онишко С. В., Кужелев М. О. та ін. Ірпінь: УДФСУ, 2018. Т. 1. 442 с.

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДРОДЖЕННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Ошита Андрій Віталійович

студент, Державний торговельно-економічний університет

Тимошенко Дар'я Сергіївна

студент, Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Жученко Валентина Григорівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри туризму та рекреації,

Державний торговельно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5088/>

За даними Всесвітньої туристичної організації, до 2010 року Україну відвідували майже 20 мільйонів іноземних туристів на рік, переважно з Росії та Східної Європи, що робило її восьмою за популярністю країною в Європі [1]. Однак ця цифра впала до близько 12 мільйонів у 2014 році після анексії Росією Кримського півострова – одного з найпопулярніших туристичних регіонів України – і подальшої підтримки сепаратистів у величезному східному регіоні Донбасу [1]. А після вторгнення Росії 24 лютого 2022 року кількість відвідувачів впала ще більше.

До конфлікту туристичний сектор в Україні робив значний внесок у розвиток країни, приносячи мільярди євро та створюючи численні робочі місця. Мандрівників з усього світу приваблювали в країну численні пам'ятки, серед яких спокійні Карпати та енергійна столиця Київ. Однак війна призвела до того, що ця динамічна індустрія з тріском зупинилася, оскільки питання безпеки та обмеження на пересування стали першочерговими.

Туризм є важливим джерелом доходу для України. Війна призвела до зменшення кількості іноземних туристів, які відвідують Україну, а також до пошкодження інфраструктури та туристичних об'єктів, особливо на півдні та сході країни. Як наслідок, перед Україною постала проблема відновлення та розвитку туристичної галузі після війни, яка має великий потенціал для підвищення економічного добробуту та соціальної стабільності країни.

За даними Державної служби статистики України, кількість міжнародних туристів до України в 2022 році знизилася на 95,5% порівняно з 2021 роком. Наприклад, столицю України відвідали 270 тис. внутрішніх і міжнародних туристів, що в 11,5 раза менше, ніж за 2021 рік із 3,12 млн туристів [2]. Це призвело до втрати понад 11 мільярдів доларів США в доходах від туризму. Однак, незважаючи на війну, галузь туризму України має потенціал для відродження після перемоги. Україна має багату історію та культуру, а також унікальні природні ресурси. Ці фактори роблять її привабливим напрямком для туристів з усього світу.

Післявоєнне відродження туризму в Україні буде залежати від кількох факторів, і перший з них - це стабільність безпеки та політична ситуація. Туристи

будуть і хотітимуть відвідувати країну, яка є стабільною та безпечною. Другий і не менш важливий фактор – відновлення інфраструктури. Туристична інфраструктура України була серйозно пошкоджена внаслідок війни. Для відродження туризму необхідно відновити готелі, ресторани, аеропорти та інші об'єкти інфраструктури. Також необхідно розмінувати гігантські площі. Третім фактором є маркетинг і просування. Україна повинна активно просувати себе як туристичний напрямок. Для цього необхідно розробити ефективну маркетингову стратегію, яка буде спрямована на потенційних туристів з усього світу. Українські туроператори та рекламні агентства працюють над популяризацією України як туристичної дестинації. Вони розробляють нові туристичні маршрути та пропозиції, спрямовані на залучення туристів з усього світу. Якщо ці фактори будуть вирішені, Україна має всі шанси стати популярним туристичним напрямком у майбутньому.

Очікується, що відродження туризму в Україні буде поступовим процесом. У перші роки після війни, ймовірно, основний акцент буде зроблено на внутрішній туризм. Однак, з відновленням інфраструктури та підвищенням рівня безпеки, можна очікувати поступового зростання і в'їзного туризму.

Список літератури:

1. Ukraine sees tourism as 'crucial' for post-war revival. *The Straits Times*. URL: <https://www.straitstimes.com/world/europe/ukraine-sees-tourism-as-crucial-for-post-war-revival> (дата звернення: 28.11.2023)
2. Interfax-Ukraine. Київ у 2022 році відвідали 270 тис. туристів. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/902375.html> (дата звернення: 28.11.2023)

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ВІЙН

Скляр Ілля Володимирович
магістрант, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

Науковий керівник: Соболев Володимир
доктор економічних наук,
професор, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5164/>

Актуальність теми полягає у важливості розуміння впливу військових конфліктів на економіку, зокрема на прикладі України. Воєнні дії впливають на всі сектори економіки, від виробництва до інвестицій та міжнародної торгівлі. Важливо аналізувати ці ефекти, щоб розробляти ефективні стратегії відновлення та адаптації. Український контекст є особливо значущим, оскільки зараз наша

країна переживає тривалий воєнний конфлікт, що має глобальні наслідки для економіки нашої держави.

Глибоке розуміння впливу військових конфліктів на економіку є ключовим для формування ефективних стратегій економічної стабілізації та відновлення, особливо в контексті України, де війна має комплексний вплив на всі аспекти економічного життя, від внутрішньої діяльності до міжнародних відносин.

Взаємозв'язок основних чинників економічної динаміки, таких як політична стабільність, інноваційна активність та зовнішньоекономічні відносини, є вирішальним для формування загального стану економіки, впливаючи на її зростання, стабільність та відновлення, особливо в умовах швидких змін та тривалої нестабільності.

Війна має значний вплив на макроекономічні показники, включаючи інфляцію, валютний курс та зростання державного боргу, вимагаючи від уряду запровадження та втілення процесів з адаптації своїх економічних стратегій для мінімізації негативних наслідків та підтримки стабільності в умовах кризи.

Розгляд трьох основних станів економіки, а саме: зростання, стагнації та спаду – є фундаментальним для розуміння економічних циклів, особливо в контексті військових конфліктів, де кожен з цих станів може мати різні причини та наслідки, вимагаючи відповідних стратегій та політик для ефективного управління економікою.

Практичні аспекти збереження та відновлення економіки в умовах війни вимагають інтегрованого підходу, який включає ефективне управління ресурсами, реалізацію стабілізаційних програм та активне залучення міжнародної підтримки для досягнення довгострокової стабільності та відновлення.

Міжнародна підтримка та інвестиції відіграють ключову роль у відновленні економік, постраждалих від військових конфліктів, забезпечуючи необхідні фінансові, технічні та інституційні ресурси для стимулювання відновлення та стабільного економічного зростання.

Оцінка безпосередніх та непрямих наслідків війни для України підкреслює комплексний характер впливу стану війни на економіку країни, включаючи зміни у соціальній сфері, інфраструктурі, та зовнішніх економічних відносинах, що формує необхідність багатогранних стратегій відновлення.

Розробка стратегій та механізмів для відновлення економіки після війни включає комплексний підхід, який орієнтується на реалізацію стабілізаційних програм, залучення інвестицій та розбудову інфраструктури, а також на відновлення довіри до економічної системи, що є вирішальним для довгострокового розвитку та стабільності.

Комплексний підхід до відновлення економіки, що включає як соціальну підтримку, так і політичну стабільність, є ключовим для забезпечення стійкого економічного зростання та соціальної згуртованості в післявоєнний період, особливо у випадку України.

Інтеграція України з Європейським Союзом та НАТО вважається стратегічно важливим кроком для забезпечення регіональної стабільності та економічного розвитку, оскільки це сприяє політичній інтеграції, зміцненню безпеки та відкриває нові можливості для економічного співробітництва.

Аналіз військових витрат та їх впливу на державний бюджет є критично важливим для розуміння економічної стабільності країни, оскільки значні витрати на оборону можуть вести до бюджетного дефіциту та обмеження ресурсів для інших сфер, що у свою чергу впливає на загальну економічну ситуацію.

Війна істотно впливає на трудовий ринок та зайнятість, викликаючи зміни в структурі зайнятості, зростання безробіття та міграційних процесів, що у свою чергу вимагає адаптації трудової політики та стратегій зайнятості для мінімізації негативного впливу війни на економіку.

Екологічні наслідки війни, включаючи забруднення та пошкодження природних ресурсів, мають довгостроковий вплив на економіку, вимагаючи значних витрат на відновлення довкілля та адаптацію економічних стратегій для забезпечення сталого розвитку.

Психологічна підтримка населення під час війни є ключовою для забезпечення соціальної стабільності та здоров'я громад, впливаючи не тільки на добробут людей, але й на здатність економічних суб'єктів ефективно відновлюватися та розвиватися.

У 2022 році Україна зазнала значного спаду свого Валового Внутрішнього Продукту (ВВП) порівняно з попередніми роками. Згідно з даними Світового банку [1], 2022 рік був відзначений значним економічним спадом для України, із зниженням темпів зростання ВВП на 29,1%, що стало найбільшим спадом в українській економіці за останні 30 років. До цього Україна переживала період зростання, зі збільшенням ВВП на 3,4% у 2021 році і незначним спадом на 3,8% у 2020 році порівняно з 2019 роком.

З загальної суми втрат, значна частка припадає на житлові будівлі, які зазнали збитків на суму близько \$536 млрд [2, с. 10]. Ці цифри відображають масштабність руйнувань та їх глибокий вплив на економіку України. Пошкодження житлових будівель та критичної інфраструктури відбивається не тільки на безпосередньому добробуті громадян, але й на загальних умовах економічного відновлення та розвитку країни.

Із викладеного вище випливає важливість розробки адаптивних стратегій і механізмів для ефективного реагування на виклики війни, підтримки макроекономічної стабільності, розвитку та диверсифікації економіки, відновлення інфраструктури, підтримки малого та середнього бізнесу, інвестицій в освіту, розвитку навичок населення, та підтримки соціальної згуртованості. Особливо важливо забезпечити єдність усіх верств суспільства для зміцнення та відновлення національної економіки України, закладаючи основу для майбутнього зростання та процвітання нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Відкриті дані від Всесвітнього Банку. – 2023. URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine?locale=uk>.
2. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення”. – 2023. 49 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf

ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Ступак Анастасія Станіславівна

*слухач магістратури, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна*

Нестеренко Оксана Михайлівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії та економічних
методів управління, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5105/>

Нерівність між розвиненими і країнами, що розвиваються розширює економічну прірву та породжує розрив науки і техніки, що в свою чергу, є не тільки відображенням існуючої соціально-економічної нерівності, а й посилює і навіть породжує його. Сьогодні соціально-економічна цінність доступу до інформації та знань набагато вище, ніж 20 років тому.

Нерівність в плані доступу до знань, інформаційних мереж і можливостям брати участь в роботі цих мереж в довгостроковому плані призведе до ще більшої маргіналізації бідних країн і бідних соціальних груп. Оскільки інформаційна технологія та інтенсивний розвиток науки чинять серйозний вплив на економічне зростання і конкурентоспроможність, немає сумнівів в тому, що це нові фактори в політиці в галузі розвитку. Ось чому в останні роки все більше уваги приділяється аналізу причин і наслідків цифрового розриву. Наприклад, в доповіді Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй про розвиток людини основна увага була сконцентрована саме на цих проблемах; вони також перебували в центрі уваги учасників Всесвітньої зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства, що проходила в 2014 році в Женеві.

Загалом, рівень безробіття залежить від стану економіки країни. Зростання цього явища створює визначний комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, підприємство – персонал. Будь-яка країна світу докладает багато зусиль для подолання безробіття, та жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю [1, с. 41].

В умовах ринкової економіки та кризових явищ, які спіткали нашу країну за останні роки, ця проблема, безпосередньо, стала однією з найважливіших проблем вітчизняної економіки. Міжнародна організація праці (МОП) провела дослідження, яке показало, що рівень безробітних в Україні значно вище офіційно визнаного. Безробіття є макроекономічною проблемою, яку формують такі чинники, як структурні зрушення (міжгалузеві, внутрішньогалузеві, регіональні) в економіці (наприклад, впровадження нових технологій, згорання виробництва в традиційних галузях, закриття технічно відсталих підприємств), зниження темпів економічного розвитку, сезонні коливання виробництва, недостатній сукупний попит, інфляція, недосконале трудове законодавство, низький рівень професійної підготовки та перепідготовки, недостатній рівень програм зайнятості та демографічні процеси [4, с. 7].

Т. Мальтус стверджував, що безробіття властиве всім епохам. У своїй праці "Досвід про закон народонаселення" він доводить, що людство на планеті розмножується в геометричній, а виробництво засобів існування зростає в арифметичній прогресії.

Безробіття є макроекономічною проблемою, яку формують такі чинники:

- 1) структурні зрушення в економіці, що призводять до масштабних змін у структурі й кількості попиту на робочу силу, мають особливо тяжкі наслідки в періоди стагнації або зниження ділової активності;
- 2) зниження темпів економічного розвитку спричинює зменшення кількості робочих місць, порушення збалансованості кількості працівників і кількості робочих місць,
- 3) недостатній сукупний попит,
- 4) інфляція викликає скорочення капітальних вкладень, зниження реальних доходів населення, що викликає збільшення пропозиції зі зменшенням попиту на робочу силу,
- 5) співвідношення цін на фактори виробництва, яке веде до переважання працеощадних технологій,
- 6) сезонні коливання виробництва, що викликають зміни у попиті на робочу силу,
- 7) науково-технічний прогрес, що збільшує диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили [3, с. 321].

Безробіття є макроекономічною проблемою, яку формують такі чинники, як структурні зрушення в економіці, зниження темпів економічного розвитку, науково-технічний прогрес, співвідношення цін на фактори виробництва, сезонні коливання виробництва, недостатній сукупний попит, інфляція, недосконале трудове законодавство, низький рівень професійної підготовки та перепідготовки, недостатній рівень програм зайнятості та демографічні процеси [2, с. 85].

В Україні безробіття склалося під дією цілого комплексу чинників: скорочення реальних обсягів виробництва, зменшення платоспроможного попиту населення, структурної перебудови економіки, банкрутства ряду підприємств, зниження інвестиційної активності, трансформації відносин, не конкурентоспроможність багатьох професій за нових умов, не зорієнтованість вищої школи на потреби ринку праці, зменшення продуктивності праці робочої сили та ін.

Причини виникнення безробіття в Україні можна поділити: на міжнародному рівні: низька конкурентоспроможність економіки, її надмірна відкритість і слабкий державний захист внутрішнього ринку; відсутність національних пріоритетів розвитку; неефективна участь у процесах регіональної економічної інтеграції; дезорієнтація курсу зовнішньоекономічної політики; на макрорівні: системна криза; структурні зрушення; деіндустріалізація; інституційні деформації; тінізація економіки; на мікрорівні: криза праці та системи менеджменту; поглиблення відчуження найманих працівників від праці і власності; на особистісному рівні: зниження рівня освіти та кваліфікації; несформованість нових ціннісних орієнтирів та ринкової мотивації .

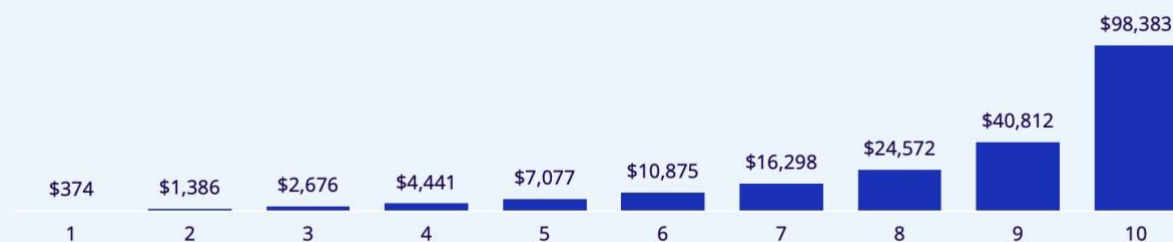
До негативних наслідків безробіття можна віднести наступне: соціальні наслідки: посилення соціальної напруги; загострення кримінальної ситуації; зростання кількості психічних захворювань; посилення соціальної диференціації; падіння трудової активізації; послаблення мотивації до праці; зниження продуктивності праці; відтік найбільш кваліфікованих працівників за кордон; економічні наслідки: скорочення податкових надходжень; зменшення ВВП країни; падіння життєвого рівня, втрата кваліфікації безробітних; зростання витрат на допомогу безробітним; скорочення виробництва; нівелювання цінності результатів навчання.

Так, до позитивних наслідків безробіття слід віднести: соціальні: підвищення соціальної цінності робочого місця; збільшення особистого вільного часу та свободи вибору місця роботи; зростання соціальної значущості та цінності праці; економічні: створення резерву робочої сили для структурної перебудови економіки; зростання конкуренції між працівниками; стимулювання підвищення інтенсивності та продуктивності праці; можливість для безробітного використати перерву в зайнятості для власної перепідготовки, перекваліфікації або підвищення рівня освіти. В результаті позитивних наслідків можна простежити таку тенденцію: зростання виробництва; поява нових підприємств; підвищення ефективності праці зайнятих .

Ступінь реалізації людиною власного потенціалу знаходиться в прямій залежності від можливостей функціонування ринку праці: підвищення ефективності функціонування ринку праці сприятиме як реалізації людиною свого потенціалу, так і зростанню на цій основі економіки країни. До того ж в світі є певна нерівність у зарплатах за країнами світу, що також формує певну нерівність у доходах, 10% робітників у найбідніших країнах заробляють 374 дол. США на рік, в той час як 10% у найбагатших країнах 98 383 дол. США.

► Labour income in PPP\$ by decile, 2019

A worker in the poorest 10% earns \$374 per year, whereas a worker in the richest 10% gets \$98,383.

Last update: 8 March 2022

Source: [ILO modelled estimates \(Nov. 2021\)](#), ILOSTAT • [Get the data](#)

Рис. 2.1 – Стратифікація трудових доходів населення світу

Ми не можемо казати, що Україну обійшло це явище. На рисунку 2.2 представлено середньомісячний зарібок робітників за деякими країнами світу у 2019 році.

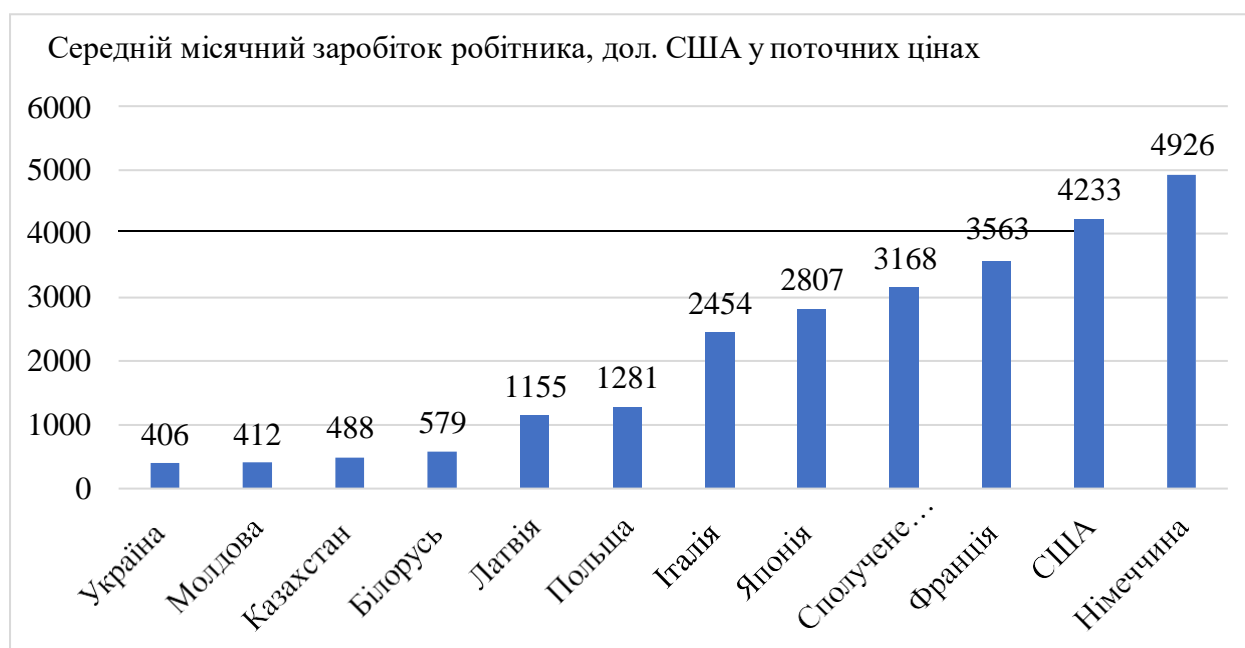

Рис. 2.2 – Середньомісячний зарібок робітників за деякими країнами світу у 2019 р., у дол. США у поточних цінах

В результаті ми бачимо нерівномірність оплати праці за країнами світу. Так зарплата в Україні у більше ніж 12 разів нижча за зарплату у Німеччині згідно до офіційних даних. Одним із способів збільшення конкуренції на вітчизняному ринку – працевлаштування робітників у закордонні компанії, в той же час лишаючи їх в Україні. Все це можливо завдяки дистанційній зайнятості.

Список літератури:

1. Безтелесна Л. І. Державне регулювання зайнятості : підручник / Л. І. Безтелесна, Г. М. Юрчик / – Рівне : Вид-во НУВГП, 2006. – 210 с, с. 59.
2. Ляшенко И. Ю. Последствия асимметрии информации на рынке труда [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/posledstviya-asimmetrii-informatsii-na-...> (дата обращения: 15.01.2017)
3. Онікієнко В. В. Ринок праці та соціальний захист населення України: ретроаналіз, проблеми, шляхи вирішення: науково-аналітична монографія / В. В. Онікієнко. – К.: Ін-т. демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2013. – 456 с.
4. Пазюк О. Проблеми безробіття в Україні / О. Пазюк, О. Пономарьова // Україна : Аспекти праці. – 2004. – № 2. – С. 3-10.

ОГЛЯД ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ МЕРЕЖАМИ ВІДДІЛЕНЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Щербаков Володимир Костянтинівич

незалежний директор наглядової ради, АТ «Полтава-банк»

Вакула Ольга Леонідівна

незалежний директор наглядової ради, АТ «Полтава-банк»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5162/>

Питання створення та організації управління мережами відділень банківських установ завжди залишалось актуальним для банків. Дане питання вирішується кожним банком окремо в залежності від обраної бізнес-моделі, обраного сегменту позиціонування на ринку фінансових послуг, конкурентної позиції, стратегічних та поточних бізнес-планів, наявних та прогнозованих бюджетних показників, кадрово-ресурсного потенціалу.

Одним із визначальних чинників, який суттєво впливає на формування мережі банківських відділень, є структура акціонерного капіталу, відповідно до якої банк може бути віднесений до групи банків з державною часткою, з іноземним або приватним капіталом.

Крім того, на формування мережі банківських відділень суттєвий вплив має позиція кожного окремого банку відносно розширення дистанційних можливостей надання клієнтам банківських та інших фінансових послуг.

Що стосується державного регулювання відкриття та функціонування мережі банківських відділень, то протягом останнього часу його можна охарактеризувати, як таке, що має досить незмінний характер протягом тривалого часу.

Базові вимоги відносно відкриття та функціонування відділень закладені в Законі України «Про банківську діяльність» [1] та в Положенні про ліцензування

банків, затв. Постановою Правління Національного банку України №149 від 22.12.2018 року [2], і передбачають:

- право банку відкривати відділення;
- обов'язки банку забезпечити діяльність відділення відповідно до

вимог законів України та нормативно-правових актів Національного банку України:

- наявність керівника, який діє на підставі виданої банком довіреності;
- здійснення діяльності на підставі положення, затвердженого уповноваженим органом банку;
- місцезнаходження в приміщенні, яке вимогам нормативно-правових актів Національного банку України;
- наявність щонайменше одного працівника, чиє робоче місце розташоване в приміщенні відокремленого підрозділу банку та який перебуває в цьому відокремленому підрозділі переважну частину робочого часу.
- наявність технічних та інших умови для здійснення відділенням відповідних видів діяльності, включаючи необхідне програмне забезпечення, спеціальне банківське обладнання, комп'ютерну техніку, комунікаційні засоби;
- банк не віднесено до категорії проблемних;
- відкриття банком відділення є економічно обґрунтованим і відповідає стратегії та бізнес-плану банку.

З врахуванням зазначених вимог, а також сегментування банківського сектору України, в залежності від структури акціонерного капіталу в період до введення на території України воєнного стану показники розвитку та функціонування мережі відділень банківських установ характеризувались наступними показниками (за даними Огляду банківського сектору, сформованого Національним банком України [3]):

Розподіл відділень по видам банків	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	30.09.2021
Державні	3,5	2,9	2,6	2,2	2
Іноземні	2,0	1,8	1,6	1,5	1
Приватні	1,7	1,8	1,8	1,8	2
ПриватБанк	2,2	2,0	1,9	1,7	2
Всього	9,5	8,5	8,0	7,1	6,8

Відповідно до наведених вище показників прослідковувалась тенденція, відповідно до якої спостерігалась загальна тенденція скорочення мережі банківських відділень. При цьому, необхідно зазначити, що найбільше скорочували мережу власних відділень банки з державної часткою. Банки з іноземним капіталом також скорочували мережі власних відділень, хоча і дещо нижчими темпами. На відміну від банків з державною часткою та банків з іноземним капіталом, приватні банки зберігали мережу власних відділень на умовно постійному рівні.

Збройна агресія російської федерації та введення воєнного стану на території України, тимчасова окупація певної частини території України поставила нові істотні виклики перед державою в цілому та банківською системою України зокрема.

З перших днів запровадження воєнного стану і в подальшому Національним банком України було запроваджено ряд додаткових вимог до діяльності банків та їх відокремлених підрозділів, які не застосовувались до них в звичайних умовах, що поставило перед банком необхідність невідкладного приведення своєї діяльності в цілому та мережі відділень зокрема до роботи в умовах воєнного стану, які суттєво відрізняються від звичайних умов здійснення діяльності.

Зокрема це стосувалось забезпечення банками діяльності власної мережі відділень з врахуванням вимог та обмежень на період дії воєнного стану, встановлених нормативно-правовими актами Національного банку України [4, 5, 6], в тому числі щодо:

- обмеження щодо видачі готівкових коштів;
- обмеження проведення операцій з іноземною валютою, в тому числі використання російських та білоруських рублів;
- забезпечення підкріплення банкоматів готівкою без обмежень;
- забезпечення роботи відділень в безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення;
- самостійного прийняття рішення про тимчасове припинення діяльності своїх відокремлених підрозділів, розташованих у населених пунктах, що перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), територіальних громадах, у яких є загроза життю і здоров'ю працівників та клієнтів банків;
- забезпечення після деокупації населених пунктів та/або припинення проведення воєнних (бойових) дій на території населених пунктів відповідних територіальних громад, вжиття невідкладних заходів щодо відновлення роботи відокремлених підрозділів, забезпечення можливості здійснення безготівкових розрахунків, уключаючи операції з використанням електронних платіжних засобів, відновлення касового обслуговування, поповнення банкоматів та проведення інших операцій з готівкою.

Додатково, у зв'язку із складною ситуацією з енергозабезпеченням, що було пов'язано з численними атаками російської федерації о об'єктах енергетичної інфраструктури Національним банком України було встановлено ряд додаткових вимог до функціонування мережі відділень банків, зокрема було передбачити обов'язок банків:

- визначити в кожному регіоні, де банк здійснює свою діяльність, перелік відокремлених підрозділів банку, але не менше 35% від загальної кількості відокремлених підрозділів банку, що забезпечуватимуть надання послуг клієнтам банку в разі тривалої відсутності енергопостачання (далі – чергові відділення), у тому числі з урахуванням можливості оперативного прибуття до таких відділень охорони;

- забезпечити роботу чергових відділень резервними каналами зв'язку, резервними джерелами електроживлення (потужними електрогенераторами) із запасом ресурсів/палива для їх роботи не менше ніж три доби із постійним поповненням запасів з надійних джерел. Банк для забезпечення чергових відділень резервними каналами зв'язку повинен визначити за першочерговий пріоритет упровадження та застосування технологій супутникового зв'язку.

Всі наведені вище обставини, а також інші фактори змусили банки істотно переглянути власні бізнес-моделі, стратегічні та поточні бізнес плани, в тому числі і ті, які стосувались функціонування мережі банківських відділень.

Як наслідок протягом 2022-2023 років тенденція щодо скорочення мереж банківських відділень, яка мала місце і до введення воєнного стану продовжувалась, що підтверджується наступними (за даними Огляду банківського сектору, сформованого Національним банком України [7]):

Розподіл відділень по видам банків	31.12.201	31.12.202	31.12.202	31.12.202	30.09.202
	9	0	1	2	3
Державні	2,6	2,2	1,9	1,4	1,448
Іноземні	1,6	1,5	1,4	1,1	0,891
Приватні	1,8	1,8	1,9	1,6	1,490
Приватбанк	1,9	1,7	1,5	1,2	1,131
Всього	8,0	7,1	6,7	5,3	5,098

При цьому, якщо раніше скорочення мережі банківських відділень відбувалась за рахунок банків з державною часткою та іноземним капіталом, то на даний час мережу власних відділень почали скорочувати і банки з приватним капіталом.

В той же час, темпи скорочення кількості відділень за період воєнного стану були значно меншими ніж за відповідні періоди, що передували початку збройної агресії російської федерації.

З урахуванням вищевикладеного можна зробити наступні висновки:

- базові вимоги відносно відкриття та функціонування відділень закладені в законах України та нормативно-правових актах Національного банку України, далі банківським установам своєчасно та без значних втрат адаптуватись до здійснення діяльності в умовах воєнного стану;

- обмеження та вимоги Національного банку України щодо діяльності банків в умовах воєнного стану дали можливість в цілому забезпечити сталість та безперебійну роботу мережі банківських відділень;

- тривалий період воєнного стану ставить перед банками додаткові вимоги щодо вдосконалення існуючих підходів до розроблення власних бізнес-моделей, стратегічних та бізнес-планів, в тому числі щодо функціонування мережі відділень.

Список літератури:

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 13.12.2023).
2. Положення про ліцензування банків : Постанова Правління Національного банку України від 22.12.2018 р. № 149 : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text> (дата звернення 13.12.2023).
3. Огляд банківського сектору, листопад 2021 року : URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2021-roku> (дата звернення 13.12.2023).
4. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 18: URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/Resolution_24022022_18_kp.pdf (дата звернення 13.12.2023).
5. Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп : Постанова Правління Національного банку України від 25.02.2022 р. № 23: URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/Resolution_25022022_23_kp.pdf (дата звернення 13.12.2023).
6. Про діяльність банків у територіальних громадах, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) : Постанова Правління Національного банку України від 05.05.2022 р. № 94 : URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/Resolution_05052022_94_kp.pdf(дата звернення 13.12.2023).
7. Огляд банківського сектору, листопад 2023 року : URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2023-roku> (дата звернення 13.12.2023).

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CYBERSECURITY: OPPORTUNITIES, CHALLENGES, AND PROSPECTS

Illia Poloz

*658p gr. master, National Aerospace University
named after N.E. Zhukovsky "Kharkiv Aviation Institute"*

Language advisor: Natalia B. Zjubanova

senior lecturer of Foreign Languages

Department, National Aerospace University

named after N.E. Zhukovsky "Kharkiv Aviation Institute"

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5138/>

Cybersecurity is one of the most important issues in the modern world. Cyberattacks are becoming increasingly sophisticated and destructive, and traditional cybersecurity methods are often not able to withstand them.

Artificial intelligence (AI) has significant potential to improve cybersecurity. It can be used for detection, prevention, and recovery from cyberattacks.

Opportunities for AI in Cybersecurity

AI in the field of cybersecurity is characterized by a number of key opportunities. First, AI is used to create immune systems that are able to adapt to new types of threats and even anticipate their evolution. This is becoming increasingly important in light of the constantly growing volume of cyber threats and their complexity.

It is also worth noting that AI can significantly improve the speed of response to cyber threats. The ability to automatically respond and take appropriate measures can save important data and systems from malicious effects.

Finally, the development of AI in cybersecurity also opens up new prospects for collective threat analysis and information sharing between different organizations. The introduction of modern AI tools can help to create common approaches to countering threats, which improves the overall state of cybersecurity.

AI can be used to detect cyberattacks at different levels.

At the network level, AI can be used to detect anomalies in network traffic that may indicate a cyberattack. One example of the use of AI to detect anomalies in network traffic is the DeepSight system from Cisco. This system uses artificial intelligence to detect anomalies in network traffic that may indicate various types of cyberattacks, including DDoS attacks, spoofed DNS attacks, and spoofed DHCP attacks.

AI can also be used to recover from cyberattacks, specifically to detect and remove malicious code that was downloaded during a cyberattack. One of the systems for recovery after cyberattacks is the Mandiant Threat Intelligence system.

At the system level, AI is a valuable tool for detecting malicious code on computers and servers.

An example of the use of AI to detect malicious code is the Sophos Deep Learning Malware Protection system. This system uses artificial intelligence to detect malicious code that does not contain known signatures.

At the user level, AI can be used to detect phishing attacks and other social engineering attacks.

One example of the use of AI to detect phishing attacks is the PhishMe system. This system uses artificial intelligence to detect phishing attacks that use certain social engineering techniques. The PhishMe system can also be used to train users to recognize phishing attacks. The system uses artificial intelligence to create realistic phishing messages that can be used to train users.

Challenges for AI in Cybersecurity

Despite its significant potential, AI also has a number of challenges that need to be overcome before it can fully realize its potential in cybersecurity.

One of the main challenges is data availability. AI needs a large amount of data about cyberattacks to train. However, this data is often rare and valuable, so it is difficult to obtain.

Another challenge is transparency. AI is often opaque, which makes it difficult to understand how it works and how it makes decisions. This can lead to problems with accountability and responsibility. There is also a risk that AI can be abused. For example, AI can be used to develop more effective cyberattacks.

Prospects for the Development of AI in Cybersecurity

It is expected that AI will play an increasingly important role in cybersecurity in the future. AI will be used to develop new methods for detecting and preventing cyberattacks. AI will also be used to automate cybersecurity tasks, which will free up time and resources for other tasks.

Conclusions

On the way to building a safe AI in cybersecurity, it is important to focus on the development of effective control mechanisms and ethical standards. This will not only protect against possible threats, but will also contribute to the creation of a reliable and globally accepted AI system.

Active cooperation at the international level, defining security standards, and educating the public about the use of AI in cybersecurity are critical components that will contribute to the creation of a sustainable and ethical digital future.

References:

1. "How Artificial Intelligence Is Changing Cybersecurity," by David J. Evans, in Computer Weekly, 2022.
2. "The Future of Artificial Intelligence in Cybersecurity," by Gartner, 2022.
3. "Artificial Intelligence for Cybersecurity: A Review of the State of the Art," by S.M.A.R.T. Team, in arXiv preprint arXiv:2205.09522, 2022.
4. "The Impact of Artificial Intelligence on Cybersecurity," by Forrester Research, 2022.

STUDY OF THE MAGNETIC FIELD OF THE FERROMAGNETIC FILM THICKNESS SENSOR BASED ON THE HALL EFFECT

Oleksii Balitskyi

Doctoral student, Kaunas University of Technology

Andrii Topalov

PhD, Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Denys Halapsis

Bachelor student, Oles Honchar Dnipro National University

Valentyn Khoda

PhD-student, Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5184/>

Coating methods are actively developing and are widely used to increase the reliability and durability of machine and mechanism parts by forming a protective surface metal layer with enhanced functional properties. However, there are some technical challenges when it comes to the process of measuring coatings. To date, various scientific associations have created a large number of inductive sensors that can be used to measure coating thicknesses both in laboratories and factory conditions. All types of sensors depend on the methods on which they are based.

It is important to maintain control over the sputtering process, in particular the thickness of the ferromagnetic material layer, in real-time. For this, a measuring device based on the Hall effect to measure the metal layer would be sufficient. Many researchers [1-5] put forward requirements for such a sensor. It is expected to have high reliability, allow for further improvements in accuracy, and be compatible with computer hardware during automated measurements. This type of equipment uses a constant magnetic field, and the measuring element is the Hall sensor that responds to the strength of the magnetic field.

Various improvements are being developed to methods of measuring the thickness of sprayed foil. In particular, the computational converter can be enhanced in the following characteristic ways: extension of the measurement range, increase in precision of calculation and measurement, providing higher sensitivity of the device. These requirements can be met, by relying on high-quality mathematical and computer models of the device.

The measuring system of the electromagnetic transducer consists of an inductor with a high Q-factor and a measuring plate based on a Hall sensor. This sensor measures film thickness by the witness method.

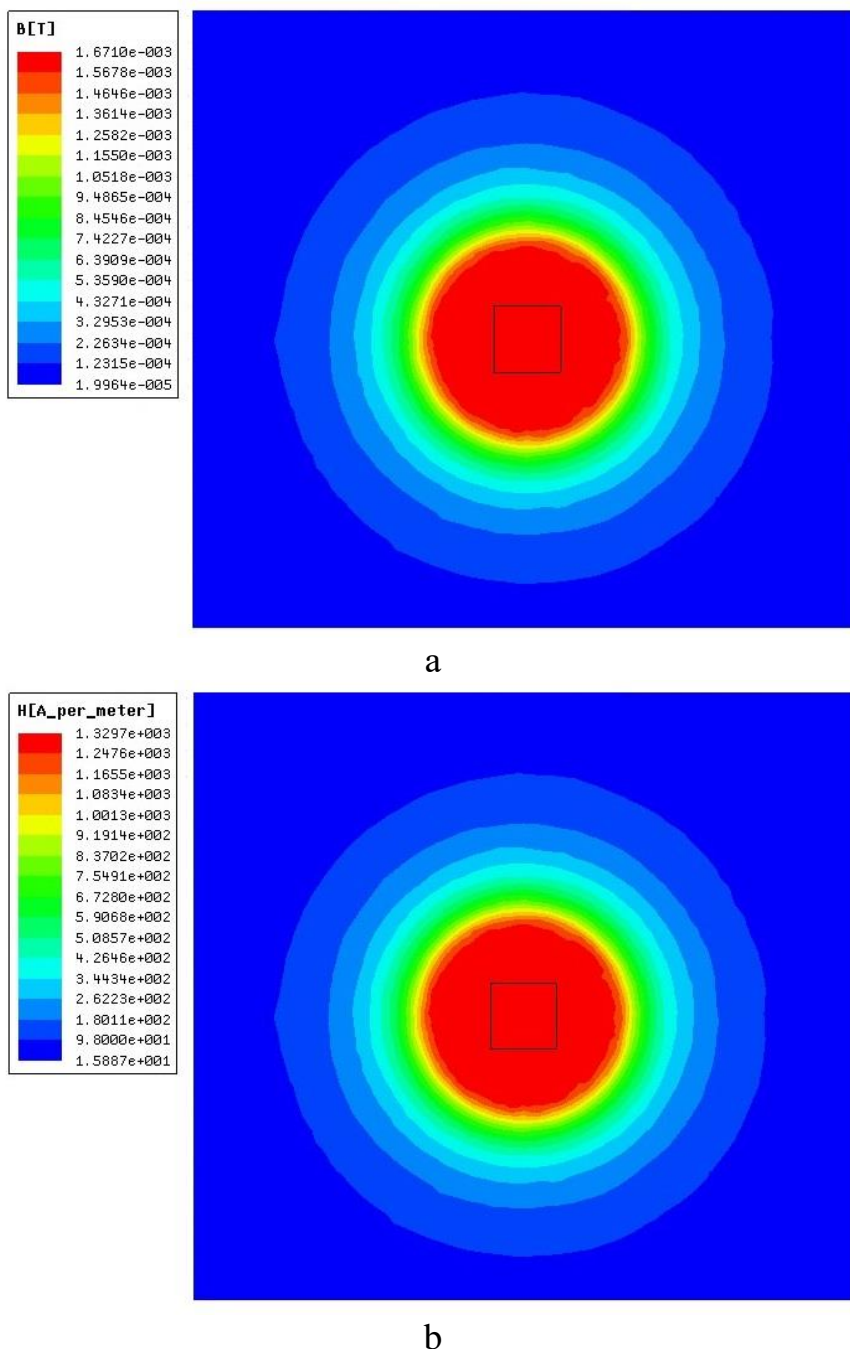

Fig. 1. The effect of a constant magnetic field in the middle part (parallel to the x, y plane) on a square measuring Hall plate: a) distribution of magnetic induction b) distribution of magnetic field strength.

Ansoft Maxwell 13.0, software for modeling electromagnetic fields, is used for the numerical estimation of the measuring transducer based on the Hall effect. In general, numerical methods rely on discrete calculation schemes and allow obtaining an accurate solution during the simulation process [6, 7].

The experimental model in Ansys Maxwell includes the following components: an induction coil suspended above a glass plate (upon which a ferromagnetic coating should be sprayed during the operation of the sensor), and a gold Hall plate located below the glass plate without a gap.

A 3-d model of a coil was developed, with the following parameters: its diameter and height are both 150 mm; the wire within the coil is 0.33 mm in diameter; a glass pad is sized 300 x 300 x 10 mm; a square golden sheet with dimensions 50 x 50 x 1 mm is utilized as a measuring surface for the Hall sensor. 500 A of DC current flows through the solenoid, while 30 mA are applied to the plate.

The golden plate is a sensor that measures the strength of a part of the magnetic field. Therefore, the electric field of the coil, relative to its strength, changes the uniformity of the current inside the golden plate.

With the help of the developed computer model, the distribution of magnetic induction and magnetic field strength (Fig. 1) in the central section (parallel to the xOy plane) was obtained at a distance from the coil to the Hall plate of 10 mm.

The proposed sensor on the Hall effect belongs to non-destructive testing devices used in the field of mechanical engineering and machine repair, and can be used for measuring the thickness of the protective ferromagnetic metal coating that is sprayed over machine parts.

References:

- [1] Vargas-Estevez C., Robaina R. R., Real R. P. D., Plaza J. A. Nanometric Metal-Film Thickness Measurement Based on a Planar Spiral Coils Stack. *IEEE Transactions on Nanotechnology*, vol. 14, no. 2, pp. 297-303, 2015.
- [2] Cheng W., Komura I. Simulation of Transient Eddy-Current Measurement for the Characterization of Depth and Conductivity of a Conductive Plate. *IEEE Transactions on Magnetics*, vol. 44, no. 11, pp. 3281-3284, 2008.
- [3] Yin W., Peyton A. Thickness measurement of non-magnetic plates using multi-frequency eddy current sensors. *NDT & E International*, vol. 40, no. 1, pp. 43-48, 2007.
- [4] Wang H., Li W., Feng Z. Noncontact Thickness Measurement of Metal Films Using Eddy-Current Sensors Immune to Distance Variation. *IEEE Transactions on Instrumentation and Measurement*, vol. 64, no. 9, pp. 2557-2564, 2015.
- [5] Shin Y. K., Choi D. M., Kim Y. J., Lee S. S. Signal characteristics of differential-pulsed eddy current sensors in the evaluation of plate thickness. *NDT and E International*, vol. 42, no. 3, pp. 215-221, 2009.
- [6] Kondratenko Y. P., Zaporozhets Y. M., Rudolph J., Gerasin O. S., Topalov A. M., Kozlov O. V. Features of clamping electromagnets using in wheel mobile robots and modeling of their interaction with ferromagnetic plate. In *Proceedings of the 9th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications (IDAACS'2017)*, Bucharest, Romania, 2017, vol. 1, pp. 453-458.
- [7] Cherkasova O. A. Research of the Magnetic Field of the Permanent Magnet by Means of Computer Modeling, [Online]. Available: <https://goo.gl/biytjI>.

GEOINFORMATION SYSTEM FOR ACCOUNTING AND CERTIFICATION OF TREES IN URBANIZED AREAS

Yurii Buchavyi

Candidate of Biological Sciences, Associate Professor,

Dnipro University of Technology, Dnipro

ORCID: 0000-0003-3282-2810

Науковий керівник: Гнатушенко Володимир Володимирович

доктор технічних наук, професор,

Національний технічний університет

«Дніпровська політехніка»

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5176/>

Green spaces clean the atmospheric basin of industrial cities by minimizing the concentration of dust and toxicants in the air, reducing the strength of sound waves, and creating favorable living conditions for the population.

Therefore, an important task is to systematically record green spaces to determine their quantitative characteristics and assess the condition of each of the plants studied. However, today in Dnipro there is no unified electronic database that would allow for prompt accounting of green spaces in a modern industrial city.

The aim of the work is to develop and put into operation an electronic register of green spaces in Dnipro based on real-time GIS and place it on the Internet for public use through the *ArcGIS-Online* environment.

Based on the analysis of the literature [1-3], a system of indicators was substantiated, according to which it is advisable to form an electronic register of green spaces. In total, more than 60 indicators were proposed for each tree. All indicators can be divided into several groups: general, botanical, biometric, sanitary and hygienic, and special.

Many of the registry parameters should be categorized and coded with numbers, for example, tree height or *CrownCat* tree crown projection: 0 – undefined; 1 – over 10 m; 2 – from 5 to 10 m; 3 – from 3 to 5 m; 4 – less than 3 m.

The *Age* parameter characterizes the biological age of the tree, which is determined by its general appearance and is coded as follows: 0 – not defined, 1 – sapling, 2 – young tree, 3 – mature tree, 4 – old tree. The *Nodes* text field is provided to describe any notes about the tree, such as "*damaged by parasites*" or "*has a branched trunk*". This can be used to make a decision about a particular tree.

During field tripping investigation the state of trees is really recommended to shows a tree record card that contains those indicators of the registry that are filled in directly during field research. This includes mainly attributive, biometric, botanical and sanitary features, as well as photographs of tree components for further clarification of its taxon and damage together with specialists.

The sanitary condition of the tree and the category of vital activity status were determined during the field surveys by expert assessment, depending on the intensity of the signs listed in this table.

Thus, for each tree, the sanitary condition of its crown, trunk and leaves was determined according to external signs. In this case, the best condition of the trunk, crown or leaves corresponds to the first category, and the worst – to the sixth. The numerical values of the condition and category were then entered into an electronic register.

To develop this electronic registry, a specialized software package *ESRI ArcGIS Desktop 10.8* was used, in which the above structure was reproduced as a layer of point objects, i.e. trees with the relevant attribute information.

After entering all the primary data into the registry, the *Field Calculator tool* was used to determine additional data, such as trunk diameter, sanitary condition, leaf biomass, and others, using certain mathematical functions.

To make this registry available to all interested parties, it was published online through the *ArcGIS-Online* service. The *ArcGIS-Online* service allows editing the registry data and adding new trees to it through a regular browser, as well as visualizing objects by any parameter.

From now on, anyone can participate in the identification of new trees and verification of information about existing trees in the register, for example, determining the type of tree from a photo, clarifying their sanitary, biometric and other indicators (Fig. 1).

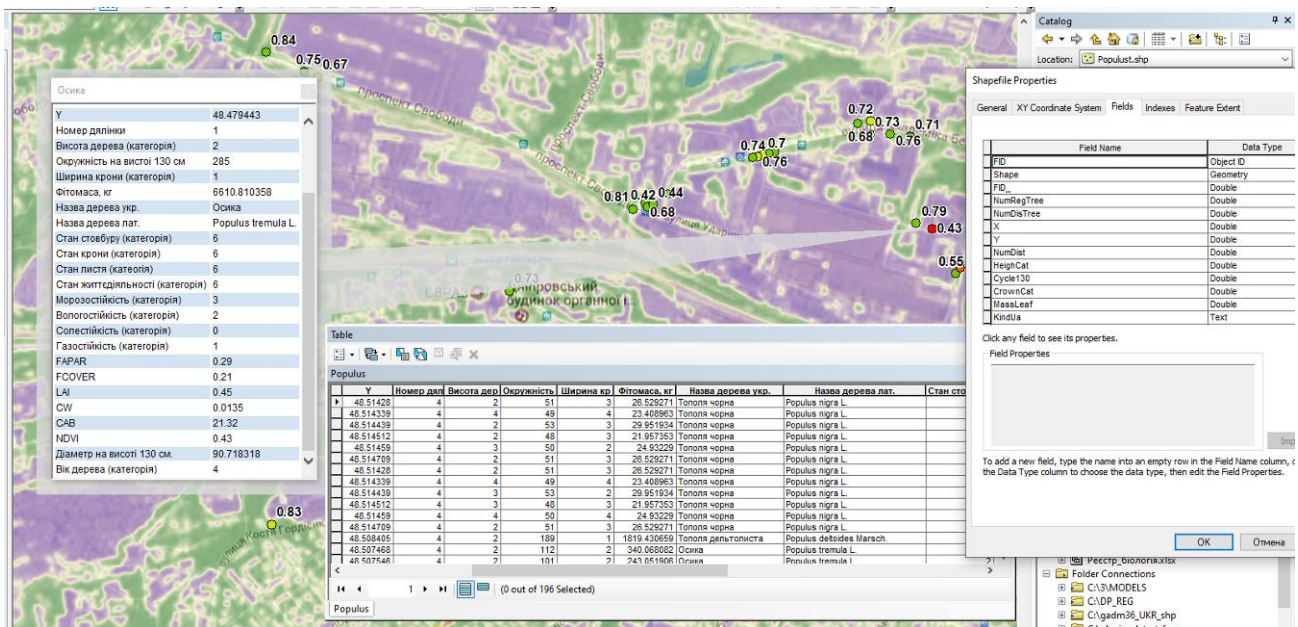

Fig. 1 – Implementation of the register of green spaces in ArcGIS 10.8

Next, the research results were exported from the register for further statistical calculations to the original spreadsheet, a fragment of which is shown on this slide. This made it possible to analyze the statistical characteristics of trees in the territories of sanitary protection zones of industrial enterprises in Dnipro.

We also developed a form of an environmental passport for a tree based on the data entered into the register. Thus, this passport can be automatically generated for each tree contained in the electronic registry and used as an output form. A prototype of this form is shown in Fig. 2

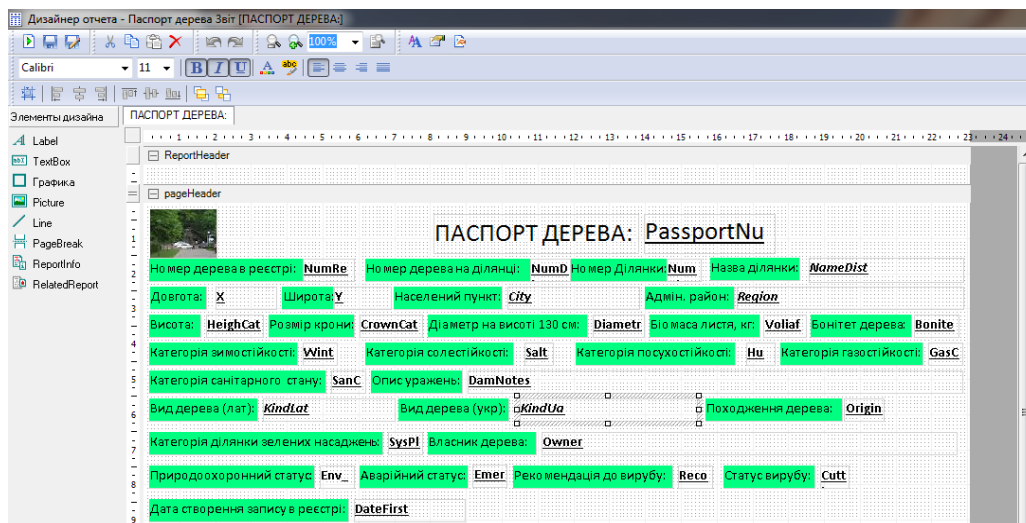

Fig. 2 – Development of a tree passport form based on an electronic register of green spaces (prototype)

The approach proposed in this paper to the creation of a municipal register of green spaces allows for the rapid recording of plants with the simultaneous input of information from many researchers. And the ease of working with this electronic registry makes it possible to involve all interested parties, including pupils, students, volunteers, representatives of public organizations and concerned citizens of the city, etc.

In the future, the registry data will be useful for comparing tree health data with additional layers of environmental data, such as concentrations of substances in the air and soil.

References:

1. Озеленення населених місць: підручник для студентів вищих навчальних закладів / В. П. Кучерявий, В. С. Кучерявий – Львів, Видавництво «Новий Світ-2000», 2020. – 666 с.
2. Хомюк, П. Застосування сучасних технологій для інвентаризації зелених насаджень об'єктів природно-заповідного фонду. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Лісівництво та декоративне садівництво*, 2012. 171(1), – С. 241-247.
3. Шлапак, В. П. ГІС-технологія як один з пріоритетних напрямків інвентаризації деревних насаджень парку «Софіївка». *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр.*, 2010. 20.5, – С. 286-291.
4. Web GIS Mapping Software ArcGIS Online. URL: <https://www.esri.com/en-us/arcgis/products/arcgis-online/overview> (Дата звернення 01.12.2023)

КІБЕРБЕЗПЕКА БІЗНЕСУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Артеменко Андрій Вікторович

магістр, старший викладач,

Львівський торговельно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5076/>

Анотація. Робота зосереджена на забезпеченні кібербезпеки соціально-економічної системи в умовах воєнного стану. З урахуванням важливості кібербезпеки в сучасному світі, особливо в умовах росту кіберзагроз у контексті глобальних конфліктів, ваше дослідження може мати велике значення для забезпечення економічної безпеки країни. Кібербезпека – це динамічне поле, і загрози постійно змінюються. В умовах війни співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями може бути ключовою для забезпечення кібербезпеки.

Метою роботи є визначення шляхів забезпечення кібербезпеки соціально-економічної системи в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження є система забезпечення кібербезпеки.

Ключові слова: КІБЕРБЕЗПЕКА, КІБЕЗАГРОЗИ, ВІЙНА, КІБЕРЗАХИСТ, БІЗНЕС

Цифровізація стала незаперечною реальністю в усіх аспектах людської діяльності. У сучасну цифрову епоху атаки на цифрову інфраструктуру стали невід'ємним компонентом бойових дій через серйозні соціально-економічні наслідки, перешкоду ефективним заходам протидії та виснаження ресурсів. Крім того, створення цифрових загроз часто вимагає відносно скромних інвестицій і передбачає мінімальні ризики для зловмисників, водночас потенційно завдаючи значної шкоди. Тому оцінка ризиків і справжніх загроз економічній безпеці в цифровій сфері, а також підготовка до цих викликів і своєчасне реагування на них є надзвичайно важливими. Це особливо актуально в контексті ескалації глобальної напруженості та конфліктів, включаючи російське вторгнення в Україну.

Основною метою кібервійни є досягнення конкретних цілей в економічній, політичній, військовій та інших сферах. Крім того, існує другорядна мета – здійснення цілеспрямованого впливу як на суспільство, так і на уряд за допомогою заздалегідь спланованих інформаційних кампаній. Отже, кібервійна також має психологічний вимір і є формою інформаційної війни, яка ведеться в кіберпросторі. Враховуючи те, що комп'ютерні технології та Інтернет є невід'ємною частиною повсякденного життя людей, бізнесу та державних установ у всьому світі, маніпуляції з даними, які надходять від цих організацій, становлять суттєву загрозу безпеці нації. Отже, кібербезпека є незамінним елементом забезпечення національної безпеки в умовах цього складного протистояння [1].

Метою роботи є визначення шляхів забезпечення кібербезпеки соціально-економічної системи в умовах воєнного стану. Об'єктом дослідження є система забезпечення кібербезпеки.

У провідній літературі нерідко можна зустріти тезу про трансформацію суспільства в кіберсуспільство., а також пов'язані з цим ризики та проблеми:

1. Цифрове перетворення суспільства: Інтернет став невід'ємною частиною повсякденного життя, впливаючи на різні аспекти суспільства, від економіки та освіти до культури та науки. Це змінило не лише технології, але й те, як люди ставляться один до одного, сприяючи участі у створенні, зберіганні та розповсюдженні контенту.

2. Кібербезпека в суспільстві, орієнтованому на знання: Оскільки суспільство переходить до суспільства, орієнтованого на знання, де значна частина глобального ВВП залежить від інтелектуальних інформаційних технологій, важливість інформаційної безпеки стає першорядною. Останні технологічні досягнення доступні для злочинних угруповань, що призводить до зростання кіберзагроз, націлених на державні установи, підприємства та окремих осіб [4].

3. Швидкий технологічний прогрес і телекомунікаційні системи: Зростання інформаційних і комунікаційних технологій вимагає постійної модернізації телекомунікаційних систем і мереж. Відеоінформаційні послуги з їх великим обсягом даних і чутливістю до затримок вимагають особливої уваги до якості обслуговування (QoS) для підвищення якості відеоінформаційних послуг. Механізми керування параметрами обробки кадрів відео відіграють вирішальну роль в оптимізації вихідних бітрейтів [5].

4. Цифрова глобалізація та її виклики: Конвергенція цифрових технологій, економічна глобалізація та поширення цифрових послуг породили явище, відоме як цифрова глобалізація. Хоча це сприяє економічному розвитку та прогресу людства, воно також створює нові виклики. Це включає загрози економічній безпеці, такі як технологічне шпигунство, втручання у вибори та поширення дезінформації [2].

5. Кібертероризм і геополітичні ризики: Кібертероризм, включаючи фінансовані державою кібератаки, становить значні ризики для економічної безпеки та національної оборони. Він став ефективним сучасним інструментом для ведення воєн і захисту геополітичних інтересів і може мати далекосяжні наслідки для обороноздатності країни та загальної стабільності [3].

Необхідно підкреслити складний і багатогранний характер цифрової ери, де технологічний прогрес приносить як можливості, так і ризики. Вирішення цих викликів вимагає комплексного підходу, який передбачає міжнародну співпрацю, заходи кібербезпеки та відповідальне використання цифрових технологій.

Кібербезпека бізнесу в Україні, як і в багатьох інших країнах, є надзвичайно важливою, оскільки підприємства стають об'єктом атак кіберзлочинців та можуть зазнати серйозних фінансових та репутаційних

втрата внаслідок кіберпорушень. Ось деякі ключові аспекти кібербезпеки бізнесу в Україні:

1. Системи захисту: Підприємства повинні інвестувати в сучасні системи кіберзахисту, які включають в себе антивірусне програмне забезпечення, фірмові файрволи, системи виявлення і запобігання вторгнень (IDS/IPS) і інші заходи безпеки.

2. Оновлення програмного забезпечення: Важливо регулярно оновлювати всі програми та операційні системи на комп'ютерах та серверах підприємства. Багато атак базуються на використанні вразливостей в застосунках, які можна усунути через оновлення.

3. Освіта співробітників: Регулярна освіта та навчання персоналу щодо кібербезпеки є важливим аспектом. Співробітники повинні бути обізнані з найпоширенішими загрозами та навичками безпеки, такими як виявлення фішингових атак.

4. Захист від внутрішніх загроз: Крім зовнішніх загроз, підприємства повинні вдосконалити свої заходи безпеки щодо внутрішніх загроз. Це може включати в себе обмеження доступу до конфіденційної інформації і внутрішньої мережі.

5. Резервне копіювання даних: Регулярне створення резервних копій даних є важливим аспектом кібербезпеки. Це дозволяє відновити дані у разі кібератаки або іншого інциденту.

6. Моніторинг та виявлення інцидентів: Підприємства повинні мати системи для моніторингу мережі та виявлення можливих інцидентів. Це дозволяє вчасно реагувати на загрози та запобігати серйозним проблемам.

7. Законодавство та регулювання: Україна має законодавство, що стосується кібербезпеки, і підприємства повинні дотримуватися цих норм. Регулятивні органи також важливі для забезпечення відповідності та вирішення питань, пов'язаних з кібербезпекою.

8. Страхування від кіберризиків: Деякі підприємства в Україні обирають страхування від кіберризиків для захисту від можливих фінансових втрат, пов'язаних з кібератаками.

Загалом, забезпечення кібербезпеки в Україні вимагає комплексного підходу, включаючи технічні, освітні, організаційні та правові заходи. Регулярне оновлення та вдосконалення заходів кіберзахисту є важливими для боротьби зі зростаючими кіберзагрозами.

Інформація виступає як один із найважливіших інструментів у політиці, особливо на міжнародній арені. Маніпулювання інформацією може посилити напругу, особливо в періоди конфлікту, і змінити сприйняття фактів відповідно до інтересів тих, хто прагне впливу. Важливо визнати, що розвиток цифрових медіа та демонтаж інформаційних кордонів зробили нації більш відкритими та сприйнятливими до втручання в їхні політичні та інформаційні сфери з боку інших держав. Інформаційний ландшафт істотно впливає на економічні, політичні та культурні процеси, а також на еволюцію військових стратегій і технологій. Оскільки перехід до цифрових систем управління прискорюється, загроза кібербезпеці зростає, особливо для таких країн, як Україна, які постійно

були стратегічними цілями зовнішньої політики Росії. Отже, забезпечення кібербезпеки під час війни набуває виняткової важливості, оскільки майже кожен компонент технологічної інфраструктури зараз оснащено різноманітними програмними системами, багато з яких мають підключення до Інтернету, що створює значні ризики.

У цьому контексті кібератаки можуть функціонувати як додатковий інструмент у сфері інформаційної війни, спрямований на злам та викриття секретних даних або поширення сфабрикованої інформації, часто з використанням надійних джерел. Усі ці міркування змушують нас прийняти новий погляд на кібербезпеку, особливо коли йдеться про критичну інфраструктуру та системи життєзабезпечення. Загрози в кіберпросторі є найсерйознішими викликами національній безпеці України, виходячи за межі таких критичних сфер, як економіка, політика, суспільство та військово. На жаль, кібербезпека залишається менш зрозумілою та недооціненою загрозою. Необхідно усвідомити, що кіберпростір зараз є основним театром бойових дій. Прагнення до домінування в кіберсфері та здатність протистояти кібератакам відкриває нову еру у військових відносинах, змінюючи характер і структуру збройних сил.

Крім того, важливо підкреслити, що досягнення кібербезпеки не може обмежуватися державним рівнем. Це вимагає інтеграції зусиль як приватного сектору, так і підприємств, а також міжнародної координації та співпраці в безпрецедентних масштабах.

Список використаних джерел:

1. Іжа, М., Пахомова, Т., Липач, О., Якубовський, О., & Ахламов. Моделювання забезпечення кібербезпеки соціально-економічної системи в умовах воєнного стану. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(50), 2023. С. 224-233.
2. Kryshchanovych, M., Lyubomudrova, N., Bondar, H., Motornyy, V., & Kuchmenko, V. An intelligent multi-stage model for countering the impact of disinformation on the cybersecurity system. *Ingénierie des Systèmes d'Information*, Vol. 28, No. 1, 2023. P. 41-47.
3. Chowdhury, N., Nystad, E., Reegård, K., & Gkioulos, V. Cybersecurity training in Norwegian critical infrastructure companies. *International Journal of Safety and Security Engineering*, 12(3), 2022, P. 299-310.
4. Rodrigues, A. R. D., Ferreira, F. A., Teixeira, F. J., & Zopounidis, C. Artificial intelligence, digital transformation and cybersecurity in the banking sector: A multi-stakeholder cognition-driven framework. *Research in International Business and Finance*, 60, 2022. P. 101-116.
5. Shakhathreh, H. Payment of canal dues by carriers carrying out international overseas transportation – A case of legal discrimination. *Studia Iuridica Lublinensia*, 32(1). 2023 P. 251-273

ОГЛЯД МОДЕЛЕЙ НАДАННЯ ХМАРНИХ ПОСЛУГ: PUBLIC, PRIVATE TA HYBRID

Гобир Лідія Мирославівна

*асистент кафедри інженерії програмного забезпечення,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ*

Ваврик Тетяна Олександрівна

*асистент кафедри інженерії програмного забезпечення,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ
ORCID: 0000-0002-0612-0084*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5140/>

Управління ІТ структурою в теперішній час є основною складовою успішної роботи будь-якої організації. З розвитком технологій та постійним зростанням обсягів даних, більшість організацій переходять на хмарні рішення.

Сьогодні хмарне сховище стало одним із найзручніших і найефективніших методів зберігання даних в Інтернеті. Ця сфера послуг швидко розвивається, і надає багато переваг:

- економію часу та грошей,
- зменшення ризиків
- збільшення масштабованості.

Хмарні послуги стають все популярнішими і необхідними для користувачів.

Хмарні послуги (англ. cloud services) – це послуги, які надаються через хмарну інфраструктуру, тобто через доступ до обчислювальних ресурсів, мережевих ресурсів та зберігання даних, які знаходяться на серверах, розташованих у віддалених дата-центрах [1].

Перш ніж вибрати хмарний провайдер, необхідна інформація про моделі надання хмарних послуг.

Існує кілька моделей надання хмарних послуг, які визначають, як саме провайдери надають доступ до обчислювальних ресурсів, програмного забезпечення та інш рис(1).

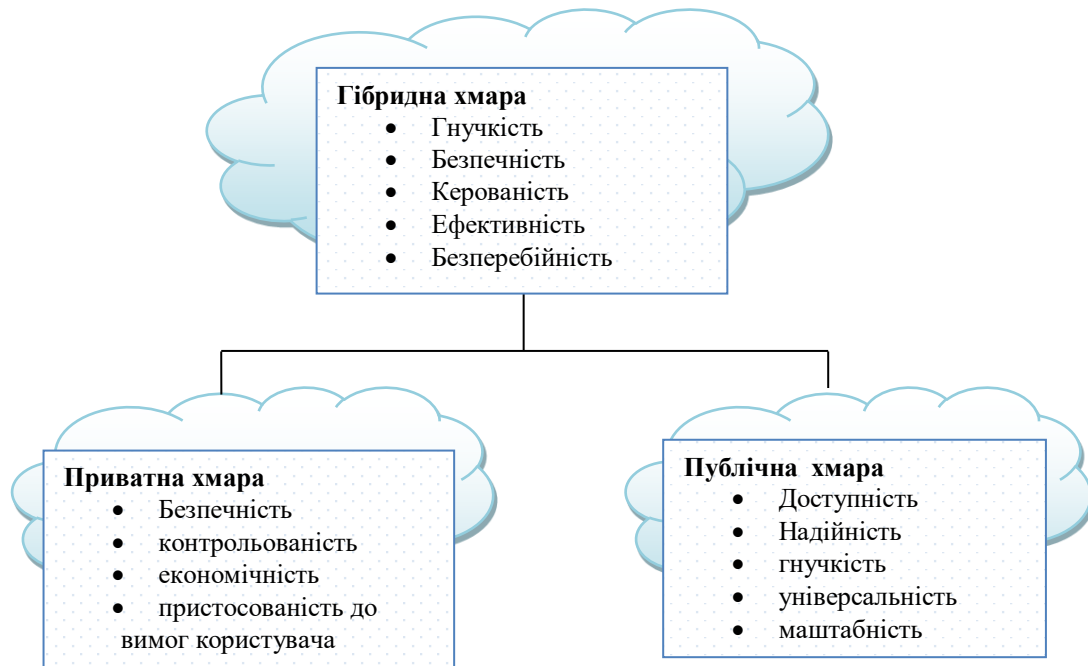

Рисунок 1 – Гібридна, приватна та публічна хмари.

Публічна хмара (**PUBLIC**): це модель, в якій хмарні ресурси надаються провайдером для загального користування. Прикладами провайдерів публічних хмар є AmazonWebServices (AWS), MicrosoftAzure, GoogleCloudPlatform (GCP) та інші. У публічній хмарі користувачі можуть отримувати доступ до віртуальних машин, зберігання даних, баз даних, аналітичних інструментів, штучного інтелекту та інших сервісів через платформу провайдера хмарних послуг. Основною перевагою публічної хмари є її масштабність та економічність. Однак, публічна хмара може бути менш безпечною, бо дані зберігаються на серверах провайдера, що можуть створювати потенційну загрозу безпеці.

Приватна хмара (**PRIVATE**): ця модель передбачає наявність окремої хмарної інфраструктури, присутньої тільки в межах одного користувача. Особливість приватної хмари полягає у тому, що вона забезпечує додатковий рівень конфіденційності та безпеки.

Однією з переваг використання приватної хмари є те, що дані зберігаються у контрольованому середовищі, що забезпечує додатковий рівень безпеки. Крім того, вона дозволяє користувачам зберігати, організовувати та керувати своїми даними незалежно від третьої сторони.

Однак, приватна хмара також може мати свої недоліки. Вона може вимагати додаткових витрат на обладнання та підтримку інфраструктури. Крім того, вона може бути складнішою у використанні порівняно з публічними хмарними сервісами [2].

Гібридна хмара (**HYBRID**): ця модель комбінує публічну та приватну хмари, дозволяючи використовувати комбінацію з обох моделей. Головне призначення гібридної хмари полягає в тому, що певні складові інфраструктури, додатки або дані можуть бути розміщені в приватній хмарі (локально на місцевих серверах) або в публічній хмарі (на серверах постачальника хмарних послуг). Гнучкість

означає, що можна легко переміщати дані із приватної хмари в публічну і навпаки залежно від потреб.

Можна використовувати приватну хмару для конфіденційних та важливих даних, а публічну хмару для решти завдань.

Гібридні хмари потребують високої експертизи у впровадженні та управлінні, а також можуть бути менш ефективними з точки зору витрат порівняно з іншими типами хмарних рішень. Це потребує ретельного планування та аналізу перед впровадженням гібридної хмарної інфраструктури.

Моделі надання хмарних послуг дозволяють користувачам знизити витрати на інфраструктуру, покращити масштабованість та забезпечити доступ до послуг з будь-якого пристрою з підключенням до Інтернету. Кожна з цих моделей має свої переваги та недоліки і вибір конкретної моделі залежить від потреб та вимог користувачів.

Список літератури:

1. Що називають хмарними технологіями: їх переваги та недоліки режим доступу до ресурсу : <https://newsworld.com.ua/shho-nazivayut-khmarnimi-tekhnologiyami-kh-perevagi-ta-nedoliki/> (дата звернення: 01.12.2023)
2. Вакалюк Т. А. Огляд існуючих моделей хмарних послуг для використання у вищих навчальних закладах/Т.А. Вакалюк // Тези доповідей VII Міжнародної науково-технічної конференції «Інформаційно-комп'ютерні технології – 2016.– Житомир:ЖДТУ, 2016. – С. 215-217.

РОЗРОБКА СТРУКТУРИ СХОВИЩА ДАНИХ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ БАЗИ ЗНАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Єржов Андрій Олександрович
магістр, Національний університет
“Одеська Політехніка” (Україна)

Вичужанін Володимир Вікторович
доктор технічних наук, Національний університет
“Одеська Політехніка” (Україна)

Рудніченко Микола Дмитрович
кандидат технічних наук, Національний університет
“Одеська Політехніка” (Україна)

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5109/>

В даний час актуальним науковим напрямом як у теоретичній, так і у прикладній сфері автоматизації процесів систем підтримки прийняття рішень (СППР) є штучний інтелект (ШІ).

Особливо доцільним є застосування СППР з метою оцінки різних комплексних показників у технічних системах, зокрема з оцінки ризиків відмов окремих елементів, блоків чи агрегатів [1].

Це дозволяє знизити тимчасові витрати на процеси проведення розрахунків та аналізу даних, надаючи короткі рекомендації та результати, що інтерпретуються.

Одним із ключових елементів типової СППР є база знань (БЗ), що формується на основі виділення логічних несуперечливих правил та їх комбінацій, найчастіше формалізованих у вигляді продукційних форм моделі подання знань [2]. У зв'язку з відсутністю досить функціональних і гнучких систем і засобів, здатних здійснювати побудову таких БЗ для оцінки ризиків технічних систем, виникає необхідність самостійної розробки програмного забезпечення за допомогою високорівневих мов програмування та створення реляційного сховища даних. У запропонованому проекті використовується мова програмування Python, фреймворк Django та система управління базами даних sqlite.

Головні поля програмної логіки системи наведено на рис.1. Реалізовано 11 окремих об'єктів, кожен з яких (крім службових `django_session` та `django_migrations`) знаходиться у відносинах та залежності від інших для забезпечення цілісності даних.

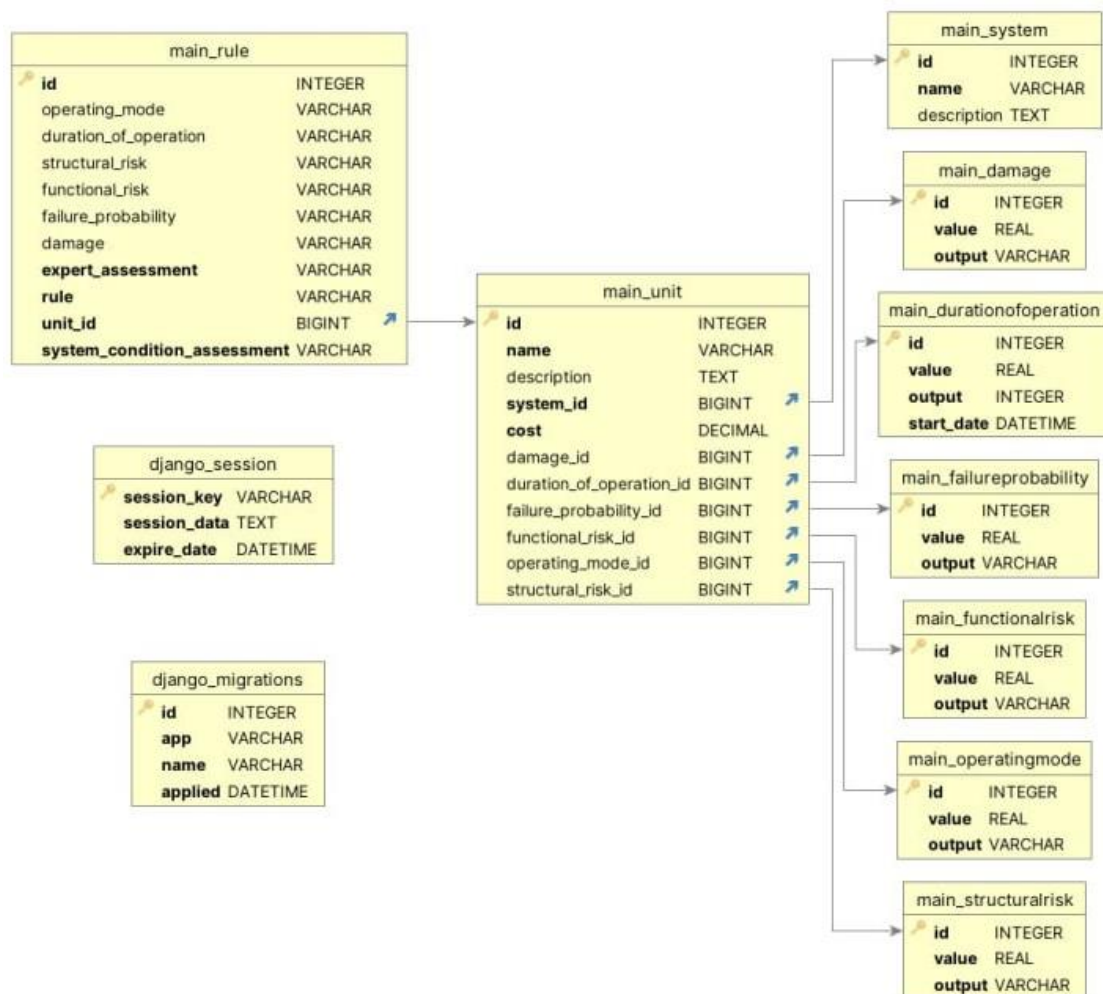

Рисунок 1 – Головні поля програмної логіки системи

З метою управління CRUD процесами з обробки даних у БД застосовано додатковий склад сутностей об'єктів Django. Структура сутностей БД для адміністрування системи наведена на рис.2.

Висновки. Розроблена структура БД реалізації БЗ для інтелектуальної СППР дозволяє побудувати чітку та послідовну модульну комбінацію об'єктів для обробки та зберігання правил та інших даних.

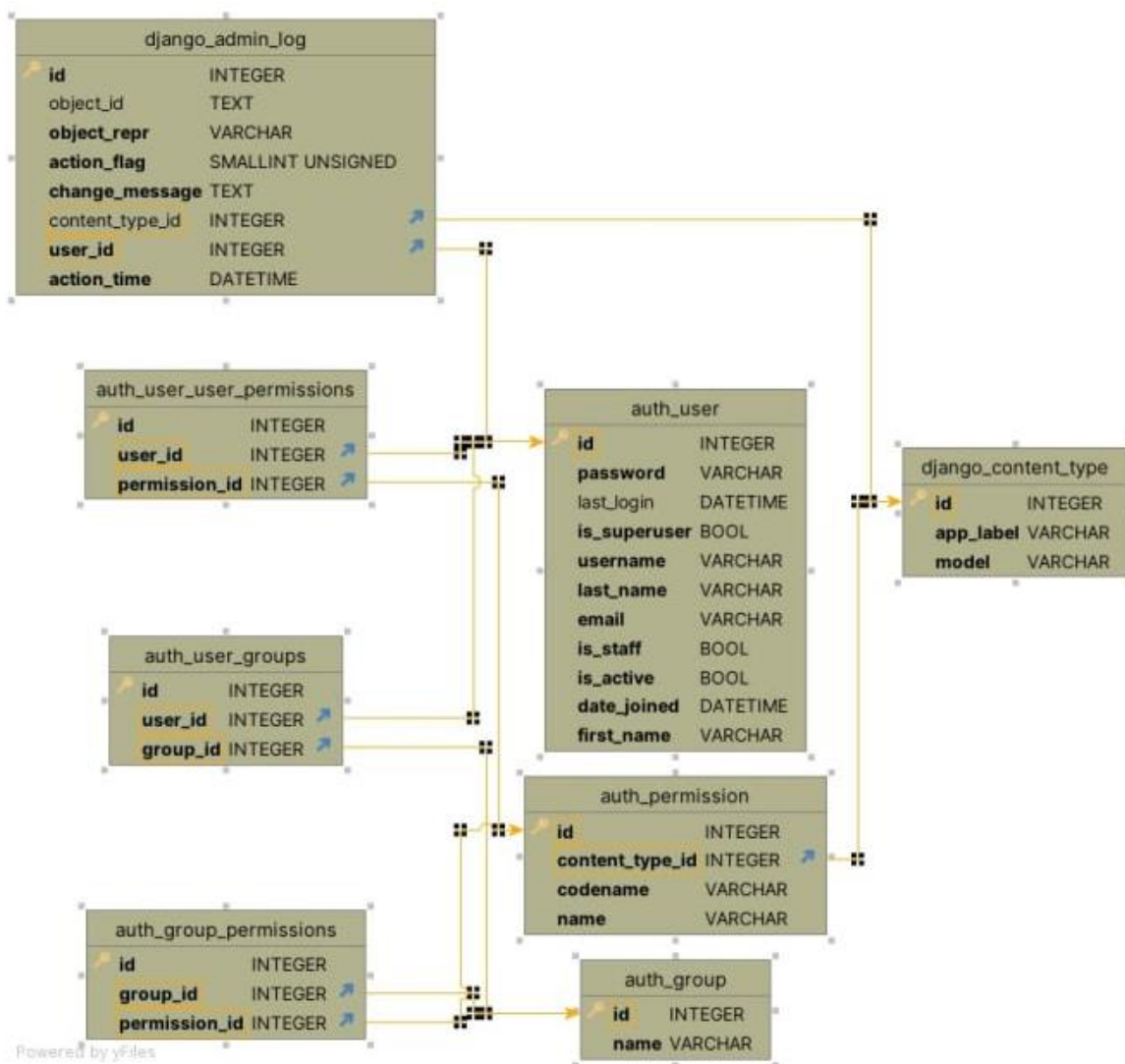

Рисунок 2 – Структура сутностей бази даних для адміністрування системи

Це може бути використано у подальшій роботі над СППР для виконання процесів оцінки та аналізу різнорідних даних великих обсягів, у тому числі ймовірностей виходу з ладу технічного обладнання чи збитків від збільшення зносу окремих підсистем.

Список використаних джерел:

1. Пасічник В. В., Резніченко В. А. Організація баз даних та знань. – Київ: Вид. група ВНУ, 2006. – 384 с.
2. Ярцев В. П. Організація баз даних та знань. – Київ: Державний університет телекомунікацій, 2018. – 214 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

Корня Павло Віталійович

аспірант кафедри комп'ютерних наук,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID: 0000-0001-6061-7895

Науковий керівник: Морзе Наталія Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор,
Київський університет імені Бориса Грінченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5150/>

Забезпечення комфортного комунікаційного середовища, розвиток соціальних навичок є невід'ємною складовою навчання учнів з аутизмом [1]. Використання електронних графіків (мобільні технології) та сценаріїв із зображенням з повсякденного життя дітей (технології віртуальної реальності) будуть ефективними тому, що вони припускають дотримування правил. Прагнення дотримуватися правил переважно обумовлено обмеженою поведінкою дітей із аутизмом, схильною до повторень. Необхідно застосувати комп'ютерні технології, призначені для ПК, мобільних та комунікаційних пристроїв (смартфонів, планшетів тощо) із відповідними програмними додатками, технологіями доповненої, віртуальної або змішаної реальності, що допомагатимуть дітям з аутизмом навчатися і розвивати навички соціальної взаємодії [4].

Перспективними програмами для розвитку комунікативних навичок у дітей з аутизмом можуть стати наступні програмні засоби, встановлені у Windows:

- Audacity – програма для редагування звуку з відкритим вихідним кодом;
- ArtWeaver – програма для редагування зображень;
- Windows MovieMaker – програма для редагування відео [2, с. 113].

Для здійснення проєктної діяльності дітей з аутизмом методика навчання має включати розповідь (творче письмо), малюнок (ілюстрацію), цифрові технології. Використання трьох програм, згаданих вище, передбачає, зокрема, оцифрування усної розповіді, музики та малюнків, щоб створити короткий цифровий наратив. Важливе значення для успішності методики навчання належатиме підготовці вчителів, що має поєднати 28-годинну програму підготовки вчителів, початкову роботу зі створення індивідуальних розповідей та здійснення постійного оцінювання ефективності педагогічних підходів в процесі навчання дітей з аутизмом.

При розробці програмного забезпечення для навчання дітей з аутизмом слід врахувати, що кожна вправа або навчальна гра, які мають бути спрямовані на розвиток рухової активності дітей з аутизмом. Для кистьового маніпулятора має бути розроблено дві спеціалізовані гри: «Бджілка» та «Козаки». Гра «Бджілка» залучатиметься для тренування поворотів кисті вліво-вправо, тобто здійснення пронацій-супінацій. Ця гра пов'язуватиметься з пригодами бджілки, яка на зеленій галявині збирає мед з квіток [4].

Для тренування руху згинання-розгинання кисті має бути розроблено гру «Козаки». Згинаючи і розгинаючи кисть, гравець повинен, оминаючи скелясті острови, розправитися з ворожим флотом. На наступному ігровому рівні гравцю доведеться скакати вершником по полю, де він має перемогти своїх супротивників. Для цього можна застосувати танцювальний килимок Xbox Kinect або Nintendo Wii, які є недорогими, комерційно доступними. Вони можуть забезпечити більшу різноманітність фізичних операцій і навантаження порівняно з іграми зі звичайними контролерами. Такі заняття мають на меті не лише покращити рухові характеристики, а й вплинути на когнітивні здібності.

Перед початком тренувань має проводитися індивідуальне калібрування діапазону рухів відповідно до об'єму рухів рукою та налаштування складності гри. За допомогою використання Wii-платформи можна кількісно визначити зміщення центру маси тіла та середнє квадратичне відхилення при стоянні упродовж 15 секунд (вимірювання рівноваги). Ці дані мають бути збережені, а потім вони можуть бути використані для аналізу досягнень пацієнта у процесі лікування [4].

Таким чином, для навчання дітей з аутизмом мають бути створені всі умови, щоб вони могли відчувати себе комфортно серед інших людей, а також розвивати свої рухові та когнітивні навички. Необхідно підкреслити, що значна участь у навчанні дітей з аутизмом належатиме їх батькам. Саме вони братимуть активну участь у встановленні, запуску та ознайомленні своїх дітей із різними програмними засобами.

Застосування такого підходу допоможе швидше соціалізуватися таким дітям, зменшити рівень впливу своєї хвороби на якість життя. Необхідно підкреслити, що значна роль успіху застосування цих програмних засобів належить програмістам, адже саме вони мають врахувати особливості дітей з аутизмом, застосувати для їх навчання більшу кількість графічних матеріалів, які відрізнятимуться кольором, щоб привабити дітей грати, а оцінка початкових та кінцевих параметрів стану дітей з аутизмом допоможе виявити прогрес у лікуванні та успіх у навчанні [3].

Список літератури:

1. Андруник В. А., Шестакевич Т. В., Пасічник В. В., Кунанець Н. Е. Інформаційні технології навчання учнів з аутизмом. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/feb/15582/181912maket-76-88.pdf>.
2. Гета А. В., Заїка В. М., Коваленко В. В. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с.
3. Качуровська О. Б. Інформаційно-комунікативні технології у навчанні дітей з порушенням психофізичного розвитку. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/20205>.
4. Корня П. Використання цифрових технологій для розвитку дітей з аутизмом. URL : <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/370/457>.

МОДЕЛІ І ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДАНИХ В СИСТЕМАХ БЕЗПЕКИ ПРИСТРОЇВ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ

Маліновський Вадім Ігорович

*кандидат технічних наук, доцент кафедри захисту інформації,
Вінницький національний технічний університет, Вінниця*

Димов Анатолій Олександрович

*магістрант кафедри захисту інформації,
Вінницький національний технічний університет, Вінниця*

Васілевський Денис Анатолійович

*магістрант кафедри захисту інформації,
Вінницький національний технічний університет, Вінниця*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5172/>

Вступ. У зв'язку із необхідністю запровадження і підвищення підходів інформаційного захисту в різного роду системах, що було обґрунтовано в роботах [1, 2] знеобхідним є запровадження принципів комплексного захисту і моделей захисту. Як показано в попередній роботі [2] модель безпеки IoT залежить від багатьох факторів захисту та описує процес більш точно.

Також в [2] показано необхідність використання шифрування в каналах IoT, як основного методу, що дозволяє підвищити кіберзахищеність систем безпеки і каналів IoT. В [2] показано і проведено аналіз відомих кіберзагроз для систем Інтернету речей, систем безпеки, які можуть бути використані для здійснення атак і повинні бути враховані при реалізації заходів безпеки систем і пристроїв Інтернету речей. В цьому джерелі зазначається також необхідність використання більш надійних ключів шифрування $L_{KEY} > 128\text{bit}$ (для алгоритмів RSA, DES, AES). Але можна показати, що для вищого захисту авторами рекомендуються використання ключів шифрування $L_{KEY} > 256\text{bit}$, що може задовольняти сучасним вимогам по кібербезпеці, враховуючи можливості сучасних засобів.

Метою роботи є вдосконалення моделі захисту даних в IoT на основі останніх даних досліджень.

Для сучасних систем бітова довжина ключа шифрування не може бути менша за 128-256 біт. Вдосконалена інформаційна модель безпеки IoT може передбачати включення стадій аналізу трафіку за допомогою штучного інтелекту або машинного навчання (AI ML) і використання стадій додаткового захисту шляхом комплексної багато параметричної (мультипараметричної MFA / MPA) ідентифікації користувачів і ресурсів, тобто вдосконалена модель виглядає:

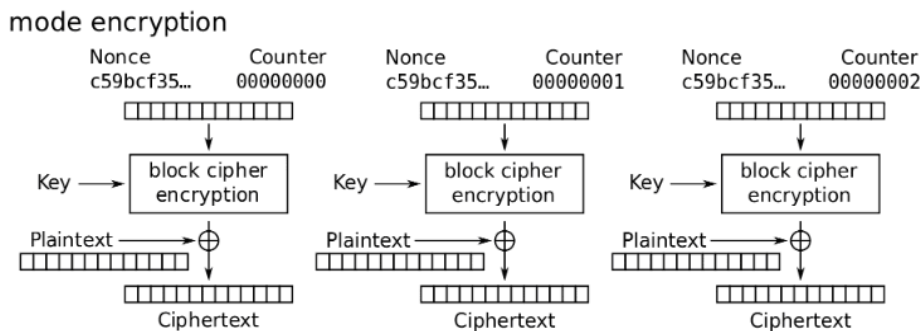
$$\begin{aligned}
 IB_{КАНАЛИВ}^M (IoT) &= f [(IB (IPS), IB (VPN ZTA), IB (ProtocolSec: |DES|AES|RSA), \\
 & IB (Firewall), IB (Network EDGE), IB (ML AI x-DPI), IB (MPASec)] ; \\
 IB_{КАНАЛИВ}^M (IoT) &= f (Sum IB (X_i). \quad [1]
 \end{aligned}$$

де, $IB (ML AI x-DPI)$ та $IB (MPASec)$ – додаткові компоненти, що показують додатки технології та ривни підвищення безпеки, а також і залежність функції безпеки Інтернету речей $f (Sum IB (X_i))$ від них.

Забезпечити максимальну, повну безпеку можна за умов максимального значення функції безпеки Інтернету речей $f (Sum IB (X_i))$. функціоналу і особливо для незахищених каналів і даних у них у системах і пристроях Інтернету речей.

При використанні ключів шифрування 128-256 біт в каналах Інтернету речей. Сам процес шифрування для даних захисту в IoT забезпечується 2-ма ключами AES128: **AppSKey1** and **NwksKey2** підвищеної довжини і показаний на рисунку нижче і за допомогою моделі шифрування.

$$\begin{aligned}
 A_i &= [1]_8 [0]_{32} [D]_8 [DevAddr]_{32} [Cnt]_{32} [0]_8 [i]_8 \\
 S_i &= AES-128(K, A_i) \\
 EncFRMPayload &= [S_0][S_1][S_2] \dots [S_n] \oplus FRMPayload
 \end{aligned} \quad (2)$$

Сам метод конверсії STF є відомим, і надійно і добре зарекомендував себе у практиках захисту інформації в каналах Інтернету речей за допомогою шифрування шифрування. Але представляє інтерес підходи із підвищенням довжин ключа і підходи із варіабельною довжиною ключа, тобто колди довжина ключа в окремих відрізках часу є функцією певних аргументів. Тобто $L_{KEY} = f (L_{KEY} I, t, x, u)$. Тобто коли довжина ключа не є сталою на протязі всієї сесії зв'язку в каналах IoT (Наприклад, $L_{KEY} = 128bit$). Можна висунути

припущення, що це є дієвою практикою підвищення захисту при шифруванні в IoT (із використанням алгоритмів шифрування RSA, DES, AES).

Результати досліджень. Показують, що модель і запропоновані підходи можуть бути використані для підвищення захисту в каналах Інтернету речей і в система безпеки на базі пристроїв Інтернету речей. Рівень захисту каналів IoT, при цьому може бути змінною величиною, яка може бути адаптована до потрібних вимог і умов. Також це є дієвою практикою при боротьбі із кібератаками на канали зв'язку, які використовують радіоінтерфейси IoT по вектору атак – MITM-атаки та Rogue-AP. Тобто атаки із розгортанням фейкових зловмисних точок доступу радіо інтерфейсів по протоколам IoT: CoAP; ZigBee; WiFi; Bluetooth; MQTT; DDS; BLE .

Висновки. Числені MITM-атаки на пристроїв IoT і суміжні їх інформаційні системи із використанням технології підміни точок доступу - Rogue може бути зкомпенсовані за рахунок використання принципів моделі і підходів змінних параметрів – зокрема довжини ключа в різні вікна часу. Також вони можуть бути компенсовані надійним шифруванням і додатковим захистом в моделі [1].

Список літератури:

- [1] Маліновський В. І. Аналіз ризиків кіберзагроз і захист даних в сучасних системах Інтернету речей (IoT) / В. І. Маліновський // Матеріали LI-ї Науково-технічної конференції факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії. Факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії (ФІТКІ). – 2022. 31.05.2022. – ВНТУ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fitki/all-fitki-2022/paper/view/14999> (Дата звернення 03.02.2018р.)
- [2] Маліновський В. І. Підходи підвищення інформаційного захисту даних в каналах мережах IoT / В. І. Маліновський, Л. М. Куперштейн, В. І. Лукцічев – к.т.н., доц., Л. М. Куперштейн. – Збірник матеріалів Міжнародної Інтернет-конференції. "Світ наукових досліджень." (випуск 20)" – 20-21 червня 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-595/>
- [3] Маліновський В. І. Аналіз надійності функціонування сучасних пристроїв і систем інтернету речей / Матеріали науково-технічної конференції «II International Scientific and Practical Conference "Modern research in World Science": [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://sci-conf.com.ua/wpcontent/uploads/2022/06/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-12-14.06.22.pdf>
- [4] Маліновський В. І. Сучасні кіберзагрози і захист даних в системах і пристроях Інтернету речей / Матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференції "Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення"(випуск 69)" – 4-5 липня 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-595/>

ОГЛЯД ІСНУЮЧИХ РІШЕНЬ ВИЯВЛЕННЯ АНТРОПОГЕННИХ АВАРІЙ І КАТАСТРОФ

Маркопольський Сергій Володимирович

магістр, Західноукраїнський національний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5152/>

Техногенна катастрофа – це подія або серія подій, що виникають внаслідок діяльності людини та характеризуються значними негативними наслідками для навколишнього середовища, здоров'я людей, економічної і соціальної інфраструктури. Це поняття охоплює широкий спектр подій, які можуть включати промислові аварії, ядерні катастрофи, викиди шкідливих речовин, великомасштабні пожежі, технічні збої, вибухи та інші ситуації, спричинені технологічними процесами або збоями в них.

На відміну від природних катастроф, техногенні катастрофи часто виникають через помилки людини, несправність техніки або недоліки у технологічних процесах.

Існують різні методи виявлення антропогенних аварій і катастроф, такі як візуальне спостереження, використання датчиків і моніторів, аналіз даних зі сторонніх джерел та інші. Однак більшість цих методів обмежені в точності і швидкості реагування, тому виникає необхідність розробки нових і більш ефективних методів визначення рівня антропогенних катастроф. Оцінка стихійних лих на основі даних соціальних мереж є одним із нових напрямків у прогнозуванні ризиків та дослідженнях управління.

Однак такі методи також мають свої обмеження та ризики, у тому числі пов'язані з недостатньою точністю та достовірністю даних соціальних мереж, можливістю поширення неправдивої інформації та іншими. Тому необхідно ретельно аналізувати та перевіряти отриману інформацію, перш ніж приймати рішення щодо управління ризиками та стихійними лихами.

У таблиці 1 наводиться порівняльна оцінка основних аналогів виявлення надзвичайних ситуацій за допомогою аналізу даних із соціальних мереж.

Таблиця 1. Порівняльна оцінка методів виявлення надзвичайних ситуацій.

Target	Метод	Точність
Bhoi et al. [1]	Гібридна модель, що включає LSTM і CNN.	Показники F1 за обома наборами даних становлять 84% та 84%
С. Мадічетті і С.М., [2]	Поеднання моделі RoBERTa та методу, заснованого на функціях.	Точність становить 90%
Д. Каноджіа, В. Кумар, К. [3]	Класифікація повідомлень у реальному часі.	F-міра перевищує 70% і 90% відповідно.
Аввенуті, М. та ін [4]	Не уточнюється.	Точність = 75%, пригадування = 100%, F-міра = 86%
Чжан і Ма, [5]	Гібридна модель TextCNN-Natt на основі Альберта, доповнена знаннями про тему для аналізу настроїв раптових катастроф	89%
Adel, H. et al. [6]	Модель DistilBERT з пошуковим алгоритмом Hunger Games.	98% (набір даних C6), 97% (набір даних C36)

Незважаючи на наявність різноманітних інструментів для аналізу антропогенних катастроф та забезпечення автоматизованого реагування [4, 5, 6], прийняття ефективних рішень для запобігання потенційним гуманітарно-економічним катастрофам залишається проблемою. Більш того, в існуючих роботах недостатня увага приділяється оцінці наслідків цих катастроф і визначенню рівня небезпеки. Враховуючи ці недоліки, метою статті є розробка ефективної методики оцінки рівня антропогенних катастроф на основі інформації від свідків події. Для досягнення цієї мети ми сформуваємо два ключові завдання:

Розробка інтелектуального методу класифікації для оцінки рівня антропогенних катастроф на основі підсилювальних ансамблевих методів машинного навчання.

Список літератури:

1. Bhoi, A., Pujari, S. P., & Balabantaray, R. C. (2020). A deep learning-based social media text analysis framework for disaster resource management. *Social Network Analysis and Mining*, 10, 1-14. <https://doi.org/10.1007/s13278-020-00692-1>
2. Madichetty, S., & Sridevi, M. (2021). A Neural-Based Approach for Detecting the Situational Information From Twitter During Disaster. *IEEE Transactions on Computational Social Systems*, 8, 870-880. <https://doi.org/10.1109/tcss.2021.3064299>
3. Kanojia, D., Kumar, V., & Ramamritham, K. (2016). Civique: Using Social Media to Detect Urban Emergencies. *ArXiv*, abs/1610.04377. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1610.04377>
4. Avvenuti, M., Cimino, M. G. C. A., Cresci, S., Marchetti, A., & Tesconi, M. (2016). A framework for detecting unfolding emergencies using humans as sensors. *SpringerPlus*, 5, 43. <https://doi.org/10.1186/s40064-016-1674-y>
5. Zhang, X., & Ma, Y. (2023). An ALBERT-based TextCNN-Hatt hybrid model enhanced with topic knowledge for sentiment analysis of sudden-onset disasters. *Engineering Applications of Artificial Intelligence*, 123, 106136. <https://doi.org/10.1016/j.engappai.2023.106136>
6. Adel, H., Dahou, A., Mabrouk, A., Elaziz, M. A., Kayed, M., El-Henawy, I. M., Alshathri, S., & Ali, A. A. (2022). Improving Crisis Events Detection Using DistilBERT with Hunger Games Search Algorithm. *Mathematics*, 10, 447. <https://doi.org/10.3390/math10030447>

СУЧАСНІ МЕРЕЖЕВІ ПРИСТРОЇ КОМПАНІЇ CISCO В БЕЗДРОТОВОМУ З'ЄДНАННІ WIFI 6

Фетісов Богдан Михайлович

студент, Вінницький технічний фаховий коледж

Науковий керівник: Колесник Анатолій Іванович

викладач вищої категорії, Вінницький технічний фаховий коледж

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5173/>

Постановка проблеми. У сучасному світі, де швидкість та ефективність мережевих з'єднань мають вирішальне значення для успішного функціонування підприємств, вибір правильного маршрутизатора та надійної мережі стає важливим завданням. Однак із зростанням вимог до мобільності та з'єднаності, стає важливим питання ефективності та безпеки мережевого обладнання. В цьому контексті стандарт Wi-Fi 6 знаходиться у центрі уваги, ставлячи питання щодо їхнього потенціалу та відповідності потребам сучасних користувачів.

Виклад основного матеріалу. Wi-Fi 6 визначає новий стандарт бездротового з'єднання, який несе із собою ряд переваг для мережевого підключення та покращення якості задоволення потреб користувачів. Його впровадження відкриває нові можливості для підтримки існуючих додатків та стимулює розвиток нових інновацій, таких як стрімінг високої якості та віртуальна реальність. Wi-Fi 6 забезпечує надійне з'єднання зі збільшеною швидкістю, що робить його ідеальним для високонавантажених середовищ, таких як університетські аудиторії чи стадіони.

Cisco, співпрацюючи з Samsung, активно вивчає та підтверджує можливості Wi-Fi 6 та прискорює його впровадження в своїх продуктах. Переваги включають ефективніше використання енергії, зменшення затримок та покращену безпеку.

Розширення Wi-Fi 6 в смугу 6 ГГц відкриває нову еру можливостей для швидкості, надійності та безпеки. Це допомагає вирішити проблеми перевантаження мережі, надаючи додаткові канали. Використання WPA3 для безпеки гарантує, що мережа залишається захищеною від потенційних загроз.

Cisco, світовий лідер у галузі мережевих технологій, пропонує передові маршрутизатори, які відзначаються не тільки високою швидкістю передачі даних, але й широким спектром додаткових функцій для оптимізації роботи мереж.

Cisco Catalyst 9800 Series Wireless Controllers. Серія бездротових контролерів Cisco Catalyst 9800 (рисунок 1) представляє собою передові рішення для сучасних вимог до мережевої інфраструктури.

Ці контролери, засновані на технології Cisco IOS XE, поєднують у собі передові технологічні рішення у сфері Radio Frequency Expertise (процес дослідження та аналізу радіохвильового спектра в бездротових комунікаційних системах) та забезпечують високий рівень безпеки.

Рисунок 1. Cisco Catalyst 9800 Series Wireless Controllers

«Основні переваги Cisco Catalyst 9800 Series controllers: – вбудовані функції безпеки, такі як Encrypted Traffic Analytics та Cisco SD Access, забезпечують надійний захист від загроз; – гнучкість у виборі місця розгортання, включаючи місцевість, приватні та громадські хмари;

– завдяки Cisco In-Service Software Upgrade (ISSU) є можливість оновлення програмного забезпечення без припинення роботи мереж. Модельний Ряд Маршрутизаторів Cisco Catalyst 9800:

– Cisco Catalyst 9800-L Wireless Controller: Для маленьких і середніх підприємств, підтримує до 250 точок доступу та 5000 клієнтів з пропускнуою здатністю 5 Гбіт/с;

– Cisco Catalyst 9800-40 Wireless Controller: Фіксований контролер для середніх і великих підприємств, з підтримкою до 2000 точок доступу та 32000 клієнтів з пропускнуою здатністю 40 Гбіт/с;

– Cisco Catalyst 9800-80 Wireless Controller: Модульний контролер для великих підприємств і кампусів, з підтримкою до 6000 точок доступу та 64000 клієнтів з пропускнуою здатністю 80 Гбіт/с;

– Cisco Catalyst 9800-CL Wireless Controller for Cloud: Контролер для хмари, який підтримує різні масштаби, від невеликих відділень до великих підприємств» [2].

Cisco Catalyst 9100 Access Points. Точки доступу Cisco Catalyst 9100 (рисунок 2) готують мережу до майбутнього, підтримуючи та виходячи за межі Wi-Fi 6/6E. Завдяки технології Wi-Fi 6/6E та підтримці архітектури мережі із врахуванням потреб користувачів вони готові до обробки зростаючого потоку мобільного трафіку та розширеного використання IoT (internet of things).

Точки доступу Catalyst 9100 гарантують неперервне та стабільне підключення. Точки доступу можна впроваджувати як в приватних, так і в публічних хмарах. Це дозволяє організаціям легко адаптувати свою мережу до зростаючих вимог.

Рисунок 2. Cisco Catalyst 9100 Access Points

Вбудована функція Smart AP автоматично регулює споживану потужність відповідно до завантаження, забезпечуючи оптимальну ефективність. Це важливо для забезпечення енергозбереження та продовження терміну служби обладнання.

Точки доступу Cisco Catalyst 9100 визначають новий стандарт бездротового підключення, об'єднуючи надійність, продуктивність та гнучкість. Їхні передові можливості роблять їх ідеальним вибором для організацій, які прагнуть досягти виняткового бездротового підключення.

«Основні переваги точок доступу Cisco Catalyst 9100:

- управління мережею на місці або в хмарі;
- підтримка обсягу даних, що відправляються до більшої кількості клієнтів, аніж будь-який попередній стандарт, зменшення витрат енергії на пристроях, які підтримують стандарт Wi-Fi 6;
- унікальна можливість вимірювання температури, якості повітря та вологості, що дозволяє уникнути встановлення двох пристроїв;
- підтримка USB-пристроїв зі швидкістю з'єднання 9W;
- підтримка запуску додатків зі швидкістю до чотирьох разів вище, ніж стандарт Wi-Fi 5 (802.11ac);
- підтримка технологій Cisco RF ASIC, CleanAir, wIPS, DFS detection, Target Wake Time (TWT) та інших» [2].

Висновок. Сучасні мережеві пристрої компанії Cisco є потужними та універсальними рішеннями для будь-якого типу мережі. Вони пропонують широкий модельний ряд, різноманітні функціональні можливості та високу продуктивність. Однак, враховуючи їх вартість та складність конфігурації, важливо зробити виважений вибір при їх використанні.

Список використаних джерел:

- 1) Документація Cisco URL: <https://www.cisco.com> (дата звернення 03.12.2023);
- 2) Можливості маршрутизаторів Cisco URL: <https://www.cisco.com/site/us/en/products/networking/wireless/accesspoints/catalyst-9100-series/resources.html> (дата звернення 03.12.2023).

ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ЕЛЕКТРОННОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Черешнюк Олексій Ігорович

аспірант, Вінницький національний технічний університет
ORCID: 0009-0000-6627-0415

Паламарчук Євген Анатолійович

кандидат технічних наук, доцент,
Вінницький національний технічний університет
ORCID: 0000-0002-7443-099X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5090/>

Постановка задачі

Запровадження інклюзивної моделі освіти у навчальних закладах – це являє собою командну роботу починаючи від директора та його заступника з навчально-виховної роботи, вчителів кураторів, асистентів, психолога до батьків дитини. Вчитель в таких навчальних закладах повинен координувати, наставляти, спостерігати.

Організація інклюзивної освіти в електронному освітньому середовищі може бути важливим кроком у забезпеченні рівних можливостей для всіх учнів та студентів, незалежно від їхніх особливих потреб і можливостей [1].

Нижче наведено кілька шляхів, які можуть допомогти в організації інклюзивної освіти в електронному освітньому середовищі:

- 1) Розробка бар'єро-фрі інтерфейсів – важливо мати інтерфейси і платформи, які легко використовувати для всіх студентів, включаючи тих, хто має особливі потреби. Це може включати в себе зручну навігацію, доступність для читачів екрану, великі шрифти та інші адаптації. Наприклад веб-сайт університету має адаптивний дизайн, який адаптується до розміру екрану користувача, і надає можливість змінити розмір шрифту для забезпечення зручності перегляду сторінок.

2) Навчання вчителів і фахівців – проведення навчання для вчителів і фахівців з інклюзивної освіти є ключовим аспектом. Вони повинні навчитися працювати з різними типами студентів і використовувати інструменти, що підтримують інклюзивну освіту. Наприклад навчальний заклад організовує регулярні тренінги для вчителів щодо роботи зі студентами з особливими потребами. Вчителі вивчають методики інклюзивного навчання та використовують їх в електронному навчанні.

3) Персоналізовані підходи до навчання – використання електронних систем може допомогти створити персоналізовані навчальні програми для студентів з різними потребами. Це означає можливість адаптувати матеріали та завдання під конкретний рівень навчання кожного студента і форму його інклюзії. Наприклад електронна платформа надає студентам можливість вибирати індивідуальні навчальні траєкторії та завдання відповідно до їхніх потреб і навичок.

4) Використання різних мультимедійних ресурсів – електронне освітнє середовище дозволяє використовувати різні мультимедійні ресурси, такі як відео, аудіо, інтерактивні вправи тощо. Це допомагає учням різного типу засвоювати матеріал з більшою легкістю. Наприклад використання різних мультимедійних ресурсів (викладач завантажує відеоуроки, інтерактивні симуляції та аудіо-матеріали, щоб створити різноманітні навчальні джерела для студентів).

5) Забезпечення доступу до технологій – важливо забезпечити, щоб всі студенти мали доступ до необхідних технологій. Це може включати в себе надання комп'ютерів, планшетів, програмного забезпечення, доступу до Інтернету та інших ресурсів. Наприклад школа надає безкоштовні ноутбуки та інтернет-підключення студентам, які мають обмежені фінансові можливості.

6) Організація спільних проєктів і взаємодії – сприяйте можливостям для студентів з різними потребами спілкуватися, співпрацювати та взаємодіяти один з одним. Це може підвищити взаєморозуміння та підтримку між учнями. Наприклад в рамках електронної платформи створюються форуми, де студенти можуть обговорювати завдання та співпрацювати над проєктами в команді.

7) Відстеження прогресу та адаптація – постійно відстежуйте навчальний прогрес кожного студента і адаптуйте навчальні плани відповідно до їхніх потреб. Використовуйте дані та аналітику для покращення якості інклюзивної освіти. Наприклад система електронного навчання автоматично відстежує прогрес студентів та надає вчителям інформацію для адаптації навчального процесу.

8) Залучення батьків і опікунів – залучення батьків і опікунів у навчальний процес інклюзивної освіти є дуже важливим. Співпраця з родинами може сприяти підтримці учнів поза шкільними стінами. Наприклад школа створює онлайн-платформу для спілкування батьків з вчителями та адміністрацією для обговорення успіхів та потреб учнів.

9) Врахування різноманітності студентів – пам'ятайте про різноманітність студентів і їхні потреби. Всі студенти унікальні, і важливо створити середовище, де кожен має можливість успішно навчатися. Наприклад платформа надає можливість студентам обирати матеріали та завдання, які відповідають їхнім індивідуальним інтересам і потребам.

10) Впровадження правових норм і стандартів – ознайомтеся з правовими нормами та стандартами інклюзивної освіти в вашому регіоні і дотримуйтеся їх при організації електронного освітнього середовища. Запам'ятайте, що інклюзивна освіта – це практика, яка вимагає постійного вдосконалення та підтримки для того, щоб всі студенти мали рівні можливості для навчання та розвитку. Наприклад навчальний заклад дотримується законодавства щодо прав студентів з особливими потребами та надає їм всі необхідні підтримку та адаптації в електронному освітньому середовищі.

Шляхи вирішення

Які існують шляхи вирішення:

1) Застосування технологій доступності – використання технологій доступності, таких як програми для читачів екрану, голосові команди та інші, для полегшення доступу студентів з особливими потребами до електронних ресурсів.

2) Аналіз та оцінка результатів – проведення систематичного аналізу та оцінки результатів інклюзивної освіти в електронному середовищі з метою постійного вдосконалення.

3) Фінансова підтримка – забезпечення наявності фінансових ресурсів для здійснення всіх необхідних заходів, пов'язаних із розвитком інклюзивної освіти.

4) Широке освітнє інформування – проведення інформаційних кампаній для популяризації інклюзивної освіти та надання студентам та їхнім сім'ям відомостей про доступні можливості.

5) Розробка та впровадження правового каркасу – забезпечення наявності і виконання правових норм та стандартів, які гарантують інклюзивну освіту в електронному середовищі.

6) Професійна підготовка вчителів – запровадження інструктажів та курсів для вчителів, щоб вони отримали навички роботи зі студентами з різними потребами.

7) Забезпечення доступності технологій – постачання ноутбуків, планшетів, програмного забезпечення та Інтернет-підключення для студентів, які не мають доступу до цих ресурсів.

8) Співпраця з батьками та опікунами – залучення батьків та опікунів до навчального процесу, щоб вони могли сприяти успішному навчанню дітей вдома.

9) Наявність цифрового опікуна у персональному кабінеті на основі штучного інтелекту.

10) Персоналізовані навчальні плани – розробка індивідуальних навчальних планів для студентів із спеціальними потребами для забезпечення їхнього успішного навчання [2, 3, 4].

Висновки

Розглянувши кожен із варіантів організації інклюзивної освіти в електронному освітньому середовищі більш докладніше ми розуміємо які вимоги потрібні для різних навчальних закладів і стратегій їхньої реалізації, щоб в ідеальному варіанті потрібно адекватне і достатнє забезпечення матеріального, технічного і психологічного характеру.

Література:

1. Афузова, Г. В. (2021). Вища освіта в контексті Європейських цінностей різноманітності та інклюзії. Вища освіта України. (3). 67-74.
2. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vsei.vn.ua/images/Doc/Nauka/Inklusivna_osvita/cifrova-inklyuziya-ta-dostupnist-socialna-didzhitalizaciya.pdf
3. Освіта дітей з особливими потребами (інклюзивне навчання) [Електронний ресурс]. – [https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Освіта_дітей_з_особливими_потребами_\(інклюзивне_навчання\)](https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Освіта_дітей_з_особливими_потребами_(інклюзивне_навчання))
4. Інклюзивне навчання [Електронний ресурс]. – <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Василюк Валерія Миколаївна

*аспірантка кафедри інноваційних технологій з педагогіки,
психології та соціальної роботи,*

Університет імені Альфреда Нобеля

ORCID: 0000-0002-7641-8011

Науковий керівник: Лебідь Ольга Валеріївна

доктор педагогічних наук, професор,

*професор кафедри інноваційних технологій з педагогіки,
психології та соціальної роботи,*

Університет імені Альфреда Нобеля

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5121/>

Проблема підготовки перекладача, конкурентоздатного на ринку праці, є надзвичайно актуальною. При цьому конкурентоздатність особистості доцільно осмислювати через призму його компетентності. Однією з ключових компетентностей сучасного фахівця в галузі перекладу є дослідницька компетентність, сформованість якої дозволяє йому вчасно виявляти проблему, самостійно здобувати знання, висувати судження на основі виважених даних, приймати ефективні рішення, тощо.

У дослідженні процес формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів ґрунтується на кількох взаємопов'язаних наукових підходах, з-поміж яких визначаємо системно-діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, проєктний. Зупинимось докладніше на їх характеристиці.

Системно-діяльнісний підхід. Основною ідеєю цього підходу в контексті формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів є те, що нові знання не даються в готовому вигляді, а студенти «відкривають» їх в процесі самостійної дослідницької діяльності. Тому, завдання викладача організувати навчально-дослідницьку діяльність майбутніх перекладачів так, щоб вони самостійно вирішували проблеми. Реалізуючи ідеї системно-діяльнісного підходу варто створювати умови майбутнім перекладачам, які б «дозволили відчувати себе учасником педагогічної діяльності, набувати реального досвіду, виявляючи активність у навчальній, професійній та квазіпрофесійній діяльності» [4, с. 148]. Таким чином, завдання формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів може бути досягнуто за допомогою включення студентів у дослідницьку діяльність, що має на увазі «інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на вивчення конкретного предмета (явища, процесу) з метою

отримання об'єктивно нових знань та їх подальшого використання в практичній діяльності» [1, с. 219].

Компетентнісний підхід. Основною ідеєю цього підходу є спрямованість професійної підготовки на формування загальних і спеціальних компетентностей майбутніх перекладачів, які необхідні для виконання професійної діяльності. Зазначимо, що дослідницька компетентність майбутнього перекладача входить до складу ключових, що підтверджується змістом Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія. Згідно цього Стандарту до спеціальних компетентностей належить: усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій; здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень [3]. Таким чином, пріоритетним в процесі підготовки майбутніх перекладачів повинен стати компетентнісний підхід, який передбачає орієнтацію всіх його компонентів на формування дослідницької компетентності, наявність якої дає можливість ефективно адаптуватися в умовах професійної діяльності, саморозвиватися, сприяти впровадженню інноваційних технологій в галузі перекладу.

Аксіологічний підхід. Сутність аксіологічного підходу до формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів в умовах закладу вищої освіти полягає в орієнтації професійної підготовки на формування у студентів системи загальнолюдських і професійних цінностей, які визначають їхнє ставлення до дослідницької діяльності. Формування дослідницької компетентності в контексті аксіологічного підходу можливе тільки за умови розуміння студентами того, що дослідницька компетентність є цінністю, яка має особисту значущість для майбутніх перекладачів.

Проектний підхід. У процесі формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів «проектування є особливим видом інтелектуальної діяльності, вияву креативності, результатом якої є орієнтування на перспективну мету, практично спрямоване наукове дослідження» [2, с. 67]. На нашу думку, одним з основних шляхів формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів є проектно-дослідницька діяльність, яка передбачає насамперед уміння розв'язувати проблеми, використовуючи при цьому дослідницькі методи.

Отже, в контексті дослідження проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів в умовах закладу вищої освіти нами було розкрито основні положення системно-діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного, проектного підходів, що стануть підґрунтям побудови технології формування дослідницької компетентності майбутніх перекладачів засобами проектного навчання.

Список літератури:

1. Іконнікова М. В. Особливості підготовки майбутніх філологів до пошуково-дослідницької діяльності: досвід США. *Молодий вчений*, 2017. № 8 (48). С. 219-224.
2. Олійник І. В. Методологічні підходи формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*, 2022. № 2 (24). С. 60-71.
3. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія. Міністерство освіти і науки України, 2019. 17 с.
4. Шиба А. В. Реалізація системно-діяльнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. *Молодий вчений*, 2020. № 7.1 (83.1). С. 146-149.

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ GOOGLE ПІД ЧАС ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Верлан Тетяна Леонідівна

викладач хімії, біології та екології,

Відокремлений структурний підрозділ

«Світловодський політехнічний фаховий коледж

Центральноукраїнського національного технічного університету»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5089/>

Дистанційне навчання стало невід'ємною формою організації навчання та повсякденної роботи із здобувачами освіти в сучасних умовах.

Для належної організації навчання необхідні не лише якісне інтернет-підключення і технічне забезпечення, але й опанування та вдосконалення педагогами власних цифрових компетентностей, щоб повноцінно й уміло використовувати можливості цифрових платформ та інструментів для роботи із здобувачами освіти.

Серед величезної кількості соціальних додатків особливу увагу слід приділити додаткам Google.

Google є однією із найпопулярніших компаній у світі. І все це завдяки величезній кількості продуктів, додатків та послуг, які роблять наше життя легшим.

Google додатки – це не тільки безмежні розваги, а невід'ємний помічник у навчанні, кожного сучасного, як викладача так і здобувача освіти.

Застосування цих додатків у освітньому процесі надає багато переваг: простота в використанні; вільний та швидкий доступ до документів та матеріалів з будь-якої точки (як з коледжу, так і з дому); організація спільної роботи із здобувачами освіти в режимі On-line; перевірка виконання домашніх завдань;

отримання додаткової освіти; організації роботи як за допомогою комп'ютера так і за допомогою мобільних пристроїв; створювати власні освітні ресурси; безкоштовність і т.д.

Google Диск – віртуальне сховище даних, з можливістю організації власного робочого простору (ємність Діску 15 ГБ).

Він відкриває для викладача надзвичайно широкі можливості в освітньому процесі: підготовка до занять; систематизація розроблених матеріалів; використання на заняттях диференційованого навчання; методична робота у творчих групах (використання можливостей спільного доступу до файлів та папок); самоосвіта; робота з батьками і т.д.

Отже, використовуючи Google Диск можна ефективно розпланувати час та оптимізувати дистанційно освітній процес, таким чином формуючи інформаційно-цифрову компетентність як складову проектування нового освітнього середовища.

Google Meet – це додаток відеотелефонного зв'язку.

У Google Meet дуже зручно проводити захищені відеоконференції. Google випустив безкоштовну версію, і вона доступна для всіх, хто має обліковий запис Gmail.

Google Meet був розроблений спеціально для широкомасштабних відеоконференцій, до яких можна приєднатись за допомогою посилання або коду.

Він працює у більшості браузерів, але, оскільки це продукт Google, він найкраще працює в Chrome.

Ви можете розпочати відеодзвінок, а потім поділитися посиланням або кодом та запросити здобувачів освіти електронною поштою.

Ви можете ділитися своїм екраном, переходити на вигляд плитки, вмикати підписи в реальному часі або також надсилати текстові повідомлення і т.д.

Переваги Google Meet: синхронізація з контактами в Google-акаунті; прив'язка до Google Календаря (ви побачили важливу подію і тут же можете створити конференцію з цього приводу, запросивши здобувачів освіти зі списку контактів); приєднуватися можна як через браузер, так і через додаток для Android або iOS; спільне використання екрану для надання документів, електронних таблиць або презентацій; зашифровані дзвінки між всіма користувачами; на екрані можуть відображатися 16 учасників в режимі «Мозаїка» і т.д.

Google Форми – веб-сервіс, за допомогою якого викладач може легко і швидко проводити опитування, створювати анкети, тести, збирати та опрацьовувати інформацію і т.д.

Враховуючи той факт, що проведення тестування для оцінки рівня знань здобувачів освіти є процесом швидким та зручним, можна з впевненістю стверджувати що Google Форми є потужним знаряддям у роботі сучасного викладача.

Робота з Формами передбачає інтеграцію з електронними таблицями Google для автоматичного збереження відповідей респондентів. Сервіс автоматично генерує електронну таблицю для збору та опрацювання отриманих відповідей, у якій відображаються результати тестування (опитування) із зазначенням дати і часу заповнення.

Результати тестувань можна переглянути також і у форматі діаграм.

Кожному завданню можна присвоїти певну кількість балів, призначивши правильні відповіді. Система автоматично визначає чи правильну відповідь дав здобувач освіти та ставить відповідну оцінку.

Після публікації створений тест стає доступним для респондентів, в той же час його все ще можна редагувати.

Google Документи – веб-сервіс, що дозволяє створювати, редагувати та переглядати текстові документи, надавати колективний доступ для роботи з ними.

Google Таблиці – веб-сервіс, що дозволяє створювати, редагувати та експортувати електронні таблиці. Дає можливість спільного доступу до таблиць для їх перегляду та редагування.

Отже, безпосередньо в освітньому процесі додатки, які надає компанія Google, можна використовувати для: інтерактивного спілкування учасників освітнього процесу (електронна пошта); спільного використання он-лайнних додатків (календар, документи, таблиці, презентації і т.д); Google форми дають змогу викладачеві в автоматичному режимі перевіряти правильність виконання вправ; застосовувати різні джерела інформації, постійно маючи їх «під рукою» (хмарне сховище Google Диск) і т.д.

Використання можливостей додатків Google значно підвищує інтерес здобувачів освіти до навчання, створює умови для саморозвитку, активізує пізнавальну діяльність, сприяє формуванню інформаційної компетентності.

Використовуючи додатки Google, викладачі та здобувачі освіти отримують інструменти для спільної роботи в освітньому процесі (створення різних документів, спільна проектна діяльність і т.д).

Використання можливостей додатків Google значно підвищує інтерес здобувачів освіти до навчання, створює умови для саморозвитку, активізує пізнавальну діяльність, сприяє формуванню інформаційної компетентності.

Використовуючи додатки Google, викладачі та здобувачі освіти отримують інструменти для спільної роботи в освітньому процесі (створення різних документів, спільна проектна діяльність і т.д).

Використані джерела:

1. Сервіси Google. Частина I. Створення облікового запису (акаунту) Google. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3Da7OXd>
2. Сервіси Google. Частина II. Робота з Google Диском. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3H6BZB4>
3. Google Meet: підключення, налаштування та принцип роботи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3oeUCKy>

4. Інструкція по роботі з Google-таблицями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3F5KCtR>
5. Як створити Google Форму з тестом? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3D7k0bp>
6. Як створити Google (Гугл) документ та працювати з ним. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3wAjcJu>
7. Романів Т. В. Персональний інформаційно-освітній простір сучасного вчителя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/30byxUQ>

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Глущенко Оксана Павлівна

*студентка, Балаклійський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»*

Щербакова Марина Анатоліївна

*викладач, Балаклійський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5081/>

Сучасне суспільство вносить свої зміни у взаємини між чоловіком і жінкою, у погляди на сім'ю і шлюб, у виховання дітей. Межі між чоловічим і жіночим началом розмиті. Пізні шлюби, недостатня увага до дітей, складні міжособистісні стосунки даються взнаки, і тепер дітей виховують за правилом «всі рівні». Жорсткий поділ гендерних ролей поступився місцем феномену андрогінності – явищу, яке фіксує прояв одночасно як жіночих, так і чоловічих якостей.

Проблема гендерного виховання хвилює сьогодні багатьох педагогів, психологів. Безпосередньо проблему гендерного виховання дітей дошкільного віку досліджували О. О. Кудрявцева, К. Д. Ушинський, С. А. Марутян, В. О. Сухомлинський, А. А. Палій, П. В. Плісенко, О. В. Прозументик, Т. А. Рєпіна, Л. Г. Тараннікова, А. Я. Коменський, С. В. Шаповалова [1].

Нові трансформаційні процеси у світовій спільноті й у нашій державі, початок ери повноправності буття жінки та чоловіка потребують глибшого осмислення соціально-психологічних механізмів набуття дитиною гендерної ідентичності як передумови повноцінної реалізації свого «Я». Наукові дослідження довели, що висока фемінність у жінок та маскуліність у чоловіків у сучасному суспільстві не завжди є гарантією їхнього соціального та психологічного благополуччя. Сьогодні все більше вчених пов'язують

розв'язання цього завдання з реалізацією гендерного підходу в освіті, тому що саме гендерний підхід орієнтований на формування й утвердження рівних, незалежних від статі можливостей самореалізації людини в усіх сферах життєдіяльності [1].

Введення в педагогічну науку категорії «гендер» має принципове значення, оскільки ігнорування статі дитини в освітньому процесі призводить до нівелювання чоловічої і жіночої унікальності, неповторності внутрішнього світу кожної дівчинки, дівчини, хлопчика, юнака, неадекватної самооцінки, відсутності культури відносин між статями.

Демократизація статево-рольових відносин допомагає не тільки зменшенню дискримінації за статевою ознакою у професійних, сімейних та соціальних відносинах, а й направляє освітню систему на формування демократичної особистості, яка здатна розуміти, поважати та приймати інші особистісні погляди в питаннях статі, приймати інші статеві ролі та моделі статево-рольової поведінки.

Метою гендерного виховання є:

- формування правильного розуміння ролі чоловіка і ролі жінки у суспільстві;
- формування моделі поведінки певної статі;
- прищеплення культури взаємовідносин статей.

Проблема гендерного виховання є надзвичайно актуальною для дітей дошкільного віку, бо саме в цей період відбувається інтенсивний фізіологічний розвиток та формування психіки дитини. Також у цьому віці формується особистість дитини, створюється потенціал для її подальшої життєдіяльності в соціумі [2].

З огляду на це перед педагогами дошкільного закладу стоять такі завдання з гендерного виховання дошкільників:

- виховувати у дітей стійкий інтерес і позитивне ставлення до себе як до об'єкта пізнання;
- поглиблювати знання про розподіл усіх людей на чоловіків і жінок, про зміст понять "хлопчик", "дівчинка", сприяти статевій ідентифікації;
- правильно і компетентно реагувати на прояви сексуального розвитку дітей різних статей;
- підтримувати фізичне і психічне здоров'я дітей, радість світосприйняття. оптимістичне ставлення до навколишнього світу;
- створювати умови для набуття досвіду відносин з навколишнім світом у цілому і світом людей зокрема;
- ознайомлювати з основними функціями сім'ї як психологічної групи і соціального інституту;
- закладати основи виконання відповідних своїй статі соціальних ролей [4].

Однією з цілей дошкільних освітніх організацій є створення умов для формування особистості дитини з урахуванням майбутньої гендерно-рольової ідентичності, реалізація її внутрішніх сил і потреб, ознайомлення з загальнолюдськими і національними цінностями, закріплені в культурно-історичному досвіді поколінь.

Педагогам ЗДО необхідно створити педагогічні умови і використовувати різноманітні методи формування повноцінної особистості з урахуванням гендерної ідентичності:

- моделювання, з урахуванням уподобань хлопчиків і дівчаток, об'єктно-просторового розвивального середовища (простір групи поділяють на зони: ігрову, пізнавальну і зону фізичної активності. У зонах є куточки для хлопчиків і дівчаток, де ігри безпосередньо формують розуміння дитиною гендерних ролей);

- ознайомлення з національними традиціями і звичаями України;

- читання художньої літератури (з посиланням на специфічні особливості поведінки героїв літературних творів, казок, оповідань, віршів);

- групові бесіди з дітьми (з'ясування сімейних стосунків, обов'язків членів сім'ї і правил поведінки в суспільстві для чоловіків і жінок) [3].

Також необхідно працювати з сім'єю на всіх етапах розвитку гендерної ідентичності. Консультації, анкети, бесіди, наочна інформація повинні допомогти батькам бути компетентними у цьому питанні. Головна мета всіх спільних заходів – надати батькам знання про виховання власної дитини, зацікавити їх проблемами гендерного виховання, спонукати до перегляду своєї освітньої позиції. Таким чином, взаємодія між закладами дошкільної освіти та сім'ями має на меті створити атмосферу взаємного інтересу до процесу гендерного виховання та виробити педагогічний підхід до проблеми вивчення та виховання дітей.

Список літератури:

1. Гендерна конструкція соціуму: історія і сучасність : збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції / (Одеса, 26-27 квітня 2018 р.) Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. 202 с.
2. Говорун Т. Гендерна ідеологія у навчально-виховному процесі. Освіта і управління. 2003. Т. 6. № 4. 56-69 с.
3. Кікінежді О. Гендерне виховання змалку. Дошкільне виховання. 2006. №2. 3-6 с.
4. Кравець В. П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник. Тернопіль : Джура, 2003. 416 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ТРЕНЕРІВ

Денисовець Тамара Михайлівна

кандидат педагогічних наук, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
ORCID: 0000-0002-4927-6783

Долідзе Алфес Іванович

аспірант кафедри, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
ORCID: 0000-0001-7841-0243

Олефір Дмитро Олександрович

аспірант кафедри, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
ORCID: 0000-0002-1781-6466

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5156/>

Однією з найнагальніших проблем сучасної української держави постає питання стосовно формування й популяризації здорового способу життя молоді, розв'язання якого загалом окреслює вектори поступу нашої країни й моделює умови розвитку майбутнього суспільства, а генерування в учнів зацікавленості до спорту значно залежить від панівної психологічної атмосфери в освітньому середовищі та пріоритетності в ньому фізкультурно-оздоровчих заходів.

Входження України до західноєвропейського освітнього і наукового простору на засадах, визначених Болонським процесом, супроводжується зростанням вимог до рівня професійної компетентності майбутніх фахівців. Найважливішим вектором розвитку сучасної освіти є компетентнісний підхід, який є спрямованістю освітньої діяльності не лише на процес, а й на її якісний результат.

У системі спортивної підготовки особливе місце посідає розвиток спортивної майстерності, яка сприяє якісному здійсненню професійної діяльності. Спортивна майстерність – це системна властивість, що визначає успішність і ефективність спортивної діяльності та високий рівень досягнень у конкретному виді спорту та результат підготовки спортсмена [1].

Серед компонентів спортивної майстерності найважливіше місце займає психологічна компетентність, на основі якої здійснюється орієнтування на супротивника (його задуми, наміри, особистісні особливості тощо) і на собі як суб'єкті боротьби. Якщо фізичні та техніко-тактичні можливості рівні, то перемагає той, хто інтелектуальніший і спритніший, той хто може розглядати задум супротивника, зрозуміти його стан, відчувати його сильні і слабкі сторони та скористатися цими знаннями собі на користь.

Розвиток психологічної компетентності являє собою одне із важливих завдань психологічної підготовки спортсменів і одночасно одне із завдань формування спортивної майстерності. У спорті вищих досягнень нині результати досягаються завдяки комбінації всіх елементів підготовки, включаючи психологічну.

У теоретичному й прикладному аспектах питанню проблемі психологічної підготовки у спорті в різні часи ґрунтовно вивчали у своїх працях Р. Л. Кричевський, А. Н. Леонт'єв, Г. М. Андрєєва, І. М. Матійків, А. І. Якимів, Т. Г. Черняк та інші. У психолого-педагогічній літературі проблема психологічної культури особистості розкрита у працях Г. Балла, М. Бастуна, І. Зязюна, О. Ігнатович, В. Панченко, П. Перепелиці, Е. Помиткіна та ін.;

Під психологічною підготовкою розуміємо процес формування та вдосконалення властивих спорту психічних якостей. У щоденних заходах завдання психологічної підготовки ставиться більш вузько і конкретно – сформуванню у спортсмена сприятливий психічний стан, що забезпечує успішність тренувань та змагань [1].

Психологічна підготовка сприяє максимальному використанню потенційних можливостей спортсменів для підвищення ефективності та надійності його змагальної діяльності, які визначаються не лише його різнобічною підготовленістю, а й готовністю до конкретного змагання [1].

Особливу увагу варто приділити проблемі психологічної компетентності спортсмена як важливого компонента спортивної майстерності. Під категорією «компетентність» розуміємо як особистісно-інтегрована якість людини, яка володіє ознаками інноваційного навчання, орієнтована на формування готовності особистості до швидких змін у суспільстві, до складної життєвої реальності через розвиток навиків оперативно вникати в проблему, здібностей до творчості, до різноманітних форм мислення, а також здібності до співпраці з іншими людьми. Спортсмену важливо розуміти індивідуальність людини як цінність, враховувати психологічні особливості людей на різних вікових етапах, здійснювати психологічно обґрунтовану конструктивну взаємодію, бути суб'єктом реалізації та поповнення власних психічних ресурсів [1].

Під психологічною компетентністю спортсмена ми розуміємо професійно значущу особистісну освіту, становлення та розвиток, якої відбувається в процесі цілеспрямованої психологічної підготовки, яка забезпечує спортсмену готовність і можливість психологічно мислити і діяти в навчально-тренувальній діяльності.

Отже, звернення до проблеми розвитку психологічної компетентності у системі підготовки спортсменів різної кваліфікації є своєчасним та актуальним. Досягнення високих спортивних результатів пов'язано з психологічною підготовкою, в процесі якої розвивається психологічна компетентність. Вона дозволить спортсмену здійснити самопізнання, при якому відбувається вивчення різних аспектів власної поведінки та власної особи, а також особи суперника.

Список літератури:

1. Матійків І. М. Основи тренерської майстерності : [навч.-метод. посіб.] І. М. Матійків, А. І. Якимів, Т. Г. Черняк / За заг. ред. А. І. Якиміва. Львів : Компанія «Манускрипт», 2012. 392 с.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПОВНОЗНАЧНИХ ЧАСТИН МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Оліфіренко Єва В'ячеславівна

здобувач другого (магістерського)

рівня вищої освіти, Національний університет

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Науковий керівник: Янко Наталія Олексіївна

кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5147/>

В умовах модернізації загальної середньої освіти в Україні передбачено впровадження компетентісно орієнтованого навчання української мови учнів початкових класів. У Державному стандарті початкової освіти (2018) і Типових освітніх програмах для 1-4 класів, розроблених під керівництвом О. Савченко і Р. Шияна (2022), підкреслюється, що знання з української мови і мовлення не є самоціллю, а важливим підґрунтям для формування ключової комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку.

Проблему реалізації компетентісного підходу в освітньому процесі висвітлено в дослідженнях Т. Байбари, І. Бежа, Н. Бібик, М. Вашуленка, Н. Голуб, І. Гудзик, О. Локшиної, О. Овчарук, М. Пентилюк, Г. Підлужної, О. Пометун, К. Пономарьової, О. Савченко та ін. Питання методики мовленнєвого розвитку здобувачів початкової освіти, формування в них комунікативної компетентності в процесі вивчення граматичного матеріалу розглянуто в наукових розвідках В. Бадер, М. Вашуленка, Н. Гац, Г. Демидчик, С. Дубовик, Т. Зенченко, О. Петрук, К. Пономарьової, О. Собко, Н. Янко та ін.

Мета нашого дослідження – проаналізувати сутність понять «підхід до організації освітнього процесу», «підхід до навчання мови», «компетентісний підхід»; з'ясувати концептуальні засади реалізації компетентісного підходу до вивчення повнозначних частин мови в початковій школі.

У тлумачному словнику української мови (укладач – В. Бусел) пропонуються такі тлумачення лексеми «*підхід*»: 1) дія за знач. *підійти, підходити*; 2) місце, по якому підходять, наближаються до чого-небудь; 3) сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь [2, с. 969]. Безумовно, останнє з поданих значень лексеми є найбільш близьким до визначення одного із основних понять дидактики – «підхід до організації освітнього процесу».

Аналіз педагогічних енциклопедій і словників засвідчив, що дефініція зазначеного терміна в них відсутня, хоча і описується значна кількість таких підходів. У сучасних дослідженнях із дидактики поняття «підхід» розглядається по-різному: як аспект дослідження певного педагогічного явища; як базова дидактична категорія, у якій обґрунтовано соціальні настанови суб'єктів

освітнього процесу як носіїв суспільної свідомості; як пріоритетний аспект організації й самоорганізації освітнього процесу; як вихідне наукове положення організації освітнього процесу; як визначальний погляд на сутність навчального предмета, який вивчається; як стратегія, що реалізується через систему організаційних форм, методів і прийомів та ін.

У наукових джерелах із методики навчання української мови поняття «підходи» і «аспекти» організації освітнього процесу вважаються синонімічними. За «Словником-довідником з української лінгводидактики» (за редакцією М. Пентилюк) *аспекти навчання мови* – це «підходи, спрямування, що визначають закономірності, методи, прийоми, засоби навчання» [16, с. 24].

С. Омельчук стверджує, що *підхід до навчання мови* – це «методологічна категорія лінгводидактики, що позначає складне багатовимірне явище, системну сукупність якого становлять принципи, технології, методи, прийоми, засоби й форми навчання і яке характеризується концептуальністю, процесуальністю, системністю, керованістю» [10, с. 4]. Встановлюючи взаємозв'язок між ключовими термінами лінгводидактики, дослідник зображує їх у вигляді піраміди. На найвищому рівні її С. Омельчук розміщує підхід, а на нижчих – принципи, технології, методи, прийоми і засоби навчання мови, які, на думку науковця, досліджуване поняття об'єднує в собі [10, с. 3-4].

Н. Голуб тлумачить термін «підхід» як загальну концептуальну позицію, що зумовлює системну організацію й самоорганізацію освітнього процесу на уроках мови й розвитку мовлення, визначає найважливішу ознаку, статус, значення, особливості взаємозв'язку і взаємодії всіх його компонентів з урахуванням конкретної навчальної та виховної мети [3, с. 4].

За визначенням І. Кучеренко, підхід до навчання рідної мови – це «категорійне поняття лінгводидактики, що становить ієрархічне системне утворення, основними складниками якого є закономірності, принципи, правила, технології, форми, методи, прийоми і засоби навчання» [7, с. 58].

Під поняттям *«компетентнісний підхід»* більшість українських дослідників (Байбара Т., Бібік Н., Онопрієнко О., Пометун О., Савченко О. та ін.) розуміє спрямованість освітнього процесу на досягнення компетентнісних результатів навчання; формування у здобувачів певної ланки освіти ключових (базових, життєвих) та предметних компетентностей; розвиток готовності й здатності учнів діяти в різних навчальних і побутових ситуаціях на основі здобутих знань, особистого досвіду, практичних умінь і навичок [1; 5; 9; 13; 15]. Зауважимо, що у світовій практиці забезпечення ефективності освітнього процесу, у тому числі й в початковій школі, пов'язують із інтеграцією компетентнісного підходу з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами. О. Савченко підкреслює, що компетентісно орієнтована освіта є особистісно діяльнісною, результативною. У такій освіті зміщується акцент із процесу накопичення (пріоритетності) знань, умінь і навичок на важливість формування в учнів здатності «до практичних дій в певному контексті», а її кінцевий результат *«знаю що...»* змінюється на *«знаю як...»* [15, с. 12].

Компетентнісний підхід у початковому курсі мовної освіти є своєрідним орієнтиром для вчителя, що спрямовує його професійну діяльність на досягнення кінцевої мети навчання рідної мови – «виховання мовної особистості, яка володіє системою знань, умінь і навичок, що забезпечать її високий рівень спілкування в різних життєвих ситуаціях» [16, с. 76].

К. Пономарьова зазначає, що реалізація компетентнісного підходу на уроках української мови передбачає передусім спрямованість змісту, організаційних форм, методів, прийомів і засобів навчання на формування в здобувачів початкової освіти комунікативної компетентності [14, с. 105].

На думку Г. Підлужної, компетентнісний підхід до навчання мови й мовленнєвого розвитку учнів початкових класів полягає у «формуванні таких комунікативних умінь, які б дозволили їм вільно спілкуватися у будь-яких життєвих мовленнєвих ситуаціях як у дитячому віці, так і в майбутньому дорослому житті» [12, с. 225].

І. Коновець, Н. Янко зауважують, що реалізація компетентнісного підходу на уроках української мови спрямована на формування в учнів початкових класів «готовності та здатності застосовувати здобуті знання, набуті вміння й навички, способи мовленнєво-творчої діяльності в різних комунікативних і життєвих ситуаціях» [6, с. 177].

В. Собко наголошує на тому, що застосування компетентнісного підходу в початковій мовній освіті зумовлює посилення її практичної спрямованості, підпорядкування процесу засвоєння мовних знань мовленнєвому розвитку здобувачів, а головне – формуванню в них життєво важливих компетентностей (уміння вчитися, комунікативної, соціокультурної) як «інтегрованих здатностей особистості, що складаються із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці» [17, с. 205].

Спостереження за освітнім процесом на уроках української мови свідчать, що в процесі опанування граматичного матеріалу здобувачі початкової освіти відчують значні труднощі. Вони нерідко «формально заучують граматичні поняття і категорії, запам'ятовують правила, часто не розуміючи їх сутності» [18, с. 150]. А це призводить до того, як зазначають методисти (Петрук О., Хорошковська О., Янко Н. та ін.), що граматичні засоби мови засвоюються учнями поза потребою поділитися своїми враженнями, емоціями і думками, втрачається пізнавальний інтерес та позитивна мотивація до оволодіння навчальним матеріалом, а сама граматики стає для них абстрактною, незрозумілою і важкою [18, с. 150]. Вивчення морфології як розділу граматики на засадах компетентнісного підходу сприятиме свідомому засвоєнню учнями граматичних категорій і форм повнозначних частин мови, розкриттю їх лексичного й граматичного значення, функціонального призначення, комунікативних можливостей та закономірностей уживання у висловлюваннях різних типів, стилів і жанрів.

На основі аналізу лінгводидактичних досліджень (Зенченко Т. [4], Мамчур Л. [8], Петрук О. [11], Підлужної Г. [12], Пономарьової К. [14], Собко В. [17], Янко Н., Якунько О. [18] та ін.) констатуємо, що вивчення

повнозначних частин мови на компетентнісних засадах в початковій школі потребує реалізації таких *принципів*: а) *загальнодидактичних*: мотиваційного забезпечення освітнього процесу; свідомості, науковості й доступності, послідовності й систематичності, життєвої доцільності й дієвості знань, наочності; активізації пізнавально-дослідницької діяльності здобувачів; співробітництва і взаємопідтримки; б) *власне методичних*: комунікативності, функціональності, текстоцентризму, оцінки виразності мовлення, розвитку дару слова і чуття мови учнів, координації усного та писемного мовлення та ін.

В умовах компетентнісно орієнтованого навчання української мови прийнятними є *методи і прийоми*, що забезпечують засвоєння здобувачами початкової освіти повнозначних частин мови у процесі активної мовленнєвої діяльності. З цією метою, як свідчать дослідження методистів Г. Підлужної [12], К. Пономарьової [14], В. Собко [17], на уроках української мови доцільно застосовувати такі групи методів: 1) *частково пошукові й проблемні* (теоретичні відомості про повнозначні частини мови учні одержують у процесі роботи над лінгвістичною казкою, під час евристичної бесіди та виконання пізнавальних завдань проблемного характеру); 2) *інтерактивні* (передбачають активну комунікативну взаємодію, співпрацю, співтворчість учнів з метою пошуку шляхів розв'язання певної проблеми, виконання вправ і завдань, спрямованих на застосування виучуваного граматичного матеріалу під час моделювання різних мовленнєвих ситуацій, рольових ігор, міжособистісного спілкування тощо); 3) *продуктивні* (спрямовані на доцільний добір та вживання повнозначних частин мови з дотриманням лексичної і граматичної сполучуваності слів, з урахуванням їх функцій та комунікативного призначення у власних висловлюваннях різних типів, стилів і жанрів).

Отже, реалізація компетентнісного підходу до вивчення повнозначних частин мови забезпечує якісно новий напрям початкового курсу мовної освіти, посилення його прикладного характеру, що уможливорює використання пропедевтичних відомостей із морфології як засобу свідомого засвоєння повнозначних частин мови, виробленню в учнів умінь нормативного, комунікативно виправданого вживання їх у різноманітних мовленнєвих ситуаціях, формуванню комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти загалом.

Список літератури:

1. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичні засади. *Початкова школа*. 2010. № 8. С. 46-50.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. С. 969.
3. Голуб Н. Підходи до навчання мови в основній школі. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/32308755.pdf> (дата звернення: 28.11.2023).
4. Зенченко Т. Ф. Підготовка майбутніх учителів до вивчення прикметника у початкових класах на компетентнісних засадах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Глухів, 2015. 227 с.

5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
6. Коновець І. О., Янко Н. О. Компетентнісно орієнтовані завдання з формування текстотворчих умінь учнів початкової школи. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матер. наук.-практ. інтернет-конф. молодих наук. та студ. Вип. 7. Бердянськ, Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачеве, Полтава, Ужгород, Умань, Херсон, 2020. С. 177-179.
7. Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі : дис. ... д-ра пед. Наук : 13.00.02. Херсон, 2015. 560 с.
8. Мамчур Л. І. Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання української мови. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи»* / за заг. ред. І. В. Гайдаєнко ; упор. Т. Г. Окуневич. Херсон, 2018. С. 112-115.
9. Нова українська школа: Порадник для вчителя : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
10. Омельчук С. «Підхід до навчання» як базова категорія сучасної лінгводидактичної науки. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 2. С. 2-7.
11. Петрук О. М. Розвиток мовленнєвих умінь молодших школярів під час вивчення граматичного матеріалу на засадах функціонально-комунікативного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2006. 197 с.
12. Підлужна Г. Розвиток комунікативних умінь здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу. *Нові технології навчання*. 2019. № 92. С. 221-226. URL : <http://surl.li/oecfm> (дата звернення: 28.11.2023).
13. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65-70.
14. Пономарьова К. І. Реалізація компетентнісного підходу в системі початкової мовної освіти. *VII Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство»* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 17 травня 2019 р. / за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Оріон, 2019. С. 105-111.
15. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. *Рідна школа*. 2014. № 4-5. С. 12-16. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2014_4-5_8 (дата звернення: 28.11.2023).
16. Словник-довідник з української лінгводидактики. 2-ге вид., доп. і переробл. / М. І. Пентилюк, О. М. Горошкіна, Л. О. Попова, А. В. Нікітіна, Н. В. Мордовцева ; за заг. ред. М. Пентилюк. Харків : Основа, 2016. 172 с.
17. Собко В. О. Компетентнісний підхід у системі вивчення частин мови в початковій школі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2018. Вип. 2(37). Ч. 2. С. 203–211.
18. Янко Н. О., Якунько О. В. Принципи реалізації функціонально-стилістичного підходу в процесі вивчення граматичного матеріалу в початковій школі. *Молодий вчений*. 2018. № 2.1 (54.1). С. 149-153.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ КОМП'ЮТЕРІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Подольчук Станіслав Вікторович

*кандидат фізико-математичних наук,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0001-9088-3342*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5171/>

Використання сучасних засобів обчислювальної техніки на сьогодні є невід'ємним компонентом освітнього процесу. Воно носить комплексний характер і на практиці реалізується у формі комп'ютеризації освіти.

Комп'ютеризація освіти в загальному розумінні являє собою упорядковану сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих і управлінських процесів, спрямованих на формування в системі освіти комп'ютерно-технологічної платформи процесу інформатизації освіти [1, с. 410].

У закладах вищої освіти, враховуючи змістовне наповнення навчальних дисциплін, постійне впровадження нових освітніх технологій та порівняно велику частку самостійної роботи комп'ютеризація освіти набуває все більшої ваги. При цьому напрямки використання персонального комп'ютера можуть бути доволі різноманітними. Він може бути достатньо важливим компонентом освітнього процесу і виступати в якості засобу інтеграції в професійній підготовці [2]. За допомогою персонального комп'ютера можна реалізовувати функцію контролю з одночасним обліком та узагальненням отриманих результатів, що є доволі важливо при використанні різноманітних рейтингових систем [3]. Його універсальність дозволяє як індивідуальне застосування, так і використання у складі комп'ютерних мереж [4].

Важливе місце персональний комп'ютер посідає при підготовці вчителів трудового навчання і технологій, адже його використання сприяє індивідуалізації навчання, об'єктивності контролю, вихованню інформаційної культури, оволодінню навичками оперативного прийняття рішень у складній ситуації, можливості оперативно отримувати необхідну інформацію, інтенсифікації самостійної роботи [5].

Важливого значення набуває можливість використання персонального комп'ютера при викладанні технічних дисциплін, що обумовлено низкою їх характерних ознак (особливостей). Серед них:

- чіткість та логічна послідовність змістовної частини;

- наявність в багатьох випадках різноманітних та достатньо об'ємних математичних розрахунків;

- використання у процесі пояснення нового навчального матеріалу графічних об'єктів (рисуноків, схем, графіків тощо);

- використання у процесі розрахунків різноманітних констант, коефіцієнтів та іншого довідкового матеріалу;

- необхідність в багатьох випадках статистичної обробки отриманих експериментальних даних.

Очевидно, що ті алгоритми, які закладені в роботу сучасного програмного забезпечення, органічно поєднуються з перерахованими особливостями та дозволяють без особливих проблем впоратись з поставленими завданнями.

Слід зазначити, що в умовах дистанційного навчання вагомість персональних комп'ютерів при викладанні технічних дисциплін у процесі підготовки вчителів трудового навчання та технологій помітно зростає. Перш за все сучасні програми для організації відео конференцій дозволяють забезпечити необхідну ефективність організації освітнього процесу в умовах віддаленого доступу його учасників. Вони забезпечують можливість реалізації практично всіх основних складових такого процесу: від пояснення нового навчального матеріалу до контролю за рівнем його засвоєння.

При цьому можна виділити декілька характерних ознак (особливостей), які є дуже важливими саме при викладанні технічних дисциплін. Серед них:

- високий ступінь візуалізації навчального матеріалу, яка в тому числі дає можливість демонструвати динамічні зображення;

- можливість проведення різноманітних розрахунків в синхронному режимі;

- використання різних за своєю специфікою та призначенням програмних продуктів;

- можливість оперативного проведення об'єктивного контролю рівня засвоєння навчального матеріалу.

Таким чином, персональний комп'ютер відіграє важливу роль у підготовці вчителів трудового навчання та технологій. При цьому ця роль в умовах дистанційного навчання, враховуючи особливості технічних дисциплін, постійно зростає.

Список літератури:

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний редактор В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.

2. Подолячук С. Персональний комп'ютер як засіб інтеграції в професійній підготовці. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1999. №1. С. 89-92.

3. Подолячук С. В. Проблеми комплексного використання модульно-рейтингової системи у вищих закладах освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка і психологія»*. 1999. №1. С. 25-31.

4. Гуревич Р., Подолянчук С., Гуревич І. Застосування комп'ютерних мереж у навчальних закладах. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1998. № 3. С. 83-92.
5. Коробань О. В. Перспективи використання комп'ютерних технологій у процесі підготовки вчителя трудового навчання. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*. 2019. Вип. 2. С. 27-30.

ОСВІТНІ МЕДІАТЕКСТИ В ДИСКУРСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Скидан Сергій Олександрович

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових
дисциплін, Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5135/>

Глобалізація апелює не лише до взаємодії в культурній сфері, але також стосується взаємодії в освітній галузі. Окреслений процес є тяглим з огляду на певні проблеми, які вимагають спільного розв'язку в зазначених галузях. З позиції міжкультурної комунікації говоримо про те, що культурний взаємообмін передбачає трансляцію художніх образів, які становлять мистецьку цінність. Визначають виховний вплив, апелюють до формування цілісної особистості, а також уможливають подальше транслювання традицій і їх розвиток.

Глобалізація на рівні стандартизації й уніфікації правової й економічної галузей орієнтує на ознайомлення з історико-правовим досвідом окремих держав, політичним поступом, подальшим аналізом правових документів, визначення головних аспектів сучасного міжнародного права, з одного боку, вивчення сучасних логістичних систем з огляду на міжнародний поділ праці, напрями міграції в межах світового економічного простору. На рівні проектів методичним рішенням може бути в межах міжкультурної комунікації розроблення логістичних шляхів, які охоплюють сучасний економічний світовий простір. Було запропоновано під час вивчення іноземних мов розробити проєкт, а також відповідний текстовий полінгвальний супровід до логістичних шляхів, наприклад, поширення певного продукту (на прикладі фудіндустрії; індустрії моди), реклами продуктів харчування, національних страв, розроблення кількома мовами меню, що передбачає докладний опис складу, обґрунтування здоров'язбережувальної складової пропонованого продукту. При формуванні меню здобувачі звертають увагу на коректність подання назв національних страв, можливе надання етимологічного, історико-культурного коментаря; малюнковий або відео-, фото супровід виноситься на розсуд, якість роботи

визначається тим, наскільки текстовий супровід відповідає візуальній інтерпретації продукту.

З огляду на сучасні технічні можливості медіасупровід проєктів, розроблюваний здобувачами, є додатковим складником їх функціональної компетентності.

Освітні медіатексти не лише містять галузеву інформацію, яка уможливує здійснення професійного вирішення проблеми, але також сприяють подальше самовдосконалення у фаховій діяльності, суттєво розширюють уявлення про сучасний стан економічної і правової реальності в аспекті глобалізації. Слід також зважити на те, що оперативний доступ до полігалузевої інформації дозволяє узагальнювати навчальний матеріал, оприлюднений на різних освітніх платформах, а також різними мовами.

У межах навчальної дискусії можливі такі теми для обговорення:

– побудова діалогу-пропозиції транспортування обговорюваного продукту в межах логістики країни; країни – країни; окрему увагу варто звернути на використання термінів економічної та юридичної субмов, оскільки успішність діалогу безпосередньо залежить від уміння вибору стратегії й тактики діалогу, а також добирати відповідний мовний ресурс задля досягнення комунікативного ефекту зокрема, погодження спільних позицій загалом на основі злагодженості в розумінні проблеми через дискурси різними мовами;

– дослідження правового аспекту можливостей транспортування пропонованого продукту, особливу увагу звернено на перекладні тексти юридичного змісту.

Правовий аспект стосується пояснення юридичних аспектів транспортування шляхів, побудови логістичних ланцюгів, простеження економічних переваг і ризиків у прокладенні таких шляхів. Окремо викладач зацентровує на тому, що глобалізація орієнтована на максимальне погодження юридичних процедур задля успішного взаємообміну між державами, з одного боку, знаходження спільного юридичного погодження (рішення) на прикладі конкретного питання розроблення логістичного шляху, – з іншого. На додаткове дискусійне обговорення виноситься те, які зміни в подальшому на рівні законодавства пропонують здобувачі з урахуванням труднощів, з якими вони зіткнулись у процесі розроблення логістичних рухів у вітчизняному і міжнародному сполученні.

Культурна глобалізація на рівні трансляції конкретно-чуттєвих образів полягає в порівнянні національного і світового мистецтва. Прикладом може слугувати підготовка мовного супроводу у віртуальній екскурсії «Мистецтво України та світу», «Мода і культура», «Персоналії в мистецтві». Віртуалізація дозволяє здійснити уявну подорож до артефактів, а також ознайомитися з фактами біографії персоналій, їхнього внеску в розвиток вітчизняної і світової культури.

Віртуальна подорож може проводитися за формою лонгриду (передбачає додавання власних текстів на основі подорожі або через ознайомлення з

матеріалами в мережі Інтернет); передбачати розроблення власного освітнього медіатексту на задану тематику.

Результатом практики розроблення полілінгвального дискурсу у вивченні іноземних мов стали такі проекти: «Промисловість України і світу в аспекті глобалізаційних змін», «Глобалізація і право», «Екологія: глобалізаційні виклики і співробітництво», «Логістика і глобалізація», «Персоналії в історико-культурному й суспільно-політичному дискурсах», «Індустрія ресторанного бізнесу», «Дизайн у фудіндустрії: сучасні тенденції», «Етностиль у сучасній індустрії одягу».

Список літератури:

1. Медіанаративи : колект. Монографія. Дніпро : Ліра, 2022. 116 с.

РЕФЛЕКСІЇ ГЛОБАЛІЗМУ ТА АНТИГЛОБАЛІЗМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Снітовська Ольга Йосипівна

*кандидат філологічних наук, Львівський національний
медичний університет імені Данила Галицького
ORCID: 0000-0002-3086-9503*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5128/>

Глобалізація – річ жорстка і невідворотна, зупинити її неможливо; це прагматичний багатовимірний процес, що охоплює і справляє потужний вплив на всі сфери суспільного життя, зокрема і вищу освіту ХХІ ст. (В. Андрущенко [1]). Процес глобалізації в різноманітті його проявів, тенденцій, викликів став природним, іманентними в розвитку національних та регіональних систем вищої освіти (ВО). Тому закономірно, що ця проблема стала предметом активного осмислення українськими вченими.

Відстежуємо два етапи вивчення імперативу глобалізації ВО в українському міждисциплінарному дискурсі. Другу половину 90-х рр. ХХ – перше десятиліття ХХІ ст. визначено як перший етап. Аналіз нагромаджених у цей час студій засвідчує зосередженість учених на вивченні глобалізації ВО крізь призму інтеграції України в європейський освітній простір, орієнтованість на російські наукові наративи, спроби науково-теоретичного обґрунтування цієї проблеми з позиції різних галузей знань. Характерними рисами другого етапу наукового дискурсу, що охоплює 10-ті – початок 20-х рр. ХХІ ст. стали активна, а з 2022 р. остаточна відмова від російських наративів та інтеріоризація в український науковий дискурс ідей і поглядів західних учених, зміна тематично-геопросторового вектору досліджень з україноцентричного на загальносвітовий, осмислення процесу глобалізації ВО в розрізі світових, регіональних, національних викликів економічного, соціального, політичного, безпекового, культурного характеру.

Загалом українські науковці сприймають глобалізацію як природне явище, детерміноване характером розвитку сучасних геополітичних та економічних процесів. При цьому, широкий, подекуди суперечливий, спектр поглядів викликає з'ясування ризиків, викликів і наслідків глобалізації ВО. Переважно їх зводять до втрати національної (етнокультурної) ідентичності через поширення (нав'язування) «чужих» («західних», «англосаксонських» тощо) цінностей; нівелювання історично сформованих особливостей національних систем ВО; зростання кількості філій зарубіжних вишів, які не надають якісних освітніх послуг; міграції науковців, викладачів, здобувачів освіти за кордон («відтік мізків»); комерціалізації ВО, яка негативно позначається на якості освітніх послуг тощо (Ф. Андрушкевич, С. Бебко, С. Захарін, І. Каленюк, М. М'ясковський, С. Натрошвілі та ін.).

Окремі автори зауважують негативний вплив ідеології глобалізму на зміст і характер виховного процесу ЗВО. Це виявляється у формуванні «ринкового менталітету», який деформує ціннісні орієнтації та мотивацію діяльності викладачів та студентів, утверджує «культ матеріального благополуччя», установку на ототожнення професійного та комерційного успіху. Об'єктивно обумовлене включення системи ВО в ринкові відносини призводить до її «агресивної прагматизації» (М. М'ясковський [4, с. 23]).

Втім, в українському плюралістичному дискурсі з питання глобалізації вищої освіти дисонансом виглядають відверті антиглобалістські рефлексії, які виходять за межі розуміння спричинених нею об'єктивних викликів. Важко погодитися з твердженнями, буцімто, економічне зближення розвитку країн не сприяє ліквідації утворених раніше розривів між ними, а призводить до руйнування традиційного способу життя і навіть до «зниження рівня освіченості української молоді» через «нав'язування вільного відвідування занять та виконання індивідуальних планів». Доводиться, що «пропаганда «вільного вибору дій» зумовлює збільшення «неосвічених кадрів», якими легко керувати під гаслами «демократії». Поява під впливом глобалізації «провайдерів в освіті» розглядається як «одна з найстрашніших загроз для національної системи вищої освіти», бо саме вони призводять до «відтоку інтелекту» закордон [2, с. 51-52].

Так само дисонансом у науковому середовищі лунають голоси, які закидають «західному суспільству, яке вважає себе зразком цивілізації» нав'язування єдиного алгоритму формування ліберального громадянського суспільства, заснованого на принципах «індивідуалізму, космополітизму, комерціалізації прав і свобод індивіда та ринку». Стверджується, що проголошення цих принципів «загальнолюдськими» запускає механізм їх впровадження в концепції розвитку інших держав і народів. Відтак, лунають застереження, що такі загрозливі наслідки глобалізації можуть призвести до виникнення в Україні «космополітичного» закладу освіти, а «популяризація мультикультурних цінностей і домінування євроатлантичної культури» – до зниження рівня освіченості молоді [3].

Як висновок, відзначмо виважений підхід до обговорюваної проблеми знаних фахівців у галузі філософії освіти, який може стати орієнтиром її подальшого вивчення: протистояння глобалістських сил та антиглобалістів є суперечністю, яка істотно впливає на модернізацію освіти, науки, усього суспільного життя (О. Кивлюк); глобалізація – це «діалектична єдність pro- і contra», це «глобальний ринок і глобальний спротив йому» (В. Андрущенко).

Список літератури:

1. Андрущенко В. Вища освіта в контексті глобалізації [інтерв'ю А. Розумного]. Дзеркало тижня. 2020. 25 січня.
2. Бурачек І. В. Ю. Глобалізація вищої освіти та її наслідки для України. *Вісн. Житомир. держ. технол. у-ту*. 2017. № 3. С. 50-53.
3. Громов А. А. Некоторые аспекты высшего образования в Украине в условиях глобализационных процессов. *Історичні, економічні, соціально-філософські та освітні аспекти розвитку охорони здоров'я: Матер. міжн. наук. інтернет-конф.* Харків: ХНМУ, 2013. С. 140-141.
4. М'яковський М. Є. Основні виклики вищої школи в умовах глобалізації та інтернаціоналізації – тенденції та особливості. *Science and Education a New Dimension*. 2019. VII, Issue: 207. С. 22-25.

СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ВІДЕО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Стеценко Олена Олексіївна

викладач економічних дисциплін,

Відокремлений структурний підрозділ

«Хорольський агропромисловий фаховий коледж

Полтавського державного аграрного університету»

Бровко Лариса Василівна

викладач економічних дисциплін,

Відокремлений структурний підрозділ

«Хорольський агропромисловий фаховий коледж

Полтавського державного аграрного університету»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5146/>

Сучасні педагоги мають оволодіти навичками медіаграмотності та активно створювати медіапродукцію в освітній діяльності для того, щоб розкривати, розвивати та реалізовувати інтелектуальний потенціал здобувачів освіти. Сьогодні розробляються відкриті електронні освітні ресурси, впроваджуються дистанційні технології навчання, активніше використовуються змішані технології навчання [1, с. 276-280]. Інструментарій інформаційних, медіа і комунікаційних технологій постійно розширюється. В освітньому процесі широко використовуються відеотехнології при підготовці до лекцій, створенні

практичних робіт, розробці електронних-навчальних курсів, виховних годин та профорієнтаційних роликів.

Сьогодні демонструє, що в процесі навчання доцільним є використання навчального відео, оскільки слуховий та зоровий аналізатори є домінуючими каналами сприйняття навчального матеріалу. Використання відеоматеріалів значно покращує ефективність освітнього процесу, спонукає до комунікативної діяльності та дозволяє засвоїти до 65% матеріалу. Існує велика кількість сучасних програмних продуктів для створення відео, які дозволяють урізноманітнити виклад матеріалу за допомогою анімованих презентацій, оригінальних сценаріїв, різноманітних сюжетних ліній [2, с. 29-33].

Всесвітня мережа Інтернет усе більше використовується в освітній галузі. Її ресурси мають велике значення і можливості для всіх учасників навчального процесу, забезпечує доступ до великої кількості літератури в електронному вигляді, програм (у тому числі і навчальних), дозволяє оперативно обмінюватись інформацією і досвідом, займатись самоосвітою, оптимізувати освітній процес, зокрема, поповнити наочність відеоматеріалами (мультимедійними засобами) дисципліни професійного спрямування у навчальному закладі.

Відео стає могутнім засобом управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти тільки в руках досвідченого викладача (педагога), який уміє ефективно використовувати відеоматеріал на певному етапі заняття в залежності від його структури та типу. Воно може бути використаним на різних етапах заняття: під час мотивації вивчення нового матеріалу; під час пояснення нового матеріалу (як ілюстрація); під час закріплення та узагальнення знань; для контролю знань. Використання відеоматеріалів під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін сприяє кращому засвоєнню навчальної інформації здобувачами освіти.

У відеоматеріали можна ефективно інтегрувати аудіо- та візуальні елементи, щоб допомогти здобувачам освіти краще зрозуміти складні концепції. Відеозасоби, відповідаючи основному принципу навчання – принципу наочності, ефективно використовуються в освітньому процесі при підготовці майбутніх кваліфікованих спеціалістів і формують їхню інформаційно-технологічну культуру.

Навчальні відеофільми – найпростіша, найдоступніша та найцікавіша форма викладення нового навчального матеріалу. Вони сприяють підвищенню інтересу до дисципліни, кращому засвоєнню, запам'ятовуванню матеріалу, що вивчається.

Навчальне відео – це опосередкована виражальними засобами наочність. Як засіб навчання воно підвищує залученість здобувачів освіти до навчання та значно урізноманітнює освітній процес при змішаній та дистанційній формі. Відеоролики дають можливість здобувачам освіти повертатися до перегляду навчального матеріалу у власному темпі.

Відеолекція – це лекція викладача, яка записується на електронний носій. Методом нелінійного монтажу вона може бути доповнена мультимедіа додатками, що ілюструють виклад лекції. Відеолекція відіграє значиму роль у підвищенні рівня знань здобувачів освіти.

У навчальному відеофільмі повинно бути обов'язкове поєднання розповідної форми з демонстрацією об'єкта, про який іде мова, з використанням не тільки відео, а й чітких ілюстрацій, фотоматеріалів, 3D-зображення. Навчальне відео покликане розвивати у тих, хто навчається, теоретичне мислення, пам'ять, уяву, бути опорою для подальшого засвоєння знань, мати чітке дидактичне призначення, педагогічну спрямованість, адекватно відповідати навчальній програмі. Тому створення сценарію відеофільму є важливим завданням для викладачів.

Список використаних джерел:

1. Сисоєва С. О., Осадча К. П. Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. Т. 70, № 2. с. 271-284.
2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник., К.: Видавництво А. С. К., 2017. 192 с.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПОБУДОВИ ТРИГОНОМЕТРИЧНИХ ФУНКЦІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОГРАМИ, СТВОРЕНОЇ В PROCESSING

Юсюк Андрій Васильович

*магістр, Волинський національний
університет імені Лесі Українки*

Федонюк Юрій Анатолійович

*аспірант, Волинський національний
університет імені Лесі Українки*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5143/>

Початковий інтерфейс нашої програми задумувався як максимально інтуїтивно простий і зрозумілий.

Функціонал програми дозволяє візуально спостерігати за процесом побудови графіка однієї з вибраних користувачем тригонометричних функцій. Для цього, виходячи з означення синуса та косинуса як координат точки на одиничному колі [1-3] демонструється переміщення червоної точки по колу з синхронним рухом її ж по системі координат в процесі побудови вибраної функції.

Після того як функцію створено можна «покрутити» слайдер що містить червону точку на одиничному колі та на графіку на однакову кількість одиниць. Для більшої наочності значення косинуса виділяється жовтим кольором, а значення синуса – синім (рис.1).

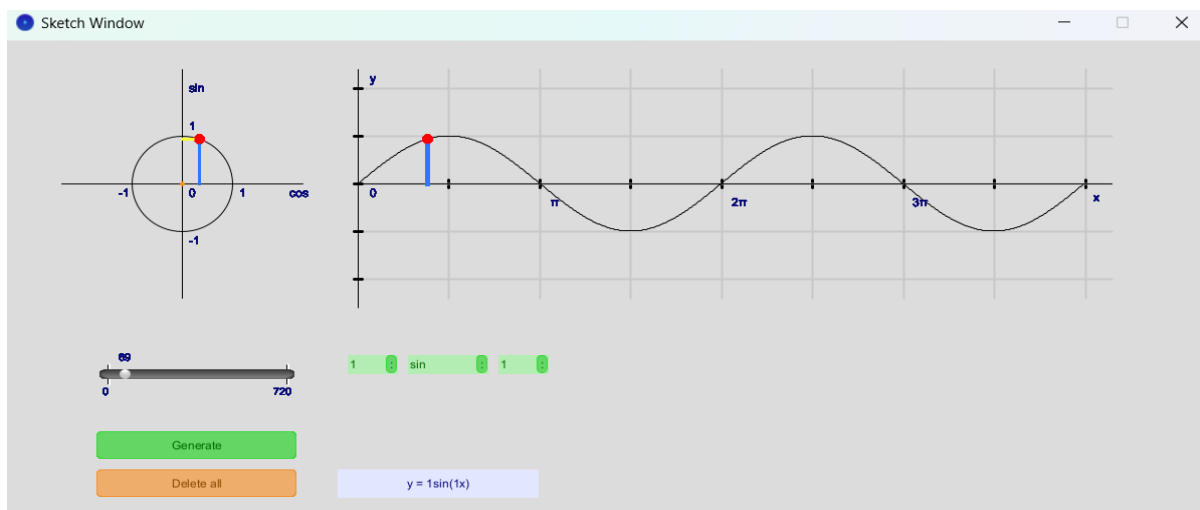

Рис. 1. Синхронний процес візуалізації залежності величини синуса від відповідної довжини дуги одиничного кола.

За допомогою створеного нами інструменту можна чітко побачити взаємозв'язок між зміною координати точки на одиничному колі та графіком, який будується на основі цих змін.

Функцію та коефіцієнти до неї – можна змінити в меню над вікном формули.

Припустимо нехай це буде $y = -\text{tg}(2x)$ (рис.2.)

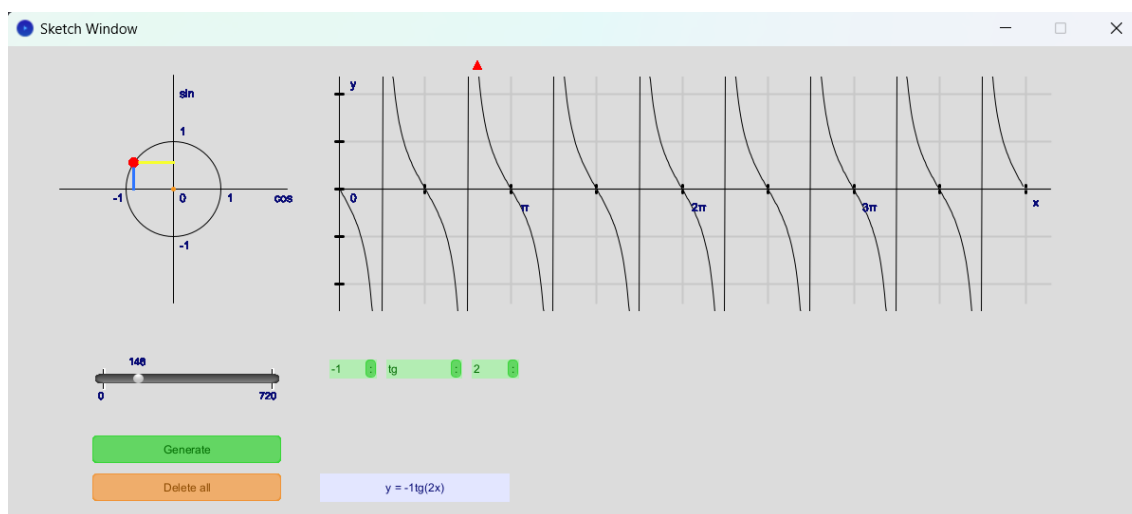

Рис.2. Робота з функцією $y = -\text{tg}(2x)$.

У цьому випадку нам також доступна можливість крутити точку на одиничному колі, але оскільки функція тангенса містить нескінченно великі додатні та від'ємні значення, то вмістити їх на графіку для візуальної репрезентації неможливо. Саме тому перед нами постало питання як забезпечити адекватне візуальне відображення цих ділянок. Ми реалізували цей момент таким чином: коли червона точка на графіку перебуває поза межами відображення, вона замінюється на червону стрілку вгору або вниз, що символізує перехід значень функції в область нескінченно великих відповідно додатних або від'ємних значень (рис.2).

В рамках нашого проекту задля передбачуваної поведінки програми та гарної репрезентації усіх графіків вибір коефіцієнтів та функцій ми свідомо обмежили: для коефіцієнтів – цілі числа від -2 до 2 , для функцій – синус,

косинус, тангенс, котангенс. Але, варто наголосити, що однією з переваг обраної нами мови програмування Processing є простота та доступність внесення користувачем з мінімальною кваліфікацією будь яких змін. І ми розраховуємо, що в разі потреби самі учні зможуть коригувати програмний продукт під свої потреби, що теж буде сприяти кращому засвоєнню матеріалу з тригонометрії.

Список використаних джерел:

1. Істер О.С. Математика: (алгебра і початки аналізу та геометрія, рівень стандарту): підруч. для 10-го кл. закл. заг. серед. освіти / О.С. Істер. – Київ: Генеза, 2018. – 384с. : іл.
2. Тригонометрична функція. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://formula.co.ua/uk/content/trigonometric-functions.html>
3. Мерзляк А.Г. Математика: алгебра і початки аналізу та геометрія, рівень стандарту: підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти / А. Г. Мерзляк, Д.А. Номіровський, В.Б. Полонський, М.С. Якір. – Х.: Гімназія, 2018 – 256 с.: іл.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «МОЛЕКУЛЯРНА БІОЛОГІЯ»

Яніцька Леся Василівна

*кандидат біологічних наук, доцент, завідувачка кафедри
медичної біохімії та молекулярної біології НМУ імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0002-8116-2022*

Постернак Наталія Олександрівна

*кандидат педагогічних наук, асистент кафедри
медичної біохімії та молекулярної біології НМУ імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0002-4501-5463*

Михайлова Алла Георгіївна

*старший викладач кафедри
медичної біохімії та молекулярної біології НМУ імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0003-4710-9081*

Білявський Сергій Миколайович

*кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри
медичної біохімії та молекулярної біології НМУ імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0002-3072-4152*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5145/>

Одним із важливих принципів системи медичної освіти в Україні є фундаментальність, яка з одного боку підтримується безперервністю та наступністю професійної підготовки, а з іншого – постійно поповнюється потоком нових сучасних знань, у тому числі знань про будову та функціонування

геному людини, про розвиток епігенетики, протеоміки та метаболоміки, про досконалі молекулярні технології. Проектна діяльність, як один із видів інтерактивного навчання, є потужним освітнім інструментом у підготовці здобувачів освіти медичних спеціальностей, оскільки сприяє формуванню та розвитку професійних компетенцій, таких як комунікація, співпраця в команді, креативне мислення та прийняття рішень, які є ключовими компонентами майбутньої професійної діяльності [1, с. 17; 2, с.201].

У Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця (НМУ імені О. О. Богомольця) з 2022/2023 н.р. в освітні професійні програми спеціальностей 222 «Медицина» та 228 «Педіатрія» було введено основний компонент навчання «Молекулярна біологія», яка вивчає біохімічні процеси на молекулярному рівні. На практичних заняттях з молекулярної біології здобувачі вищої медичної освіти (ЗВМО) ознайомлюються з передовими концепціями клітинної біології, зосереджуючись на геноміці, епігенетиці; методами візуалізації у вивченні клітинних механізмів та молекулярних основ виникнення патологій.

Навчання «Молекулярної біології» передбачає залучення ЗВМО до самостійної пізнавальної діяльності через виконання навчальних проєктів індивідуально-дослідницького спрямування, причому, складність проєктів зростає у ході накопичення знань та власного досвіду.

З метою забезпечення проєктної діяльності на кафедрі медичної біохімії та молекулярної біології НМУ імені О. О. Богомольця розроблено методичне забезпечення тем з дисципліни «Молекулярна біологія». Гнучкість у виборі тем здобувачами освіти для проєктної діяльності на кафедрі є важливим пріоритетом, оскільки це дозволяє учасникам проєкту занурюватися у певну тематику, яка їх зацікавила та спонукає до розвитку дослідницьких навичок майбутньої професійної діяльності. Темі проєктів пропонують як викладачі, так і самі студенти.

Спостереження та аналіз механізму вибору здобувачами освіти тематики проєктних досліджень дозволяє стверджувати, що у 2022/2023 н.р. найбільш цікавими та актуальними темами проєктів стали: «Секвенування ДНК»; «Технології редагування генів, редагування генів CRISPR-Cas9». В ході дослідження здійснено аналіз змістового компоненту обраних тем проєктів, і визначено зацікавленість здобувачів освіти.

Щодо першого напрямку, можемо зазначити, що секвенування ДНК – це процес, який полягає у визначенні послідовності нуклеотидів у ДНК, як ядерної, так і мітохондріальної. Проєкт по секвенуванню ДНК може допомогти студентам глибше розібратися в будові геному та розташуванні генів у ДНК, ознайомитися з високопродуктивними методами секвенування, такими як секвенування наступного покоління (NGS). Здатність обробляти тисячі чи навіть мільйони зчитувань одночасно робить NGS ідеальним для ефективного секвенування цілих геномів, що сприяє розвитку персоналізованої медицини, генетичної діагностики та дослідження генетичних варіацій, які лежать в основі складних генетичних патологій.

Щодо другого напрямку, варто зазначити, що відкриття CRISPR-Cas9 на початку 2010-х років забезпечило безпрецедентні можливості для точного редагування генів. Проєкт із технології редагування генів сприяє поглибленню розуміння молекулярних механізмів можливості використання цієї технології для лікування генетичних захворювань.

В результаті аналізу, систематизації та узагальнення наведених аргументів, можемо констатувати, що під час організації проєктної діяльності забезпечується раціональне поєднання теоретичних знань та практичних навичок під час вирішення поставленого завдання, залучається сукупність дослідницьких, практичних, інтерактивних методів роботи із здобувачами освіти. В межах реалізації проєктної діяльності здобувачів освіти ефективними прийомами вважаємо: аналіз та обговорення наукових публікацій; рецензування творчих робіт однокласників; розробка проєктів аналітичного спрямування з порівнянням кількох поглядів на проблему; розв'язування ситуаційних задач методами логічного та критичного мислення; дискусії під час презентації результатів проєкту з подальшим критичним аналізом.

Загалом, можемо зазначити, що проєктна діяльність сприяє підвищенню зацікавленості ЗВМО до вивчення наукових дисциплін та застосування здобутих знань у майбутній професійній діяльності.

Література:

1. Бей Ірина Ретроспективний аналіз використання проєктного навчання в закладах освіти США. Освітні обрії. 2019. Том 48 № 1. С. 17-19.
2. Кравченко Г. Ю. Проєктний підхід як складова педагогічної інноватики на шляху до якісної вищої професійної освіти: монографія / Г. Ю. Кравченко, Н. Є. Мовмига // *Pedagogical and psychological sciences: development prospects in countries of Europe at the the beginning of the third millennium: Collective momograph Volume 2*. Riga Izdevnieciba "Baltija Publishing". 2018 – С. 192 -209.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІ З РІЗНИМ РІВНЕМ СХИЛЬНОСТІ ДО АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

Рогаль Ніна Іванівна

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-6937-7485*

Синельников Роман Юрійович

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-1634-7458*

Плис Марія Олександрівна

*студентка 3 курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 053 «Психологія» факультету психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: 0009-0006-5649-9674*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5080/>

Проблема поширення різних форм адиктивної поведінки на сьогоднішній день стає все більш актуальною. Оскільки, молодь все частіше схильна вживати психоактивні речовини для зміни психічного стану, пристосування до мінливої реальності, для того, щоб впоратися із складними життєвими обставинами тощо. Тематика алкогольної залежності, адиктивної поведінки, чинників її виникнення, форм прояву та інтенсивності, взаємозв'язків тощо цікавила та продовжує цікавити як вітчизняних, так і зарубіжних психологів у різні вікові періоди життя особистості (Н. Калька, Н. Коляденко, Н. Максимова, О. Чеверікіна, О. Черкасова, К. Яхін, С. Donaldson, С. Jones, А. Lac, G. Marlatt, D. Rohensow, M. Sruthi).

Зокрема, у роботі Н. Коляденко та О. Черкасової виявлено, що серед студентів переважає низький та середній рівні сформованості показників алкогольної залежності. Водночас, переважна більшість має показники побутового п'янства (46,1%), майже половина (43,2%) – показники здоров'я (відсутності алкогольної залежності), та для 10,7% властивий стійкий рівень алкоголізму [1].

Серед чинників становлення адиктивної поведінки дітей виділяються: порушені, дисгармонійні внутрішньосімейні стосунки, соціально-психологічні чинники, такі як: неповна сім'я, відсутність довіри у стосунках із дитиною, гіпо/гіперопіка, суперечливість батьківських настанов, надмірна вимогливість, поєднана із жорстокістю тощо, прояви насилля у сім'ї, гедоністичні установки та ін. [2].

Метою роботи є емпіричне дослідження психологічних особливостей молоді з різним рівнем схильності до алкогольної залежності.

У роботі використано авторську анкету для вивчення особливостей вживання алкоголю; методика діагностики схильності до різних залежностей (Г. Лозова) та шкалу імпульсивності Баррата.

У дослідженні взяла участь 51 особа, віком від 16 до 23 років.

В результаті аналізу встановлено, що схильність до алкогольної залежності на низькому рівні спостерігається у 47,1% української молоді, у 33,3% середній рівень та 19,6% мають низький рівень.

Таблиця 1

Середні значення показників імпульсивності та проблем із алкоголем залежно від рівнів схильності до алкогольної залежності

Показники	Рівні схильності до алкогольної залежності			Рівень значущості (p)
	Низький	Середній	Високий	
Імпульсивність	61,13	66,35	74,90	,015
Частота вживання алкоголю	3,17	3,12	2,00	,000
Частота вживання алкоголю членами сім'ї	2,75	3,12	3,40	,229
Наявність у члена сім'ї проблем із алкоголем	,33	,41	,30	,820
Фізичне або психологічне насилля від п'яного родича	,42	,47	,40	,924
Частота провокування вживання алкоголю сваркою	1,08	1,59	3,40	,000

За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу та таблиці Шеффе виявлено статистично значущі відмінності між трьома групами залежно від рівнів схильності української молоді до алкогольної залежності (низький, середній, високий) за шкалою імпульсивності, частоти вживання алкоголю (де, 1 – 2-3 рази на тиждень і частіше; 2 – 1 раз на тиждень; 3 – 1-2 рази на місяць; 4 – декілька разів на рік) та частоти провокування вживання алкоголю сваркою. Зокрема, молодь із високим рівнем схильності до алкогольної залежності має вищі показники імпульсивності, частіше вживає алкоголь та у неї частіше сварки стають причиною такої поведінки, порівняно із молоддю, яка має низький

рівень схильності до алкогольної залежності. Також, у попередніх роботах було виявлено, що імпульсивність молоді прямо корелює із схильністю до алкогольної залежності, що підтверджує отримані результати [3].

За частотою вживання алкоголю членами сім'ї, наявністю у членів сім'ї проблем із алкоголем, досвідом фізичного та/або психологічного насилля від п'яного родича значущих відмінностей залежно від рівнів схильності до алкогольної залежності молоді не виявлено. Однак, якщо проаналізувати показники середніх значень то видно, що молодь, яка має високий рівень схильності до алкогольної залежності має вищі показники частоти вживання алкоголю членами сім'ї; найнижчі показники серед трьох груп наявності у членів сім'ї проблем із алкоголем та досвіду фізичного та/або психологічного насилля від п'яного родича. Водночас, молодь, яка має середній рівень схильності до алкогольної залежності має вищі показники середніх значень наявності у членів сім'ї проблем із алкоголем та досвіду фізичного та/або психологічного насилля від п'яного родича, порівняно із молоддю, що має низький та високий рівні схильності до алкогольної залежності.

Таким чином, з отриманих емпіричним шляхом даних можна зробити висновок, що характерним для молоді, яка має високий рівень схильності до алкогольної залежності є імпульсивність, часте вживання алкоголю та те, що сварки є чинником, який провокує таку поведінку, порівняно із молоддю, яка має низький рівень схильності до алкогольної залежності.

Перспективний напрямком подальших досліджень може бути емпіричне вивчення більш широкого спектру чинників адиктивної поведінки в різні вікові періоди особистості.

Список літератури:

1. Коляденко Н. В., Черкасова О. О. Психологічні особливості формування алкогольного синдрому у студентів. *Науковий журнал «Психологія»*. 2018. Режим доступу: <http://medpsychology.pp.ua/formuvannya-alkoholnoho-syndromu-u-studentiv>
2. Мельничук М. М., Рева М. М. Психологічні особливості формування адиктивної поведінки підліткової та юнацької молоді. *«Молодий вчений»*. 2023. №5 (117). С. 70-72. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-13>
3. Rohal N. I., Synelnykov R. Yu., Plys M. O. The psychological characteristics of young people consuming alcohol. *Український психологічний журнал*. 2023. №2 (20). С. 134-151.

ПРОФДІАГНОСТИКА HR-МЕНЕДЖЕРОМ ПРОФВІДПОВІДНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ТОРГОВИХ МЕРЕЖ

Чорна Ірина Михайлівна

кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри психології,
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя
ORCID: 0000-0001-6947-1140

Приступа Анастасія Михайлівна

магістрантка 6 курсу спеціальності 053 Психологія,
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5102/>

Якісний науково-обґрунтований професійний відбір оптантів є важливим фактором у процесі укомплектування штату фаховими працівниками. Процедуру профвідбору та профвідбору на сучасних підприємствах, в приватних компаніях здійснюють психологи-профорієнтологи, HR-менеджери.

Термін HR-менеджер розшифровується як Human Resources і означає професію менеджера по роботі з персоналом. Такий менеджер є ланкою між лінійним персоналом та керівництвом й відстоює інтереси обох сторін. Ця професія охоплює в собі широкий спектр роботи з працівниками: підбір персоналу; адаптацію; мотивацію; оцінку компетенцій; розвиток персоналу; звільнення; побудову кадрового резерву; оформлення документації; розвиток корпоративної культури; забезпечення працівників всім необхідним для роботи. Компетенції Hr-менеджера: знання: психології, профорієнтації, профдіагностики, основ соціології, трудового законодавства, методик HR-аналітики; технологій управління виконанням: планування, делегування та організація. Дуже важлива компетенція для HR-фахівця – орієнтація на внутрішнього клієнта (керівника, лінійного менеджера, рядового співробітника) і прагнення якомога якісніше реагувати на його потреби [1].

Пошук перспективних кандидатів та їх залучення до роботи є лише першим етапом формування ефективної команди. Адаптація нових працівників та створення умов для самореалізації – важливе завдання HR-служби компанії. Необхідно краще пізнати людину, виявити її сильні сторони, максимально залучити до всіх процесів, забезпечити постійну підтримку та обмін досвідом. Кожний новий робітник повинен мати шанс проявити себе, кожному потрібно створити умови для розкриття свого внутрішнього потенціалу. Робота повинна приносити задоволення, відчуття прогресу. Необхідно стимулювати бажання

розвиватися, заохочувати до творчості та захопленості працею. Здібним і цілеспрямованим працівникам варто надавати можливість кар'єрного зростання. В кожному з нас криється величезна сила, кожний може позитивно впливати на навколишній світ [2].

Автор теорії професійного розвитку Д. Сьюпер розглядає вибір професії як подію, а сам процес професійного самовизначення (побудови кар'єри) – як постійно змінюючи один одного вибори. Вибір професії він розуміє як процес, що є однією фазою професійного розвитку. В основі цього лежить “Я-концепція” особи як відносно цілісне утворення, яке постійно змінюється у світі дорослішання людини. На його думку, залежно від часу і досвіду змінюються як об'єктивні, так і суб'єктивні умови професійного розвитку [3].

Одним із дієвих засобів залучення людини до активних цілеспрямованих дій у сфері виробництва та економіки вважається підприємництво. Сьогодні підприємництво у світі знаходиться під пильною увагою вчених, практиків. У багатьох економічно розвинутих країнах підприємництво введене як спеціалізація в системі вищої освіти. Трактуювання підприємництва, з яким погоджується більшість дослідників, це розгляд даного феномена як процесу творчої діяльності, здатного змінити обличчя суспільства, сприяти його науково-технічному і економічному розвитку. Підприємництво передбачає вихід за межі буденних, персоналізованих проявів ділової активності людей, націлює їх на ініціативні перетворюючі дії у сфері предметної діяльності [4].

Важливим фактором успішної підприємницької діяльності є підбір персоналу, який забезпечить ефективність реалізації бізнес проекту.

Одним із завдань нашого дослідження стала розробка профдіагностичного комплексу для дослідження рівня профвідповідності оптантів на посаду касира торгового залу.

На посаду касира торгового залу приймають, зазвичай, без відповідної освіти та підготовки, досвіду роботи. Це створює відповідні труднощі у подальшому і для працівника і для роботодавця. Для того, щоб опанувати навчальні матеріали для роботи, потрібно їх вивчити, запам'ятати і використовувати в роботі, зробивши це в оптимально короткі терміни. Оскільки касир працює з людьми, то в нього на високому рівні мають бути розвинені комунікабельність та привітність, адже це сприяє створенню позитивного іміджу магазину, бажанню і надалі робити покупки саме в цьому магазині. А отже сприятиме росту доходів підприємця. Стиль спілкування касира, швидкість обслуговування, інше, запам'ятовуються покупцем і в подальшому асоціюються з конкретною торговою точкою, в яку хочеться повернутись ще раз, або ж ні. Обізнаний, ввічливий, натхненний касир завжди привабливий для відвідувача і налаштовує на придбання товару, а також, як наслідок, ймовірно на хорошу рекомендацію, – безкоштовну

рекламу. Для того, щоб опанувати цю професію, потрібно володіти відповідними професійно важливими якостями. Ми здійснили дослідження методом експертної оцінки за участі керівників однієї мережі маркетів на предмет визначення професійно важливих якостей касирів торгового залу. Домінуючими у рейтингу визначених якостей стали: комунікативність, уважність, стресостійкість, не конфліктність, схильність до роботи з людьми.

Основу, сформованого нами, профдіагностичного комплексу склали профдіагностичні методики, для діагностики рівня сформованості відповідних професійно важливих якостей оптантів на посаду касира торгового залу:

1. Рівень комунікативності ми визначали за допомогою методики «Виявлення та оцінка комунікативних та організаторських схильностей (КОС-1)» [6].

2. Рівень концентрації уваги ми визначали за допомогою методики «Увага»[7].

3. Рівень стресостійкості ми визначали за допомогою методики «Професійний стрес» [8].

4. Рівень конфліктності ми визначали за допомогою методики «Оцінка конфліктності особистості» [9].

5. Схильність до типу професій Людина-Людина ми визначали за допомогою методики «Диференційно-діагностичний опитувальник ДДО» [10].

Розроблено систему уніфікації результатів за усіма методиками для встановлення рівня сформованості професійно важливих якостей та впорядкування рейтингу профвідповідності оптантів на посаду касира торгівельного залу.

Висновок. Отже, щоб стати хорошим працівником у мережах торгівлі та здобути кар'єрний ріст, потрібно бути комунікабельним та привітним, детально володіти інформацією про продукт чи послугу, а також вміти чути побажання клієнта; бути уважним. Також такі риси допоможуть згладити певні конфліктні ситуації, якщо такі виникнуть, та будуть свідчити про те, що для мережі клієнт є на першому місці. Бути зорієнтованим на роботу, об'єктом якої є людина. Якщо працівники маркету будуть мати ці риси, то серед потенційних покупців ця мережа буде мати завжди високу репутацію та викликати довіру.

Впорядкований нами профдіагностичний комплекс можна застосовувати в роботі психолога-профорієнтолога, чи HR-служби компанії.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці повноформатного профдіагностичного комплексу для діагностики оптантів на профвідповідність штатним посадам в системі торгових мереж.

Список використаних джерел:

1. Сайко Д. Професія HR: хто такий HR та як ним стати? URL : <https://joffer.com.ua/tpost/611d7hra7h-profesya-hr-hto-takii-hr-ta-yak-nim-stat>
2. Костюченко О., Полякова К. Роль HR-менеджера в побудові ефективної роботи. Юридична газета online. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/legal-business-in-ukraine/rol-hrmenedzhera-v-pobudovi-efektivnoyi-roboti.html>
3. Основи психології: підручник за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. вид. 6-те, стереотипне. Київ: Либідь, 2006. 632 с.
4. Чорна І. М., Чорний М. М. Психодіагностика рівня розвитку підприємницьких здібностей у студентської молоді. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наукових праць.* Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. №3 (48). С. 187-194.
5. Щербакова І.М., Харченко Т.Г. Психологія: теорія і практика: навч. посібник [для студентів вищ. навч. закл.]. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А.С. Макаренка, 2023. с. 245.
6. Моначин І. Л. Зошит-практикум з курсу «Практикум з загальної психології» для студентів спеціальності «Психологія». Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. 70 с.
7. Коцан І.Я., Ложкін Г.В., Мушкевич М.І. Психологія здоров'я людини. Луцьк: РВВ Вежа|| Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. с. 282.
8. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навчальний посібник. Київ: Професіонал, 2007. с. 311-314.
9. Щербакова І. М. Стадник Г. А. Психодіагностика професійного визначення особистості: навч.-метод. посіб. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. 72 с.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРИМИРЕННЯ СТОРІН В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Зубицька Ірина Володимирівна

студентка 2 курсу СО «Магістр»,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5158/>

На сьогоднішній день стан правового регулювання інституту примирення сторін в адміністративному судочинстві в Україні характеризується численними проблемами, зокрема неврегульованістю стадій примирення сторін, фрагментарністю регулювання, відсутністю можливості залучення до процедури примирення судового примирителя і т. д. Наслідком цього є те, що сторони публічно-правового спору на практиці досить рідко використовують цей спосіб врегулювання спору, а тому даний інститут неспроможний повноцінно розкрити свій потенціал, виявити своє соціально-правове значення, зокрема, у вигляді зниження рівня конфліктності в публічно-правових відносинах, розвантаження адміністративних судів, що тривалий час також є актуальною проблемою.

Таким чином, в процесі реалізації запланованої на 2021-2025 роки судово-правової реформи виникає необхідність внести зміни до чинного законодавства, що вдосконалюватимуть стан правового регулювання примирення сторін в адміністративному судочинстві [1]. Відповідні зміни законодавства сприятимуть вирішенню проблем примирення сторін публічно-правового спору, коли вони ґрунтуватимуться на сучасній науковій думці про примирення сторін.

Питанням сутності та проблематиці примирення сторін в адміністративному судочинстві були присвячені роботи таких науковців як О. М. Здрок, В. В. Сливка, Л. Р. Юхтенко, О. М. Михайлова, С. С. Білуги Т. О. Анцупової, О. Д. Сидельнікова, М. І. Смоковича, О. В. Шеменевої та інших.

Перш за все, слід зазначити, що українському законодавстві відсутнє визначення поняття «примирення». Між тим, аналізуючи наукову літературу, можемо помітити, що деякі учені тлумачать його наступним чином. Сливка В. В. примирення сторін в адміністративному судочинстві визначає як заснований на принципах права та нормах чинного законодавства, добровільний та швидкий спосіб дружнього (мирного) погодження сторонами публічно-правового спору взаємовигідних умов примирення (у результаті взаємних поступок) у судовому порядку (без шкоди ідеї людиноцентризму та законності), що затверджуються адміністративним судом [2, с. 193]. Оніщик Ю. В. зміст інституту примирення сторін розкриває через три правові категорії, а саме: 1) процедура примирення як певна нормативно визначена діяльність сторін адміністративного спору спрямована на його мирне врегулювання з формальним закріпленням досягнутих домовленостей та наданням їм юридично-обов'язкового значення; 2) мирова

угода як процесуальний договір, в якому закріплюються умови врегулювання адміністративного спору; 3) примирення сторін як певний юридичний факт, що охоплює попередні дві категорії та створює фактичний склад, за якого адміністративний спір об'єктивно перестає існувати, а провадження в адміністративній справі відповідно також припиняється [3, с. 9]

Примирення сторін у адміністративному судочинстві характеризується такими основними особливостями: 1) може бути повним або частковим; 2) відбувається на основі взаємних поступок сторін; 3) пов'язане виключно з правами та обов'язків сторін із можливістю виходу за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб; 4) не може суперечити закону або передбачати вихід за межі компетенції суб'єкта владних повноважень; 5) є підставою для постановлення ухвали про затвердження умов примирення, яка може бути подана для її примусового виконання (ст. 190 Кодексу адміністративного судочинства України – далі КАС України) [4].

Умови примирення сторони викладають у заяві про примирення сторін, яка може бути викладена у формі єдиного документа, підписаного сторонами, або у формі окремих документів: заяви однієї сторони про умови примирення та письмової згоди іншої сторони з умовами примирення. Отримання заяву про примирення сторін, суд за клопотанням сторін зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення (ст. 190, п. 4 ч. 1 ст. 236 КАС України). Роз'яснивши сторонам наслідки примирення, та перевіrivши, чи не обмежені представники сторін у праві вчинити відповідні дії й чи є підстави для відмови у затвердженні умов примирення і продовження судового розгляду, суд ухвалою затверджує умови примирення сторін та одночасно закриває провадження у справі (ст. 190, п. 3 ч. 1 ст. 238 КАС України) [4].

Водночас, значна увага вчених приділяється гарантіям проти зловживань під час визначення умов примирення. Не викликає жодних сумнівів правильність позиції Марченко О. щодо того, що має місце нагальна необхідність вироблення чітких критеріїв, на які має спиратися орган публічної адміністрації при прийнятті рішення щодо врегулювання спору. Так як розширення дискреційних повноважень підвищує ризики неправомірної поведінки суб'єктів владних повноважень, створює загрози вчинення корупційних правопорушень [5].

Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, для розширення практики примирення сторін у адміністративному судочинстві слід вжити заходи для усунення деяких стримуючих факторів, серед яких, зокрема, відсутність: 1) спеціального законодавчого акту про примирення сторін спору; окремої глави КАС України, присвяченій врегулюванню питань здійснення примирення сторін в адміністративному судочинстві); 2) відсутність норм, що передбачали би можливість суду та/або сторін публічно-правового спору залучити до процедури примирення судового примирителя; 3) неспроможність суб'єктів владних повноважень досягти примирення через недостатність повноважень для прийняття владного управлінського рішення, визначеного умовами примирення тощо. Для оптимізації інституційного та правового забезпечення примирення у адміністративному судочинстві пропонується: 1) розробити та прийняти

проект Закону України «Про примирення сторін спору»; 2) розробити та прийняти проект Закону України «Про внесення змін до законодавства України щодо вдосконалення примирення сторін адміністративного судочинства», яким будуть внесені зміни до Кодексу адміністративного судочинства; 3) доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення ст. 172-8-1-1 «Незаконне використання інформації, що стала відома примирителю у зв'язку із виконанням службових обов'язків».

Список літератури:

1. Пропозиції міжрегіональної робочої групи Регіональних рад з питань реформи правосуддя до Стратегії сталого розвитку судової системи на 2021-2025 роки. URL: <https://pravojustice.eu/storage/app/media/rrrp-do-strategii19012021v5.pdf> (дата звернення: 12.12.2023)
2. Сливка В. В. Примирення сторін в адміністративному судочинстві в умовах євроінтеграції України: дис. ... канд. юрид наук. Ужгород, 2021. 225 с.
3. Оніщик Ю. В. Процедури вирішення митних спорів в адміністративному судочинстві України. *Economics. Finances. Law.* 2021. № 9. С.8-11.URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20566/3/efp_09_2021_P008-011.pdf (дата звернення: 12.12.2023)
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року, № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
5. Марченко О. Правова основа та особливості діяльності суб'єктів влади, що беруть участь в адміністративному судочинстві. *Law. State. Technology.* 2022. Вип. 3. С. 30-35. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/download/2093/2594/2683> (дата звернення: 12.12.2023)

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ТА У ПОВОЄННИЙ ЧАС В УКРАЇНІ

Петришина Марина Олександрівна

*кандидат юридичних наук, Науково-дослідний інститут
правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України
ORCID: 0000-0002-5702-0112*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5132/>

Муніципально-правова політика являє собою систему науково обґрунтованих цілей, принципів, стратегій, що спрямовані на розробку ефективного механізму муніципально-правового регулювання, а також його раціоналізацію та оптимізацію. Йдеться про те, що кожен напрям правового регулювання, кожен конкретний захід, кожне окреме рішення повинні бути

науково обґрунтованими, відповідати засадам конституційного ладу, а також міжнародним зобов'язанням держави.

Специфічною рисою муніципально-правової політики є її максимальна наближеність до місця проживання громадян, а значить до їх повсякденних потреб та інтересів. У той же час, муніципально-правова політика має комплексний характер зважаючи на те, що урегулюванню підлягають різні «питання місцевого значення», а органи місцевого самоврядування здійснюють широкі повноваження в різних сферах суспільних відносин [1].

Не менш важливим аспектом муніципально-правової політики є спільна мета, яка є визначальною для усіх її учасників, а сама муніципально-правова політика є інструментом для досягнення конкретних цілей і завдань у муніципальному будівництві. Процес формування муніципально-правової політики не може відбуватися стихійно, а вимагає відповідної стратегії і тактики, логічної послідовності і системності дій щодо її реалізації.

Зважаючи на свою діалектичну природу, муніципально-правова політика функціонує як ключовий механізм забезпечення взаємодії між різними рівнями влади та суб'єктами громадянського суспільства. Зважаючи на її спрямованість, муніципально-правова політика створює так званий фреймворк, де всі суб'єкти можуть визначати пріоритети, вирішувати питання і співпрацювати для досягнення спільних цілей. Такий підхід повинен сприяти ефективному використанню ресурсів, уникненню конфліктів, а також сталому розвитку громад і територій, упровадженню інноваційних складових у процес здійснення муніципально-правових повноважень різними суб'єктами.

У державах зі сталими демократичними традиціями інноваційна складова муніципально-правової політики визначається оновленням підходів до створення і впровадження означених правових механізмів на місцевому рівні. Інноваційна складова муніципально-правової політики в Україні була закладена на рівні конституційно-правового регулювання. Крім того, йдеться про політико-правові інструменти (концепції, стратегії, плани, програми тощо) [2; 3; 4; 5; 6].

Загалом, сучасна інноваційно-орієнтована муніципально-правова політика в Україні, враховуючи особливості правового режиму воєнного стану, а також об'єктивно обумовлені специфічні виклики та потреби суспільства і держави в цей період, включає такі аспекти:

1) необхідність адаптації політико-правового середовища до умов воєнного стану. Йдеться про розробку гнучких та ефективних механізмів реагування в умовах воєнного стану як органами державної влади, так і органами місцевого самоврядування, а також військовими державними адміністраціями. Адже в цілях безпеки та здійснення ефективного управління і контролю можуть оперативно вводитися у дію необхідні рішення, якими передбачаються відповідні механізми, конкретні заходи тощо [7];

2) необхідність забезпечення правових можливостей реалізації прав та безпеки громадян. Йдеться про розробку нових, а також перегляд чинних нормативно-правових актів, які гарантують захист прав та безпеку громадян в умовах воєнного стану, а також впровадження та адаптація таких положень

на місцевому рівні. Інноваційно-орієнтований підхід може передбачати зміну пріоритетів на користь забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, а також інших осіб, що постраждали від воєнних дій [8];

3) необхідність розробки та заохочення гуманітарних та соціальних ініціатив. Йдеться про сприяння впровадженню інноваційно-орієнтованих програм та проєктів, спрямованих на відновлення та підтримку територій і громадян, що постраждали від воєнних дій;

4) необхідність впровадження та повсюдного використання цифрових технологій для управління та контролю над кризовими ситуаціями. Йдеться про використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою координації під час таких кризових ситуацій, що може включати створення електронних систем сповіщення, обміну інформацією, контролю тощо;

5) необхідність створення правових механізмів зміцнення взаємодії між владою та громадянським суспільством. Йдеться про сприяння відкритому діалогу та співпраці між органами влади, громадянами та неприбутковими організаціями з метою спільного вирішення проблем в умовах воєнного стану.

Таким чином, незважаючи на те, що повною мірою не може бути дотримано всіх умов для упровадження інноваційної складової муніципально-правової політики за цих умов, місцеве самоврядування сьогодні набуває статусу одного з ключових агентів формування та реалізації інноваційно-орієнтованої муніципально-правової політики під час дії воєнного стану, а також у період повоєнного відновлення, а його роль полягає, зокрема, у стратегічному плануванні, координації гуманітарної допомоги, гарантуванні прав громадян та безпеки, активній участі у відновленні житлового фонду, критично важливих об'єктів інфраструктури та соціальної інфраструктури.

Література:

1. Petryshyna, M. O. (2021). Municipal policy as a priority area of legal policy in the context of reforming the territorial organization of power and European Integration of Ukraine / Svitlana H. Serohina, Maryna O. Petryshyna // *Journal NALSU*. 2021, # 3. p.129-143. doi: 10.37635/jnalsu.28(3).2021.129-143. Вилучено з: <http://visnyk.kh.ua/uk/article/munitsipalno-pravova-politika-yak-prioritetny-napryamok-pravovovoyi-politiki-v-umovakh-reformuvannya-teritorialnoyi-organizatsiyi-vladi-ta-yevropeyskoyi-integratsiyi-ukrayini> [англійською].
2. Про засади державної регіональної політики: Закону України № 156-VIII від 05.02.2015 р. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19> [українською].
3. Про Національну програму інформатизації: Закону України № 2807-IX від 01.12.2022 р. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>
4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 333-р від 01.04.2014 р. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

5. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 649-р. від 20.09.2017 р. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> [українською].
6. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 167-р. від 03.03.2021 р. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> [українською].
7. Петришина М. О. Особливості взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади в умовах воєнного стану й відбудови України / Серьогіна С. Г., Петришина М. О. *Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану: монографія*. Нац. акад. прав. наук України. Харків, Право. 2023. 902 с. (підр. 1.8. С. 129-145). [українською].
8. Petryshyn O. O. (2023). Population Loss Through Migration and Internal Displacement as a Risk Factor for Stronghold Territorial Communities in Post-Invasion Ukraine. *Studia Regionalne i Lokalne*. Nr. 1(91)2023. p. 92-104. Scopus. doi: 10.7366/1509499519106. [in english].

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧІВ

Пиркова Іванна Володимирівна

*студентка IV курсу юридичного факультету,
Запорізький національний університет*

Науковий керівник: Титаренко Марина Володимирівна

*доктор філософії зі спеціальності право (PhD), доцент
кафедри конституційного та адміністративного права,
Запорізький національний університет*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5165/>

Корупція – одна із тих проблем, яка є досить таки поширеною в усьому світі. Вона охоплює практично всі сфери суспільного життя. Україна почала боротися з цим негативним явищем ще відтоді, як здобула незалежність, однак і сьогодні є велика потреба у тому, аби розвинути та вдосконалити вже існуючі механізми протидії та запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією.

Поступово, з року в рік ми крокуємо до того, щоб подолати корупцію в нашій державі. Якщо систематизувати все, що вже було зроблено для розв'язання цієї проблеми, то можна виокремити два основні блоки (однак наведений перелік не є вичерпним):

1) Україною було ратифіковано такі міжнародні нормативно-правові акти, як: Конвенція ООН проти корупції, Цивільна конвенція про боротьбу

з корупцією Ради Європи, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи; також розвивалося і національне законодавство;

2) було створено декілька відповідних органів, діяльність яких спрямована на протидію та запобігання корупції, а саме: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) тощо.

На жаль, цього недостатньо, аби цілком побороти корупцію, тому у багатьох країнах, в тому числі й в Україні, стала поширюватися практика взаємодії викривачів з антикорупційними органами, оскільки їх спільна діяльність є більш ефективною.

Інститут викривачів набуває дедалі більшого поширення у сучасному світі, однак разом із цим виникає не менше проблем, що пов'язані зі здійсненням регулювання їх правового статусу та захисту, оскільки викривачі є досить таки вразливою категорією у зв'язку із повідомленням ними відповідним органам про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Поняття викривача міститься у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», де зазначено, що «викривач - фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання» [1].

Також на сайті НАЗК на основі легального визначення дефініції «викривач» перелічено сукупність умов, за наявності яких особа матиме відповідний правовий статус:

«1) повідомити про корупцію має фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка переконана, що її інформація є достовірною;

2) наведена у повідомленні інформація повинна містити факти, що доводять можливе вчинення іншою особою корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, які можна перевірити;

3) ця інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходження нею служби чи навчання.

У разі відсутності хоча б однієї з вищевказаних умов особа вважається заявником» [2].

Про різницю між викривачем та заявником в інтерв'ю також говорив адміністративний директор Міждисциплінарного науково-освітнього центру протидії корупції АСРЕС Андрій Білецький. Для підтвердження своїх слів він навів приклад [3].

Варто зазначити, що вагомим кроком до подолання корупції стало створення Єдиного порталу повідомлень викривачів. 3 січня 2023 року НАЗК видало Наказ № 1/23 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного порталу

повідомлень викривачів», що є основним документом, який врегульовує питання, пов'язані з експлуатацією цього порталу [4]. Також згодом, 31 серпня 2023 року було видано Наказ № 190/23 «Про початок роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів», що був запущений 6 вересня 2023 року [5]. На сайті цього порталу міститься основна інформація, яку мають знати викривачі, зображена у вигляді спеціальних пам'яток формату PDF, які можна завантажити на власній пристрій та ознайомитися з ними в будь-який час. Окрім цього на сайті можна побачити: аналітичні дані, які стосуються кількості повідомлень про корупційні та пов'язані із корупцією правопорушення; спеціальний блок для перевірки результату розгляду повідомлення за допомогою ідентифікатора, тобто 14-ти значного номера; етапи (стадії) руху повідомлення; короткі та лаконічні відповіді на часті запитання, які можуть виникнути тощо [6].

Якщо проаналізувати всі наявні права викривача, які містяться в ст. 533 Закону України «Про запобігання корупції», то можна зробити висновок, що вони врегульовані на різному рівні. Частина з них деталізується в окремих статтях, що значно полегшує їх розуміння, так як інформації про них більше. Але навіть з приводу цих норм іноді будуть виникати питання, коли відбуватиметься їх реалізація на практиці [1].

Особливо цікавим є питання, що стосується виплати винагороди викривачу, що врегульоване п. 10 ч. 2 ст. 533 та ст. 537 Закону України «Про запобігання корупції» [1]. Окрім цього, це право закріплене і в ст. 1301 Кримінального процесуального кодексу України [7]. Тому, аби викривач зміг отримати винагороду, необхідна наявність декількох елементів. Умовно такими елементами можна виділити:

1) участь викривача саме в кримінальному провадженні, оскільки винагорода за повідомлення ним про вчинення пов'язаного з корупцією правопорушення не передбачена;

2) викривач може отримати винагороду тільки у разі, коли грошовий розмір предмета злочину або завдані державі збитки від нього будуть перевищувати розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб у 5 тисяч і більше разів, у вигляді 10 відсотків від цієї суми, але не більше 3 тисяч мінімальних заробітних плат, тому для цього треба враховувати положення ст. 7 та ст. 8 Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» [8];

3) винагорода може бути виплачена лише після ухвалення обвинувального вироку суду стосовно корупціонера;

4) під час визначення судом конкретного розміру винагороди враховуються два критерії, яким має відповідати інформація, повідомлена викривачем, а саме персональність та важливість інформації;

5) викривач не повинен належати до переліку осіб, визначених ч. 3 ст. 1301 КПК України [1; 7].

Також варто згадати позитивну судову практику, що стосується виплати винагороди викривачеві. На сайті «Судова влада України» зазначено, що «у понеділок, 2 жовтня, колегія суддів Вищого антикорупційного суду затвердила угоду про визнання винуватості, укладену між прокурором САП та колишнім першим заступником начальника київської податкової служби. ВАКС визнав

його винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 27 ч. 4 ст. 369, ч. 4 ст. 190 КК. ... Також вперше судом ухвалено рішення про виплату винагороди викривачу, яка становитиме 13 млн 299 тис 950 грн. ...» [9].

В свою чергу деякі норми носять декларативний характер, тому що відсутній чітко прописаний дієвий механізм реалізації даного права або ж він є досить слабким і недеталізованим. Найменш врегульованим, але досить важливим є право на отримання психологічної допомоги. Наразі це право є абстрактним, оскільки воно не згадується в жодному нормативно-правовому акті, окрім п. 11 ч. 2 ст. 533 Закону України «Про запобігання корупції» [1].

Варто виокремити, що надавати якісну психологічну допомогу можуть лише кваліфіковані спеціалісти, що отримали відповідну освіту і мають стаж роботи у цій сфері, також бажаною є наявність тематичних, тобто антикорупційних знань. Тому необхідно встановити перелік вимог до таких спеціалістів, порядок проходження навчання, стажування, підвищення кваліфікації, адже психологічна допомога викривачам буде носити більш спеціальний характер, а також їх права та обов'язки, можливі заборони, відповідальність тощо. Також варто деталізувати дане питання, якщо розглядати його з точки зору саме викривача.

Таким чином, проаналізувавши вищезазначені відомості, можна сказати, що корупція є тим негативним явищем всесвітнього рівня, яке проникло в майже всі сфери діяльності людства, тим самим сповільнюючи розвиток держав, порушуючи права та свободи людини і громадянина, внаслідок недобросовісних діянь, вчинених тими чи іншими службовими особами. Протягом багатьох років суспільство намагається побороти корупцію, створюючи спеціалізовані органи, які діють на підставі відповідного антикорупційного законодавства. Аби зробити їх діяльність більш ефективною, було впроваджено інститут викривачів, який є ключем до часткового вирішення даної проблеми. Українське законодавство містить багато норм, що гарантують викривачам захист та можливість реалізувати власні права. Однак в деяких аспектах механізм такої реалізації є недостатньо дієвим, тому виникає потреба в удосконаленні нормативної бази. Також варто, незважаючи на невдалі минулі спроби, все-таки прийняти спеціальний закон про викривачів, враховуючи позитивний досвід іноземних держав в даній сфері та особливості практичного застосування антикорупційного законодавства в Україні.

Список літератури:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 22.11.2023).
2. Викривачі корупції. Офіційний сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/metodychni-rekomendatsiyi/> (дата звернення: 22.11.2023).

3. Хто такі «викривачі»? Як в Україні захищають вартових громадянського суспільства. Рубрика. URL: <https://rubryka.com/article/acrec-transparencyninternational/> (дата звернення: 26.11.2023).
4. Про затвердження Порядку ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 03.01.2023 р. № 1/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0022-23#Text> (дата звернення: 26.11.2023).
5. Про початок роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 31.08.2023 р. № 190/23. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/nakaz-vid-31-08-2023-190-23-pro-pochatok-roboty-yedynogo-portalu-povidomlen-vykryvachiv/> (дата звернення: 01.12.2023).
6. Єдиний портал повідомлень викривачів. Офіційний сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://whistleblowers.nazk.gov.ua/#/> (дата звернення: 01.12.2023).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 06.12.2023).
8. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 р. № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 06.12.2023).
9. ВАКС ухвалив вирок щодо експершого заступника начальника київської податкової служби. Судова влада України. URL: <https://hcac.court.gov.ua/hcac/pres-centr/news/1485178> (дата звернення: 08.12.2023).

ВІЙСЬКОВА РЕФОРМА МЕЙДЗІЙСЬКОЇ ЯПОНІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОЛЮ САМУРАЙСТВА

Галич Юлія Володимирівна

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету історії і права, Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

Ямпольська Лариса Миколаївна

*кандидат історичних наук, доцент, Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
ORCID: 0000-0001-7884-8050*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5183/>

Історична ретроспектива розвитку Японії демонструє стійку тенденцію до унікального унормування управління державою. Сьогунат, ставши унікальною формою військового правління наприкінці XII ст., на середину XIX ст. дійшов до стану глухого кута як цілісна політично-адміністративна система. В період Бакумацу (1853-1868 рр.), що ознаменував останні роки сьогунату Токугава в Японії, відбулися значні перетворення. Цей період, відомий як «кінець правління бакуфу», засвідчив відкриття Японії світові і поклав початок процесам демонтажу традиційного суспільства, що зачепив політичну та економічну систему сьогунату [1, р. 250].

В результаті Японія пройшла швидкий перехідний період, який характеризувався радикальними змінами, що визначили траєкторію її розвитку у XX ст. Ці зміни сприяли активізації капіталізму, прискорили модернізацію країни, кардинально змінили структуру суспільства і, зрештою, визначили вектори подальшого курсу та заклали основи для процвітання Японії [2].

При цьому з початком епохи «Мейдзі ісін» (1868-1912 рр.) відбулося своєрідне «перезавантаження» державної ідеології (тенноїзм, «кокутай») та культурно-освітньої системи Японської імперії. Фактично в цей час було проголошено «вестернізацію» та курс на формування «освіченого націоналізму» у державі [3, с. 108]. Мейдзійська епоха справила значний вплив на становлення Японії як провідної світової держави та вплинула на її подальший розвиток. Дослідження особливостей процесів модернізації, які відбувалися в Японській імперії впродовж другої половини XIX ст., показують, як японське суспільство засвоювало досвід західних країн і одночасно зберігало традиційні цінності, успішно відповідаючи на виклики Заходу [4]. Цей процес допоміг Японії досягти провідних позицій у XX ст.

Завдання нашої статті – проаналізувати військову реформу доби «Мейдзі ісін» та визначити її вплив на долю самурайського стану.

Феномен самурайства справедливо вважається однією з головних особливостей японської нації та культури. Поява самураїв як окремого стану датується безпосередньо кінцем XII ст., включно з формуванням сьогунату на чолі з лідерами клану Мінамото (1192-1333 рр.). Пізніше самурайство трансформувалося у складну військову касту. В період Едо з'явилась низка документів, які законодавчо закріплювали перевагу самураїв над іншими верствами японського суспільства, тим самим впливаючи на остаточний вибір «шляху воїна» [5, с. 1019].

Криза японської державності в період Бакумацу окреслила зниження економічного впливу і соціального статусу самураїв. У результаті зросла кількість ронінів – самураїв, змушених залишити службу у свого сюзерена. Роніни шукали засобів до існування в містах: одні займалися ремеслами, торгівлею, інші ставали письменниками, художниками, лікарями [6, р. 380]. Нерідко роніни опинялися на найнижчих щаблях суспільства. У відповідь на економічні труднощі, з якими зустрівся правлячий стан, бакуфу і даймьо посилювати експлуатацію селянства для отримання прибутків і покращення свого фінансового становища.

Модернізація Японії за доби Мейдзі (1868-1912 рр.) охопила всі напрями суспільного життя. З-поміж трансформацій і нових проєкцій розвитку чільне місце посіли такі реформи, як аграрна, адміністративна (були ліквідовані феодальні князівства і створені префектури) та військова. Після Реставрації Мейдзі у 1868 р. і ліквідації самурайства як соціального стану політичне керівництво імперії продовжувало активно послуговуватись духовною культурою Бусідо в рамках ідеологічного впливу на населення та в педагогічних цілях [7, с. 149].

Військова реформа, що почалася в 1872 р., суттєво вплинула на модернізацію Імперської армії Японії. Самурайські ополчення зазнали кардинальних змін, перетворившись на регулярну армію, підпорядковану імператорському уряду [8, р. 454]. Набір до армії здійснювався на основі загальної військової повинності. Колишні самураї відігравали в армії помітну роль і могли претендувати виключно на офіцерські посади. Військова підготовка солдатів та офіцерів здійснювалася на основі самурайського кодексу честі Бусідо. В результаті Імперська армія Японії стала вирізнятися агресивним характером і підтримувати експансіоністські цілі політичної еліти та військового командування [9, с. 247].

1890-ті рр. стали для Японії періодом бурхливого промислового зростання: протягом перших десяти років після Реставрації Мейдзі було створено близько 500 промислових підприємств. Однак навіть активне формування промислової бази, що мало протекціоністський характер і призвело до яскраво вираженого економічного ривка, не змінило ситуації: країна за загальним рівнем свого розвитку значно поступалася великим імперіалістичним державам світу.

Інший підхід до формування армійського корпусу дозволив самураям, які зубожіли за період Бакумацу, повернутися до військової справи [10, с. 75], тим самим посиливши мілітарні формування та зробивши можливим подальше зростання військово-промислових підприємств. Для багатьох ронінів це означало опосередковане повернення до військового ремесла, наприклад, через розширення виготовлення озброєння, реставрацію й масштабування військово-морського флоту.

Однак суттєвою була й зворотна сторона цих перетворень. Окремі елементи реформи у військовій сфері мали переважно формальний характер. Крім того, сама по собі концепція зміни підходу до мобілізації в армію зустрічала шалений спротив з боку самурайських нащадків, які фактично втрачали свою монополію у військовій сфері. Японська імперія відчувала потребу в сильній регулярній армії, тому колишня військова знать була поставлена перед поступками й компромісом стосовно майбутнього Японії. Загальна військова повинність була запроваджена, проте право представників інших соціальних верств обіймати офіцерські посади здебільшого так і залишилося правом [8, р. 430].

Зазначимо, що впровадження військової реформи в Мейдзійській Японії значною мірою відобразилося на процесі становлення представницької демократії та участі самураїв у її функціонуванні [11, с. 137]. Фактично обставини обумовили такий сценарій, за якого посилення впливу перших партій і становлення плюралістичної політичної системи було доказом зміни покоління політичних діячів, оскільки на зміну самураям із південно-західних князівств прийшли випускники університетів, які вирізнялися не лише освітою та життєвим досвідом, а й походженням [12, с. 148].

Таким чином, військова реформа періоду «Мейдзі ісін», хоча й не повернула самурайство як колишній стан у тогочасне стратифіковане суспільство, однак дозволила послідовникам кодексу самурайської честі зайняти провідні місця в новій адміністративно-політичній системі. Самурайська ідеологія міцно вкорінилася у військових і політичних структурах, що вплинуло на подальше формування Японської імператорської армії, її підготовку, стратегію зовнішньополітичних відносин на межі ХІХ – ХХ ст., участь у регіональних військових конфліктах, Першій і Другій світових війнах, формування державної ідеології останньої третини ХІХ – першої половини ХХ ст.

Список літератури:

1. Gordon Andrew. A Modern History of Japan from Tokugawa Times to the Present. New York: Oxford University Press, 2003. 400 p.
2. The Meiji Restoration and Modernization. URL: http://afe.easia.columbia.edu/special/japan_1750_meiji.htm
3. Медведєва Ю. Ю. Модернізаційні і контрмодернізаційні складові синтоїзму та дзен-буддизму: ретроспектива і сучасність. *Грані: науково-теоретичний альманах*. 2016. № 4 (19). С. 106-111. DOI: <https://doi.org/10.15421/1716086>

4. Kendra M. McClain. Explaining Meiji Japan's Top-Down Revolution. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1053365.pdf>
5. Плюта Н. В., Синяк С. Л., Десятничук І. О. Ідеологія бусі в період Бакумацу та самураї. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 8 (14). С. 1017-1030.
6. McClain James L. Japan: A Modern History. New York: W.W. Norton & Company, 2002. 752 p.
7. Гайдар Ю. В., Ямпольська Л. М. Японська родина в період «Мейдзі ісін» (1868-1912 рр.) *Сходознавство. Актуальність та перспективи: Матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції* (м. Харків, 24 березня 2023 р.): у 2 ч. / ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. Ч. II. С. 148-152. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/bed4a4c1-2268-4a09-b55b-3cbdf5e2c8ac>
8. Meirion H., Susie H. Soldiers of the Sun. New York: Random House, 1991. 569 p.
9. Пронь С. В. Історія Японії (від реставрації Мейдзі до сучасності: 1868-2009 роки). Миколаїв, 2010. 547 с.
10. Черкун Н. А. Кризові явища сьогунату Токугава напередодні реставрації Мейдзі. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2013. № 6. С. 74-79.
11. Ушенко Д. О. Контент-аналіз конституції Японської імперії 1889 року. *Історіосфера: матеріали XIV наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса: Університет Ушинського, 5-6 квітня 2019. С. 133-140.
12. Бесєдіна Н.В. Повоєнні реформи та становлення представницької демократії в Японії. *Історична пам'ять*. 2012. № 28. С. 140-154.

ВАДИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ В СЕРЕДИНІ 1920-Х РР.

Песоцький Максим Миколайович

аспірант кафедри всесвітньої історії та археології,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник: Журба Михайло Анатолійович

доктор історичних наук, професор,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5079/>

Досить часто кадровий склад місцевих органів Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) України – окружних адміністративних відділів – кількісно не відповідав обсягам роботи. Окружні адміністративні відділи часто не могли сформувати штат працівників, оскільки не вдавалося швидко підібрати осіб належної кваліфікації. Так, у Зінов'ївському окружному адміністративному відділі в 1924 р. сім посад залишалися вакантними:

не вистачало інспектора у справах культів, інспектора з адміністративної роботи, реєстратора, діловода виправно-трудової інспекції, друкарки, експедитора і кур'єра. Службовці змушені були виконувати подвійне навантаження, перебуваючи одразу на двох посадах. Наприклад, в Полтавському окружному адміністративному відділі секретар Міжвідомчої комісії у справах товариств і спілок одночасно виконував функції інспектора у справах культів [1, арк. 48].

Варто відзначити, що організація інформаційно-статистичної звітності в адміністративних відділах зосереджувалася в одних руках. Саме тому стан звітності в деяких округах був доволі незадовільним (до того ж технічні працівники районних виконавчих комітетів часто відзначалися слабким рівнем підготовки) [5, с. 21]. Відсутність у штаті адміністративного відділу Криворізького окружного виконавчого комітету інформатора-статистика, а на районному рівні спеціальних діловодів у сфері адміністративної роботи, позначалася на якості інформаційно-статистичної звітності, яка надходила до окружного адміністративного відділу із значним запізненням та не висвітлювала в окружному масштабі увесь обсяг виконаної адміністративної роботи [4, с. 47-48].

Усупереч тому, що керівники окружних адміністративних відділів мали бути членами президій виконавчих комітетів, і не більше [5, с. 21], траплялися випадки, коли вони все ж поєднували виконання основних завдань з іншими видами робіт, що негативно відображалося на результатах праці місцевих органів влади. До прикладу, в Чернігівській окрузі 1925 р. колегією НКВС був зафіксований факт поєднання однією особою посад завідувача окружного адміністративного відділу та керівника окружної міліції. Подібні відхилення в структурі місцевого апарату НКВС доволі негативно позначалися на роботі. Тож, завідувачу окружного адміністративного відділу було запропоновано терміново звернутися до президії окружного виконавчого комітету з приводу потреби усунення сумісництва, а в разі отримання відмови, окружний адміністративний відділ мав поінформувати про це центральний апарат НКВС. Така ж ситуація існувала в Бердичівському окружному адміністративному відділі. Одночасне виконання місцевим службовцем повноважень завідувача адміністративним відділом та керівника окружної міліції шкідливо позначалася на адміністративній роботі, яка в Бердичівському окрузі знаходилася в зародковому стані, була оформлена неналежним чином та недостатньо розгорнута. Адміністративна робота в округах значно покращувалася в той час, коли вдавалося досягати точних розмежувань посадових функцій. Як свідчила доповідь керівника Шепетівського окружного адміністративного відділу, адміністративна робота в окрузі протягом 1925 р. значно зміцніла завдяки продуманому розподілу обов'язків між очільником окружного адміністративного відділу та його заступником – керівником міліції [3, с. 23].

На районному рівні за виконанням адміністративної роботи влада воліла бачити голів місцевих виконавчих комітетів. Проте на практиці її виконували здебільшого секретарі районних виконавчих комітетів. Спеціально ж призначити осіб для виконання ними адміністративної роботи з кола співробітників районних виконавчих комітетів в окремих регіонах України досить часто просто не було можливості. Внаслідок відсутності посад, через завантаженість секретарів технічною роботою в інших сферах функціонування районних виконавчих комітетів, а також з огляду на слабку участь голів районних виконавчих комітетів у забезпеченні виконання основних завдань адміністративного характеру, адміністративна робота на місцевому рівні не була налагоджена на належному рівні, а тому в багатьох своїх сферах мала серйозні дефекти [6, с. 22].

Перехід до трьохступеневої системи управління, що в Україні відбувся влітку 1925 р., передбачав створення при районних виконавчих комітетах адміністративних відділень – первинних ланок місцевих органів НКВС. Проте чимало з них доволі тривалий період часу перебувало на стадії організаційного оформлення. В таких випадках вся адміністративна робота в районних виконавчих комітетах продовжувалася виконуватися їх головами та секретарями, які внаслідок перевантаженості, були позбавлені можливості надавати їй багато уваги, тим більше, що вони часто не мали навіть технічних помічників [4, с. 49]. Тож, у зв'язку з браком кадрів реорганізація низового апарату НКВС відбувалася повільними темпами. Якщо у Зінов'ївському та Сталінському округах районні адміністративні відділення було створено порівняно швидко, то в інших округах цей процес гальмувався. Так, під час обстеження роботи Кам'янець-подільського окружного адміністративного відділу виявилось, що з 16 районних адміністративних відділень було створено лише 11 [1, арк. 48]. На території Криворізького округу в районних виконавчих комітетах на межі літа-осені 1925 р. адміністративною роботою все ще частково продовжували керувати голови районних виконавчих комітетів, або члени президії, тоді як адміністративним діловодством опікувалися технічні працівники інших столів. Лише наприкінці вересня при усіх районних виконавчих комітетах округу нарешті вдалося створити адміністративні відділення [4, с. 47].

Попри брак кадрів, зростала кількість випадків вилучення працівників із місцевих органів НКВС та їх залучення до роботи в інших відомствах, що негативно відображалось на стані справ у структурі наркомату, адже адміністративна робота за своїми методами і змістом вимагала від його співробітників наявності достатнього рівня досвіду та низки професійних навичок [2, арк. 141]. До кола вагомих дефектів роботи окружних адміністративних відділів та районних адміністративних відділень належав низький рівень підготовки їх працівників, унаслідок чого ті досить часто хибно тлумачили закони та розпорядження вищих інстанцій [5, с. 21].

Таким чином, діяльність низових органів НКВС України в середині 1920-х рр. супроводжував постійний брак працівників, які б відзначалися високим рівнем кваліфікації. На місцевому рівні цю проблему окремі особи намагалися вирішити шляхом поєднання відмінних службових обов'язків. Проте такий підхід ще більше погіршував існуючий стан справ.

Список джерел і літератури:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 5. Оп. 2. Спр. 32. 87 арк.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 5. Оп. 2. Спр. 33. 231 арк.
3. В царині праці Наркомвнудсправ УСРР. *Адміністративний вісник*. 1925. № 5-6. С. 23-27.
4. Обследование окружных административных аппаратов. *Адміністративний вісник*. 1925. № 9. С. 47-50.
5. По округам. *Адміністративний вісник*. 1925. № 1-2. С. 21-23.
6. По округах. *Адміністративний вісник*. 1925. № 7-8. С. 22-26.

СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ ТІЛОВИХОВАННЯ ІНДІЇ: ЙОГА ЯК ФІЛОСОФІЯ ДУШІ І ТІЛА

Зварич Дарія Сергіївна

*студентка, Національний університет
фізичного виховання і спорту України*

Пінчук Євгеній Анатолійович

*професор, доктор філософських наук,
Національний університет
фізичного виховання і спорту України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5126/>

Сучасне суспільство стоїть на порозі безлічі криз: економічних, соціальних, духовних. Ми є свідками занепаду міжнародного права, демократичних цінностей та перемоги невігластва і диктатури. Від початку повномасштабної війни в Україні світ кардинально змінився і вже ніколи не буде колишнім. Саме за таких умов суспільству необхідно піклуватися про фізичне і ментальне здоров'я особистості. З цією метою ми радимо звернутися до йоги, адже йога є набагато більш глибокою практикою, ніж лише спортивний напрямок або засіб для схуднення. На перший погляд, сучасний підхід до йоги може зосереджуватися на фізичних вправах (асанах) та дихальних техніках для поліпшення здоров'я. Однак справжня сутність йоги глибше зосереджена на її філософських аспектах та духовному розвитку [5, с. 82].

Однією з частин йоги є трансцендентальна медитація, яку високо оцінюють відомі кінозірки та музиканти. Оскільки зацікавлення йогою продовжує зростати, може виникнути питання: «Чи йога – це лише система вправ, виконуючи які можна досягти здоров'я і стрункості тіла, а також знайти душевний спокій? Чи можна займатися йогою, ігноруючи її релігійний аспект?».

Йога – це не лише спорт, але й філософія, яка об'єднує тіло та душу. Її корені глибоко в праіндійській культурі, і вона представляє собою комплексну систему, яка включає фізичні вправи, медитацію та духовні практики. Хоча багато людей використовують йогу для покращення фізичної форми, її справжня суть полягає в досягненні гармонії між різними аспектами людського буття. Таким чином, йога може бути розглянута як філософія, яка сприяє злагодженню тіла та духу, а не лише як звичайна фізична активність.

Йога – це набагато більше, ніж просто виконання фізичних вправ на килимку. Вона призначена для того, щоб глибоко перетворити наше життя, сприяючи гармонії між тілом і розумом. Це повноцінна система, яка веде до внутрішньої рівноваги та гармонії. Розпочинаючи практику йоги, ми розпочинаємо подорож до внутрішнього відкриття та розширення свідомості.

Йога – це інструмент, який сприяє кращому розумінню самого себе, зменшує внутрішні конфлікти та розвиває психологічну стійкість в сучасному, напруженому світі.

Доктор Діпак Чопра вказує на новий підхід до фізичних вправ, який не прагне викликати перенапруження м'язів або досягнення певної форми. Замість цього, пацієнтів навчають практикувати вправи з метою установа тисного зв'язку між ними та їхніми квантово-механічними тілами. Цей підхід розглядається як ефективний інструмент для досягнення балансу. Серед цих вправ важливою системою є [1, с. 120]:

«Привітання сонця» (Сур'я намаскара), що включає розтяжку, балансування та гімнастику протягом 1-6 хвилин.

Нервово-м'язова інтеграція, яка включає комплекс лагідних йогічних вправ (10-15 хвилин).

Збалансоване дихання, яке представляє собою простий варіант пранаями, традиційної дихальної техніки йоги (5 хвилин).

Виконуючи ці вправи, особливо у поєднанні з медитацією, вони піднімають взаємодію між розумом та тілом на новий рівень. Вони природні та комфортні, підходять для людей будь-якого віку та не вимагають спеціальної фізичної підготовки.

Автор Лазоренко С. А. описав, що «йога» представляє собою релігійно-філософську систему, яка, за допомогою конкретних практик та «сан» (позицій), наділяє людину надприродною енергією. Одночасно, через дисципліну душі та розуму, вона спрямовує до досягнення ідеальної досконалості. Основна сутність цієї системи була розкрита у шостій частині індуїстської філософії в «Махабхарата» під назвою «Бхагавад-гіта» [3, с. 95].

Садхур висвітлив Сур'я намаскар, подаючи його не просто як фізичну вправу, яку знають багато осіб, хто має досвід у йозі чи освічений у цій галузі. Зазвичай, люди розглядають цю послідовність асан як спрямовану на фізичне благополуччя. Також існує думка, що це своєрідне вітання сонцю. Проте ці погляди не відображають суті цієї вправи [4, с. 138].

По-перше, Сур'я намаскар не є просто вітанням, але буквально означає організацію сонячних енергій всередині людини. Це ґрунтується на простій логіці – сонячна енергія живить усе життя на Землі, і вона є джерелом життя для цієї планети. Сонце присутнє в усьому, що люди споживають та дихають, і засвоєння цієї енергії є важливим для отримання реальних користей.

Систематична практика Сур'я намаскар призводить до підвищення енергетичного рівня, збільшення тривалості «зарядження батарейок» і сприяє врівноваженню та реорганізації внутрішніх енергій – лівого та правого, місячного та сонячного вимірів. Це створює фізичну та психологічну гармонію, що може виявитися значущою у повсякденному житті.

Хатха-йога – це вивчення того, як забезпечити рівновагу між фізичним і енергетичним вимірами людського організму. Цей підхід включає в себе роботу з тілом, дисциплінує його, проводить очищення і готує до досягнення вищих рівнів енергії та нових можливостей.

Хатха-йога важко визначити як просто фізичну вправу; це скоріше система, що досліджує механіку тіла, створює певну атмосферу та використовує фізичні позиції для направлення енергії тіла у конкретні русла. Основною метою різних асан, або поз, є створення умов для направлення енергії тіла у специфічні напрямки. Існує термін – «йогасана», який вказує на позу, яка відкриває доступ до вищих аспектів нашої природи. Це справжня наука, яка пояснює взаємодію внутрішньої геометрії з космічним порядком.

Автор Л. В. Кошева підкреслює, що хатха-йога відзначається акцентом на роботі з фізичним тілом. Вона розрізняється від гімнастики тим, що, хоча спрямована на фізичну активність, своєрідно спрямована на підвищення рівня свідомості. Згідно з вченням хатха-йоги, досягнення повного фізичного здоров'я та контролю над тілом можливе лише під час виконання фізичних вправ (асан), в поєднанні з правильним диханням. Важливо, щоб людина не лише механічно виконувала рухи, а й усвідомлювала той процес, в якому вона бере участь [2, с. 35].

Таким чином, йога включає в себе не лише фізичні вправи, а й медитацію, дихальні практики та моральні принципи, спрямовані на досягнення гармонії між тілом, розумом та душею. Основна мета йоги полягає в досягненні єдності та рівноваги всередині себе та зовнішнього світу. Зосередження лише на фізичних аспектах йоги, щоб покращити зовнішній вигляд або схуднути, може вести до втрати важливої складової - духовного розвитку та глибшого розуміння самого себе. Це не означає, що фізичні аспекти йоги не важливі, але їхнє значення полягає в узгодженні з більш глибокими аспектами йогічної філософії.

Список використаних джерел:

1. Чопра Діпак. Секрети аюрведи. Цілюща сила для здоров'я розуму й тіла / Діпак Чопра ; пер. з англ. А. Райчук. Київ : Букшеф, 2023. 416 с.
2. Кошева Л. В. Фітнес : навчальний посібник (для викладачів і студентів) / Л. В. Кошева. Краматорськ : ДДМА, 2018. 63 с.
3. Лазоренко С. А. Історія наукової думки у фізичній культурі : навчально-методичний посібник / С. А. Лазоренко ; Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми : ФОП Цьома С. П., 2023. 262 с.
4. Садхгуру. Внутрішня інженерія. Керівництво з йоги, що приведе вас до радості / Садхгуру ; пер. з англ. Л. Бідошко. Київ: Форс Україна, 2023. 272 с.
5. Школа О. М. Сучасні фітнес-технології оздоровчо-рекреаційної спрямованості: навчальний посібник / О. М. Школа, А. В. Осіпцов. Харків : Комунальний заклад «ХГПА» ХОР, 2017. 217 с.

ТРАДИЦІЙНИЙ ВЕСІЛЬНИЙ ОДЯГ УКРАЇНИ

Колядич Яна Олександрівна

*студент третього медичного факультету,
Харківський національний медичний університет м. Харків*

Уваров Олександр Геннадійович

*студент третього медичного факультету,
Харківський національний медичний університет м. Харків*

Меркулова Єлизавета Олександрівна

*студент третього медичного факультету,
Харківський національний медичний університет м. Харків*

Демочко Ганна Леонідівна

*директорка Центру медичного краєзнавства
імені проф. В.Д. Отамановського,
Харківський національний медичний університет, м. Харків*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5103/>

Вступ: Традиційний український весільний одяг відрізняється від регіону до регіону, але є деякі загальні риси та елементи, які характеризують його стиль. Ми провели дослідження та виявили, який традиційний одяг використовується найчастіше.

Мета: Дослідити дані історичної літератури та донести важливий внесок традицій в історію нашої країни.

Матеріали та методи. Для досягнення результату під час написання дослідницької роботи були використані декілька методів дослідження. Перший – це теоретичний метод, тобто аналіз літератури, як наукової, так і методичної. А другий – це опитування серед студентів.

Основна частина: Найпоширеніші елементи традиційного весільного одягу в Україні включають:

Весільна сорочка: Традиційною для весільного обряду є сорочка, яку називають "сорочкою-р'омантикою". Вона може мати вишивку, яка символізує різні артистичні та геометричні орнаменти. Кольорова гамма може бути білою або іншими світлими тонами.

Спідниця: Традиційно використовується вишита вовняна або лляна спідниця, яка додає жіночності та національного колориту. Вона може бути також прикрашена вишивкою чи нагрудником [1].

Кофта або жилет: Чоловік може вдягати вишитий жилет або кофту, які прикрашаються різноманітними орнаментами. Традиційно чоловік також носить вишитий пояс [1].

Головний убір: Жінки можуть носити вінок, прикрашений стрічками. Чоловікам може підходити вишитий чоловічий капелюх або традиційна шапка.

Вишивані рукавиці та шкарпетки: Додатковими аксесуарами можуть бути вишивані рукавиці та шкарпетки, які доповнюють весільний образ.

Важливо враховувати, що стиль та елементи весільного одягу можуть різнитися в залежності від конкретного регіону, етнографічних особливостей та інших факторів, але спільним для усіх стилів є вишивані елементи [2]. Традиційний український весільний одяг також може бути модифікованим або комбінованим з елементами сучасної моди [3].

Результати дослідження: Існує різний рівень обізнаності студентів щодо традиційного весільного одягу. 68% студентів визнали, що вони мають базові знання про традиційний весільний одяг, 32% студентів визнали, що вони мають обмежені або жодні знання про цю тему. 45% опитаних знають про різницю в традиційному весільному одягу між заходами Сходу та Заходу, 55% не мало визначеного розуміння цих відмінностей. 72% вважають, що весільний одяг має велике культурне значення та символіку, 28% вважають, що це не має суттєвого значення. 50% студентів отримують інформацію про традиційний весільний одяг з інтернет-ресурсів та соціальних мереж, 30% отримує інформацію від родини та старших поколінь, 20% визнали, що не мають джерела отримання знань щодо цієї теми.

Отже, популяризація традиційного весільного одягу у поєднанні із сучасними стилями сьогодні стала б актуальною не тільки з метою повернення до витоків, а й як спосіб ознайомитися з багатогранною українською культурою, звичаями, щоб відродити етнічні мотиви.

Список використаних джерел:

1. Косміна Т., Васіна З. Українське весільне вбрання. Етнографічні реконструкції. – К., 1989. – 38 с.
2. Нікіщенко, Ю. І. Вишивка на одязі в контексті традиційної культури України / Ю. І. Нікіщенко // Культурологічні студії. К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 1999. – № 2. – С. 230-246.
3. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. К., 1988.

THE CONCEPT OF GENDER ASYMMETRY IN MODERN SOCIOCULTURAL REALITY

Inessa Azarova

*Phd in Philology, Associate Professor,
Department of German Philology,
Faculty of Romance and Germanic Philology,
Odessa I.I. Mechnikov University
ORCID: 0000-0002-9980-4345*

Kateryna Ukrainets

*Master student, Department of German Philology,
Faculty of Romance and Germanic Philology,
Odessa I.I. Mechnikov University*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5175/>

Gender stereotypes are preconceived and persistent ideas about the roles of men and women in society, have generalized, simplified and often incorrect characterizations of the role and behaviour of men and women, and can be embedded in speech, entrenched in cultural and social constructions. The consequence of gender stereotypes is gender asymmetry in the language, which is considered as an uneven representation in the language of persons of different sexes [2].

Gender asymmetry in the modern socio-cultural reality reflects inequalities, and first of all inequalities between men and women at different levels of society. This concept covers not only the physical and biological differences between the sexes, but also a wide range of social, economic and cultural aspects [3; 4].

Some countries and public organizations are actively working to reduce gender asymmetry through various initiatives, such as awareness campaigns, legislative changes, aimed at ensuring equal rights, and supporting women in areas where they have historically been underrepresented.

The concept of gender stereotypes is also related to the definitions of femininity (forms of behavior expected of women in a given society) and masculinity (a set of social ideas, attitudes, characteristics of behavior and orders about what is offered to men in a given culture) [1; 7].

Currently, when studying the problem of the interaction of language and gender and the presence of certain features of male and female language behavior, the following main directions of research can be identified:

- identification of certain differences in language levels: phonetics, morphology, semantics and syntax, as well as differences in the field of verbal stereotypes in the perception of women and men;

- identification of semantic differences, which are explained by the peculiarities of the redistribution of social functions in society – an approach exclusively from gender positions, related to the social nature of the language of women and men;
- construction of psycholinguistic theories, in which women's and men's languages are reduced to the characteristics of the behavior of women and men;
- cognitive explanation of the detected indicators, in this case it is important not only to determine the frequency of discrepancies, but also to establish a connection with various aspects of the world picture [5; 6].

Within the framework of this study, the analysis of words and nouns in fashion speech based on the vocabulary material of fashion magazines confirms the presence of a gender nuance that can reflect and support stereotypes regarding the roles and identities of men and women. As a result of the analysis, the following groups of words and nouns were identified.

- Gender adjectives – (e. g.: "elegant woman," "powerful man") – can reinforce stereotypes about the appearance and roles of men and women.
- Professional terms with a gender connotation – (e. g.: "male model," "designer") – can reflect stereotypes about what roles are considered typical for men or women in the fashion industry.
- Gendered nouns – (e. g.: "mistress," "master") – define roles in a family or social context can influence perceptions of gender stereotypes.
- The frequent use of gender pronouns – (e. g.: "she," "he") – can reinforce the distinction between men and women, which corresponds to traditional stereotypes.
- Valuable words and expressions – (e. g.: "attractive to men," "feminine grace") – can contribute to the formation of gender stereotypes related to appearance and behavior.
- Gendered subject names – (e. g.: "man's suit," "woman's dress") – can reinforce gender distinctions by using gender associations to name items of clothing.

The conducted research can give grounds to form a basis for understanding how speech in fashion interacts with gender constructs and influences the perception of gender in society.

At the current stage, gender research has formed as a new, relevant in its novelty direction of linguistics, where the main terms are recognized, the empirical base of research is expanded due to various languages that have not yet been considered from a gender perspective. Gender studies make it possible to consider modern language phenomena and processes in a new way, to give them a more versatile assessment.

References:

1. Архангельська А. М. До питання про статус маскулінізму в лінгвістичній гендерології. *Наукові записки. Серія "Філологічна"*. 2010. Вип. 17. С. 11-21.
2. Гендерна лінгвістика в Україні : історія, теоретичні засади, дискурсивна практика : колективна монографія. Харків-Дрогобич, 2014. 470 с.

3. Маслова Ю. П. Моделивання гендерних стереотипів сучасної жінки та сучасного чоловіка на сторінках друкованих ЗМІ. *Наукові записки. Серія "Філологічна"*. 2010. Вип. 17. С. 275-285.
4. Сизова О. Ф. Особливості відтворення в перекладі гендерної ідентичності суб'єкта жіночого поетичного дискурсу (на матеріалі англomовних перекладів з української): дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2007. 242 с.
5. Чуєшкова, О. В. Gender stereotypes fixing in lexicographical works. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Philology"*. 2016. № 74. С. 235-240.
6. Eckert P. *Language and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 379 p.
7. Olikova M. O., Semenyuk A. A., Tarnavska O. M. *A Dictionary of Sociolinguistic and Ethnolinguistic Terms*. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2010. 364 с.

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ АНАТОЛІЯ ДІМАРОВА – ПИСЬМЕННИКА, РОМАНІСТА, «ДУХОВНОГО БАТЬКА ШЕСТИДЕСЯТНИКІВ»

Бакалюк Олена Олександрівна

студентка магістрантка,

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна

академія імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Василюшин Олег Васильович

кандидат філологічних наук, доцент,

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна

академія імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5111/>

Українська література завжди вражала своєю глибиною та різноманітністю. Одним із яскравих представників романістики українського письменства ХХ-ХХІ століть є Анатолій Дімаров. Його твори відзначаються глибоким розумінням людської природи та вмінням передати її найтонші відчуття.

Анатолій Дімаров – один з найяскравіших представників сучасної української літератури, який привертає до себе увагу своїми високохудожніми творами та заглибленою філософією. Він не боявся досліджувати складні та актуальні теми, залишаючи у серцях багато роздумів на довгий час після прочитання. Дімаров Анатолій є автором історичних романів, митець вміло змальовує історичний задум та вірно передає атмосферу того часу, показуючи життя людей та війни, політичну та соціальну боротьбу.

Романна творчість письменника Анатолія Дімарова, лауреата Державної премії імені Тараса Шевченка, патріарха української літератури, «духовного батька шістдесятників» малодосліджена. Літературна спадщина відмінна за художнім рівнем та становить чотири твори: «Його сім'я» (1956), «Ідол» (1961), «І будуть люди» (1964, 1966, 1968) та «Біль і гнів» (1974, 1980). Їх побічно аналізують в окремих фахових монографіях, їм присвячена невелика кількість рецензій і статей. Проте і серед тих поціновувачів творчості митця, аналіз яких не оминав його романістики, відомі імена літературознавців та критиків, а саме: Григорія Штоня, Віталія Дончика, Михайла Наєнка, Леоніда Новиченка, Михайла Слабошпицького, Віри Агеєвої, Зінаїди Голубевої та багатьох інших. Тетяна Щербакова захистила дисертацію на тему «Автор і герой у прозі Анатолія Дімарова: еволюція взаємодії (компаративний аспект)» [7].

Зауважимо, що першим досвідом А. Дімарова у жанрі великої епічної прози були сімейні романи «Його сім'я» та «Ідол». На думку Григорія Штоня сімейні романи «хоч великої преси не одержали, були досить популярними і мали ширший попит, ніж книги багатьох інших письменників» [9]. Вони стали серйозним і помітним явищем у царині літератури, бо описали низку важливих морально-етичних тем і сюжетів, які не вкладалися в аксіологічні схеми тогочасного літературознавства, котре нарекло автора міщанським письменником. Ідеологічно заангажована плеяда критиків розглядала романи з погляду їх виховної функції, поділу героїв на позитивних та негативних, правильності й неправильності їхніх учинків, що стало причиною поверховості й помилковості оціночних тверджень. Та й, власне, «не відзначаються публікаційною активністю літературознавці (...) щодо романів сімейної тематики» [8].

Дебютний роман «Його сім'я» «був битий» за начебто неправдивість у змалюванні радянських людей, які, на думку критиків, «не могли сваритися, не могли розлучатися» [2, с. 154-155]. Тому головний редактор журналу «Дніпро» Олександр Підсуха відмовився публікувати другу частину роману, порадивши автору змінити кінцівку твору: замість розлучення героїв – на їх примирення. Це спричинилося до цілої низки висловлювань рецензентів на зразок: «Переконливіше мотивувати вчинки героїв» [5].

Ясна річ, що також критики приписували письменнику неповноту відображення «життя радянських журналістів», інкримінували огріхи у «спрощено прямолінійному зображенні почуттів і вчинків героїв», у перенасиченні моралізаторськими судженнями, в недостатній пластичності, об'ємності розповіді, в неточності побудови фабули в засміченні мови [4, с. 171], у тому, що твір «переобтяжений побутописанням, частковостями, за якими часом губляться громадянські позиції» [3, с. 7].

Анатолій Дімаров – це український письменник-романіст, який відомий своїми високоартистичними та філософськими творами. Він народився в маленькому містечку на півдні України й одразу захопився літературою. Вже змалечку він писав оповідання та вірші, але справжнє визнання прийшло до нього після публікації його першого роману.

Поняття «романістика» у теоретико-літературознавчому дискурсі визначається як жанр літератури, що характеризується пріоритетним використанням повчального та розповідного художнього змісту. Романістика включає в себе романи, новели, оповіді і розповіді, де автор майстерно й художньо розгортає події та розвиває вчинки персонажів через прозову форму.

У своїх романах А. Дімаров пропонує читачеві глибоко відчувати світовідчуття героїв, поставити собі запитання про життєві цінності та завдання. Він досліджує складні теми, такі як кохання, смерть, справедливість, існування, релігія і мистецтво. Його романи часто містять велику кількість символічних образів та метафор, що робить їх особливо цікавими для читачів [1].

Беззаперечно, що Анатолій Дімаров відзначається своєю надзвичайною увагою до деталей та точності у викладі. Його романи витончено побудовані, змальовуючи героїв із багатогранними характерами та складними внутрішніми баталіями. Він не боїться глибоко заходити в психологію своїх героїв та досліджувати складний світ їх почуттів та думок.

Письменник зробив значний внесок у розвиток сучасної української літератури, завдяки чому отримав численні літературні премії та визнання як в Україні, так і за її межами. Його твори перекладені на багато іноземних мов, завдяки чому А. Дімаров став відомим письменником не тільки в Україні, але й по всьому світу.

Романістика Андрія Дмитровича Дімарова – це важлива галузь літературознавчої науки, яка вивчає романи як вид літератури, їх структуру, еволюцію та вплив на суспільство. Дімаров був видатним вченим та літературознавцем, який зробив вагомий внесок у вивчення романів різних епох та країн.

Очевидно, що літературну спадщину Анатолія Дімарова варто вивчати на уроках української літератури та використовувати в позакласній роботі. Використання романістики Дімарова в позакласній роботі ЗЗСО може мати численні переваги. Одна з найважливіших переваг полягає у тому, що вивчення романів за методологією Дімарова сприяє розвитку аналітичних навичок, критичного мислення та літературознавчої компетентності учнів. Завдяки цьому підходу учні можуть краще розуміти текст, аналізувати його структуру прози, вивчати та порівнювати теми, персонажів та стиль письма авторів.

Позакласна виховна робота за творчістю А. Дімарова буде спрямована на закріплення, поглиблення знань, застосування їх на практиці, розширення кругозору учнів, формування наукового світогляду. Не менш важливим є вироблення умінь і навичок самоосвіти, розвиток творчих здібностей, організація дозвілля, культурного відпочинку.

Особливість позакласної роботи є добровільна участь в ній за інтересами учнів, спрямованість виховання відповідає потребам суспільства ХХІ століття, ініціативність та самодіяльності здобувачів середньої освіти. Пропонуємо використати роман А. Дімарова у позакласній роботі ЗЗСО «І будуть люди».

Однією з можливостей використання романістики А. Дімарова в позакласній роботі є організація літературних гуртків, де учні можуть спільно вивчати романи, обговорювати їх тематику та символіку, а також вдосконалювати свої навички аналізу та інтерпретації текстів. Такі гуртки можуть також включати в себе вивчення творчості самого Дімарова, що дозволить учням краще зрозуміти основні принципи його методології та підходи до дослідження романів.

Отже, творчий портрет Анатолія Дімарова як письменника та романіста представлено та запропоновано на уроках української літератури, позакласної роботи та функціонування літературних гуртків.

Список літератури:

1. Анатолій Дімаров URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B9_%D0%94%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2 (дата звернення 05.09.2023)
2. Корецька М. Жанрово-стильові особливості роману Анатолія Дімарова «Його сім'я». *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: збірник наукових праць*. Випуск 15. Ужгород, 2011. С. 153-157.
3. Костенко А. Своя дорога, свій голос. Дніпро. 1972. №6. С. 126-128.
4. Костюченко В. Анатолій Дімаров: вибрані твори в 2-х т. Київ : Дніпро, 1982. С. 5-12.
5. Котенко М. Ідеал образної стислості. *Літературна Україна*. 2010, 18 березня. С. 5.
6. Лицар сучасної прози Анатолій Дімаров. URL: <http://rdo bd.com.ua/2010/08/30/doc-68/> (дата звернення 11. 05. 2023)
7. Щербакова Т. О. Автор і герой у прозі Анатолія Дімарова: еволюція взаємодія (компаративний аспект): автореф. дис.... канд. філол. наук : спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» Дніпропетровськ, 2006. 21 с.
8. Штонь Г. М. Духовний простір української ліро-епічної прози. Київ : Вид-во Інституту літератури імені Тараса Шевченка, 1998. 318 с.
9. Штонь Григорій. Великий оповідач. *Дивослово*. 2002. № 5. С. 58-60.

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОЇ СИСТЕМИ РОМАНУ ІРЕНИ КАРПИ «ТІЛЬКИ НІКОМУ ПРО ЦЕ НЕ КАЖИ»

Ващенко Тетяна Володимирівна

здобувач II (магістерського) рівня вищої освіти українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Веретюк Тетяна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5179/>

Отримання незалежності Україною в 1991 році спричинило значні зміни в суспільно-політичному житті країни, що вразили й літературну сферу. Саме тому генеза української літератури поміжів'я ХХ-ХХІ століть досить строката, оскільки репрезентує спробу «новітнього, позацензурного, тематично та стилістично розмаїтого художнього освоєння життя в умовах новоствореної держави».

Однією з головних особливостей цього періоду є збільшення свободи слова та зникнення цензури, що дозволило письменникам вільно висловлювати свої думки, почуття та бачення світу. Література стала важливим інструментом для вираження національної самосвідомості, пошуку нових ідей та способів творчого вираження. Письменники почали експериментувати з різними жанрами, стилями та мовними формами, шукали нові підходи до побудови художнього тексту [1, с. 109; 3, с. 5].

Однією з основних постатей українського постмодернізму є письменниця Ірена Карпа, яка запам'яталася епатажем не тільки у творчості, але і в житті. Мовні та літературознавчі особливості творів письменниці досліджували Т. Веретюк [див. дет.: 1, 2], О. Ворожбит, Т. Гундорова, О. Калинюшко, Г. Хоменко, свою оцінку творів Ірени Карпи висловлював Ю. Андрухович.

Ірена Карпа відома своїми провокаційними творами, які часто мають скандальні елементи. Вона використовує сюрреалістичний підхід і часто порушує табу теми у своїх книгах. У творах мисткині герої завжди розкуті, цілеспрямовані і впевнені в собі. Вона зображує художню дійсність з психологічної, а інколи і психічної точки зору, тобто намагається аналізувати вчинки героїв в залежності від їхнього внутрішнього стану.

У 2023 році вийшов черговий роман письменниці «Тільки нікому про це не кажи». За жанром – це психологічний трилер, а тому у ньому головний акцент робиться на внутрішній переживаннях та емоціях персонажів. У творі авторка загострює увагу на психологічних аспектах: страх, напруга, психологічний тиск, зміни в поведінці персонажів, створюючи таким чином довершену художньо-образну систему.

Марго – головна героїня роману, фотографиня, яка вже достатньо давно мешкає в Парижі. Її пристрасть до фотографії та стильного одягу, а також її захоплення вечірками та секс-клубами, надає глибини її характеру та створює особливий контекст для розвитку сюжету. Щоправда, у Києві в неї залишився дідусь, з яким у неї дружні стосунки, і таємничий С., якого вона переконує переїхати до Парижа.

Здається, що Марго має абсолютно все, чого лише можна бажати, але щось всередині не дає їй спокою. Вона не розмінюється на ніжні емоції. Любить дорогі речі та червону помаду: «Марго зиркає на зап'ясток. Вона любить свій старий лаконічний Cartier з діамантами, хай скільки знавці торочитимуть, що годинники слід купувати у визнаних годинникарів, а не в ювелірів. “Кому потрібен годинник, коли є телефон?” сказали любителі економії. Але час цінний: Марго була в цьому впевнена, і крихітна коштовність це підтверджувала. До того ж цей годинник мав додану сентиментальну вартість. “Трофейний”, казав про нього дід, даруючи його Марго на повноліття» [4].

Марго любить Париж, любить каву з круасанами і гарну книгу. Ірена Карпа яскраво описує атмосферу міста та уподобань Марго, актуалізуючи конотативи привабливості, сексуальності, а подекуди і розбещеності: «Одразу після переїзду місто закрутило її в обіймах, мов пристрасний коханець. Усе здавалося можливим у City of Lights, Париж обіцяв їй доленосні знайомства, вечірki в богемних помешканнях, бекстейджі модних показів, люксове art de vivre, визнання і славу. І, як кожен самовдоволенний коханець, зрештою дав Марго лише те, чого було не особливо шкода» [4].

У героїні є друг Лоран, з яким у неї далеко не дружні стосунки. Авторка багато описує сексуальність. Саме цей аспект наближає твір до постмодерної естетики [1]: «Лоран знав про її підробітки, та грошей Марго не рахував. Не те, щоби він був казково щедрим – просто квартира, де жила Марго, була однією з п'яти його паризьких квартир, що в умовах карантину сумно простоювала без жильців. А він сам мав чим перейматися в житті: родина з жінкою, трьома дітьми й мейнкуном та ще й чималий бізнес, який ніяк не вдавалося скинути на управителів, щоби присвятити решту життя головному – нестримному сексу. Марго в це “головне” вписувалася» [4].

Ірена Карпа яскраво описує інтимні сцени, які інколи межують з порнографічними. Створення такого художнього образу їй допомагають сленги (*втисувалася, халтури, фішка, хвостик*), запозичені слова, переважно англіцизми (*мейк, свінг-вечірки, бекстейджі, феешблогери*): «Прочухан полягав у тому, що “випробування” починалися з них: обидвом зав’язали очі й поставили рачки серед двору. Всім гостям по черзі слід було поцілувати ліву сідницю бранки і запропонувати їй вгадати стать того, хто цілував. Вгадає – отримає поцілунок в іншу сідницю. Не вгадає – отримає ляпаса» [4]. У цьому уривку реалізується ще одна риса постмодернізму – інтертекстуальність, посилаючись на інші тексти, культурні референції та субтексти для створення нового смислу. У наведеному прикладі авторка посилається на Декамерона.

Отже, творчість Ірени Карпьяк є яскравим прикладом постмодерної естетики, адже авторка вільно експериментує зі словом, образом і зображенням, відхиляючись від традиційних художніх стандартів.

Список літератури:

1. Веретюк Т. Постмодерна естетика повісті Ірени Карпи «50 хвилин трави». *International scientific and practical conference «Philological sciences, intercultural communication and translation studies: an experience and challenges»*: conference proceedings, April 23-24, 2021. Vol. 1. Czestochowa: «Baltija Publishing», 2021. p. 109-113.
2. Веретюк Т. Концепція «смерть автора» як домінанта оповідання «Сни Ієрихона» Ірени Карпи. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique*: collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la III conférence scientifique et pratique internationale, Paris, 8 juillet 2022. Paris-Vinnytsia: La Fedeltà & Plateforme scientifique européenne, 2022. P. 232-234.
3. Дегтярьова І. Стилiстичний потенціал української постмодерної прози: атореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Київ, 2009. 20 с.
4. Карпа І. Тільки нікому про це не кажи. URL: laboratoria.pro/products/tilky-nikomu-pro-tse-ne-kazhy (дата звернення: 08.12.2023).

ТЕРМІНОСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Карлова Тетяна Євгенівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовної підготовки та соціально-гуманітарних наук, Державний заклад «Луганський державний медичний університет», м. Рівне
ORCID: 0000-0001-6241-7774

Кравчук Оксана Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовної підготовки та соціально-гуманітарних наук, Державний заклад «Луганський державний медичний університет», м. Рівне
ORCID: 0000-0002-5170-9736

Рашиді Бахрам Рахім

асистент кафедри хірургії № 1, Державний заклад «Луганський державний медичний університет», м. Рівне
ORCID: 0000-0002-9478-3282

Рашиді Рамін Бахрам

студент, Познанський економічний університет (Польща)

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5087/>

Сьогодні українська держава перебуває в стані інтенсивних трансформацій, пов'язаних з науковим прогресом, розвитком економічної галузі та активною інтеграцією сучасних надбань у всі сфери суспільного життя. У перманентно змінюваному суспільстві характерною рисою будь-якої фахової мови є здатність її терміносистеми до постійного оновлення, поповнення, так званого лінгвістичного реагування на трансформації в певній галузі. Саме тому вивчення фахових терміносистем залишається наразі затребуваним, а питання їхнього становлення та функціонування є актуальним не лише для лінгвістів-термінологів, але й для фахівців відповідних галузей.

Метою пропонованої розвідки є аналіз лексико-семантичних особливостей україномовної терміносистеми економічної галузі. Матеріалом дослідження є термінологічні одиниці, відібрані з Тлумачного словника економіста [1].

Увага до термінології та її розбудови на власній мовній основі, ступінь опрацювання та впорядкування, стан і глибина наукового вивчення – це показники рівня розвитку держави, національної свідомості загалом і економічної свідомості зокрема, національної культури в конкретних її проявах (інтелектуальна, мовна, правова, політична) [3].

Українська економічна термінологія як сукупність термінів на позначення явищ та понять економічної галузі, пов'язаних із законодавством, документацією, економічними об'єктами та суб'єктами, економічними науками та сферами соціально-економічного життя (менеджментом, маркетингом, фінансами, правом, виробництвом, оподаткуванням, статистикою, страхуванням тощо), становить вагомий перманентно змінюваний лексичний пласт.

С. Панчишин, І. Грабинська вважають, що одним з потужних чинників визначення напряму та стрімкого розвитку економічної терміносистеми впродовж останніх десятиліть стали невідпинні процеси економічної інтеграції, фінансової глобалізації та фінансіалізації. Запроваджено нові терміни і поняття, які віддзеркалюють розвиток економічної дійсності. Наприклад, у науковому обігу з'явилися такі поняття, як тіньове банківництво, кредитно-дефолтні свопи, деінвестиції, криптовалюта, фінансіалізація тощо [2]. За допомогою цих термінів позначають важливі феномени в сучасній світовій економіці.

Основним джерелом формування сучасної української економічної лексики є чужомовні запозичення. Науковці виділяють такі причини запозичення іншомовних економічних термінів:

1) утворення незалежної держави, розвиток в Україні ринкової економіки, розвиток міжнародних економічних зв'язків (*брокер, спонсор, менеджер, ваучер, ріелтор, дилер, тендер, саміт, консалтинг*);

2) використання англіцизмів мовцями переважно в розмовному мовленні, у художній літературі, а також сприйняття слухачами іншомовних слів як таких, що краще сприймаються (*логіст, пролонгація, топменеджер, артбізнес, паблік рилейшнз (PR), VIP-персона, інновація, інжиніринг*);

3) існування закордонних організацій, фірм на території України, користування американською продукцією (*Проктер енд Гембл, Шелл, Microsoft, Word, Apple, Canon, Pepsi, Reebok, Rolls-Royce*);

4) розвиток туризму в Україні, поглиблення міжнародних культурних зв'язків (*чартер, круїз, фреш, віза, гід, лобі-бар*) [3, с. 176].

У складі терміносистеми економічної галузі виділяємо лексико-семантичні групи (ЛСГ), під якими розуміємо семантичні групи термінолексем, об'єднаних хоча б однією спільною лексичною парадигматичною семою в межах тематичної групи.

Економічні терміни розподіляємо за трьома лексико-семантичними групами відповідно до їхньої базової семантики.

До першої ЛСГ відносимо терміни на позначення суб'єктів економічної діяльності. Наприклад:

– арбітр – службова особа, яка розв'язує майнові спори між суб'єктами підприємницької діяльності;

– аудитор – особа, яка перевіряє стан фінансово-господарської діяльності установ та підприємств;

– бенефіціар – одержувач платежу за страховим полісом, або особа, на користь якої створюється довірча власність, або той, хто одержує вигоду чи привілеї;

- ньюс-мейкери – діячі в галузі науки, економіки та підприємництва, які мають вплив на суспільно-політичні події;
- трасат – особа, яка передає зобов'язання сплатити за переказним векселем.

Другу ЛСГ становлять терміни на позначення об'єктів економічної діяльності та їхніх характеристик. Наприклад:

- акциз – вид непрямого податку на товари масового споживання, що може входити в ціну відповідного товару або послуги;
- відомість балансова – зведений фінансовий звіт;
- внутрішній ринок – ринок, що діє всередині країни, у її межах;
- кліринг – система безготівкових розрахунків, що заснована на врахуванні банками взаємних платіжних вимог та зобов'язань;
- свіфт – система електронної передачі інформації з міжнародних розрахунків;
- товарний знак – фірмове ім'я, зареєстроване в установленому законом порядку;

Третя ЛСГ включає назви процесів, операцій та інших дій. Наприклад:

- валютні операції – вид банківської діяльності з купівлі (продажу) іноземної валюти;
- виробництво – процес, у ході якого використовують речовини та сили природи та створюють продукти;
- іммобілізація – перетворення рухомого майна в нерухоме;
- імпорт – ввезення в країну куплених за кордоном товарів та послуг;
- фінансова блокада – припинення фінансових відносин з заблокованою країною для здійснення економічного тиску на неї.

Отже, знання базових принципів становлення, розвитку та функціонування економічної терміносистеми дозволяє фахівцям правильніше інтерпретувати системні зв'язки економічних понять, глибше розуміти економічну систему через мовну складову та більш свідомо оперувати термінологічним контентом.

Перспектива подальших розвідок із зазначеної тематики полягає в проведенні структурного аналізу терміносистеми та більш детальному семантичному аналізі економічної термінології.

Список використаних джерел:

1. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економіста. Київ : Центр учбової літератури. 2009. 264 с.
2. Панчишин С. М., Грабинська І. В. Про розвиток вітчизняної термінології фундаментальної економічної науки. *Економічна теорія та право*. №3 (38). 2019. С. 8-26.
3. Пілецька Н. Економічна термінологія як об'єкт дослідження. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. № 620. 2008. С. 175-181.

ОБРАЗ-СИМВОЛ СОНЦЯ В ПОВІСТІ ТОДОСЯ ОСЬМАЧКИ «СТАРШИЙ БОЯРИН»

Сміла Аліна Сергіївна

здобувач II (магістерського) рівня вищої освіти українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Веретюк Тетяна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5190/>

Образи-символи допомагають відтворювати художній світогляд у творах українських письменників. Актуальність дослідження полягає в тому, що на сьогодні немає ґрунтовного дослідження образів-символів у творчості Тодося Осьмачки, що зумовлено тим, що повість «Старший боярин» не була в полі зору тогочасних літературознавців. Натомість у сучасному літературознавстві багато праць дослідників, які присвячені вивченню індивідуального стилю письменників, фольклоризму ліричних, епічних, драматичних творів, символіки небесних світил, серед яких можемо назвати роботи Т. Берест, А. Божука, В. Дроботун, Л. Корівчак, О. Мануйлової, О. Пашкевич, І. Саєвич, Г. Семенюка, Л. Сироти, О. Слюніної, Т. Федотової, Т. Цепкало, М. Шленьової тощо.

Аналізуючи повість Т. Осьмачки, не можна оминати сонячних пейзажів, які чергуються з нічними, зловіщими і містичними видіннями. У творі багато образів сонця. Воно в письменника – це «пісня, це сама любов», життєдайна енергія, що творить єдність і цілісність світу: «Але найвища нота горя лунала про те, що Україна якби і вернулася до них, віднята назад у ворога, то не була б такою, якою вона йому віддавалася... І плакала козацька душа, що минулого вирвати з пам'яті ніхто не здолає і що прийдешня Україна буде горем... Ох, ні це не про горе промовляє пісня, а про невмирущу любов, що з предвіку світить над землею і зветься сонцем» [1, с. 42].

Сонце – це потужне джерело світла, яке зображується як протилежність темряви і мороку, і куди воно проникає, там усе до маленької білинки прояснюється, освітлюється, наповнюється життєдайною силою: «Чорний холодок від хмари зникає, коли вона розходиться... Чорні тіні по кутках старих

церков і каплиць на кладовищах зникають, коли туди сонце стане повнотою свого світла...» [1, с. 39].

Сонце найперше пов'язане із часом. Воно змінює ніч і є виразником плинності часу в постійно змінюваних моментах, увиразнюючи всі предмети. У повісті «Старий боярин» вранішнє сонце надає імпульсів буттєвого, утворює, являє перед зором казкові прекрасні видіння: «Церква тим боком, що на схід, сполукою ранішніх подошових кольорів казково червоніла... Аж небеса у найдальшу височінь, в яку тільки людське око могло сягнути, двигтіли свіжим і білувато-прозорим її настроєм, який здавався продовженням дзвіниці на найдзвінкіші, ще не збуджені гамором дня, верхи степових лун...» [1, с. 43].

Сонце, як повсякчасний свідок усього, що відбувається на землі під небесами: «Я не знаю і не хочу догадуватися, як примирив Гордій свої спогади з чутливим серцем своєї молоденької дружини, але знаю, що тоді, коли вони квапилися в далеку путь, велика хмара підійшла була під сонцем, прорвавши її в трьох місцях, вирвалося трьома блискучими стовпами проміння у Рохмистрівські поля» [1, с. 71].

Символічні дива сонця настільки розгортаються, що важко збагнути людською свідомістю межі реальності і сну. Тихою місячною ніччю відбувається різноманітні віщування до тих, у кого свідомість не спить, що надалі переходить у повір'я: «Місячна ніч була така тиха, що вершки тополь не ворушилися, так само як і хрести на церковних банях і на кладовищі. Такої видної місячної ночі зимою на ставку лускає лід, аж іней сиплеться з очерету та зазімілих верб... А потім лускає на кладовищі тільки один хрест і падає на гріб» [1, с. 72].

Отже, Т. Осьмачка, продовжуючи фольклорну традицію сонцепоклонництва в українській літературі, підкреслює й важливість цього образу-символу в культових служіннях і в народних обрядах. Розпалюючи людські пристрасті під яскравим сонцем, побутовали повір'я і перекази про нечисту силу. Кожна із граней образу Сонця (зокрема сонце-відродження, сонце-світло, сонце-джерело енергії і т.д) в автора розкриває життєдайний характер твору.

Список літератури:

1. Осьмачка Т. Старий боярин. *Дзвін*. 1995. №4. С. 19-59.

ПРО СПЕЦИФІКУ ЗБІРКИ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ТАМПЛІЄРИ»

Шаповал Сергій Олександрович

здобувач II (магістерського) рівня вищої освіти українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Веретюк Тетяна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5191/>

Інтертекстуальність як одним з основних репрезентів стилю Сергія Жадана відображається у його творчості через постійні посилання на інші літературні твори, музику, фільми та інші культурні явища. С. Жадан використовує цю стратегію для створення нових значень, для створення діалогу з іншими творами та для показу своєї культурної ерудиції. Використання інтертекстуальності дозволяє письменнику створювати багатогранні та глибокі тексти, які поєднують у собі різні культурні шари і переосмислюють їх у новому контексті, а також розширює межі літературного дискурсу і створює можливості для діалогу з іншими творами та авторами.

Інтертекстуальність творів Сергія Жадана, заснована на християнських кодах (образах, сюжетах, мотивах, ідеях), є самобутньою. Олег Коцарев зазначає, що «вірогідно сам Сергій Жадан трактує все це якимось інакше, по-всякому може сприйняти подібні мотиви й кожен окремий читач, але мені видається, що в його творчості віра (ясна річ, позаконфесійна, неформальна, стихійна, частково деконструйована, може, навіть не до кінця усвідомлена) відіграє роль такого собі внутрішнього не завжди виразного “кістяка” подій, на який можна спертися й через який відбувається загадковий, безперервний, пульсуючий зв'язок зі світом» [1].

Одним з найвідоміших прикладів інтертекстуальності у творчості С. Жадана є його посилання на поезію Тараса Шевченка. Він часто цитує Т. Шевченка, використовує його образи і мотиви у своїх власних віршах. Це дозволяє С. Жадану створювати зв'язок з українською літературною традицією і водночас переосмислювати її в контексті сучасності.

Іншим прикладом інтертекстуальності у творчості митця є його посилення на популярну музику і рок-культуру. Він використовує фрази з пісень, назви гуртів та альбомів, щоб створити атмосферу своїх творів. Це допомагає митцю передати емоційний настрій, створити образи і звуки, що відображають сучасну культуру і менталітет.

Основні теми збірки «Тамплієри» – це сучасна українська дійсність, політика, війна, любов, пошук сенсу життя, поетичне мистецтво та його роль у суспільстві. Автор звертається до актуальних проблем і пробує знайти своє місце в цьому світі через літературу. Стиль збірки характеризується використанням сучасної мови, включаючи жаргонні вислови, арготичні слова та фрази. Автор також використовує багато метафор, образних висловів та нестандартних поетичних засобів для створення особливого настрою та емоційного звучання тексту.

Специфіка жанру та стилю збірки «Тамплієри» полягає в поєднанні різних літературних жанрів: поезії, прози, есе, листів. Таке поєднання дає можливість автору виразити свої думки та почуття різними мовами, використовувати різні стилістичні засоби для передачі своїх ідей.

Варто зауважити, що загалом збірка «Тамплієри» виходить за межі традиційних літературних форматів і пропонує читачам новий погляд на світ. Автор використовує нестандартну мову, експериментує зі структурою та ритмом поезій, що робить їх особливими та непередбачуваними.

Отже, збірка «Тамплієри» відзначається своєю оригінальністю, сучасністю та актуальністю. Вона займає важливу позицію в сучасному літературному процесі і привертає увагу широкого кола читачів.

Список літератури:

1. Коцарев О. Безнадійні віра і любов Сергія Жадана. URL: <http://litakcent.com/2011/04/08/beznadijni-vira-i-ljubov-serhija-zhadana/> (дата звернення: 10.12.2023)
2. Жадан С. Тамплієри. Поезії. Чернівці: Книги-XXI, Meridian Czernowitz, 2016. 120 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА ВОЛИНИ. МУЗЕЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КОРСАКІВ

Лелик Ярослав Романович

доцент, Луцький національний технічний університет

ORCID: 0000-0003-2678-896X

Семененко Ірина Олександрівна

студент, Волинський національний

університет імені Лесі Українки

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5113/>

Музей сучасного українського мистецтва Корсаків (МСУМК), заснований у 2018 році в Луцьку, є найбільшим в Україні музеєм сучасного національного мистецтва [1]. В ньому зібрані картини, графіка, скульптури, відеоматеріали, інсталяції починаючи із середини ХХ століття до сучасності.

Місія МСУМК формулюється так: «Ми будуємо музейну інституцію найвищого рівня, яка змінює минуле, рефлексує теперішнє та творить майбутнє, що сприятиме розвитку духовності нації та пропагуватиме українське мистецтво у світі». Музей розташований у Луцьку в культурно-розважальному комплексі «Адреналін Сіті». Його приміщення перебуває в цехах колишнього картонно-рубейного заводу. Під музей їх переобладнано за проектом архітектора Сергія Гонтара на основі ідеї італійського архітектора Ренцо Боателлі та видатного українського скульптора Петра Антипа. Загальна площа музею складає 5 000 м², площа експозицій становить 3 500 м² (Рис. 1). У музейному комплексі представлено роботи понад 100 видатних українських митців, загалом понад 800 арт-об'єктів, що представляють такі мистецькі напрямки як живопис, графіка, скульптура, інсталяція, відео-арт – тут зібрана колекція творів мистецтва українських авторів ХХ-ХХІ століть, визнаних найкращими.

Рис. 1 – Експозиції в музеї

Рис. 2 – Скульптура Олександра Архипенка «Оголена»

Колекція розпочинається з 1930-их років, з робіт Леопольда Левицького, а закінчується сьогоднішнім, залом, де експонуються змінні виставки сучасних митців. Зали музею поділені як хронологічно за роками, так і за школами та групами. Фундатором та натхненником першого в Україні музею сучасного українського мистецтва стала родина Корсаків.

Музей Корсаків створений з метою розвитку духовності нації, пропагування українського мистецтва у світі шляхом презентації яскравих творчих здобутків художньої культури ХХ століття, знайомства відвідувачів з сучасним мистецтвом через авторські проекти, інсталяції, перформанси. Широка програма виставкової, освітньої, наукової-дослідницької та видавничої діяльності, яку проводить музей сучасного українського мистецтва Корсаків, відображає актуальні процеси в українській культурі та відкриває можливості для публічного діалогу і створення нових творів. В постійній експозиції представлений ранній твір основоположника кубізму в скульптурі, всесвітньо відомого українського митця Олександра Архипенка «Оголена» (Рис.2) та роботи корифеїв львівського модернізму: Олени Кульчицької, Романа Сельського, Леопольда Левицького та Ярослави Музики.

Північно-західний осередок нонконформістського мистецтва представлено творами Андрія Ментуха, Петра Гулина, Богдана Пікулицького, Дмитра Стецька, Любомира Медвідя, Миколи Кумановського, Олександра Аксініна, Богдана Сороки, Івана Остафійчука та ін.

Південно-східна школа нонконформізму репрезентована Валерієм Басанцем, Олександром Стоббуром, Володимиром Лободою, Олегом Волошиновим, Віктором Маринюком, Сергієм Савченком, Василем Садом, Володимиром Цюпком, Людмилою Ястреб, Світланою Юсім.

Київська школа представлена творами Олександра Дубовика, Миколи Малишка, П. Малишка, Ніни Денисової, Петра Гончара.

В експозиції МСУМК також є роботи художників, які творили «посттоталітарний ренесанс» після розпаду СРСР, зокрема Тіберія Сільваші, Кихайла Кривенка, Анатолія Криволапа, Костя Борисюка.

Постмодерністські прояви, що виразилися у зверненні до фігуративного живопису, графіки, але в іншому, глибоко іронічному прочитанні представлені у працях Владка Кауфмана, Юрія Іздрика, Петра Бевзи, Петра Антипа, Івана

Романка, Роберта Саллера, Анатолія Твердого та ін. У музеї є велика добірка мистецьких об'єктів молодих художників, які репрезентують актуальне мистецтво, зокрема Катерини Ганейчук, Петра Ряски, Руслана Тремби, Сергія Радкевича, Віктора Мельничуа, Олега Сусленка, Ганни Шумської, Миколи Молчана, Олекси Фурдіяки, Беати Корн, Сергія Григоряна та ін. Змінна експозиція регулярно представляє твори провідних вітчизняних та закордонних митців. Реалізує освітні програми задля розвитку духовної культури української нації. Надає можливість продавати твори на вернісажах.

У музеї з 2019 року діє дослідницька платформа «Генеза», яка складається з окремих великих кураторських проєктів, які вивчають творчі угруповання, напрямки та окремі унікальні явища в українському мистецтві. [2]. Проєкт передбачає крім експонування самих творів також обговорення, дискусії, лекції та випуск серії дослідницьких матеріалів (Рис.3).

Рис. 3 – Робота дослідницької платформи «Генеза»

МСУМК розвиває проєкт «Крок на шляху мистецтва», який був започаткований у рамках роботи галереї сучасного мистецтва «Арт Кафедра», що сприяє творчим пошукам молодішої генерації українських митців та відкриває нові таланти (Рис.4).

Рис. 4 – Виставка робіт юних митців у рамках проєкту «Крок на шляху мистецтва»

Музей щорічно проводить фестиваль сучасного урбаністичного мистецтва «ПоліхромА», який став унікальним арт-простором та об'єднав у собі різні напрямки сучасного мистецтва, включаючи мурал-арт, стріт-арт, виставки інсталяцій, графіки, перформенси, боді-арт, відео-арт, майстер-класи та арт-лекції. Виконані на ньому твори, такі як графіті й мурали, експонуються поза стінами музею. Перший фестиваль відбувся у 2016 році, його роботи прикрашають стіни будівель на території «Адреналін Сіті».

Родина Корсаків стала Першим володарем нагороди, запровадженої Президентом Торгово-промислової палати України Генадієм Чижиковим, за вклад в розвиток вітчизняної культури «ЩЕДРИК AWARD» за створення у 2018 році в місті Луцьк «Музею сучасного українського мистецтва Корсаків».

Перелік джерел посилання:

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Музей_сучасного_українського_мистецтва_Корсаків
2. <https://discover.ua/locations/muzej-sovremennogo-iskusstva-korsakov>

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Білик Ольга Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціоекономіки та управління персоналом,
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана
ORCID: 0000-0002-6951-5665

Марчик Олександра Олегівна

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 2 курсу факультету
управління персоналом, соціології та психології,
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5142/>

У сучасному темпі розвитку бізнесу, де конкуренція постійно зростає, а умови ринку непередбачувані, важливість ефективного управління персоналом стає визначальною для успішної діяльності будь-якої організації. Саме в цьому контексті виникає необхідність ретельного аналізу та оцінювання результатів професійної діяльності персоналу. Процес оцінювання стає ключовим інструментом, який допомагає не лише визначити ефективність працівників, а й сприяє адаптації організації до викликів сучасного бізнес-середовища. В сучасних умовах оцінювання результатів професійної діяльності персоналу являється важливим елементом стратегічного управління ресурсами компанії та досягнення корпоративних цілей.

Умови глобалізації, стрімкі технологічні зміни та невизначені ринкові умови вимагають від підприємств надзвичайної гнучкості та швидкості реагування на зміни. У цьому контексті ефективне управління людськими ресурсами стає стратегічним фактором конкурентоспроможності.

Сучасні умови функціонування бізнес-середовища обумовили особливості оцінювання результатів професійної діяльності персоналу:

1. Оцінювання персоналу стало невід'ємним інструментом управління ефективністю: уміле використання процесу оцінювання дозволяє компаніям систематично аналізувати та визначати ефективність працівників. Відстеження та оцінка результатів дозволяють управлінцям отримувати чіткі відомості про внесок кожного працівника в досягнення стратегічних цілей. Це стає ключовим елементом для формулювання корпоративних стратегій та рішень.

2. Оцінювання персоналу впливає на мотивацію та розвиток ресурсу праці компанії: процес оцінювання стає невід'ємною частиною системи мотивації персоналу. Коли працівник бачить, що його внесок оцінюється та визнається, це стає стимулом для подальшого розвитку та самовдосконалення. Оцінювання створює засоби для розробки індивідуальних планів розвитку, що, в свою чергу, позитивно впливає на командний дух та здатність персоналу пристосовуватися до нових викликів.

3. Оцінювання сприяє адаптації компанії до змін у сучасному бізнес-середовищі: умови глобалізації, швидкі технологічні трансформації та зміни в уявленнях споживачів роблять сучасне бізнес-середовище непередбачуваним. Процес оцінювання має бути гнучким та адаптованим до нових реалій. Він стає механізмом, що допомагає компаніям швидко реагувати на зміни, аналізуючи та впроваджуючи необхідні зміни в стратегію управління персоналом.

4. Оцінювання безпосередньо пов'язане із стратегічним управлінням персоналом: результати оцінювання персоналу стають основою для розробки стратегічних рішень у сфері управління кадрами. Вони надають відомості для планування кадрових резервів, ідентифікації та підтримки талантів, а також для формування корпоративної культури, яка відповідає стратегічним цілям організації.

Отже, проведення систематичного оцінювання результатів професійної діяльності персоналу та аналіз внеску кожного працівника в ефективність бізнес-процесів компанії є важливою умовою формування сучасної та конкурентоздатної компанії в умовах постійних змін та викликів сучасного бізнес-середовища.

Оцінювання результатів професійної діяльності персоналу на підприємстві базується на ряді принципів, які допомагають здійснювати об'єктивну та ефективну оцінку працівників (рис. 1).

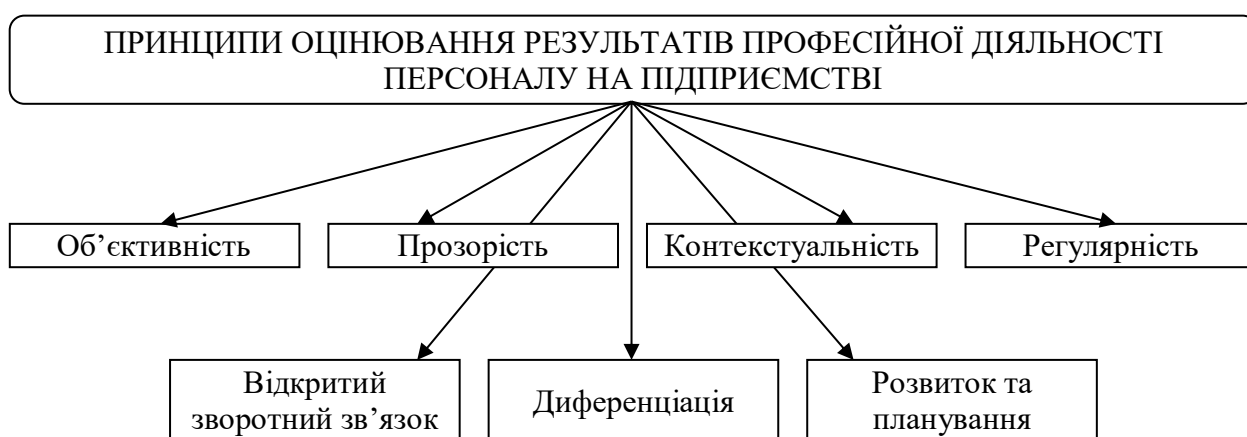

Рисунок 1 – Принципи оцінювання результатів професійної діяльності персоналу на підприємстві

Джерело: сформовано автором за даними [1; 2]

Принципи оцінювання результатів професійної діяльності персоналу на підприємстві полягають у наступному:

- оцінювання має бути об'єктивним і неупередженим, заснованим на конкретних фактах і критеріях, а не на особистих симпатіях чи антипатіях;
- процес оцінювання та критерії, за якими вона здійснюється, повинні бути зрозумілими для всіх працівників, щоб забезпечити відкритий та справедливий підхід;
- оцінювання повинне враховувати специфіку підприємства та його бізнес-цілей, а також конкретні вимоги та завдання працівників;
- оцінювання має бути систематичним та проводитися на регулярній основі, дозволяючи відслідковувати розвиток працівників;
- процес оцінювання повинен передбачати можливість обговорення та обміну думками між керівництвом та працівниками, щоб покращити розуміння та мотивацію;
- оцінювання повинне дозволяти розрізняти внесок та результати різних працівників, враховуючи їх індивідуальні характеристики та здібності;
- результати оцінювання повинні використовуватися для розробки планів навчання та розвитку працівників, що допомагає підвищити їх ефективність та кар'єрний ріст.

Ці принципи допомагають створити ефективну систему оцінювання персоналу, яка враховує потреби сучасного підприємства та працівників, сприятиме розвитку та підтримці високої продуктивності кадрів.

Отже, можна зробити висновок, що оцінювання результатів професійної діяльності персоналу є важливим фактором досягнення успіху підприємства в сучасному бізнес-середовищі, а також цей процес є невід'ємною частиною забезпечення розвитку персоналу та підвищення ефективності діяльності організації.

Список використаних джерел:

1. Кучинський В. А., Долина І. В. Особливості побудови систем оцінювання персоналу на підприємствах в сучасних умовах. *Вісник НТУ «ХПІ». Економічні науки.* 2022. № 4. С. 59-66.
2. Згалат-Лозинська Л. О., Головач Н. В. Метод оцінювання розвитку управлінського персоналу на вітчизняних підприємствах. *Інноваційна економіка.* 2018. № 9-10 (77). С. 69-73.
3. Дяків О. П., Островерхов В. М. *Управління персоналом: навчально-методичний посібник.* Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 280-300 с.

ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА В СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ

Вербицька Анастасія Ігорівна

*студентка 4 курсу, Чернівецький національний
університет ім. Ю.Федьковича*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5163/>

Інститут президентства є предметом широкого дискурсу та обговорення, грає ключову роль в політичних системах різних країн і може виявитися як фактором розвитку, так і стримування в залежності від конкретних умов і функцій, які він виконує.

Президентство може виявитися сильним фактором для розвитку в країні. По-перше, ефективність прийняття рішень грає ключову роль у політиці. Президент, володіючи великою владою, може уникнути блокувань і прискорити прийняття важливих рішень. Цим самим може допомогти забезпечити стабільність в управлінні у моменти криз, завдяки своїй лідерській ролі та можливості прийняття певних ефективних заходів у надзвичайних ситуаціях, це особливо важливо в умовах зростаючої кількості проблем у світі. По-друге, умови сильної президентської влади та можливості здатності президента вести країну через кризу може визначити подальший розвиток суспільства.

З іншого боку, інститут президентства може також стати джерелом стримувань для демократії. Надмірна влада президента може призвести до концентрації влади в одних руках, узурпації влади й загрожувати засадам демократії. Без ефективного контролю та балансу влади можуть виникати зловживання та корупція. Також варто зазначити, що імпічмент і зміна президента може призвести до особливо сильної нестабільності. Додатково, сильна президентська влада може вести до блокувань з боку парламенту, оскільки виконавча і законодавча влада можуть мати різні політичні інтереси, що в свою чергу може ускладнити прийняття потрібних реформ та рішень в країні.

Усім відомо, що станом на теперішній час інститут президентства у Сполучених Штатах Америки визнається як ключовий складовий елемент їхньої політичної системи і відзначається значним впливом на розвиток країни. Президент США виступає в ролі лідера, об'єднуючи різні гілки влади, обирається народом кожні чотири роки та виконує різноманітні функції, починаючи від управління країною й закінчуючи представництвом її інтересів на усіх рівнях. Президент США має повноваження приймати рішення,

спрямовані на захист нації та забезпечення безпеки громадян, що є особливо важливим під час кризових ситуацій, таких як природні лиха, терористичні атаки або пандемії.

Президент також є головним представником країни на міжнародній арені, він веде зовнішню політику, визначає стратегію у відносинах з іншими країнами та міжнародними організаціями. Його рішення та вчинки мають вагомий вплив на геополітичні події та міжнародну економіку. Хоча президент володіє значною владою, система контролю та балансу влади в США виконує важливу роль у запобіганні зловживанням владою. Конституційно передбачені механізми, такі як розподіл влади між виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади, які допомагають забезпечити систему розділення влади. Повноваження президента, як визначено в Конституції США статті II, розділах 2 і 3, включають в себе військові, судові, дипломатичні, виконавчі та законодавчі функції.

Навіть при зустрічі з політичними труднощами, останні століття ми спостерігали за зростанням сили та важливості американського президентства. Власне, саме у XX столітті в американській національній політиці вкорінилася сильна виконавча влада, оскільки влада президента, його посада та виконавчі повноваження виростили, разом із зростанням очікувань населення щодо ефективного президентського лідерства. Стаття II Конституції США віддає виконавчу владу у руки незалежного та унітарного президента Сполучених Штатів. Навіть при тому, що деякі учасники Конституційного (Філадельфійського) конвенту пропонували створення багатоособової "виконавчої ради", більшість творців вважала, що унітарна виконавча влада є більш вдалим вибором, оскільки вона може ефективно вживати швидкі та рішучі заходи. Навіть при тому, що "одність" президентства забезпечує "оперативність" і секретність, необхідні для реагування на надзвичайні ситуації, особливо щодо національної безпеки, автори Конституції передбачили, що Конгрес повинен мати значні повноваження для реагування на загрози безпеці. Однак Конгрес рідко, якщо взагалі, вживає заходів у відповідь на національні надзвичайні ситуації. Крім того, виявляється, що президентська влада не використовується виключно для надзвичайних ситуацій; скоріше, президенти регулярно користуються нею.

Президенти спираються на свою політичну партію як на джерело влади, часто звертаючись до партійних структур і лідерів для впливу на законодавчий процес. А у періоди розділеного уряду, коли інша політична сила контролює принаймні одну з двох палат Конгресу, президенти часто стикаються з труднощами. Прихильники президентської влади також стверджують, що президенти, як представники національних округів, є ближчими до народу, ніж Конгрес, але більша частина фактичного здійснення президентської влади відбувається таємно (захищено конституцією), що робить більшість

президентської політики занадто віддаленою від громадян. Деякі науковці стверджують, що розширена президентська влада є позитивною складовою у політичній системі держави, оскільки президенти краще сприймають і представляють "національне благо", особливо в порівнянні з Конгресом, який часто фокусується на переобранні та місцевих інтересах. Однак існує достатньо прикладів особистих амбіцій та підтримки конкретних інтересів окремих президентів, щоб спростувати цю думку за трюїзм.

Іноді представники президентської партії стверджують, що завданням Конгресу є виконання вимог, що висловлює президент. Прихильники так званого "імперського" президентства питають, хто ще може краще розуміти загальну волю американського народу. Їх відповідь полягає в тому, що обрана громадянами посадова особа, а саме президент Сполучених Штатів, відіграє цю роль краще, ніж Конгрес. Очевидно, що Конгрес має важливу конституційну роль. Фактично кожна особа, яка обрана чи призначена на посаду, складає присягу "підтримувати та захищати Конституцію Сполучених Штатів". Головна відповідальність кожного посадовця - діяти в межах повноважень, визначених Конституцією, і забезпечувати, щоб інші посадові особи також слідували цим принципам.

Отже, інститут президентства в Сполучених Штатах визначається не лише внутрішніми аспектами керівництва, а й активною роллю в міжнародних справах. Події та рішення президента суттєво впливають на політичну, економічну та соціальну динаміку не тільки в США, але й у всьому світі. При цьому, важливо забезпечити ефективний контроль та збалансованість влади, щоб інститут президентства виконував свої функції в рамках принципів демократії та правової держави.

Підбиваючи підсумки, зазначу, що є обов'язкова необхідність забезпечення балансу та взаємодії між президентською владою та іншими інститутами влади. Інститут президентства може служити розвитку, коли йому відводиться роль лідера, спроможного приймати ефективні рішення та вести країну через труднощі. Проте, важливо пам'ятати про потенційні стримування, які можуть виникнути при недостатньому контролі та забезпеченні гармонії в політичній системі. Тільки утверджуючи принципи демократії та рівноваги влади, інститут президентства може слугувати не лише сьогоденню, а й майбутнім розвитком суспільства.

Література:

1. Duverger M. A new political system model: Semi-presidential government // European Journal of Political Research. – 1980. – № 8.

CHEERLEADING IN THE WORLD AND UKRAINE

Mariia Serhiivna Onofriichuk

*Student of Restaurant-Hotel and Tourist Business Faculty,
State University of Trade and Economics, Kyiv*

*Scientific supervisor: Власенко Людмила Василівна
старший викладач іноземної філології та перекладу*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5106/>

Cheerleading is an activity in which the participants (called cheerleaders) cheer for their team as a form of encouragement. It can range from chanting slogans to intense physical activity. It can be performed to motivate sports teams, to entertain the audience, or for competition. Cheerleading routines typically range anywhere from one to three minutes and contain components of tumbling, dance, jumps, cheers, and stunting [1].

Photo 1

Cheerleading is an exciting sport, which was created in the USA and has become a popular activity worldwide. Every day the number of cheerleaders increases in almost every country.

The great influence on people made a big flow of American movies and shows about cheerleaders and their lives at school or college. After watching these kinds of programmes everyone wanted to try themselves in Cheerleading.

Essential to remember is that cheerleading is different and has many types as Competitive Cheerleading, Recreational Cheerleading, Performance Cheer, and Sideline Cheer.

Competitive Cheerleading: a high-energy team sport that is rapidly growing worldwide, competitive cheerleading utilises a combination of elements – jumps, tumbling, stunting and dance – all combined in a stunning 2 min 30-second routine that is assessed live by a panel of judges utilising a stringent set of rules and scoring criteria to rank teams, placing them in competitions that are held at regional, national and international level. Competitive cheerleading may involve teams that are either associated with a school or university or are “All-Star”, which means the programme is run as a business and may have several teams at different levels/ages [2].

Recreational Cheerleading: these are cheerleading sessions where participants do it for the joy of the sport and not with the intent to compete. Many schools in the UK are now offering cheerleading as part of their PE programmes or as after-school clubs and some All-Star programmes also run recreational classes for participants who either do not wish to perform or perhaps need additional training to qualify for a competitive team [2].

Performance Cheer: team routines where members perform a choreographed dance, motions and jumps to high-energy music. Performance cheer can be split into a couple of different disciplines namely, Freestyle Pom, Hip-hop, Jazz, and High Kick. Performance Cheer can often be seen performed at sporting events as part of the half-time entertainment, but most cheerleading competitions (including those at the International level) also feature this component. Some Performance Cheer routines may also feature basic stunts and/or pyramids [2].

Sideline Cheer: performed alongside other sporting events such as American football and Basketball, it incorporates elements of stunting and performance cheer as well as the use of signs, megaphones and Pom Poms to help direct and energise the crowd. Crowd leading cheers come in 4 main types, Offence, Defence, Time out, and Fight Song. Elements of sideline cheer are also used in the ICU World championships as part of the scored routines as this is where the origin of our sport began [2].

Ukraine doesn't stand aside. Ukrainian cheerleading has a few federations and each of them organizes different championships. Every year sportsmen of Ukraine take part in international competitions and win medals.

Photo 2

To sum up, cheerleading in Ukraine always improves and encourages youth to start doing sports. Moreover, this sport is not only physically good it's also a beautiful way to express yourself.

References:

1. Cheerleading. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Cheerleading>
2. What is Cheerleading? URL: <https://www.paracheer.org/what-is-cheerleading>

ОСНОВИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

Березникова Аліна Олегівна

студентка першого курсу,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Дідковський Олександр Петрович

старший викладач кафедри фізичної культури та спорту,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5148/>

В Україні на даний період часу під час організації навчального процесу перед кожним вищим навчальним закладом стоять завдання: вести підготовку спеціалістів на високому науково-технічному рівні із застосуванням сучасних методів, оптимізації навчально-виховного процесу, що забезпечують використання майбутніми фахівцями отриманих знань та навичок у клінічній роботі чи наукових дослідженнях. Але повноцінне використання професійних знань і умінь можливе лише при гарному стані здоров'я, високій працездатності молодих спеціалістів, які можуть бути набуті ними при регулярних і спеціально організованих заняттях фізичною культурою. Тому якість підготовки, в тому

числі і фізичної, до майбутньої професійної діяльності для кожного молодого фахівця набуває не лише особистісного, але й соціально-економічного значення. Здоров'я нації – суттєвий показник суспільного та економічного розвитку держави, а здоров'я молоді – її майбутнє. Економічний, інтелектуальний та культурний потенціал країни знаходиться в прямій залежності від показників здоров'я майбутнього покоління. Тому сучасна молодь повинна бути працездатною, фізично витривалою, демонструвати високий професійний рівень. Збереження здоров'я підростаючого покоління є пріоритетним завданням суспільства та структур державного сектору: медичної, соціальної, економічної, освітньої сфери, засобів масової інформації.

Основними сучасними чинниками ризику для здоров'я у молодому віці є наступні: нераціональне харчування та гіподинамія спричиняють появу надмірної ваги і ожиріння, що призводить до виникнення хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту та серцево-судинної системи; тривалі психоемоційні стреси впливають на нервову систему людини, погіршуючи її розумову діяльність; алкоголізм, тютюнопаління, наркоманія зумовлюють низку захворювань, які спричиняють передчасну смерть (рак, отруєння, туберкульоз, самогубство, серцево-судинні хвороби); безвідповідальне статеве життя шкодить репродуктивній функції (поширення венеричних захворювань, ВІЛ-інфекції, гепатитів, небажана вагітність, безпліддя). Однак, основною причиною погіршення стану здоров'я студентів є відсутність усвідомлення важливості дотримання здорового образу життя як запоруки міцного здоров'я. Процес виховання свідомого ставлення молоді до власного здоров'я починається з першого курсу навчання у вищому навчальному закладі і забезпечується рядом педагогічних умов, а саме: поєднанням навчального процесу з практичною діяльністю студентів; знайомством молоді з основами здорового способу життя, формуванням свого власного здорового стилю життя; формуванням цільової настанови і мотивації студентів на зміцнення свого здоров'я і набування відповідних знань, умінь і навичок. Особливе значення в умовах збереження і зміцнення здоров'я студентів мають фізичні вправи. Рухова активність покращує життя організму в цілому, стимулює інтелектуальну діяльність людини, підвищує продуктивність розумової праці, позитивно впливає на її психічну та емоційну діяльність. Реалізація цих положень полягає в систематичному використанні доступних кожному студенту форм фізичної культури (ранкова гімнастика, прогулянки, заняття рухливими видами спорту, танцями). Гіподинамія, на яку страждає 90 % студентства, призводить до патологічних змін обміну речовин, зниження рівня активності ферментів, деструктивних змін у клітинах, що веде до дистрофії чи атрофії тканин і є наслідком зниження рівня функціонування систем організму. Тому фізична культура в структурі освітньої і професійної підготовки майбутніх фахівців виступає не лише в ролі навчальної дисципліни, але і є засобом направлено розвитку цілісної особистості.

Сучасна молодь не вважає тютюнопаління негативним фактором впливу на здоров'я людини. Поширеність серед молоді цієї шкідливої звички зростає, незважаючи на певні заходи профілактики (написи на пачках цигарок про небезпеку паління, фільми з демонстрацією змін в органах і системах організму людини під впливом паління). Розширення в сучасній Україні ринку алкогольних напоїв, їх різноманітність, доступність придбання, реклама, традиція вживання алкоголю серед населення стають причиною раннього вживання алкоголю молоддю, що вказує на тенденцію поширення пияцтва. Під впливом ЗМІ та реклами у молоді формується неправильне та небезпечне уявлення про алкоголь як засіб розслаблення, уникнення проблем, покращення настрою, полегшення спілкування. Загрозу появи небажаних наслідків вживання алкоголю (розвиток хвороб, похмілля, проблем із родиною, формування залежності) студенти не сприймають як реально можливу, вважають її малоімовірною. Тому заходи первинної профілактики алкоголізму повинні бути направлені на формування негативної установки у молодого покоління до вживання спиртних напоїв. Викликає занепокоєння стан репродуктивного здоров'я студентської молоді. Останнім часом дошлюбні статеві відносини серед студентів стали поширеним явищем і, в окремих випадках, навіть нормою поведінки. Нерозбірливі статеві стосунки серед молоді сприяють поширенню венеричних хвороб, призводять до численних хірургічних втручань з приводу переривання небажаної вагітності, що може бути причиною майбутнього безпліддя. Важливою ланкою в організації здорового способу життя у студентів є робота викладачів-кураторів. Діяльність викладачів-кураторів має бути спрямована на формування свідомого ставлення до власного здоров'я шляхом цілеспрямованої допомоги в раціональній організації життєдіяльності студентів.

Більшість студентів розпочинають здоровий спосіб життя відмовою від шкідливих звичок, таких як куріння і вживання спиртних напоїв, адже куріння не тільки погіршує здоров'я, але й забирає сили в прямому розумінні цього слова. Як встановили вітчизняні вчені, через 5-9 хвилин після викурювання лише однієї сигарети м'язова сила знижується на 15 %, ті студенти, які серйозно займаються спортом знають про це, і як правило не курять. Наступною складовою здорового способу життя є раціональне харчування студента. До нього входить: прийняття їжі тільки при відчутті голоду; відмова від їжі перед сном; прийняття їжі повинно складатися із різних продуктів, які є джерелами білків, жирів і вуглеводів, вітамінів і мінеральних речовин; обов'язковий час для засвоєння їжі. У той же час аналіз динаміки харчування різних груп населення за даними Держкомстату України свідчить, що за останні роки суттєво порушилася структура харчування українців, знизилася споживання м'яса, молока, риби, рослинної олії, фруктів. Проте суттєво зросло споживання картоплі. Понад 62,7 % українців з низьким рівнем сукупних витрат, до яких переважно відносяться студенти, споживають в основному картоплю і хліб. Аналогічні дані були отримані в дослідженнях (Г. П. Грибан, 2003), які підтвердили, що раціон студентів збіднів на біологічно

повноцінні продукти тваринного походження, рибу, пектин та клітковину, які регулюють діяльність товстого кишечника. Водночас у меню студентів зросла кількість простих вуглеводів і тваринних жирів. Тому, студентам, які мають хронічні захворювання, необхідно дотримуватися дієти. Оптимальний руховий режим – найважливіша умова здорового способу життя. Його основу складають систематичні заняття фізичними вправами і спортом, ефективно вирішуючі задачі зміцнення здоров'я і розвиток фізичних особистостей молоді, збереження здоров'я і рухових звичок. При виконанні фізичних вправ організм людини реагує на задане навантаження відповідними реакціями. Активізує діяльність всіх органів і систем, в результаті чого витрачаються енергетичні ресурси, підвищується рухливість нервових процесів, зміцнюється м'язова і кістково-зв'язкова система. Ціллю фізичного виховання у ВНЗ являється формування фізичної культури студента як системної якості особистості, невід'ємного компонента загальної культури майбутнього спеціаліста, формування необхідності студентів у фізичному самовдосконаленні, а також в підтримці високого рівня здоров'я через свідоме використання всіх організаційно-методичних форм занять фізкультурно-спортивною діяльністю.

Отже, здоров'я виступає однією з найбільш значущих засад людського щастя, радості та благополуччя, тому проблема здоров'я – кардинальна для всього людства.

Список літератури:

1. Кошманюк М. В. Особливості формування здорового способу життя студентів в умовах вищого навчального закладу / М. В. Кошманюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Ужгород: УНУ, 2013. – Вип. 30. – С. 69-73. (Серія «Педагогіка, соціальна робота»).
2. Литвиненко О. М. Формування здорового способу життя в студентській молоді / О. М. Литвиненко // Педагогіка. Наукові праці. – 2013. – Вип. 146, Том 158. – С. 42-46.
3. Коробков А. В. Фізичне виховання / А. В. Коробков, В. А. Головін, В. А. Масляков. – М.: Вищ. школа, 1983
4. Шекера О. Г. Охорона здоров'я – найважливіша складова державної політики України / О. Г. Шекера, Н. В. Медведовська, Д. В. Мельник // Сімейна медицина. – 2014. – № 2. – С. 10-14.
5. Smoking among university students: Is education important? / Chkhaidze Ivane, Maglakelidze Nino, Maglakelidze Tamaz, Paata Gvetadze, Tamaz Lobzhanidze // Аллергология и иммунология. – 2012. – Т. 13, № 3. – С. 233-235.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ

Куртова Олена

*викладач-стажист кафедри спортивних ігор
і менеджменту фізичної культури,
Навчально-науковий інститут фізичної культури,
спорту та реабілітації Університету Ушинського,
м. Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-6900-5630*

Грабовський Микола

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Навчально-науковий інститут фізичної культури,
спорту та реабілітації Університету Ушинського,
м. Одеса, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5180/>

Сучасний футбол з повною підставою можна віднести до переважно координаційних видів спорту, в яких результати залежать від ефективності поєднання складних дій і узгодженості їх в просторі та в часі, а тому вимагає від гравців наявності і володіння широким арсеналом техніко-тактичних прийомів, які виконуються в поєднанні з найрізноманітнішими змагальними діями, ефективність яких залежить, зокрема, від рівня технічної підготовленості футболістів. Технічна підготовленість спортсмена, його уміння володіти різними прийомами в футболі, багато в чому визначаються його здібностями координувати свої рухи та орієнтуватися у просторі [1, 4].

Техніка є головним аспектом, який відрізняє футбол від інших спортивних ігор. Це гра ногами, яка притаманна футболу та частково регбі. Технічна підготовка здійснюється протягом всього «футбольного життя» спортсмена, починаючи з навчання її елементів у дитинстві і завершуюючи їх постійним удосконаленням, якому не має меж у будь-якому віці.

В зв'язку з цим достатньо актуальною представляється проблема пошуку нових методичних підходів до вдосконалення технічної підготовленості футболістів [4].

Техніка футболу являє собою сукупність спеціальних прийомів, які використовуються у грі в різних поєднаннях для досягнення поставленої мети. Технічні прийоми – це засоби ведення гри. Від того, наскільки повно володіє футболіст всім різноманіттям цих засобів, як уміло й ефективно застосовує їх у варіативних умовах ігрової діяльності, при протидії гравців команди суперника і, зокрема, в стані втоми, багато в чому залежить досягнення високих спортивних результатів. Майстерне володіння технікою є невід'ємною частиною всебічної підготовки футболістів.

У сучасному футболі технічні прийоми характеризуються доцільною з точки зору біомеханіки системи рухів, що дозволяє досить економно використовувати робочі зусилля для підвищення швидкості й точності ігрових дій. Швидкість і надійність, простота й ефективність – ось вимоги сьогодення до застосування техніки футболу [3, 6]. Техніка стосується не тільки спеціальних, потрібних для реалізації специфічних рухів, але й загальних (біг, стрибки та ін.) [2].

Класифікація техніки футболу – це розподіл технічних прийомів на групи за загальними (або подібними) специфічними ознаками.

За характером ігрової діяльності в техніці футболу можна виділити два великих розділи: техніка польового гравця і техніка воротаря. Кожний розділ включає в себе підрозділи: техніка пересування та техніка володіння м'ячем, або рухи без м'яча і рухи з м'ячем.

Гра у футбол включає в себе такі технічні засоби: переміщення гравця; удари по м'ячу ногами та головою; зупинки м'яча та ведення його; передачі м'яча один одному; удари по воротах; відбирання м'яча; вкидання м'яча із-за бокової лінії та воротарем; фінти; гра воротаря. Якщо гравець виконує ці дії неефективно, то і команда в цілому затрачає зайві зусилля, що є серйозною перешкодою у досягненні успіху. Від того, наскільки вмilo володіє футболіст усією різноманітністю технічних засобів і як їх застосовує, залежить ефективність його дій.

З метою освоєння техніки юними футболістами спочатку вчать виконувати окремі прийоми та їх поєднання. Велике значення має особисте прагнення початківця, його наполегливість у роботі [2].

Багаторічний процес технічної підготовки містить конкретні завдання, а саме:

- створення уявлень щодо техніки футболу;
- збільшення обсягу та різноманітності рухових умінь і навичок;
- досягнення високої стабільності та варіативності прийомів гри з поступовим їх перетворенням в ефективні змагальні дії;
- оптимізація структури рухових дій, їх динамічних та кінематичних параметрів з урахуванням індивідуальних особливостей спортсменів;
- підвищення надійності та результативності технічних дій в ігровій і змагальній діяльності;
- удосконалення технічної майстерності відповідно до розвитку практики футболу та сучасних наукових надбань.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців, досягнення педагогів-практиків, а також власний досвід дозволили визначити такі педагогічні умови вдосконалення технічної підготовки юних футболістів [5]:

- підвищення якості спортивного відбору, орієнтації та прогнозування у футболі;
- розробка новітніх методик оволодіння технікою гри, технологій їх реалізації з урахуванням статево-вікових та індивідуальних особливостей дітей, наявного рівня їх технічної підготовленості;
- належне матеріально-технічне та інформаційне забезпечення;

- реалізація взаємозв'язку й взаємосприяння технічної підготовки та інших сторін (компонентів) спортивної підготовки: тренувальної і змагальної діяльності;

- системне і планове використання форм та видів організації навчально-тренувального процесу відповідно до етапів спортивної підготовки, індивідуальних можливостей дітей;

- покращення якості комплексного контролю, самоконтролю та взаємоконтролю юних футболістів.

Якісне становлення і розвиток технічної майстерності юних футболістів у процесі їх багаторічної підготовки можуть бути забезпечені на основі єдності вищеназваних педагогічних умов та повної реалізації кожної із них. Комплекс зазначених умов ґрунтується на дидактичних та специфічних принципах спортивної підготовки і спрямований на досягнення максимально можливого для конкретної особистості рівня технічної підготовленості, що дозволяє отримати заплановані результати у змагальній діяльності [5].

Ми розглядаємо викладені вище положення як своєрідний напрямок для нашого дослідження основна мета полягає у визначенні ефективності диференційованого підходу та індивідуалізації процесу спеціальної фізичної підготовки, а, зокрема, технічної підготовки футболістів.

Список літератури:

1. Дулібський, А. В. Моделювання тактичних дій у процесі підготовки юнацьких команд з футболу. Київ: Федерація футболу України, 2001. с. 42-46.
2. Костюкевич В. М., Перепелиця О. А., Гудима С. А., Поліщук В. М. Теорія і методика викладання футболу: навч. посібник. Вид. 2-ге., переробл. та допов. Київ: КНТ, 2017. С. 58-59.
3. Костюкевич В. М. Теоретичні та методичні основи моделювання тренувального процесу спортсменів ігрових видів спорту: автореф. дис. доктор наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.01 «Олімпійський та професійний спорт». 2012. 40 с.
4. Марченко В. А., Марченко І. В. Технічна підготовка як основа майстерності футболістів. Науково-методичні основи використання інформаційних технологій у галузі фізичної культури та спорту. 2018. № 2. с. 59-63.
5. Наумчук В. І. Педагогічні умови вдосконалення технічної підготовки юних футболістів. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. наук. праць Волинського національного університету ім. Л. Українки. Луцьк: РВВ «Вежа». 2008. Т.3. С. 264-268.
6. Столітенко Є. В. Фізичне виховання учнів 1–11 класів у процесі занять футболом. К.: Баланс клуб, 2016. 304 с.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Платова Дар`я Станіславівна

студентка першого курсу,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Дідковський Олександр Петрович

старший викладач кафедри фізичної культури та спорту,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5125/>

Сьогодні, якщо ми звернемося до статті 1 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", то побачимо, що "фізична культура – складова частина загальної культури суспільства, яка спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості" [1].

Фізична культура виникла одночасно із загальною культурою на ранніх ступенях розвитку цивілізації. На перших порах засоби фізичної культури відбивали матеріальний рівень життя людини, впливали, як правило, з природних форм руху (ходьби, бігу по пересіченій місцевості, кидання каміння і палок, стрибків, плавання тощо) і використовувалися, головним чином, для підготовки людей до існування.

З розвитком суспільства та матеріальних цінностей розвивається як загальна, так і фізична культура. При цьому ступінь розвитку однієї значно позначається на вираженості другої.

Водночас з розвитком суспільства фізична культура відгалужується від загальної культури в самостійну галузь. У цей час виникає і один з основних її компонентів – фізичне виховання, метою якого був розвиток рухових якостей, морально-вольових, розумових та інших здібностей, а також професійно-прикладних навичок тощо.

На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура – це самостійна і особлива галузь загальної культури, яка спрямована, головним чином, на зміцнення здоров'я людини, продовження її творчої активності та життя, а також на зростання і вдосконалення її всебічного і гармонійного розвитку та використання набутих якостей в суспільній, трудовій та інших видах діяльності.

Результати аналізу закономірностей функціонування та розвитку сфери фізичної культури і спорту країн з стабільними економічними системами ринкового типу значною мірою є вихідним пунктом для розгляду особливостей ринкового функціонування відповідної сфери в Україні.

Отже, в Україні склалася критична ситуація у сфері фізичної культури і спорту. Лише 13 відсотків населення залучено до занять фізичною культурою і спортом. Крім того, за інтегральним показником здоров'я населення – середньою очікуваною тривалістю життя людини Україна займає одне з останніх місць в Європі.

Негативним моментом слід також вважати непослідовну політику держави стосовно виконання норм законів, які регламентували ті або інші елементи системи державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту. Наприклад, Верховною радою України через кілька місяців після ухвалення Закону України “Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні”, було призупинено на рік дію пунктів 3 і 5 статті 3 якими надавались податкові пільги суб’єктам господарської діяльності, що забезпечували процес олімпійської підготовки в країні. Одним з головних соціально-економічних факторів, які негативно впливає на процес формування та розвитку ринку фізичної культури в Україні, є низький рівень доходів населення.

Негативно впливає на фізичну культуру і відсутність в країні дієвої системи підвищення кваліфікації фахівців з фізичної культури і спорту, яка дозволяла б їм своєчасно відтворювати професійні якості відповідно до нових суспільних умов.

Рівень економічного стимулювання фахівців з фізичного виховання і спорту також погано відображається на процесі формування та розвитку ринкових відносин у цій сфері. На поточний момент заробітна плата вітчизняних фахівців, які є безпосередніми виробниками ФСП (тренерів, інструкторів, методистів), у багато разів менша ніж відповідне джерело статків їхніх колег з розвинених країн.

Не зважаючи на це, слід відзначити і позитивні фактори, які діють на вітчизняному ринку фізкультурно-оздоровчих та спортивно-оздоровчих послуг. На початку нового тисячоліття спостерігалася тенденція зростання числа осіб, які займаються оздоровчою діяльністю. У 2002-2004 роках вона поширилась на 19 з 20-ти найпопулярніших видів спорту. При цьому високі темпи залучення населення до спортивно-оздоровчої діяльності (від 10% до 30%) були притаманні восьми видам спорту (футбол – 26,9%, бокс – 22,6%, плавання – 21,1%, рукопашний бій – 19,9%, баскетбол – 19,4%, аеробіка спортивна – 18,3%, бодібілдинг – 13,9%, важка атлетика – 14,1%). А ще шести видам спорту (футзал, спортивний туризм, стрільба кульова, волейбол, теніс настільний, спортивні танці) притаманні дуже високі показники (від 30% до 98,2%) залучення населення до занять спортом.

Список літератури:

1. http://www.rusnauka.com/17_APSN_2009/Sport/48353.doc.htm (дата звернення 05.12.2023)
2. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 18.06.99 № 770.
3. Пономарев Н. И., Филиппов С. С. Інформація фізичної культури: проблеми, перспективи. // Теорія та практика фізичної культури, 1994. – № 10. – С. 14-16.
4. Шкрєбтій Ю. М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2004. – №4. – С. 5-11.

ОЦІНКА ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ТА РУХОВОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ПЛАВЦІВ ТА ШКОЛЯРІВ 13–14 РОКІВ, ЯКІ НЕ ЗАЙМАЮТЬСЯ СПОРТИВНИМ ПЛАВАННЯМ

Політько Олена Валеріївна

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,

Харківська державна академія фізичної культури

ORCID: 0000-0001-6481-196X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5159/>

Вступ. На думку фахівців, одним із головних факторів, які негативно впливають на стан здоров'я дітей, є дефіцит рухової активності, який спостерігається у шкільному віці [1; 4, с. 8]. При цьому, у загальноосвітніх закладах України спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості школярів, які мають відхилення в стані здоров'я. За період навчання кількість учнів, які відносяться до спеціальної медичної групи зростає [2]. За даними МОЗ України близько 90 % дітей мають відхилення у стані здоров'я, понад 59 % – незадовільну фізичну підготовленість [3].

Давно вже доведено позитивний вплив плавання на здоров'я людини. На жаль, інформації про конкретні зміни, які відбуваються в організмі підлітків під впливом занять плаванням, надто мало. Для досягнення належного оздоровчого та розвиваючого ефекту необхідно знати початковий рівень підготовленості учнів і спостерігати за змінами, які відбуваються в організмі юних плавців під час навчально-тренувального процесу. Як відомо, спортивна діяльність певною мірою впливає на фізичний розвиток дітей і підлітків [7]. Однак ступінь впливу рухової активності на морфо-функціональний розвиток юних плавців розглядалося лише в небагатьох роботах [5; 6; 8]. Це обмежувало оцінку ролі занять спортивним плаванням на формування морфо-функціонального профілю, мінливість конституції і особливості рухливої підготовленості підлітків.

Мета дослідження: порівняти стан фізичного розвитку та рухової підготовленості плавців та школярів 13–14 років, які не займались спортивним плаванням.

Матеріал і методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, антропометричні вимірювання, педагогічне спостереження, тестування, методи математичної статистики.

У дослідженні брало участь 20 юних плавців у віці 13–14 років, хлопчики (n=10) та дівчата (n=10), які знаходились на етапі спеціалізованої базової підготовки (кваліфікація на рівні від II розряду до КМС). Спортивний стаж досліджуваних становив 4–6 років. Також у дослідженні приймали участь 20 учнів 8–9-х класів, які не займались спортивним плаванням (м. Харків). Всі школярі за даними медичного огляду віднесені до групи практично здорових дітей.

Результати дослідження та їх обговорення. Оцінка фізичного розвитку підлітків проводилась за морфологічними та функціональними показниками.

Вивчення зазначених показників має велике значення, особливо в підлітковому віці, коли відбувається зростання навчальних навантажень.

Вивчалися основні антропометричні показники (тотальні та обхватні розміри тіла), проводилась оцінка фізичного розвитку (співвідношення антропометричних показників, що характеризують пропорції тіла й особливості статури) та функціональні показники (життєва ємкість легень, екскурсія грудної клітини, проби Штанге та Генчі).

Вивчення тотальних розмірів тіла у хлопців показало найбільші середні значення саме в групі плавців. Однак, статистично достовірних відмінностей серед цих показників не було виявлено ($p > 0,05$). У свою чергу, показники ширини пліч у плавців достовірно ($p < 0,05$) перевищують показники школярів (на 6,90 %). Також, між плавцями та школярами спостерігається помітна різниця в показниках окружності грудної клітки (ОГК) на вдиху (на 3,36 %) та показниками обхвату плеча (на 5,51 %). Показники індексу пропорційності розмірів тіла «ширина пліч до довжини тіла» у плавців достовірно ($p < 0,05$) більше показників школярів (на 5,10 %), а індекс «ширина пліч до ширини тазу» на 8,78 %.

Встановлено, що для спортсменів-плавців характерні більш великі показники ЖЄЛ, що зростають під впливом специфічних тренувальних навантажень. Ці показники достовірно ($p < 0,05$) перевищують результати школярів, які не займалися плаванням на 28,25 %. У плавців екскурсія грудної клітини ($p < 0,05$) перевищує показники школярів на 40,0 %. Тривалість затримки дихання у пробах Штанге і Генчі, які свідчать про стійкість до гіпоксії, у плавців достовірно ($p < 0,05$) більше, аніж у школярів.

Порівняльний аналіз фактичних даних основних антропометричних показників серед дівчат-плавців 13–14 років виявив більш високі значення, аніж у школярок. Зафіксовано статистично достовірні ($p < 0,05$) відмінності відносно даних лише у показниках: довжини передпліччя (10,53 %), ширини пліч (10,75 %), ОГК у спокої (7,29 %), на вдиху (8,91 %) й на видиху (6,06 %), обхвату талії (12,60 %). Також значно більші показники обхвату плеча належать юним спортсменкам (на 20,0 %). Показники індексу «ширина пліч до довжини тіла» у дівчат-плавців достовірно ($p < 0,05$) перевищують школярок (на 9,85 %). Серед інших показників розмірів тіла статистично достовірних відмінностей не виявлено ($p > 0,05$). Слід зазначити, що функціональні показники у дівчат, які займаються плаванням, достовірно перевищують результати школярок ($p < 0,05$).

Для встановлення рівня фізичної підготовленості підлітків використовувалися наступні контрольні вправи: сила кисті (лівої та правої) (кг); підняття тулуба з положення лежачи на спині за 30 с, (кіл-ть раз.); вправа «планка» (с), стрибки через скакалку за 30 с (кіл-ть раз.); стрибок у довжину з місця (см).

Проведені дослідження фізичної підготовленості свідчать, що рівень розвитку рухових якостей плавців та школярів 13–14 років, які не займаються спортивним плаванням неоднаковий. Так, статистично значуща різниця ($p < 0,05$) спостерігається у розвитку силових якостей підлітків під час виконання тесту

«сила правої та лівої кисті» (на 45,67 і 47,09 % відповідно). У рівні розвитку швидко-силових якостей у вправах «стрибки через скакалку за 30 с», «стрибок у довжину з місця», а також «підняття тулуба з положення лежачи на спині за 30 с» суттєвих відмінностей серед хлопців не спостерігається ($p > 0,05$). При цьому, за тестом «стрибок у довжину з місця», плавці випереджають своїх однолітків на 2,44 %, а у вправі «планка» – на 25,06 % ($p > 0,05$).

Аналізуючи показники рівня розвитку сили правої та лівої кисті у дівчат спостерігається статистично значуща різниця ($p < 0,05$) на 50,75 та 47,87 % відповідно. Рівень розвитку швидко-силових якостей серед дівчат у вправах «стрибки через скакалку за 30 с», «стрибок у довжину з місця», а також «підняття тулуба з положення лежачи на спині за 30 с» статистично не відрізняється ($p > 0,05$). У вправі «підняття тулуба з положення лежачи на спині за 30 с» спортсменки перевершують результати школярів на 8,61 %, а у вправі «планка» та «стрибок у довжину з місця» – на 28,04 % та 6,28 % відповідно.

Висновки. Виявлено відмінності у фізичному розвитку та рухової підготовленості підлітків 13–14 років, а саме юних плавців на етапі спеціалізованої базової підготовки та школярів, які не займалися спортивним плаванням. Встановлено, що систематичні заняття спортивним плаванням (впродовж 4–6 років) більш істотно впливають на функції зовнішнього дихання підлітків 13–14 років, аніж на морфологічні прояви конституції, які є більш генетично детерміновані. Значущі відмінності ($p < 0,05$) у фізичному розвитку зафіксовано саме в показниках ширини плечей, обхвату плеча, ОГК, ЖЄЛ, екскурсії грудної клітини, часу затримки дихання на вдиху та видиху, динамометрії кисті, що пояснюється впливом багаторічних занять плаванням.

В цілому, отримані результати досліджень вказують на тривожну тенденцію щодо фізичного розвитку та рухової підготовленості школярів. Так, рівень розвитку фізичних якостей помітно поступаються юним спортсменам-плавцям. Таким чином, ці дані порушують питання ефективності організації та методики занять з фізичного виховання, як під час уроків фізичної культури, так і в позакласних та позашкільних формах роботи.

Список літератури:

1. Бар-Ор О., Роуланд Т. Здоровье детей и двигательная активность: от физиологических основ до практического применения; пер. с англ. И. Андреев. Киев : Олимп. лит., 2009. 528 с.
2. Кузьменко І. Рівень фізичного розвитку учнів 7–8-х класів. *Спортивна наука України*. № 1 (77). 2017. С. 34-37.
3. Міністерство охорони здоров'я України, ДУ "Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України". Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 р., Київ.
4. Носко М. О., Носко Ю. М., Лазаренко М. Г., Жула В. П., Могильний Ф. В., Філоненко О. А. Руховий розвиток школярів різних вікових груп : наукове видання / за наук. ред. М.О. Носка. Чернігів, 2020. 408 с.

5. Політько Е. В. Модельные характеристики физического развития и специальной физической подготовленности девушек-пловцов 12 – 15 лет. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК. 2018. № 2 (64). С. 45-49. doi:10.15391/snsv.2018-2.009
6. Політько О., Шейко Л. Особливості морфофункціональних характеристик і фізичної підготовленості спринтерів 15–16 років, які спеціалізуються у різних способах плавання. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2020. № 1 (75). С. 117-121. doi:10.15391/snsv.2020-1.020
7. Сергієнко Л. П. Спортивний відбір : теорія та практика. У 2 кн. Кн. 1. Теоретичні основи спортивного відбору : підручник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан. 2009. 672 с.
8. Politko O. Features of morphological and functional characteristics of young swimmers 14-18 years. *Slobozhanskyi herald of science and sport* : [scientific and theoretical journal]. Kharkiv : KSAPC. 2015. № 1 (45). P. 95-101.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Рогізна Мирослава Денисівна

студентка першого курсу,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Дідковський Олександр Петрович

старший викладач кафедри фізичної культури та спорту,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5192/>

Олімпійські ігри – найбільші міжнародні комплексні спортивні змагання, які проводять раз на 4 роки під егідою Міжнародного олімпійського комітету (МОК). Медаль, завойована на Олімпійських іграх, вважається одним із найвищих досягнень у спорті.

Традиція проведення Олімпійських ігор, що існувала в Стародавній Греції, зародилася як частина релігійного культу. Античні Олімпійські ігри проводилися в Олімпії, яку греки вважали священним місцем. Від Олімпії походить і назва ігор. У період із 776 року до н. е. до 393 року н. е. було проведено 292 Олімпіади. Проведення 293-ї Олімпіади було скасовано імператором Римської імперії Феодосієм I, а Олімпійські ігри було заборонено як язичницькі.

Сучасні Олімпійські ігри були відроджені наприкінці XIX століття французьким громадським діячем П'єром де Кубертенем. Олімпійські ігри, відомі також як літні Олімпійські ігри, проводили кожні 4 роки, починаючи з 1896 року, за винятком років, що припали на світові війни. У 1924 році було засновано зимові Олімпійські ігри, які спочатку проводили в той самий рік, що й літні. Однак, починаючи з 1994 року, час проведення зимових Олімпійських ігор зсунуто на два роки щодо часу проведення літніх ігор.

Через кілька днів після проведення Олімпійських ігор на тих самих спортивних спорудах приймають Паралімпійські ігри для людей з обмеженими можливостями. Олімпійська ідея і після припинення античних змагань не зникла назавсім. Наприклад, в Англії протягом XVII століття неодноразово проводили "олімпійські" змагання та змагання. Пізніше схожі змагання організовували у Франції (див. Олімпіада Республіки) та Греції. Проте це були невеликі заходи, що мали, у кращому разі, регіональний характер. Першими справжніми попередниками сучасних Олімпійських ігор є "Олімпії", які проводили регулярно в період 1859-1888 років. Ідея відродження Олімпійських ігор у Греції належала поету Панайотісу Суцосу, втілив її в життя громадський діяч Євангеліс Запас.

1866 року, в результаті археологічних розкопок в Олімпії, було виявлено спортивні та храмові споруди. У 1875 році археологічні дослідження і розкопки продовжили під німецьким керівництвом. На той час у Європі були в моді романтично-ідеалістичні уявлення про античність. Бажання відродити олімпійське мислення та культуру поширили доволі швидко по всій Європі. Французький барон П'єр де Кубертен (фр. Pierre de Coubertin), осмислюючи згодом внесок Франції, сказав: "Німеччина розкопала те, що залишилося від стародавньої Олімпії. Чому Франція не може відновити стару велич?".

На думку Кубертена, саме слабкий фізичний стан французьких солдатів став однією з причин поразки французів у франко-пруській війні 1870-1871 років. Він прагнув змінити становище за допомогою поліпшення фізичної культури французів. Одночасно з цим він хотів подолати національний егоїзм і зробити внесок у боротьбу за мир і міжнародне взаєморозуміння. "Молодь миру" мала міряться силами у спортивних змаганнях, а не на полях битв. Відродження Олімпійських ігор здавалося в його очах найкращим рішенням, щоб досягти обох цілей.

На конгресі, проведеному 16-23 червня 1894 року в Сорбонні (Паризький університет), він представив свої думки та ідеї міжнародній публіці. В останній день конгресу було ухвалено рішення про те, що перші Олімпійські ігри сучасності мають відбутися 1896 року в Афінах, країні – родоначальниці Ігор – Греції. Щоб організувати проведення Ігор, було засновано Міжнародний олімпійський комітет (МОК). Першим президентом Комітету став грек Деметріус Вікелас, який був президентом до закінчення I Олімпійських ігор 1896 року. Генеральним секретарем став барон П'єр де Кубертен[1].

Перші Ігри сучасності пройшли з великим успіхом. Незважаючи на те, що участь в Іграх взяв лише 241 атлет (14 країн), Ігри стали найбільшою спортивною подією, що відбулася будь-коли з часів Стародавньої Греції. У запливі на 100 м взяли участь військові моряки грецької армії. Грецькі офіційні особи були так задоволені, що висунули пропозицію про "вічне" проведення Ігор Олімпіади на їхній батьківщині, в Греції. Але МОК ввів ротацию між різними державами, щоб кожні чотири роки Ігри змінювали місце проведення.

Після першого успіху олімпійський рух зазнав і першої кризи. II Олімпійські ігри 1900 року в Парижі (Франція) і III Олімпійські ігри 1904 року в Сент-Луїсі (штат Міссурі, США) були поєднані зі Всесвітніми виставками.

Спортивні змагання тягнулися місяцями і майже не користувалися інтересом у глядачів. На Олімпіаді-1900 у Парижі вперше брали участь жінки і команда Російської імперії. На Олімпіаді-1904 у Сент-Луїсі брали участь майже виключно американські спортсмени, оскільки з Європи дістатися через океан у ті роки було дуже складно з технічних причин.

На позачергових Олімпійських іграх 1906 року в Афінах (Греція) знову вийшли на перше місце спортивні змагання і досягнення. Хоча МОК спочатку визнавав і підтримував проведення цих "проміжних Ігор" (лише через два роки після попередніх), зараз ці Ігри не визнаються олімпійськими. Деякі спортивні історики вважають Ігри 1906 року порятунком олімпійської ідеї, оскільки вони не дали іграм стати

НАРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Олімп – висока, скеляста гора в північній Греції, вважалось, що там живуть боги. Історія виникнення Олімпійських ігор у Стародавній Греції оповита легендами та міфами, але достеменно відомо, що їх почали проводити в Олімпії – містечко, що розташоване в південній Греції, у західній частині Пелопоннеського півострова, в області Еліді.

Згідно з однією з легенд-версій, правив там жорстокий бог Кронос. З побоювання прийняти смерть від руки одного з його дітей він ковтав своїх новонароджених немовлят. Їхня нещасна мати Рея, народивши чергового сина, подала батькові загорнутий у пелюшках камінь, який той проковтнув, не помітивши підміни, а новонародженого Зевса доручила пастухам. Хлопчик виріс, став могутнім Зевсом-громовержцем, вступив у смертельний бій із Кроносом і переміг його. З утроби батька-пожирача вийшли численні брати і сестри Зевса, які згодом теж стали богами. На честь цієї події Зевс заснував безкорисливі, чесні змагання сильних, спритних і сміливих, названі згодом Олімпійськими за місцем їх проведення. А проводилися вони в красивому місці: дубовий гай, присвячений Зевсу, при ньому храм Зевса, а при храмі влаштували місце для змагань. Змагання були присвячені Зевсу Олімпійському.

Другие легенды повествуют, что основателем Олимпийских состязаний является сын Зевса Геракл. Именно в этом месте он совершил один из своих подвигов – вычистил пресловутые конюшни царя Элиды и в честь победы над Авгием организовал первые состязания. Гераклу приписывают и “стадио”...

Прекрасные романтические легенды окружают древнегреческие Олимпийские игры. Одни приписывают учреждение этого великого праздника Зевсу, который в Олимпии поверг своего жестокого отца Кроноса. Другие легенды утверждают, что именно в этом месте сын Зевса – Геракл совершил один из своих подвигов и в честь победы над царем Авгием организовал первые состязания. А может их организовал Пелопс, который хитростью победил жестокого царя Эномая?

Определенной исторической достоверностью обладает предание, по которому элидский правитель Ифит, уставший от постоянных междоусобиц и раздоров, обратился к дельфийскому оракулу с вопросом, как их прекратить. И получил ответ: возобновить забытые Олимпийские игры. Ифит предложил царю воинственной Спарты Ликургу учредить состязания, во время которых

бы устанавливалось священное перемирие – экейхерия. По условиям заключенного договора за нарушение перемирия налагался крупный денежный штраф и, что было еще страшнее, виновные лишались права участвовать в Олимпийских играх.

Реальность этого факта подтверждает древнегреческий историк Павсаний, который писал, что еще во II в. н.э. медный диск, на котором был начертан устав перемирия, заключенный между Ифитом и Ликургом, хранился в одном из храмов Олимпии.

Античні Олімпійські ігри

Олімпійські ігри Стародавньої Греції були релігійним і спортивним святом, що проводилося в Олімпії. Відомості про походження ігор загублені, але збереглося кілька легенд, що описують цю подію. Перше документально підтвержене святкування відноситься до 776 р. до н. е., хоча відомо, що ігри проводилися й раніше. На час проведення ігор оголошувалося священне перемир'я, у цей час не можна було вести війну, хоча це неодноразово порушувалося.

Список літератури:

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/Олимпийские_игры
2. <https://www.sportedu.by/olimpijskie-igry-drevnej-gretsii/>
3. https://uzathletics.uz/f/istoiya_oi.pdf

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СПРИТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ РЕГБІСТІВ

Романенко Сергій Степанович

доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри спортивних ігор і менеджменту фізичної культури, Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації Університету Ушинського, м. Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-4446-9244

Пенєзєв Максим Андрійович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації Університету Ушинського, м. Одеса, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5189/>

Анотація. У роботі розглянуто механізм прояву спритності як фізичної якості, окреслено особливості методичних підходів у процесі виховання спритності регбістів. Зазначено, що виховання спритності є вагома складова тренувальної роботи на усіх етапах макроциклу підготовки. З'ясовано що

слід підбирати такі вправи, які одночасно впливають і на руховий, і на вестибулярний, і на зоровий аналізатори.

Актуальність. Сьогодні регбі є одним із найбільш популярних видів спорту у світі. Для досягнення високих результатів необхідними є фізична підготовка та розвиток спеціальних фізичних здібностей спортсменів. Тому з урахуванням важливості виховання у регбістів вказаних фізичних компонентів, вивчення специфіки цього виховання і особливостей застосування методичних підходів є актуальним напрямом досліджень [6].

Спритність – одна з ключових якостей, яка впливає на ефективність та результативність змагальної діяльності у регбі. До спритності регбіста, до стабільності виконання складнокоординованих дій, до широти спектру прояву цієї ключової якості у грі висувають низку певних вимог і відповідних завдань з її розвитку, основними з яких є наступні:

- утворення широкого діапазону елементів рухів і вдосконалення здатності до їх об'єднання в більш складні рухові дії;
- вміння перебудовувати рухову діяльність відповідно до вимог мінливої обстановки;
- збільшення швидкості рухів;
- виховання психологічних основ сприйняття гри: сміливості і рішучості [2].

Таким чином, при вихованні спритності у регбістів використовують такі основні методологічні підходи:

1. Навчання новим різноманітним рухам з поступовим збільшенням їх координаційної складності. Цей підхід широко використовується в базовому фізичному вихованні, а також на перших етапах спортивного удосконалення. Володіючи значним руховим досвідом (запасом рухових навичок), людина легше і швидше справляється з несподіваними руховими завданнями.

2. Виховання здатності перебудовувати рухову діяльність в умовах раптово мінливої обстановки. Цей методичний підхід також знаходить значне застосування в базовому фізичному вихованні, і зокрема в ігрових видах спорту, як-от регбі.

3. Підвищення просторової, тимчасової і силової точності рухів на основі поліпшення рухових відчуттів і їх сприйняття [1].

Позитивні емоції і мотивація покращують ступінь прояву спритності, а протилежні (негативні) особистісно-психологічні чинники погіршують її. Варто зазначити, що результати генетичних досліджень говорять про високий або середній вплив генотипу на здібності пов'язані зі спритністю [4].

При цьому умовами, що сприяють розвитку спритності, зокрема у регбістів, науковці називають наступні:

- дозрівання вищих відділів мозку, особливо третинних ділянок кори великих півкуль;
- поліпшення функцій скелетних м'язів, більш швидке розгортання механічних реакцій під час скорочення і розслаблення м'язових волокон [2].

Слід також враховувати, що на спритність регбіста у грі, яка проявляється в цілісних рухових діях, впливає низка власне фізіологічних процесів:

- частота нервово-м'язової імпульсації;
- швидкість переходу м'язів з фази напруги у фазу розслаблення;
- темп чергування цих фаз;
- ступінь включення в процес руху м'язових волокон, які швидко скорочуються і їхня синхронна робота [4].

Спритність регбістів виховується як неспецифічними вправами (рухливі і спортивні ігри, естафети, стрибки і біг), так і специфічними (вправи з м'ячами). Причому обсяг вправ неспецифічного характеру поступово зменшується, а їхня складність і новизна збільшуються.

Вихованню спритності слід приділяти першочергову увагу, підбирати такі вправи, які одночасно впливають і на руховий, і на вестибулярний, і на зоровий аналізатори. Обов'язкова вимога до кожної вправи — елемент новизни, бо ефективність цих вправ тим вища, чим менше автоматизований руховий навик у спортсмена. Вправи з інших видів спорту, наприклад, таких як боротьба, сприяють вихованню загальної спритності, прищепленню різноманітних рухових навичок і умінь, обов'язкових для регбіста [5].

Здатність до точного виконання рухів розвивають перш за все за допомогою застосування вправ загальної фізичної підготовки при систематичному підвищенні їх координаційної складності. Тут прикладом можуть бути завдання на точність відтворення одночасних або послідовних рухів і положень рук, ніг, тулуба при виконанні загально-розвиваючих вправ без предметів, ходьба або біг на заданий час; вправи на точність оцінки просторових параметрів дальності стрибка з місця або розбігу, дальність метань та ін. [4].

При подальшому вихованні спритності у юних регбістів обсяг вправ неспецифічного характеру поступово зменшується, а їхня складність і новизна збільшуються. Для виховання спритності тут застосовують змагальний, повторний та ігровий методи і дотримуються наступної тактики:

1. Інтенсивність вправи повинна бути максимальною, щоб протистояти «стабілізації» швидкості можна використовувати ряд методичних прийомів (біг в полегшених умовах — з гори; чергування ривків в ускладнених умовах – в гору з ривками, з гори, застосовуючи гальмування тощо).

2. Тривалість виконання ривка залежить від довжини відстані бігу (10 – 20 метрів – стартова швидкість і 30 – 40 метрів – дистанційна швидкість).

3. Загальна тривалість пауз відпочинку залежить від довжини бігової дистанції. У бігу на 15 – 20 м вона повинна складати 45 – 60 с, а в бігу на 30 – 40 м – 70 – 90 с.

4. Характер пауз відпочинку – легка пробіжка, ходьба [3].

З метою розвитку спритності застосовують рухливі ігри, естафети з комплексом різних рухів (біг, стрибки, повороти, кидки і ловля м'ячів), вправи з акробатики (перекиди вперед і назад, перекиди після стрибків, поєднання перекидів з поворотами), стрибкові вправи (стрибки в довжину, висоту, потрійні, п'ятиразові, з розворотом на 90°, 180°, в присіді тощо) бігові вправи (біг «вісімкою», вправо і вліво, приставними кроками тощо).

У спортивних іграх, зокрема в регбі, є ще один специфічний прояв якості спритності у поєднанні з швидкісними якостями – швидкість гальмування, коли у зв'язку зі зміною ситуації необхідно миттєво зупинитися і почати рух в іншому напрямку. Швидкість рухів, зміна параметрів швидкості обумовлюється в першу чергу відповідною діяльністю кори головного мозку і рухливістю нервових процесів, що викликають скорочення, напругу і розслаблення м'язів.

Слід зазначити, що в процесі виховання спритності у регбістів необхідно застосовувати комплексний підхід, який би поєднував різноманітні засоби тренувальної роботи з поступовим ускладненням координаційної складової рухової структури, з жорстким обмеженням ліміту часу і простору на реалізацію рухових дій, з застосуванням протидії умовного суперника. Такий підхід можливо реалізовувати на всіх етапах макроциклу підготовки, поступово підвищуючи складність і варіативність завдань з наближенням або відтворенням моделі реальної змагальної діяльності.

Список літератури:

1. Ашанін В. С., Пасько В. В. Удосконалення комплексної спеціальної фізичної підготовленості спортсменів-регбістів 16-18 років // Слобожанський науково-спортивний вісник. 2015. № 1. С. 16-22.
2. Костюкевич В. М. «Теорія і методика спортивної підготовки» (на прикладі командних ігрових видів спорту). Навчальний посібник / В. М. Костюкевич – Вінниця: Планер, 2014 – 616 с.
3. Костюкевич В. М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації: Навчальний посібник. – К.: «Освіта України», 2009. – 279 с.
4. Мартиросян А. А. Досвід розробки і практичного застосування методики комплексної оцінки фізичної підготовленості кваліфікованих регбістів // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць. – Львів: НВФ "Українські технології", 2004. – Вип.8, Т.1. – С. 262-265.
5. Пасько В. В. Модельні характеристики як основа управління учбово-тренувальним процесом спортсменів-регбістів 16–18 років / В. В. Пасько, О. Б. Подоляка, А. А. Мартиросян // Слобожанський науково-спортивний вісник: [наук.-теор. журн.]. – Харків: ХДАФК, 2013. – No 4. – С.47-55.
6. Сабіров О. Становлення та розвиток регбі в Україні // Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Вип. 7. Луцьк, 2012. С. 19-21.

МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Аліфанов Андрій Дмитрович

студент II курсу магістратури,

Одеський національний економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5166/>

У сучасному світі маркетинг став загально визнаною складовою економічної діяльності. Він широко використовується в розвинених країнах, таких як Північна та Південна Америка, Західна Європа і навіть Східна Європа та Південно-Східна Азія. Діяльність більшості великих бізнес-компаній базується на принципах і методах маркетингу. Останнім часом ця стратегія також стала важливою частиною багатьох некомерційних організацій, таких як університети, лікарні та музеї.

На сучасному етапі розвитку економіки в Україні все більше уваги приділяється управлінню корпоративною маркетинговою діяльністю. Якщо колись слово «маркетинг» було новинкою, незвичайною річчю, яка викликала цікавість, то тепер воно стало історією успіху для підприємств будь-якого розміру – великих чи малих, комерційних чи некомерційних, національних чи міжнародних ключових елементів. Розуміння та застосування маркетингових концепцій стає одною з головних частин ефективного підприємництва в управлінні бізнесом. Якість маркетингового менеджменту має вирішальне значення, оскільки від цього залежить довгострокова успішна та прибуткова діяльність суб'єкта господарювання.

У практиці українських підприємств застосування маркетингу зросло, але не повною мірою використовуються всі аспекти управління маркетинговими кампаніями. Це ускладнює забезпечення конкурентоспроможності підприємства, його здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища та кон'юнктури ринку, стабільності умов його діяльності.

Слово «маркетинг» походить від англійського «market», що означає «процес просування на ринок» або «діяльність у ринковій сфері». Вперше він був використаний американськими фермерами в середині 19 століття, які шукали способи продати свою продукцію та винайшли термін «Market Getting», що означає захоплення ринку. Ф. Котлер і К. Л. Келлер вперше розмежували соціальні та управлінські визначення маркетингу. Вони визначають маркетинг як процес, спрямований на задоволення потреб і бажань індивідів і груп шляхом обміну. Спочатку цей процес розглядався як процес соціального управління, але пізніше було помічено, що він включає як соціальні, так і управлінські аспекти. Сьогодні визначення маркетингу як управління включає напрямок досягнення цілей організації шляхом задоволення потреб і бажань клієнтів

або споживачів. Маркетинг містить в собі відносини між суб'єктами господарювання, присутніми на ринку, і споживачами та іншими учасниками ринку. Ці відносини визначаються кожним суб'єктом господарювання, що працює на ринку та для ринку, а ключовим суб'єктом є споживач. Таким чином, сам споживач є ціллю маркетингу. Кожен бізнес повинен створити та зберігати конкурентні переваги, підтримуючи позитивний баланс між своїми можливостями та ринковими умовами, щоб розвиватися успішно.

Стратегія маркетингу компанії має вирішальне значення для формування її відносин зі споживачами. Ці відносини мають прямий вплив на продажі, прибутковість і загальний фінансовий стан компанії. Підприємство може підвищити свою конкурентоспроможність і авторитет на ринку за допомогою ефективної маркетингової стратегії. Це включає залучення клієнтів, зниження чутливості клієнтів до цін і спрощення доступу до різних ресурсів, таких як фінанси, інформація та людські ресурси.

Термін «маркетингова стратегія» складається з двох понять: «стратегія», яка описує довгостроковий план дій, і «маркетингова», яка описує його зв'язок із маркетингом. Коли справа доходить до маркетингу, термін «маркетингова стратегія» описує план дій підприємства для досягнення довгострокової маркетингової мети.

Види маркетингових стратегій

Ознаки класифікації	Вид стратегії
За станом ринкового попиту	Стратегія конверсійного маркетингу, стратегія креативного маркетингу, стратегія стимулюючого маркетингу, стратегія синхромаркетингу, стратегія підтримуючого маркетингу, стратегія ремаркетингу, стратегія демаркетингу.
За охопленням ринків	Стратегія недиференційованого (масового) маркетингу, диференційованого маркетингу, концентрованого (цільового) маркетингу.
За видом спеціалізації	Стратегія товарної, сегментної спеціалізації, одnosegmentної концентрації, вибіркової спеціалізації, повного охоплення.
За елементами комплексу маркетингу	Товарна стратегія (інновації, модифікації, елімінації, підтримання), цінова стратегія (орієнтована на вартість чи споживача; стратегія проникнення, стратегія “зняття вершків”, нейтральна тощо); стратегія збуту (стратегія інтенсивного, селективного, ексклюзивного збуту; стратегія втягування, вштовхування, змішана); стратегія комунікацій (рекламна стратегія, стратегія особистого продажу, стратегія стимулювання збуту, стратегія пропаганди).

Джерело: [3]

Для формування маркетингової стратегії потрібно враховувати такі речі:

1. Ринкове сегментування. Виробники повинні розробити стратегію сегментування ринку та вибрати відповідні сегменти відповідно до цілей росту, конкурентних обставин і стратегічного підходу до управління конкурентоспроможністю.

2. Позичіонування товару. Визначення цільового ринку включає визначення асортименту товару та його позиціонування порівняно з конкурентами. Особливу увагу слід звернути на особливості кожної частини.

3. Розробка комплексу маркетингу. Кожен продукт має свій власний маркетинговий комплекс і певну роль у стратегії та тактиці маркетингу.

4. Вихід на ринок. Це означає проведення аналізу позиціонування та виходу на ринок компанії.

5. Процес часу. Необхідно провести аналіз узгодженості та послідовності впровадження кожного елементу маркетингової стратегії та тактики. Одним із методів є узгодження власної стратегії зі стратегією конкурентів. Це може бути першопрохідницька чи будь-яка інша стратегія. Інший метод полягає в тому, щоб стежити за зовнішніми показниками. Ці зовнішні показники можуть включати фактори, пов'язані з економікою, сезонні зміни та інші характеристики галузі.

Існують три основні глобальні напрямки маркетингової стратегії, які використовуються підприємствами:

1. Сегментація ринку. Це стратегічний підхід, що передбачає розділення ринку на різні сегменти або групи споживачів зі схожими потребами, характеристиками чи поведінкою. Після ідентифікації цих сегментів, підприємство може розробити та застосувати специфічні стратегії маркетингу для кожного з них, спрямовані на залучення та задоволення потреб цільових аудиторій.

2. Диверсифікація. Це стратегія, коли підприємство розширює свою діяльність або асортимент продуктів/послуг, виробляючи нові продукти для нових чи наявних ринків. Цей підхід дозволяє зменшити ризики, розподіляючи активності підприємства між різними галузями або ринками, а також реагувати на зміни в умовах ринку.

3. Інтернаціоналізація. Ця стратегія включає розширення діяльності підприємства за межі внутрішнього ринку іншими країнами або регіонами. Це може включати експорт товарів/послуг, створення спільних підприємств, прямі інвестиції чи глобальну експансію. Метою є розширення клієнтської бази, доступ до нових ринків, збільшення прибутку та зниження залежності від внутрішнього ринку.

Кожен з цих напрямків маркетингової стратегії має свої власні переваги й може бути застосований підприємствами в залежності від їхніх цілей, ресурсів та умов ринку.

Компанія, яка має намір успішно працювати на ринку, повинна розуміти, що неможливо задовольнити потреби всіх клієнтів. У суспільстві існує велика кількість споживачів з різними потребами та бажаннями. Замість того, щоб намагатися охопити весь ринок, розумніше зосередитися на тій частині ринку, яку компанія може ефективно обслуговувати в даному часі та місці. Тому важливим стратегічним рішенням для компанії є визначення ринку, на якому вона бажає конкурувати. Це передбачає розділення ринку на частини зі схожими потребами та характеристиками споживачів. Фірма може обрати взаємодію з усім ринком або сконцентруватися на одному чи кількох конкретних сегментах всередині свого базового ринку

Стратегія сегментації означає глибоке проникнення у різні групи споживачів, розширення асортименту товарів і послуг, що пропонуються, та вивчення всіх відтінків ринкового попиту.

Згідно з Філіпом Котлером [2], властивості ефективних ринкових сегментів повинні відповідати певним критеріям для успішної стратегії сегментації:

1. Міркування профільне, яке означає, що сегмент повинен бути достатньо великим, щоб бути потенційно прибутковим для компанії. Якщо сегмент занадто малий, вартість його обслуговування може перевищувати отримані від нього прибутки.

2. Доступність, коли компанія повинна мати можливість досягти цільового сегмента за допомогою своїх каналів продажу, маркетингових зусиль та інфраструктури. Недоступність може зробити сегмент непридатним для ефективного покриття.

3. Диференціація та різноманітність сегментів важлива. Це означає, що різні сегменти мають відмінні потреби, побажання та характеристики споживачів. Це дозволяє компанії створювати унікальні пропозиції для кожного сегменту.

4. Стійкість та залежність. Клієнти в сегменті повинні бути достатньо лояльними. Це означає, що споживачі у даному сегменті мають стабільні потреби та поведінку покупців, яка гарантує постійний попит на продукт чи послугу.

5. Потенціал зростання. Сегмент також повинен мати потенціал росту. Це означає, що ринок не повинен бути занадто насиченим або має мати можливості для розширення, щоб компанія могла забезпечити зростання своєї діяльності в цьому сегменті.

Сегментація ринку дозволяє фірмі зосередитися на конкретній території діяльності, що сприяє ефективному розподілу ресурсів та дозволяє збільшити видатки на рекламу і маркетинг товарів.

Сегментація ринку є важливим етапом для визначення різних груп споживачів з однаковими потребами та вимогами. У сучасних умовах глобалізації економіки стає все більш важливим проводити сегментацію на міжнародному та світовому рівнях. Мета полягає в тому, щоб ідентифікувати

групи споживачів у країнах та регіонах, які мають схожі потреби та очікування від продуктів, не зважаючи на культурні та національні відмінності.

Стратегія диверсифікації спрямована на забезпечення прибутку, стабільності й стійкості фірми в довгостроковій перспективі. Вона є досить ризикованою та потребує значних витрат. Ця стратегія обумовлена багатьма причинами, включаючи бажання зменшити або розподілити ризики, а також диверсифікація може бути обумовлена бажанням вийти з ринків. Займатися диверсифікацією вимагає виявлення напрямку діяльності, в якому підприємство може найефективніше використовувати свої конкурентні переваги. Ця стратегія дозволяє підприємству збільшувати обсяги продажів і прибуток, розподіляти ризики, а також використовувати свої ресурси й знання в нових сферах.

Стратегія інтернаціоналізації охоплює освоєння нових закордонних ринків шляхом розширення експорту товарів та капіталу. Це включає створення підприємств за кордоном, які виробляють продукцію для колишніх країн-імпортерів, обходячи торгові бар'єри та використовуючи переваги дешевої робочої сили та наявності місцевих сировинних ресурсів. Планування міжнародної діяльності підприємства включає вибір стратегії виходу на закордонні ринки.

У таких умовах, де ринкове середовище постійно змінюється, розробка стратегій маркетингу стає ключовою для прогнозування та оперативного реагування на ці зміни. Важливою є адаптація до нових реалій, розуміння поведінки споживачів та здатність ефективно адаптувати маркетингові стратегії до постійних змін на ринку.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф. Основи маркетингу / Ф. Котлер, Г. Амстронг., 2020. – 880 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг від А до Я. 80 концепцій, які варто знати кожному менеджеру / Філіп Котлер., 2021. – 252 с.
3. Дорош О. І. Маркетингова стратегія у системі забезпечення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Дорош // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/427cfab8-a29c-4fc5-8306-4a15b0061727/content>
4. Решетнікова І. Етапи становлення та розвитку маркетингу в Україні / І. Решетнікова / Маркетинг в Україні. – 2006. – №5. – С. 36-37
5. Векслер Д. М. Вдосконалення системи управління маркетинговою діяльністю на підприємстві [Електронний ресурс] / Д. М. Векслер // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. – 2018. – № 4. – С. 74-81. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnu_ekon_2018_4_10

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Бищенко Галина Миколаївна

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID: 0009-0004-3360-4262

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5108/>

Держана політика в сфері охорони здоров'я в розвинених країнах представлена системою державних органів з відповідною компетенцією та функціями. Інституційна розвиненість системи охорони здоров'я європейських країн забезпечує ефективне впровадження змін та відповідає високим стандартам якості обслуговування.

Досвід розвитку країн Європейського Союзу свідчить, що окрім національних інститутів охорони здоров'я кожної країни, існує загальний регуляторний орган – Європейське агентство з лікарських засобів (European Medicines Agency – EMA). EMA є агентством Європейського Союзу, відповідальним за моніторинг наукової оцінки, контролю та безпеки лікарських засобів, розроблених фармацевтичними компаніями для застосування в ЄС [1].

Медичне забезпечення у Великобританії здійснюється Державною службою охорони здоров'я (National Health Service – NHS). Служба є безкоштовною для усіх громадян Великобританії та забезпечує надання певних видів медичних послуг, безрецептурних препаратів та ін. Забезпеченням високої якості медичних послуг, що надаються населенню, займаються декілька організацій. Основним регуляторним органом у Великобританії є Департамент охорони здоров'я Великобританії (Department of Health). Департамент складається з 29 агенцій та державних органів. Основними з них є Агенція з регулювання лікарських засобів та медичних виробів (Medicines & Healthcare products Regulatory Agency – MHRA), NHS, Національний інститут досліджень у сфері охорони здоров'я (National Institute for Health Research) та Національний інститут охорони здоров'я і досконалості медичної допомоги (National Institute for Health and Clinical Excellence – NICE).

Агенція з регулювання лікарських засобів та медичних виробів відіграє провідну роль у захисті та поліпшенні стану здоров'я населення й підтримці інновацій за допомогою наукових досліджень і розробок. MHRA є державною агенцією, що забезпечує оцінку безпеки, якості та ефективності лікарських засобів та медичних виробів та їх допуск на ринок країни.

NICE – виконавчий державний орган Департаменту охорони здоров'я Великобританії. NICE займається виданням настанов на основі фактичних даних і рекомендацій щодо охорони здоров'я загалом та тим, хто надає соціальну

допомогу; розробкою стандартів якості та показників ефективності для тих, хто надає й організовує заходи із збереження здоров'я і соціального обслуговування; наданням інформаційних послуг для членів комісій, практиків і менеджерів щодо всього спектру системи охорони здоров'я і соціального забезпечення.

Основними структурами охорони здоров'я, що підпорядковуються Федеральному міністерству охорони здоров'я Німеччини та відповідають за забезпечення населення якісними, безпечними та доступними медичними послугами, є Федеральний інститут лікарських засобів та виробів медичного призначення, Інститут Роберта Коха (The Robert Koch Institute – RKI), Німецький інститут медичної документації та інформації та Інститут якості й ефективності в хороні здоров'я [2]. RKI – Національний інститут суспільної охорони здоров'я Німеччини. Це центральна установа федерального уряду в галузі спостереження, контролю та профілактики захворювань. Основними завданнями інституту є моніторинг стану здоров'я населення, розповсюдженості інфекційних захворювань, аналіз стану галузі охорони здоров'я Німеччини та функція «раннього попередження» захворюваності. Наукові висновки, розроблені RKI, стають основою для прийняття рішень у сфері охорони здоров'я. Інститут консулює законодавчі та виконавчі органи влади в галузі охорони здоров'я та експертну громадськість. Інститут займається: ідентифікацією, спостереженням і профілактикою захворювань, особливо інфекційних, моніторингом та аналізом довгострокових тенденцій у сфері охорони здоров'я в Німеччині, епідеміологічним та медичним аналізом та оцінкою високопатогенних та контагіозних захворювань, що має важливе значення для здоров'я населення, забезпеченням наукової обґрунтованості для прийняття рішень на законодавчому рівні, інформуванням та консулюванням політичних діячів, які приймають рішення у сфері охорони здоров'я, науковців і широкої громадськості, федеральною звітністю щодо стану галузі охорони здоров'я.

Незважаючи на відмінності між структурою та кількістю різних національних інститутів чи агенцій охорони здоров'я у досліджуваних країнах, усіх їх об'єднує наступні правила: незалежність організацій; прозорість процесу прийняття рішень; забезпечення наукової обґрунтованості, що базується на принципах доказової медицини; забезпечення використання підготовлених рекомендацій.

Ґрунтуючись на європейському досвіді, можна зробити висновок, що маркетингові технології все частіше застосовуються в діяльності органів публічного управління. На практиці їх використання довело свою ефективність у різноманітних сферах – від розвитку та брендінгу регіонів, просування ідей, політичної діяльності до оцінки ефективності діяльності органів державного управління та налагодження зворотного зв'язку між органами місцевого самоврядування та громадянами.

Список літератури:

1. Янчук Т. В. Використання сучасних інформаційних технологій в маркетинговому механізмі державного управління у регіональному розвитку. *Економіка і організація управління*. 2017. №2 (26). С. 101-107.
2. Національні інститути охорони здоров'я у розвинених країнах світу. Аптека. URL: <https://www.apteka.ua/article/382530> (дата звернення: 07.12.2023).

ЕКОЛОГІЧНЕ ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Лавний Андрій Васильович

аспірант, Національний лісотехнічний університет України

Науковий керівник: Новак-Каляєва Лариса Миколаївна

*доктор наук з державного управління, професор,
Національний лісотехнічний університет України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5155/>

Наукове осмислення перспектив збалансованого розвитку цивілізації в теорії стійкого розвитку упродовж II пол. XX ст. стало результатом тривалої та інтенсивної дискусії у науковому середовищі у міждисциплінарному дискурсі. Баланс між задоволенням сучасних потреб і захистом інтересів майбутніх поколінь було визнано глобальним базовим ресурсом розвитку людства на засадах системності як основи сучасних підходів до суспільного управління. Саме у відповідь на критичний виклик щодо людської, екологічної та економічної стійкості на фоні глобальних та регіональних викликів і загроз, як нинішньому, так і майбутнім поколінням у глобальному масштабі, були сформовані концепції стійкого розвитку та екологічного управління.

Мета – обґрунтувати екологічне управління як фундаментальну основу реалізації завдань сталого розвитку. Отже досліджувана проблематика актуальна, має значний науково-теоретичний та практичний потенціал, зокрема, для країн демократичного транзиту.

Ідеї стійкого розвитку були сформульовані ще у 1960-х роках, але довгий час не мали емпіричного підтвердження: стійкий розвиток широко використовувався як ідея, концепт та пропозиції нормативів і правил. Л. К. Колдвел вже тоді запропонував поставити проблеми навколишнього середовища в центрі державної політики. Він розглядав це як спосіб інтеграції низки політичних проблем, від якості води та землекористування до житла, транспорту, планування та освіти. Щоб це сталося, наголошував дослідник, «державне управління та дослідження політики мають подолати «сегментне» мислення та прийняття рішень» [2, с. 136]. Своєю чергою, Я. С. Дризек (1997) наголошував, що тільки від кінця 1980-х рр. сукупність доказів, що пропонує

емпіричну основу для концепції стійкого розвитку й інституціональної стійкості, була систематизована, акцептована та імplementована у практику [3, с. 7]. Органічний зв'язок між принципами стійкого розвитку та публічного управління визначила й аргументувала досвідом Д. З. Лойенбергер (2005) [5, с. 5].

Обґрунтування екологічного управління як фундаментальної основи стійкого розвитку тісно пов'язане з трансформацією суспільних пріоритетів на користь прав людини, економічної ефективності, соціальної злагоди та екологічного мислення. Останнє обумовило потужний цивілізаційний імпульс, що спонукав людство, за D.Fiorino (2010), реально здійснити перехід від охорони навколишнього середовища до визнання і пошуку взаємодоповнюваності та синергії суспільства й природи – до людської екологічної стійкості як основи стійкого розвитку. Досліджуючи біологічні, економічні та соціальні системи в контексті сталого розвитку суспільства дослідник відзначив, що цілі економічної системи включають ефективність та справедливість у поширенні й покращенні соціального забезпечення, а цілі соціальної системи – участь громадян та соціальну справедливість [4].

Європейські економічно розвинені демократичні країни, а також США, Канада та інші, послідовно, хоча і не без проблем, втілювали підходи стійкого розвитку, маючи для цього відповідні соціально-економічні й інституціональні умови та керуючись ціннісними моральними стимулами екологічного управління. Водночас, в країнах демократичного транзиту, що перебувають на шляху до побудови розвиненого суспільства, стратегії стійкого розвитку значною мірою сприймаються як стратегії забезпечення стійкого зростання переважно економічних показників країни, її регіонів, міст, сіл та окремих галузей економіки. Для України, що перебуває в складних кризових умовах протидії іноземній агресії, відстоює свій державний суверенітет і територіальну цілісність, прагнення до економічного зростання надзвичайно важливе. Водночас, стійкий розвиток практично не має шансу на результативну реалізацію без укорінення в державі та суспільстві фундаментальних гуманістичних принципів, зокрема, рівності перед законом, недискримінації, глибокої поваги до людської гідності тощо. Властиво, йдеться про їх усвідомлення, розуміння й адекватне сприйняття не тільки на державному, але й на особистісному рівні. В умовах складної фінансово-економічної ситуації в Україні, вирішуються проблеми упровадження нових інструментів правової держави, демократії та ринкового регулювання економічних процесів, що підтверджує зацікавленість суспільства у нарощуванні достатнього для забезпечення сталого розвитку економічного, соціального та духовного потенціалу. Обов'язковою умовою впровадження стратегій стійкого розвитку є зміна парадигми публічного управління на нову, побудовану на взаємопов'язаних та взаємообумовлених засадах екологічного управління, соціальної справедливості та недискримінації.

Системний підхід до сталого розвитку дозволив визначити поняття “екологія державного управління”. На думку Л.Новак-Каляєвої, системність дослідження сучасного світу обумовлює можливості розуміння глобальних сенсів, які необхідно враховувати в оперативному управлінні. Йдеться про ідею збереження біологічного різноманіття, що стосується не тільки природи, але й суспільства. Отже, наприклад, права людини доцільно розглядати разом із правами природи, правами предків і нащадків. Глобальність проблем, у цьому контексті, транспонується на глобальність управлінських підходів і суспільних змін [6].

Специфіку суспільно-політичних процесів першої чверті XXI століття обумовлює напруга, що з різних причин виникає між глобальними підходами до вирішення питань ефективності бізнесу, надання послуг, міжкультурного співробітництва і, водночас, тенденціями до розпаду та відверто зневажливого ставлення до гуманістичних пріоритетів і цінностей з боку окремих країн, їх урядів і політичних лідерів. Також між прогресивною пропагандою верховенства права в процесах державотворення в практиці міжурядових контактів і нехтуванням з боку їх окремих учасників нормами міжнародного права. Загальновизнані принципи міжнародних відносин більше не стримують впровадження гібридних методів і нелюдських тактик ведення війн, які підривають не тільки демократичні практики, але й самі основи нашої цивілізації, права людини на життя і самореалізацію у вільному світі. В таких умовах вимоги сталого розвитку як універсальні мотиви і фактори функціонування системи публічного управління універсалізують мету публічного управління і прагнуть до узагальнення методології, механізмів та інструментів досягнення цієї мети, відповідно до потреб сучасного суспільства.

Такі позиції обумовлюють життєздатність тих управлінських структур, національних урядів та місцевих співтовариств, які в реалізації державних політик активно впроваджують стратегії стійкого розвитку. Ідея екології публічного управління обумовила його завдання, а отже, і завдання громадськості й адміністрації. Вони полягають в підтримці біологічних, економічних та соціальних систем, за умов збереження їх балансу, відповідно до специфіки взаємозв'язків та взаємозалежностей між цими трьома системами. У цьому контексті актуалізується перехід до екологічного управління та до підходів екологічної стійкості [1]. Для останньої характерні взаємодоповнюваність та синергія, що відображається в поточних дебатах з питань “зеленої” економіки, робочих місць, розумного зростання, муніципальної стійкості. В результаті, відбуваються зміни у розумінні місії влади, суспільного призначення управлінської діяльності та тої ролі, яку в управлінні повинні відігравати громадянське суспільство та конкретна людина.

Екологічна стійкість відіграє все більш помітну роль у визначенні порядку денного та прийнятті рішень на всіх рівнях управління. Можливо, вперше політичні лідери починають усвідомлювати та зважати на зв'язки між економічною, екологічною та політичною/соціальною системами. Зміни клімату

змушують інтегрувати ці системи та визнавати необхідність підтримувати кожен з них. Проблеми екології органічно пов'язані з цілями економічної ефективності, соціальної справедливості, політичної стабільності, національної безпеки, здоров'я населення та якості життя. В той же час, економічне зростання, можливо, доцільно певною мірою переосмислити, щоб включити більш екологічно стійкі принципи.

Список літератури:

1. Bartle, J. R. and Leunenberger, D. (2006) "The Idea of Sustainable Development in Public Administration" (2006). *Public Works Management & Policy*. Vol.10. N.3. 191-194.
2. Caldwell L. K. (1963) Environment: A New Focus for Public Policy? *Public Administration Review*. N 23(3): 132-139.
3. Dryzek, J. S. (1997) *The Politics of the Earth: Environmental Discourses* – New York: Oxford University Press, pp. 7-20.
4. Fiorino, D. J. (2010) Sustainability as a Conceptual Focus for Public Administration. *Public Administration Review* – December – Special Issue. P. 578-589.
5. Leunenberger, D. Z. and Bartle, J. R. (2005). Unsustainable development: Hurricane Katrina and the flaws in transportation infrastructure policy and management. *PA Times*, Vol. 28 Issue 10, p. 5.
6. L. Novak-Kalyayeva, A. Kuczabski, N. Yasnyska, S. Andreyeva, I. Shapovalova "Changing the paradigm of public governance in the context of the challenges of sustainable development" 2018 – Vision 2020: Sustainable Economic Development and Application of Innovation Management from Regional expansion to Global Growth 2018. P. 2023-2031 ISSN: 2767-9640

ГЛОБАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ УКРАЇНИ

Ткач Всеволод Олегович

аспірант, Національний лісотехнічний університет України

Науковий керівник: Новак-Каляєва Лариса Миколаївна

*доктор наук з державного управління, професор,
Національний лісотехнічний університет України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5141/>

У сучасному світі розвиток технологій висуває нові виклики та загрози, зокрема в галузі кібербезпеки. Для України глобальне управління у цій сфері виявляється ключовим елементом забезпечення національної безпеки та стійкості.

Критичну роль у розв'язанні кіберзагроз та підвищенні загальної кібербезпеки відіграє Міжнародне співробітництво. Україна повинна активно взаємодіяти з іншими країнами для обміну інформацією та координацією заходів.

Міністерство цифрової трансформації України та Європейська організація кібербезпеки (ECSSO) уклали меморандум про співробітництво. Це дасть змогу зміцнити кібербезпеку України, пришвидшити інтеграцію нашої держави в європейський цифровий простір, а також поглибити співробітництво у сферах суспільної обізнаності та цифрової трансформації [4].

Меморандум допоможе посилити систему кіберзахисту України відповідно до міжнародних стандартів. А також забезпечити доступ українських підприємств та фахівців до ринку кібербезпеки ЄС. Крім цього, співпраця з ECSSO дасть змогу:

- забезпечити українським фахівцям доступ до навчальних ресурсів з підвищення кваліфікації й професійного розвитку;
- організувати промоцію українських стартапів у сфері кіберзахисту та залучити інвесторів;
- забезпечити підтримку науково-технічних проєктів.

У зв'язку зі сучасними викликами та загрозами, пов'язаним із воєнним станом в Україні, питання кібербезпеки стає критично важливим для забезпечення національної безпеки та стійкості держави. Кіберпростір відіграє ключову роль у веденні воєнних операцій та може бути об'єктом нападу як з боку супротивників на передовій лінії, так і з боку кіберзлочинців.

Верховна Рада України прийняла такі заходи для зміцнення кібербезпеки нашої держави в умовах війни:

- Прийняття відповідних законів щодо підвищення захисту критичних інфраструктур, боротьби з кіберзлочинцями, та регулювання кібероперацій у військовій сфері.
- Створення спеціалізованих організацій: влада може взяти на себе завдання створення спеціалізованих органів чи центрів, які відповідатимуть за кібербезпеку. Ці структури можуть забезпечити аналіз кіберзагроз, розробку стратегій та проведення заходів з підвищення стійкості до кібератак.
- Міжнародне співробітництво: важливим елементом може бути співпраця з міжнародними партнерами та організаціями у галузі кібербезпеки. Обмін інформацією та досвідом допоможе українській владі ефективніше протистояти кіберзагрозам.
- Забезпечити кібербезпеку в армії: умови війни вимагають підвищеної кібербезпеки в армії. Верховна Рада може приймати закони та регуляції, спрямовані на захист військових інформаційних систем та забезпечення кіберстійкості військових операцій.

- Освіта та навчання: звернення уваги на освіту та навчання в галузі кібербезпеки для відповідних військових та цивільних кадрів може допомогти підготувати експертів, які будуть здатні впоратися з сучасними кіберзагрозами

Фахівці проаналізували актуальні тактики, техніки та процедури, що використовують хакери одного з найбільш активних та небезпечних російських хакерських угруповань – UAC-0010 (Armageddon / Gamaredon).[5].

Основним завданням угруповання є кібершпигунство щодо сил безпеки та оборони України. Кількість одночасно інфікованих комп'ютерів, які переважно функціонують в межах інформаційно-комунікаційних систем державних органів може сягати кількох тисяч.

Комп'ютер, що функціонує в ураженому стані близько тижня, може налічувати від 80 до 120 і більше шкідливих (інфікованих) файлів, без урахування тих файлів, що будуть створені на знімних носіях інформації, які будуть підключатися до системи протягом цього періоду». [Анастасія Жарикова. Держспецзв'язку попереджає про можливу хвилю кібератак держорганів [2].

Російські хакери спрямували чимало зусиль на те, щоб порушити нормальну діяльність об'єктів критичної інфраструктури України, зокрема в енергетичному та фінансовому секторах, а також у сфері надання державних послуг.

За підрахунками Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, які ППЛ щомісяця отримує у відповідь на запити, за перші чотири місяці повномасштабної війни окупанти майже 800 раз спробували втрутитися в українські мережі. Найбільше атакували уряд і місцеві органи влади, сектор безпеки та оборони, фінансовий сектор, комерційні організації та енергетичну сферу. Також кіберзлочинці завдавали шкоди транспортній інфраструктурі та телекомунікаціям. Темпи кібератак, спрямованих проти України, неухильно зростають. Їх уже фіксують мільйонами – за п'ять місяців 2023-го у Держспецзв'язку повідомили про більше ніж 85 мільйонів нападів на державний сектор і сайти суспільного користування. І якщо на початку повномасштабного вторгнення напади були спрямовані на військові цілі задля порушення українського військового зв'язку, то з часом хакери все більше почали націлюватися на портали послуг, якими користуються люди в повсякденному житті, та інформаційні ресурси [3].

Щоб успішно протистояти кіберворогу, Україна постійно впроваджує найкращі світові практики. Зокрема, наша країна активно співпрацює із союзниками: США, Велика Британія та інші країни НАТО допомагають з інформацією, технологіями та обладнанням. Також Київ ділиться інформацією та даними з партнерами. Але варто зазначити, що всю роботу із забезпечення оборони та підвищення безпеки України виконують вітчизняні фахівці. Зокрема, тому під час повномасштабної війни до Держспецзв'язку приєдналися найкращі спеціалісти з кібербезпеки [1].

У заключенні, можемо підвести підсумок, що кібербезпека в умовах воєного стану в Україні визначається необхідністю реагування на сучасні кіберзагрози. Інтеграція інновацій та гнучких стратегій готовності дозволить державі ефективно протистояти кібернападам у складних умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Валерій Кулик-Куличенко. Як Україна захищає свої секрети від кіберворога URL : <https://delo.ua/telecom/licari-svitla-yak-ukrayina-zaxishhaje-svoyi-sekrety-vid-kibervoroga-418487/> (дата звернення 06.07.2023).
2. Економічна правда. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/14/702239/> (дата звернення 14.07.2023).
3. Ірина Шаталова. Кібератаки як воєнні злочини: огляд моніторингу дотримання цифрових прав українців URL : https://lb.ua/blog/koalitsiia_ua5am/565304_kiberataki_yak_voieni_zlochini_oglyad.html (дата звернення 14.07.2023).
4. Міністерство цифрової трансформації України Урядовий портал «Посилюємо кібербезпеку України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 06.12.2023).
5. Нові освітні програми з кібербезпеки. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/novi-osvitni-programi-z-kiberbezpeki-v-ukrayinskih-vishah-mayut-bazuvatisya-na-mizhnarodnih-standartah-ta-buti-oriyentovanimi-na-zdobuttya-praktichnih-navichok-mon.> (дата звернення 18.09.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ «Я-БРЕНДУ» ПУБЛІЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Полюхович Альона Ярославівна

здобувач другого рівня вищої освіти,

Рівненський державний гуманітарний університет

Крет Ольга Віталіївна

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин,

Рівненський державний гуманітарний університет

ORCID: 0000-0003-1736-3863

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5082/>

Слід зазначати, що актуальність даної теми дослідження полягає в тому, що розбудова особистого бренду в сучасному світі стала ключовою для різноманітних аспектів життя. Вона дозволяє не лише виділятися серед інших, але й визначати власну унікальність, сприяє розвитку кар'єри, підвищенню впливу та формуванню довіри в цифрову епоху. Особистий бренд стає не лише способом ідентифікації, а й інструментом для самовираження, узгодження індивідуальних цінностей та побудови стійкої позиції в суспільстві.

Концепція «я-бренду» стає невід'ємною частиною професійного життя публічних особистостей з прогресуючими змінами у сучасному суспільстві. Важливість цього явища необхідно розглядати з позиції кількох ключових аспектів, виокремлюючи актуальність підходу.

По-перше, «я-бренд» є важливим аспектом самопредставлення публічної особистості в контексті загального сприйняття громадськістю. У ситуаціях, де спілкування і виступи здебільшого насичені медійним виміром, можливість ефективно керувати власним іміджем стає засобом впливу на громадську думку.

По-друге, позитивний «я-бренд» сприяє підвищенню впливу та авторитету публічної особистості. Відтак, надає можливість встановлювати взаємозв'язки з шанувальниками, аудиторією та споживачами послуг чи продуктів, що створює сприятливі умови для досягнення цілей та розширення впливу в конкретних сегментах.

По-третє, чітко сформований імідж та бренд сприяють збереженню позитивної репутації та наданню визнання в конкретних сферах діяльності. Оптимально вибраний стиль та спосіб виступу роблять публічну особистість впізнаваною та поважною в вибраній галузі.

По-четверте, «я-бренд» впливає на кар'єрні можливості публічної особистості, відчиняючи двері до нових співпраць, можливостей для виступів, рекламних угод та інших професійних досягнень.

Отже, «я-бренд» має величезне значення для публічної особистості в сучасному світі, де публічний імідж та вплив стають все більш важливими факторами для досягнення успіху та впізнаваності в суспільстві.

Один із найвизначніших та найпопулярніших прикладів створення особистого бренду представлений у творі Бернарда Шоу «Пігмаліон». Цей твір демонструє процес формування особистісного бренду, який має схожість з процесом розбудови бренду товару. Початковим етапом є внутрішній та зовнішній аналіз [3, с.67].

Внутрішній аналіз для особистісного бренду охоплює власну поведінку, реакції на зовнішні чинники, ставлення до навколишніх, реакції та рішення в конкретних ситуаціях. Цей аналіз дозволяє особі розуміти власні цінності, переконання та реакції на різні ситуації. Зовнішній аналіз передбачає дослідження навколишнього середовища, його вимог, обмежень, правил та політики. Це вивчення дозволяє визначити потреби та очікування аудиторії, а також встановити правила та вимоги, яким потрібно відповідати. Поєднання результатів внутрішнього та зовнішнього аналізу створює можливість вибрати оптимальну стратегію для розвитку особистого бренду в конкретному оточенні та суспільстві.

Основні аспекти формування «я-бренду» публічної особистості включають такі елементи як представлено на рис.

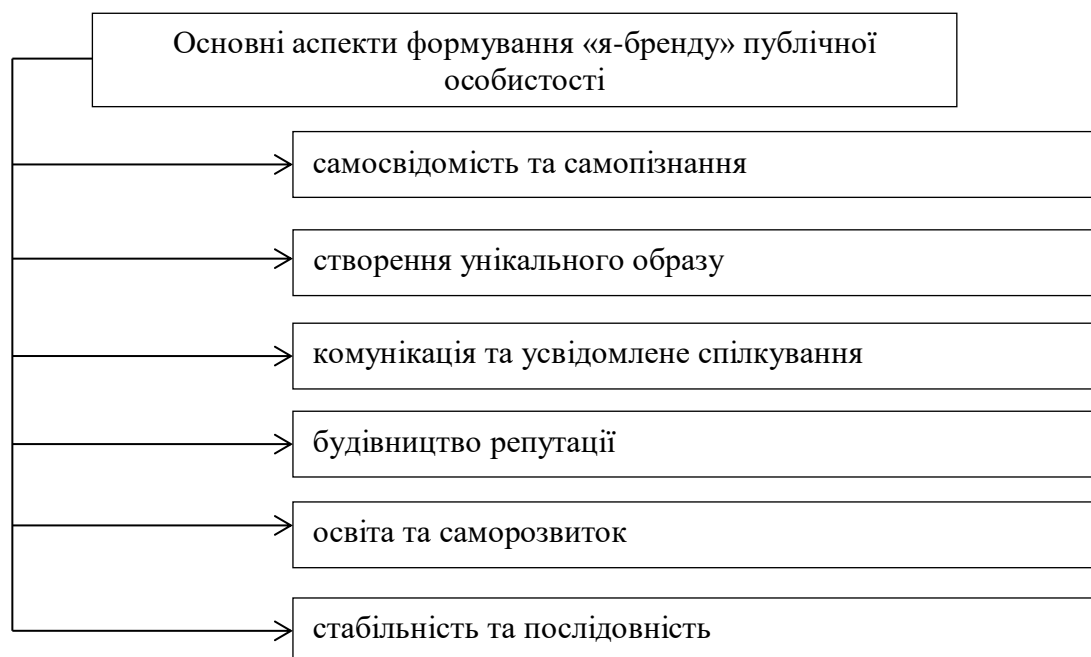

Рис. – Основні аспекти формування «я-бренду» публічної особистості
Складено автором на основі [1, 2]

Дамо більш ширшу характеристику представлених вище аспектам формування «Я-бренду» публічної особистості:

- самосвідомість та самопізнання: розуміння власних цінностей, сильних і слабких сторін, цілей і амбіцій є ключовим для створення власного бренду. Це означає чітке уявлення про себе, що допомагає визначити, хто ви і який образ ви хочете показати громадськості;

- створення унікального образу полягає в більшому, ніж просто виборі стилю. Це включає в себе формування цілісного підходу до того, як ви представляєте себе в громадськості. Це охоплює вашу поведінку, манеру виступати, спосіб вираження думок та ідей, обрані слова, а також те, як ви взаємодієте зі своєю аудиторією. Ваш образ – це не лише зовнішній вигляд або стиль, він також відображає ваші цінності, переконання та вашу особистісну ідентичність;

- комунікація та усвідомлене спілкування: спроможність ефективно спілкуватися в сучасному світі означає вміння взаємодіяти з аудиторією через широкий спектр каналів, включаючи соціальні мережі, засоби масової інформації, публічні виступи та інші засоби комунікації. Це вимагає не лише знання технічних аспектів використання цих засобів, але й здатності передати свої ідеї чітко, лаконічно та зрозуміло для своєї аудиторії, враховуючи їхні потреби та очікування;

- будівництво репутації – це результат дій публічної особи, вчинків, ставлення та спілкування з іншими. У цьому процесі відіграють важливу роль чесність, автентичність та послідовність. Репутація публічної особи визначається обраними нею кроками і взаємодією з оточуючими, і вона будується на чесних і автентичних взаєминах. Послідовність в діях та комунікації допомагає зміцнити репутацію і зберегти довіру аудиторії;

- освіта та саморозвиток: неперервне навчання та постійний особистісний розвиток сприяють не лише збереженню актуальності в обраній сфері, але й підвищенню авторитету. Завдяки постійному зростанню в знаннях та навичках ви здатні бути в курсі останніх тенденцій, технологічних нововведень та передових підходів у вашій галузі. Це дозволяє не лише утримувати свою репутацію, а й надавати нову вартість та глибину своїй роботі, що сприяє збільшенню авторитету в даній сфері;

- стабільність та послідовність: постійне дотримання власних цінностей і сталого образу, особливо в умовах постійних змін у суспільстві, виявляється важливим. Це дозволяє зберегти непохитність своєї особистості й цінностей у світі, де все постійно трансформується. Послідовність у вчинках та думках створює основу для стабільності у побудові особистісного бренду, що допомагає зберегти довіру та визнання в динамічному оточенні [2].

Глобальна присутність у мережі на сьогодні є критично важливою для успішного особистого брендингу. Для досягнення цієї мети важливо застосовувати широкий спектр практик, зокрема:

1) побудова ефективної інформаційної стратегії (це включає не лише звичайне популяризування бренду, але й активне формування особистого іміджу). Тут ключовою є робота з контентом та спілкування з аудиторією через різноманітні канали зв'язку, використовуючи ефективні методи залучення уваги та сприйняття;

2) нетворкінг є ключовим компонентом для розширення своєї аудиторії. Це охоплює участь у групах за спільними інтересами, форумах, благодійних заходах та інших акціях, спрямованих на збільшення зв'язків та розширення контактів;

3) однією з важливих складових є не лише публікація вмісту, але й систематична відповідь на запитання та коментарі аудиторії. Це розвиває взаємодію, допомагає зберегти зацікавленість та впливає на підвищення уваги до контенту публічної особи;

4) приділення уваги оптимізації для пошукових систем розширює досяжність та видимість особистого бренду. Це сприяє збільшенню авторитету та залучає більше уваги до інформації, яку публікує публічна особа.

Ці практики становлять фундамент ефективного особистого брендингу, надаючи можливості для створення впізнаваного та впливового іміджу в глобальному медійному просторі.

Список використаних джерел:

1. Альтман Д. Ю. Що таке особистий бренд: із чого складається та як побудувати. URL: <https://bazilik.media/shcho-take-osobystyj-brend-iz-choho-skla-daietsia-ta-iak-pobuduvaty/>
2. Гетьман О. П., Продан І. В. Особливості проектування власного бренду. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/194/5372/11310-1?inline=1>.
3. Студінська Г. А. Концептуальні питання формування бренду особистості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*, випуск 28, 2015 р. С. 65-69.

FROM DRUG SAFETY TO PATIENT SAFETY IN CARDIOVASCULAR PRACTICE: A FOCUS ON POLYPHARMACY

Maryna Leonidivna Sharayeva

*Associate Professor, Department of Internal Medicine N 4,
Bogomoletz National Medical University, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8891-7336*

Науковий керівник: Лизогуб Віктор Григорович

професор, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5149/>

The field of medicine has long adhered to the principle of "first, do no harm," emphasizing the importance of safe and effective management. In recent years, the focus has shifted from treatment's safety to broader patient safety, especially in the context of the WHO Global Patient Safety Challenge: Medicines Without Harm [1]. This transition underscores the need to minimize medication errors and adverse drug reactions.

Polypharmacy is recognized as a serious modern healthcare challenge and can be categorized into doctor-prescribed and patient-driven polypharmacy. The first one involves prescriptions from physicians, while another encompasses drugs chosen and used by the patient. The aging population, coupled with a trend toward "rejuvenating" diseases, contributes to increased medication use. Inappropriate polypharmacy, defined as the simultaneous use of multiple drugs, has been identified as a significant healthcare concern due to its potential for adverse drug interactions and its impact on health outcomes and resource costs. Addressing polypharmacy involves strategies such as deprescribing, multi-target monotherapy, and bioregulatory therapy. Deprescribing entails physicians revising or canceling prescriptions when the benefits no longer outweigh the risks. Multi-target monotherapy involves using one drug (poly pill) effective for treating various patient's diseases. Bioregulatory therapy focuses on preventing and treating conditions with minimal side effects and limited drug interactions [2].

This study investigated the formation of the safety profile of modern pharmacotherapy in patients with a high cardiovascular risk, with a particular emphasis on polypharmacy as the planned use of five or more drugs simultaneously. We explored the negative effects of polypharmacy and emphasizes the risks associated with excessive medicine consumption in patients with high cardiovascular patterns. We studied side reactions of drugs, particularly in the context of modern

anticoagulant/antiplatelet therapy in cardiovascular patients, their risks were assessed at the Gastrointestinal Bleeding Center at City Clinical Hospital No.12 in Kyiv.

As far as well-understanding, polypharmacy poses several risks, including increased frequency of side effects, negative drug interactions, cascading prescriptions, and a financial burden on healthcare budgets. Excessive use of drugs accumulates harmful substances in the body, slowing down the desired treatment effects and increasing the duration and side effects of drug use. While commonly associated with the elderly, the risk group for polypharmacy extends to those with accompanying disorders, mental illnesses, antidepressants or a natural alternative: how to preserve mental health during war harm disaster, recent hospitalizations, and those using multiple prescriptions. So, adverse drug reactions often result from violations or disregard of medical use recommendations, modern pharmacotherapy protocols, or self-medication.

And the scale of the problem is large. According to statistics, among the 32 million people who are hospitalized annually in the United States, 1.5 million cases are related to the consequences of the use of drugs. Moreover, 30,000 of those hospitalized die from complications of pharmacotherapy. Many people are hospitalized because of the frequent use of many drugs [3]. In the USA, a 65-year-old receives an average of 10.7 new and refilled prescriptions per year [4]. In Italy, 40% of people over the age of 70 take 4 to 6 medications daily, and 12% receive more than 9 medications at the same time [5]. It was established that drug interactions occur in 6% of patients against the background of simultaneous use of 2-3 drugs, and when 5 drugs are used, their number increases to 50%, while in patients who receive more than 10 drugs, adverse reactions are almost guaranteed to develop [6].

Open data on the situation in Ukraine has not been found, but there is no reason to believe that it is fundamentally different. Our results estimated that common errors include incorrect drug dosage, intoxication from drug interactions, and false test results. In high-risk patients we found incorrect drug dosage (up to 26%), especially with anticoagulants, and suboptimal prescription of ASA and statins to patients for whom it was indicated and who had no contraindications to the prescription (up to 30%) were prevalent. Thus, according to spontaneous reports, we determined that in one year in Ukraine, when using 5 or more drugs, up to 32.5% of side effects were detected [7].

Our study emphasizes the importance of balancing ischemic and hemorrhagic risks in patients with acute coronary syndrome, congestive heart failure and increased bleeding probability. The most common errors are incorrect dosage of drugs, intoxication due to their interaction in case of impaired kidney/liver function, false test results. The most frequent adverse events appeared with accompanying diseases as oncological and neuropsychiatric disorders, heart/kidney/liver insufficiency, and hypotension. The acceptable safety of modern cardiac drugs used in combination

in patients with comorbidity according to international recommendations is known. The main components of cardiovascular risks of patients have been determined, the safety profile of pharmacotherapy involves the use of measures to prevent actions that may harm the patient.

Thus, polypharmacy presents significant challenges to patient health, emphasizing the need for conscious collaboration between physicians and patients. Strategies like deprescribing and bioregulatory therapy offer promising approach for mitigating the risks associated with polypharmacy. Future efforts should prioritize patient safety, education, and awareness regarding appropriate medication use. Most adverse drug reactions rank from non-compliance with approved guidelines or self-medication. Anticoagulant/antiplatelet therapy demands high vigilance due to the risk of adverse reactions, particularly bleeding. The study advocates for individualized dual/triple therapy in high-risk cardiovascular patients and emphasizes factors such as previous massive bleeding, risk assessment using scales, and socio-economic considerations in treatment adherence.

Keywords: polypharmacy, cardiovascular risk, medical error, side effects of drugs, comorbidity.

References:

1. Medication Without Harm <https://www.who.int/initiatives/medication-without-harm>
2. Medication safety in polypharmacy: technical report/20 June 2019 | Technical document <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-UHC-SDS-2019.11>
3. J Lazarou 1, B H Pomeranz, P N Corey Incidence of adverse drug reactions in hospitalized patients: a meta-analysis of prospective studies JAMA 1998 Apr 15; 279(15):1200-5. doi: 10.1001/jama.279.15.1200.
4. Medication overload and older Americans <https://lowinstitute.org/projects/>
5. R. Maher, J. Hanlon, E. Hajjar Clinical Consequences of Polypharmacy in Elderly // Expert Opin Saf. 2014 Jan; 13 (1) Drug: 10.1517/14740338.2013.827660. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3864987/>
6. M Ismail et al. Prevalence and significance of potential drug-drug interactions among cancer patients receiving chemotherapy //BMC Cancer. 2020; 20: 335. Published online 2020 Apr 19. doi: 10.1186/s12885-020-06855-9
7. O. Victorov, M. Sharayeva Concomitant Drug Use and Fatal ADR Case Report // Pharmacoepidemiology and Drug Safety, 12 : s. 199-274 (2003), N 800 / Abstracts ISOP annual conference “ Pharmacovigilance in Clinical Practice” Marrakech, Morocco, 8-11 October, 2003

THE ROLE OF GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEMS METHODS IN STUDYING THE EPIDEMIOLOGY OF DISEASES OF THE URINARY SYSTEM

Viktor Sergeevich Biryukov

*Candidate of Medical Sciences,
Odessa National Medical University*

Milana Myhailovna Myinia

*applicant for higher education,
Odessa National Medical University*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5177/>

Three compelling reasons force medical managers in Ukraine to delve deeper into the methods and capabilities of Geographic Information Systems (GIS). Firstly, the ongoing healthcare reform, which changes the state budgetary type to an insurance one. This requires a revision of the principles of distribution and logistics of medical personnel, funds, diagnostic and transport equipment and drug supplies.

The second reason is the digitalization and intensification of information channels, since medical professionals and patients themselves want to receive immediate, comprehensive information about health-related events. The development of evidence-based medical management, as well as the increasing cost of quality medical services, has led to the creation of the concept of the optimal “patient route” [1]. This approach has shown in practice its high effectiveness, since it really helps stakeholders and decision makers to find optimal logistics in organizing a local public health system.

The third reason is related to the growing understanding among medical workers of the importance of environmental factors in which the population lives, children are born and grow up. Epidemiological methods for studying the development and spread of infectious diseases have been successfully transferred to the study of the epidemiology of non-communicable diseases.

The latter also include diseases caused by unfavorable natural factors. For a long time, diseases of the population associated with infections, injuries, cancer, mental and nervous disorders have been in the field of view of practical medicine.

The modern British Dictionary of Terminology defines ecology as « Ecology, also called bioecology, bionomics, or environmental biology, study of the relationships between organisms and their environment. Some of the most pressing problems in human affairs—expanding populations, food scarcities, environmental pollution including global warming, extinctions of plant and animal species, and all the attendant sociological and political problems—are to a great degree ecological» [2].

Over the past 20 years, a related discipline such as the Geographic Information System has been actively developing in the healthcare of developed countries. A Geographic Information System (GIS) is a system of computer software, hardware and data, personnel that make it possible to enter, manipulate, analyze, and present

data, and the information that is tied to a location on the earth's surface. This system comprises of Software, Hardware, Data, and Personnel that make it possible to enter, manipulate, analyze and present information that is tied to a location on the earth's surface [3].

The development of a GIS system helps optimize patient routes and reduce costs in the provision of specialized and integrated medical care.

The purpose of this study is to identify the nature of the dependence of the geophysical properties of the area on the health of the population living for a long time in various natural physical and geographical zones of the Odessa region.

The research material was data from the Regional Health Department for the period of geological research in the Odessa region in 1985-1991. Epidemiological research methods were used in combination with local GIS methods. The GIS included a geophysical layer in the form of territorial cadastres and maps of geological anomalies of the Odessa region, compiled according to the data of the Black Sea expedition, and a medical and social layer in the form of data on regional morbidity of various profiles. The results of the clinical and epidemiological study were entered into the medical and social layer of the local GIS and mapped by overlaying the data of the geophysical layer.

Main part. According to geological studies conducted in 1985-1990 [4], a number of structural-geological, geophysical, landscape-geological and hydrogeochemical anomalies were identified on the territory of the Odessa region (the latter include zones of technogenic origin). So-called “medical-geological anomalies” were identified - zones with areas of mass diseases. The most well-known and studied are anomalies and affected areas associated with an imbalance and behavior of chemical elements in water, soil, atmosphere, etc. These are areas with abnormal levels of fluorine, lead, strontium and other elements. Geochemical reasons explain the massive occurrence of diseases in people such as caries, silicosis, diseases of the spine, digestive organs, blood diseases, etc.

The data presented in Table 1 show a pronounced heterogeneity in the distribution of mortality and morbidity rates among districts of the Odessa region. Thus, the highest mortality from diseases of the urinary system is observed in the Podolsk (22.30) and Lyubashovsky (15.25) regions of the Forest-Steppe zone. In the steppe zone, the highest mortality rate is observed in the Nikolaevsky (13.35) and Berezovsky (12.05) regions. In the Transnistria zone, this indicator is expressed in Reni (11.85), Ovidiopol (11.75) and Artsyz districts (11.12).

The highest prevalence of urolithiasis was detected in the Ovideopolsky (178.70) and Tarutinsky (165.35) districts of the Transnistria zone, as well as in two districts of the Steppe zone: Zakharyevskaya (131.15) and Ivanovskaya (128.85). The prevalence of nephritis in children was found to be maximally expressed in two regions of the Transnistrian zone: Renisky (17.11) and B.-Dnestrovsky (10.01), as well as in one region of the Steppe zone, Nikolaevsky (10.9).

Taking into account the dispersion of data for each pathology within one region, a rating of the total risk of urinary system diseases was compiled. The result of the risk analysis is presented in Figure 1.

As can be seen from the presented figure, residents of the Transnistrian zone have the highest incidence of urinary system diseases, especially in the Ovidiopolsky (5.59), Renisky (5.53) and Tarutinsky (4.54) regions.

Table 1.

Mortality rate and features of the spread of diseases of the genitourinary system among the population of the Odessa region in 1985-1991.

Districts of Odessa region	Mortality rate (per 100 thousand total population)	Prevalence of urolithiasis (per 100 thousand total population)	Nephritis in children (per 10 thousand child population)
Forest-steppe zone of Odessa region			
Ananyevsky	6,65	78,56	1,31
Baltskiy	3,50	10,93	1,01
Kodimsky	6,41	35,92	2,73
Podolsky	22,30	25,61	5,82
Oknyansky	4,03	37,45	6,84
Lyubashovsky	15,25	21,65	7,66
Savransky	8,15	5,05	2,74
Steppe zone of Odessa region			
Berezovsky	12,05	91,5	6,62
V.-Mikhailovsky	3,06	6,15	1,11
Ivanovsky	4,62	128,85	4,73
Nikolaevsky	13,35	35,16	10,92
Rozdelnyansky	3,15	17,45	3,27
Zakharyevsky-	8,45	131,15	5,37
Shiryayevsky	3,13	20,95	7,82
Transnistria zone of Odessa region			
Artsizsky	11,12	63,74	0,90
Belyaevsky	8,75	78,95	4,71
Bolgradsky	4,40	63,35	1,95
B.-Dnestrovsky	9,95	12,66	10,34
Izmailsky	8,30	66,57	2,92
Kilian	8,95	58,18	2,51
Limansky	6,65	42,13	9,73
Ovidiopolsky	11,75	178,70	5,93
Renisky	11,85	45,65	17,15
Saratsky	6,55	36,82	5,17
Tarutinsky	6,03	165,35	5,26
Tatarbunarsky	8,45	104,45	1,34

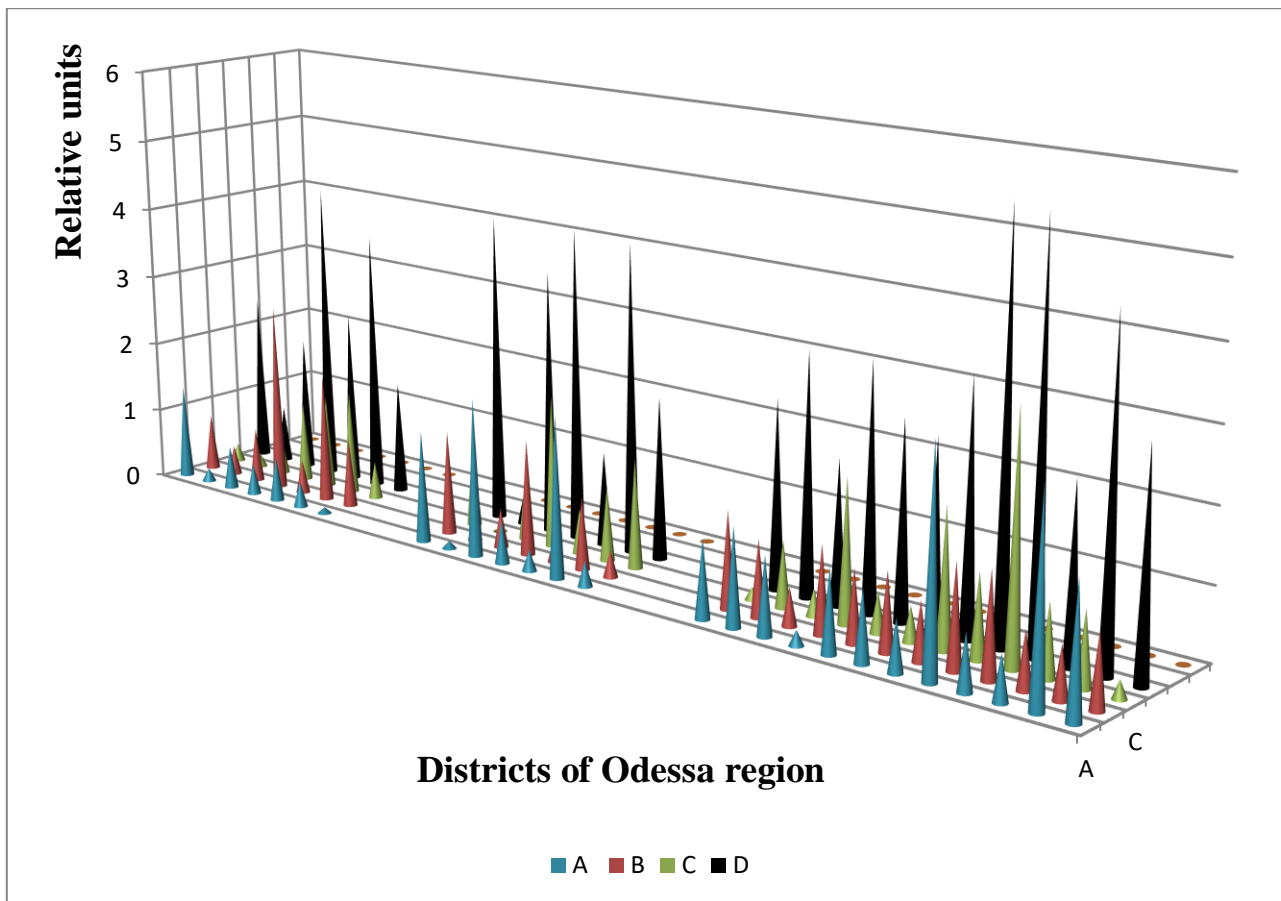

Figure 1. Risk indicators for urinary system diseases by district of the Odessa region. Designations: A—risk of urolithiasis; B—risk of an unfavorable outcome from diseases of the urinary system. C—risk of nephritis in children. D—final risk rating ($A*B*C$). The graph shows the ratio of local data to general regional indicators.

Forest-steppe zone: 1. Ananyevsky, 2. Baltsky, 3. Kodimsky, 4. Podolsky, 5. Oknyansky, 6. Lyubashovsky 7. Savransky. Steppe zone: 8. Berezovsky, 9. V.-Mikhailovsky, 10. Ivanovsky, 11. Nikolaevsky, 12. Rozdelnyansky, 13. Zakharyevsky, 14. Shiryaevsky. Transnistrian zone: 15. Artsizsky, 16. Belyaevsky, 17. Bolgradsky, 18. B.-Dnestrovsky, 19. Izmailsky, 20. Kiliysky, 21. Limansky, 22. Ovidiopolsky, 23. Reniysky, 24. Saratsky, 25. Tarutinsky, 26. Tatarbunarsky.

According to the cadastres of geological survey work of the Black Sea expedition (4), the geophysical layer of the local GIS of the Forest-steppe zone includes geological and geophysical anomalies (GGFA) and hydro-geological anomalies (HGA), such as the Baltic-Ananyevskaya GGFA, Ananyevskaya GGA, Kodymkaya GGA, Savransko-Lyubashovskaya GGFA and Oknyanskaya GGFA. Features of the geophysical layer of the local GIS of the Forest-Steppe zone are the presence of the Odessa and Gvozdavsky faults of the earth's crust, altered magnetic and gravitational fields, hydrogeological disturbances, point increases in the content of uranium, radon, radium, mercury, lead and a deficiency of Zn, Co, Mo.

Conclusions.

1. The use of GIS principles in medical management helps to form optimal epidemiological logistics: monitoring the health status of the population, distributing medical services and creating patient routes.

2. The presence of natural harmful factors implies the organization of a continuous and multidisciplinary local service to support public health.

3. Organization of truthful, objective information about the geo-physical features of the area of residence, the presence of geo-pathogenic factors and methods of preventing health damage caused by them.

Literature:

1. ADPKD Forum multidisciplinary position statement on autosomal dominant polycystic kidney disease care: European ADPKD Forum and Multispecialist Roundtable participants. *Nephrology Dialysis Transplantation*, Volume 33, Issue 4, April 2018, Pages 563-573. <https://doi.org/10.1093/ndt/gfx327>

2. Ecology. Alternate titles: bioecology, bionomics, environmental biology. <https://www.britannica.com/science/ecology>

3. Ershad Ali. Geographic Information System (GIS): Definition, Development, Applications & Components. <https://www.researchgate.net/publication/340182760>

4. Cadastres and atlas of maps of medical-geological anomalies in the territory of the Odessa region. Collective of Authors. – Odessa, 1991. – 177 p.

OUR EXPERIENCE IN MANAGING CHILDREN WITH NONUNION OF THE SCAPHOID BONE

Volodymyr Dubas

*Ph.D., Associate Professor, Department of Traumatology, Orthopedics and Emergency Military Surgery, Ivano-Frankivsk National Medical University
ORCID: 0000-0001-7189-6295*

Uluana Kuz

*Ph.D., Associate Professor, Department of Traumatology, Orthopedics and Emergency Military Surgery, Ivano-Frankivsk National Medical University
ORCID: 0000-0001-5987-400X*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5137/>

Backgrounds. The prevalence of pediatric fractures of the carpal bones of the wrist is 0.2% per 10,000 children, however, scaphoid bone fractures are predominant among them nearly 65%. Scaphoid fractures hardly ever happen with young children, below 10 years old because the bone is mainly cartilage until 13 - 15 years [1]. The most common complication of scaphoid bone fracture is non-union. The treatment

management of patients with nonunion of scaphoid fracture must consider special blood supply of the bone, long-time immobilization of the wrist, and high risk of aseptic osteonecrosis, bone grafting is essential to restore normal anatomy and reduce pain.

Aim of study: enhance surgical management of nonunion of the pediatric scaphoid fractures.

Materials and Methods. Eight cases of children (age 14-17 years) with pediatric scaphoid fracture non-union who were treated at Regional Child Clinical Hospital between 2014-2022 years. All of them had sports injuries more than one year ago, and no one claimed medical care. All diagnoses were proved by plane x-ray and MRI examinations. According to Herbert – Fisher classification 1 patient had Type C, 3 – Type D1 and 4 Type – D2 [2]. Surgical management – open resection of edges sclerotic changed fragments of the scaphoid bone with bone grafting by modified Matti-Russe procedure [3] and Herbert screw osteosynthesis [4]. After treatment management consisted of wrist plaster cast in the physiological position within 3 months and orthosis wearing next 2-3 months. Follow-up treatment consisted of hydrokinesiotherapy, massage, therapeutic exercises to restore passive and then active ROM by wrist and hand (stretchening, joint mobilization), physical procedures like UHF and occupational therapy [5]. Outcomes were adjudicated by clinical signs, active and passive ROMs of the wrist and forearm, PRWE (Patient-Rated Wrist Evaluation) scale [6] and control x-ray. Statistical analysis was performed on MS Excel software. Normality was verified using the Shapiro-Wilk test and graphic test. Non-parametric the Mann-Whitney U test for dependent groups was used.

Results and Discussion. The complete bone fracture healing and bone graft rebuilt was achieved after 5 months according to the x-ray exam. Clinical evaluation was detected as satisfied if absence of clinical findings (spontaneous pain at day and/or night, pain at wrist motion, pain at compression of snuffbox). Therefore, all patients were estimated as accomplish a good result. Complete active and passive ROMs of the wrist and forearm were renewed two months after surgery for all patients. Pain and disability in activities of daily living according to PRWE scale before surgery was $71,5 \pm 11,99$ and 5 months after $44,75 \pm 15,35$ ($p= 0,0027$). According to pain subscale most patients have residual mild pain when lifting heavy objects or play some sport even after complete healing of the scaphoid bone non-union. Otherwise function subscale proved almost complete recovery in section A (special activities) and some issues with section B (usual activities).

Conclusions: Our study confirms that modified Matti-Russe surgical procedure and proper follow-up rehabilitation treatment of scaphoid fracture non-union help to reach complete bone fracture healing and restore wrist function 5-6 months after surgery.

References:

1. Tataria R, Ting J, Jester A, Lindau TR, Oestreich K. Scaphoid Fractures below the Age of 10: Case Series and Review of the Literature. J Wrist Surg. 2020 Dec; 9 (6): 458-464. doi: 10.1055/s-0040-1713800. Epub 2020 Jul 15. PMID: 33282529; PMCID: PMC7708027.
2. Charles M. Court-Brown, James D. Heckman, Margaret M. McQueen et al. Rockwood and Green's Fractures in Adults. (2015) ISBN: 9781451175318
3. Lee S. Fractures of carpal bones. In: Wolfe S., Pederson W., Kozin S.H.C.M., editors. Green's Operative Hand Surgery. seventh ed. Elsevier; Philadelphia: 2016. p. 2091.
4. Erhart, J., Unger, E., Trulson, I. et al. Pull-out forces of headless compression screws in variations of synthetic bone models imitating different types of scaphoid fractures in good bone quality. J Mater Sci: Mater Med 31, 92 (2020). <https://doi.org/10.1007/s10856-020-06445-y>
5. Goffin JS, Liao Q, Robertson GA. Return to sport following scaphoid fractures: A systematic review and meta-analysis. World J Orthop. 2019 Feb 18;10(2):101-114.
6. Angst F, John M, Goldhahn J, et al. Comprehensive assessment of clinical outcome and quality of life after resection interposition arthroplasty of the thumb saddle joint. Arthritis Rheum. 2005;53(2):205-213. doi:10.1002/art.21085

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КЛІНІК У РОЗВИТКУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Берегова Катерина Василівна

магістр I курсу, Одеський національний медичний університет

Бусел Світлана Валентинівна

кандидат медичних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0009-0000-7684-8110

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5083/>

Сучасний розвиток України з курсом на євроінтеграцію та відповідність міжнародним стандартам вищої медичної освіти визначає актуальність участі університетських клінік в якійсній освіті медичних кадрів. Якісна професійна підготовка медичних працівників є одним з основних регуляторів соціального розвитку країни. Університетські клініки являють собою ідею клінічного втілення найсучасніших технологій та досягнень інтелекту, які впроваджуються в клініках одночасно з навчальним та науковим процесом.

В розвинутих країнах світу університетські клініки є флагманами охорони здоров'я. Сучасний розвиток України з курсом на євроінтеграцію та відповідність міжнародним стандартам вищої медичної освіти визначає актуальність участі університетських клінік в якісній освіті медичних кадрів [1].

Якісна професійна підготовка медичних працівників є одним з основних регуляторів соціального розвитку країни, оскільки формує принципи життєздатності суспільства та підтримує його через діяльність кадрів системи охорони здоров'я.

Підготовка спеціалістів для системи охорони здоров'я України, як і в інших країнах світу, має специфіку підготовки, яка пов'язана з постійною роботою студентів і лікарів біля ліжка хворого в лікарнях та контролем за якістю підготовки з боку Міністерства охорони здоров'я України. Процес отримання якісної медичної освіти має поєднувати три основні компоненти: держава, вищий навчальний медичний заклад (далі – ВНМЗ), лікар. Це дасть змогу виконати основне завдання вищої медичної школи: підготовка фахівця високої якості, який зможе реалізувати свої теоретичні знання на практиці.

Якщо суворо слідувати медичній термінології, то варто визнати, що в словосполученні «університетська клініка» є деяка тавтологія, тому що в самому терміні «клініка» мається на увазі стаціонар, який входить до складу вищого навчального закладу, в якому лікувальний, педагогічний та науково-дослідницький процеси тісно взаємопов'язані.

Університетські клініки в усьому світі являють собою ідею клінічного втілення найсучасніших технологій та досягнень інтелекту, які впроваджуються в клініках одночасно з навчальним та науковим процесом.

Створення університетських клінік в структурі ВНМЗ значно підвищує якість клінічної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації лікарів-спеціалістів; підвищує якість надання спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги населенню, підвищує ефективність науково-дослідних робіт і забезпечує їх впровадження в практичну медицину. Можливість створення університетських клінік в структурі ВНМЗ відображено в ст. 33 Закону України «Про вищу освіту» та в Типовому положенні про університетську клініку вищого навчального закладу, затвердженому в наказі МОЗ України від 06.07.2015 р. № 408 [2, 3].

Університетські клініки – це потужна база вдосконалення професійних знань майбутніх спеціалістів та практикуючих лікарів. В клініках створені умови для проведення спеціалізованих практичних курсів, «майстер-класів», мультидисциплінарних круглих столів під керівництвом провідних науковців та педагогів, науково-практичних конференцій, навчально-науково-практичної співпраці з закордонними колегами [4].

Перша в сучасній Україні університетська клініка була створена в 2004 р. в Одеському національному медичному університеті (далі – ОНМедУ), і цей проект став пілотним для усієї країни. В структуру клініки входить багатопрофільний стаціонар та консультативно-діагностичні підрозділи. На базі клініки розташовані клінічні кафедри ОНМедУ. Майже за 20 років на базі закладу вдалося об'єднати кращих лікарів, педагогів, науковців. Лікарі університетської клініки також є викладачами клінічних кафедр ОНМедУ, керівники лікувально-діагностичних підрозділів та ведучі спеціалісти мають наукову ступінь кандидата або доктора наук, старші медичні сестри мають ступінь бакалавра. Тому студенти III – VI курсів та лікарі-інтерни, які навчаються в умовах університетської клініки, окрім теоретичних знань, мають можливість отримати та удосконалити практичні навички. Разом зі своїми наставниками вони проводять амбулаторні прийоми, обходи, асистують в операціях, навчаються вести медичну документацію. Високий рівень кваліфікації провідних спеціалістів, впровадження найсучасніших лікувально-діагностичних технологій, якісне високотехнологічне обладнання сприяють підготовці студентів у відповідності до вимог сьогодення [5].

Університетська клініка є потужною клінічною базою для отримання та вдосконалення професійних знань та майстерності майбутніх та вже практикуючих лікарів, це своєрідний сучасний майданчик для всебічного науково-практичного спілкування.

За словами міністра охорони здоров'я України Віктора Ляшка: «Процес створення університетських клінік та лікарень в Україні є незворотнім. Функціонування клінік – це стратегія розвитку для вищої медичної освіти» [6].

Однак, на нашу думку, станом на цей час законодавча база щодо створення, функціонування та фінансування університетських клінік в Україні є недостатньою та потребує подальшого обговорення та удосконалення, в тому числі внесення змін в Бюджетний кодекс України, нормативні акти Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти та науки України.

Список літератури:

1. Лісовий В. М., Капустник В. А., Резуненко Ю. К., Коростій В. І. Університетські клініки в розвитку вищої медичної освіти. Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 60-річчю ТДМУ «Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні». ISSN 1681-2751. Медична освіта. 2017. № 3. URL: https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/download/7775/pdf (дата звернення: 20.11.2023)
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 20.11.2023)
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Типового положення про університетську клініку вищого навчального закладу (закладу післядипломної освіти)» від 06.07.2015 р. № 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1104-15#Text> (дата звернення: 20.11.2023)

4. Волошина О. Б., Балашова І. В., Лисий І. С., Дукова О. Р., Збітнева В. О., Бусел С. В. Удосконалення комплексного оцінювання компетентностей при навчанні лікарів-інтернів загальної практики. Матеріали науково-методичної міжуніверситетської конференції з міжнародною участю «Забезпечення якості освіти у вищій медичній школі». м. Одеса. 18.01.2023 – 20.01.2023 рр., – С. 406-408. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=S_Zu2H0AAAAAJ&citation_for_view=S_Zu2H0AAAAAJ:YsMSGlbcyi4C (дата звернення: 20.11.2023)
5. Рудінська, О., Кусик, Н., О Жмай, О. (2023). Імплементація синергії функцій менеджера та лікаря в управлінській діяльності на прикладі клінік Одеського національного медичного університету. Економіка та суспільство, (55). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-104> (дата звернення: 20.11.2023)
6. Створення університетських клінік та лікарень в Україні – нагальна вимога часу, Віктор Ляшко. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/moz-stvorennya-universitetskih-klinik-ta-likaren-v-ukrayini-nagalna-vimoga-chasu> (дата звернення: 20.11.2023)

АВТОМАТИЗОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕЛЕМЕДИЦИНА В УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КЛІНІКАХ

Бусел Світлана Валентинівна

кандидат медичних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0009-0000-7684-8110

Дробко Анастасія Юрївна

магістрантка I курсу,

Одеський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5186/>

Розвиток суспільства в сучасному світі здійснюється під впливом глобалізації інформаційних процесів, формується нова культура інформації та інформатизації. Охорона здоров'я – це одна з найважливіших галузей діяльності країни, в якій дуже широко впроваджуються провідні інформаційні технології [1]. Ефективний розвиток інформаційних технологій в закладах охорони здоров'я неможливий без впровадження автоматизованої інформаційної системи в закладах вищої освіти медичного спрямування.

Жодний медичний університет не може розвиватися та готувати конкурентних фахівців без власної клінічної бази для навчання [2]. Основними напрямками університетських клінік є лікувальна, навчальна та наукова діяльність. Важливим для сучасного розвитку та реалізації основних завдань

клінік в структурі закладів вищої освіти медичного спрямування є створення та запровадження автоматизованої інформаційної системи управління клінікою, а саме: електронний документообіг; автоматизована система управління кадровими та фінансовими ресурсами; електронна система персонального планування робіт працівників клініки та науково-педагогічних працівників кафедр, які здійснюють свою діяльність в клініці, і їхнього звітування за результатами роботи; інформаційна система управління лікувальним та освітнім процесом тощо. Інформаційна система університетської клініки має бути продовженням впровадженої в університеті автоматизованої системи управління закладом вищої освіти для автоматизації процесів формування лікувального та навчального навантаження, розроблення навчальних планів та робочих програм, супроводження ведення аналітичної інформації щодо лікувального, наукового та освітнього процесу в структурних підрозділах закладу вищої освіти медичного спрямування.

Інформатизацію університетських клінік рекомендовано планувати в наступних взаємопов'язаних напрямках:

- інформатизація процесів надання медичної допомоги працівниками клініки та закладу вищої освіти медичного спрямування з забезпеченням спеціальної системи оцінювання якості надання медичної допомоги, інтеграція в електронну систему охорони здоров'я України;

- комп'ютеризація освітнього процесу, використання сучасних АІС для модернізації педагогічного процесу в умовах клініки шляхом інтеграції і інформаційне середовище університетської клініки електронних засобів навчання, програмних платформ систем управління навчанням, електронних бібліотек;

- реалізація завдань створення інноваційної клініки шляхом віртуальної інтеграції наукових досліджень з подальшим поєднанням освіти, науки та інновацій, інтеграції у світовий освітньо-науковий та медичний простір;

- зміна контенту освіти та професійних обов'язків медичних та науково-педагогічних працівників [3].

У побудові інформаційних систем університетських клінік закладів вищої освіти медичного спрямування України останніми роками досягнуто суттєвих результатів: створено медичні інформаційні системи, які інтегровані в електронну систему охорони здоров'я України; інформаційні системи статистичного та довідкового спрямування; накопичено великий обсяг практичної та статистичної інформації щодо розроблення та впровадження інформаційних і телекомунікаційних систем; впроваджені системи дистанційного навчання та надання консультативних послуг та інше.

Дуже важливим є подальший розвиток технологій телекомунікації, в тому числі телемедицини в університетських клініках, що дасть можливість значно оптимізувати надання медичної допомоги з використанням новітніх цифрових

технологій і залученням лікарів клінік та професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти медичного спрямування до дистанційного консультування пацієнтів та лікарів у складних клінічних випадках. Серед методів телемедицини, які показали свою ефективність, є: відеоконсультації, обмін медичними даними, аудіоконсультації, текстові консультації (через повідомлення) та медичні послуги, пов'язані з використанням персональних діагностичних пристроїв (телеметрія) [4].

Використання можливостей телекомунікації показало свою важливість в період пандемії на COVID-19 та повномасштабної військової агресії російської федерації проти України. Це трансформувалось в прийнятті Урядом країни Закону України «Про електронні телекомунікації» та внесенні змін в низку нормативних актів [5, 6, 7].

Через декілька років у нас може з'явитися нова спеціальність та будуть лікарі, які консультуватимуть онлайн [8]. Такий лікар буде володіти не лише медичними навичками, а і цифровими та психологічними. Разом з технологіями телемедицини буде активно розвиватись штучний інтелект, який допоможе прискорити певні процеси та прибрати вірогідність людської помилки [9].

Список літератури:

1. Панасюк О. І., Плескач В. Л. Особливості побудови медичної інформаційної системи для поліклініки. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19933/1/SEIS_mono_2021_P061-089.pdf (дата звернення: 18.11.2023)
2. Kniazkova V., Huz D., Rudinska O., Krylenko V. Формування кластерів медичних закладів як адміністративний засіб управління в галузі охорони здоров'я в умовах децентралізації. *Economics. Management. Innovations*. №1 (32) 2023. DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2023-1(32)-4
3. Мінцер О. П. Інформатизація вищих навчальних закладів медичного напрямку. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/276621437.pdf> (дата звернення: 18.11.2023)
4. Проєкт «Сталий розвиток національних систем охорони здоров'я» (LHSS) у межах проєкту USAID «Integrated Health Systems IDIQ». Березень 2023 року. Телемедицина в Україні: ситуаційний аналіз. Роквіль, штат Меріленд: Abt Associates. URL: https://www.lhssproject.org/sites/default/files/resource/202305/LHSS_UKRAINE_FY23_Landscape%20Assessment%20of%20Telemedicine%20in%20Ukraine_Ukr.pdf (дата звернення: 18.11.2023)
5. Закон України «Про електронні комунікації» від 16.12.2020 № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 18.11.2023)
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України» від 03.02.2022 № 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0234-22#Text> (дата звернення: 18.11.2023)
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження нормативних документів щодо застосування телемедицини у сфері охорони здоров'я» від 19.10.2015 № 681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1400-15#Text> (дата звернення: 18.11.2023)

8. Волошина О. Б., Балашова І. В., Лисий І. С., Дукова О. Р., Збітнєва В. О., Бусел С. В. Удосконалення комплексного оцінювання компетентностей при навчанні лікарів-інтернів загальної практики. 2023. URI: <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/13283> (дата звернення: 18.11.2023)
9. Ляшко В. Підготовка фахового і вмотивованого лікаря – ключовий елемент якості надання медичної допомоги. URL: <https://www.if.gov.ua/news/pidhotovka-fakhovoho-i-vmotyvovanoho-likaria-kliuchovyi-element-iakosti-nadannia-medychnoi-dopomohy> (дата звернення: 18.11.2023)

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСЛУГ ТЕЛЕМЕДИЦИНИ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Бусел Світлана Валентинівна

кандидат медичних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0009-0000-7684-8110

Косюга Світлана Русланівна

магістрантка I курсу,

Одеський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5099/>

Нині у більшості країн світу активно впроваджуються технології електронної охорони здоров'я, одним із глобальних напрямів якої є телемедицина. Вже сьогодні вона дозволяє збільшити доступність медичної допомоги для населення віддалених територій, літніх та малорухливих пацієнтів, а також покращити якість допомоги, що надається, за рахунок можливості проведення віддалених консультацій між фахівцями регіональних лікарень та провідних національних медичних центрів. Згідно з економічними дослідженнями, проведеними в таких країнах як США та Японія, телемедичні технології мають значний економічний потенціал для бюджету системи охорони здоров'я і безпосередньо самого пацієнта. В Україні також є приклади успішної реалізації телемедичних проєктів. Використання передового зарубіжного досвіду дозволить удосконалити інтеграцію телемедичних технологій у медичну практику.

Телемедицина є надзвичайно важливим механізмом реалізації стратегії загального охоплення медичною допомогою. Згідно зі звітом ВООЗ 2021 р., у 57% державах-членах ВООЗ реалізується спеціальна національна політика у цій галузі охорони здоров'я [1]. Телемедицина передбачає використання телекомунікацій та віртуальних технологій з метою надання медичної допомоги пацієнтам поза медичними установами. Вона включає віртуальну медичну допомогу вдома, яка може бути надана синхронно (в режимі реального часу) або асинхронно (система «запит-відповідь»). Завдяки їй пацієнти з хронічними захворюваннями та люди похилого віку можуть отримати медичну консультацію, залишаючись вдома. Крім того, вона забезпечує швидший

доступ до фахівців та знижує необхідність поїздок пацієнтів до постачальників медичних послуг та викликів медичних працівників додому, що є найбільш актуальним для населення віддалених регіонів. Також вона дозволяє уніфікувати медичну практику та надати інформаційно-консультативну підтримку медичному персоналу сільських регіонів [1, 2].

Говорячи про переваги окремих компонентів телемедицини, слід зазначити, що віртуальні візити не тільки підвищують доступність медичної допомоги, але й розширюють можливості постачальників медичних послуг, дозволяючи охоплювати нові групи пацієнтів і скорочувати час, що витрачається на надання послуг, а також знижують їх витрати за рахунок зменшення числа особистих зустрічей та кількості невиправданих візитів. Дистанційний моніторинг зменшує частоту використання послуг відділень невідкладної допомоги, підвищує ефективність лікування хронічних захворювань та знижує рівень смертності таких пацієнтів. Система «запит-відповідь» значно збільшує тривалість надання технічної та інформаційної підтримки, розширює можливості постачальників медичних послуг та ефективність їхньої роботи, а також скорочує час очікування наступного етапу лікування [3, 4].

Телемедицина найбільш практично значуща та економічно ефективна у таких клінічних областях, як радіологія, дерматологія та психіатрія. Згідно зі звітом ВООЗ 2021 р., 75% держав-членів ВООЗ використовують програми телерадіології, 33% - програми телепсихіатрії, причому приблизно у половині з них здійснюється дистанційний моніторинг у рамках теледерматології. Крім перелічених напрямів, у форматі телемедицини реалізуються телепатоморфологія (передача оцифрованих гістологічних даних з метою діагностики чи консультації) та дистанційний моніторинг пацієнтів (передача інформації про стан пацієнтів, отриману з датчиків чи контрольного обладнання) [2].

Основними труднощами при впровадженні як телемедицини, так і електронної охорони здоров'я загалом є: відсутність фінансування на розробку та реалізацію програм; недостатність інфраструктури (обладнання та/або підключення); наявність конкуруючих пріоритетів системи охорони здоров'я; відсутність необхідної законодавчої бази [5, 6].

Досвід таких країн як США та Японія свідчить про значний економічний потенціал телемедицини для системи охорони здоров'я. Реалізовані в Україні успішні телемедичні проекти також показали велику перспективність впровадження телемедичних технологій у вітчизняну систему охорони здоров'я.

Список літератури:

1. Булеца С. Б. Інформаційні інноваційні технології та права людини четвертого покоління в сфері охорони здоров'я: монографія / за заг. ред. Булеци С. Б., Менджул М. В. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. С. 104-115. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jsru/handle/lib/39151> (дата звернення: 24.11.2023)

2. Коробцова Н. В. Впровадження телемедичних технологій: перспективи правової регламентації. Юридичний науковий електронний журнал. № 1/2023. С. 110-112. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/24.pdf (дата звернення: 24.11.2023)
3. Коробцова Н. В. Вади волі при укладенні договорів про надання медичних послуг. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. 2021. № 1. С. 29-33. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/8.pdf (дата звернення: 24.11.2023)
4. Волошина О.Б., Саморукова В.В., Бусел С.В., Лисий І.С., Збітнева В.О., Чайка А. О., Дичко Т. О. Комплексне моніторування артеріального тиску для визначення чутливості до антигіпертензивної терапії. Сімейна медицина. 2015. № 3(59). С. 152-154. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=S_Zu2H0AAAAAJ&citation_for_view=S_Zu2H0AAAAAJ:2osOgNQ5qMEC (дата звернення: 24.11.2023)
5. Шутурмінський В. Г., Кусик Н. Л., Рудінська О. А. Основи менеджменту та маркетингу в медицині: навч. посіб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 176 с. URL: <https://www.onmedu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12337?locale-attribute=en> (дата звернення: 24.11.2023)
6. Князькова В.Я., Криленко В.І., Рудінська О.В. Особливості оподаткування бізнесу в Україні в умовах воєнного часу. XI Міжнародна науково-практична конференція «Modern research in world science». м. Львів, Україна. 29-31.01.2023. с. 1273-1278. (2023). URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-29-31.01.23.pdf> (дата звернення: 04.12.2023).

РОЗРОБКА ШЛЯХІВ ПОЛІПШЕННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАЦІОНАРНОЇ ДОПОМОГИ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Бусел Світлана Валентинівна

кандидат медичних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0009-0000-7684-8110

Сисоєва Інна Вікторівна

магістр I курсу,

Одеський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5098/>

Охорона здоров'я та благополуччя громадян – один з основних пріоритетів Уряду України. Вирішення проблем здоров'я населення потребує консолідації зусиль не лише системи охорони здоров'я, а і суспільства та уряду на всіх рівнях (національному, обласному та місцевому).

В 2021 році Україна зайняла 99 місце з індексом здоров'я 0,72 (Health Care Index 2021) в загальній оцінці медицини в світі. Так, середня тривалість життя

населення України в 2021 р. становила 69,7 років (65,2 – чоловіки, 74,4 – жінки), що на 11 років менше, ніж населення Європейського Союзу. Приблизно третина українців помирає у віці до 65 років [1]. Основними чинниками смертності є хвороби системи кровообігу, онкологічні захворювання [2].

Саме з метою покращення якості та доступності медичної допомоги протягом останніх 5 років в системі охорони здоров'я відбувається процес трансформації, в тому числі запроваджена Програма медичних гарантій, створені Національна служба здоров'я України, Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я, ДП «Медичні закупівлі України» та інші суттєві зміни, що включають реорганізацію МОЗ та автономізацію закладів охорони здоров'я [3].

З 01 квітня 2020 р. почалась реформа спеціалізованої медичної допомоги, направлена в першу чергу підвищення ефективності надання стаціонарної медичної допомоги, а 19 липня 2022 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» [4].

Для створення комплексного доступу населення до стаціонарної медичної допомоги дуже важливим є організація спроможної мережі медичних закладів, які оформлюються в госпітальні округи, а госпітальні округи поділяються на госпітальні кластери. В межах госпітальних кластерів мають функціонувати загальні і кластерні заклади охорони здоров'я. Загальні ЗОЗ – це багатопрофільні заклади, які надають реабілітаційну допомогу населенню громади та забезпечує базові напрями стаціонарної медичної допомоги, стабілізацію стану пацієнта і його маршрутизацію до кластерних на надкластерних ЗОЗ. Кластерні ЗОЗ – це багатопрофільні заклади, які спроможні забезпечити потребу населення в медичній допомозі при найпоширеніших захворюваннях і станах за напрямками стаціонарної медичної допомоги. Якщо пацієнт потребує в отриманні медичної допомоги в найбільш складних та/або рідкісних випадках захворювань, його спрямовують до надкластерних ЗОЗ [5].

Одним з шляхів покращення стаціонарної медичної допомоги є створення наглядової ради ЗОЗ, порядок та функції якої затверджені постановою КМУ від 21.11.2023 р. № 1221 «Про наглядову раду закладу охорони здоров'я» [6]. Наглядові ради стануть обов'язковими для державних та комунальних медичних закладів, які надають спеціалізовану медичну допомогу і підписали договори з НСЗУ.

Метою діяльності наглядової ради є забезпечення ефективного управління ЗОЗ; гарантування надання якісної та доступної медичної допомоги; забезпечення реалізації прав пацієнтів та працівників ЗОЗ; сприяння ефективної реалізації прав власника на управління ЗОЗ [6].

Забезпечення якості медичної допомоги на всіх етапах та рівнях її надання є комплексним процесом, важлива складова якого – контроль якості медичної допомоги. В кожному медичному закладі повинна бути розроблена система безперервного контролю якості медичної допомоги, яка затверджується наказом

керівника ЗОЗ. Створення систем моніторингу якості медичної допомоги та безпеки пацієнтів при проходженні стаціонарного лікування дозволить оцінити, наскільки лікарняна система є безпечною і працює на задоволення потреб людей. Основними методами контролю якості мають бути: методи зовнішнього та внутрішнього контролю якості; самооцінка медичних працівників; експертна оцінка; клінічний аудит; моніторинг системи індикаторів якості; атестація/сертифікація відповідно до вимог законодавства.

На рівні медичного закладу необхідно виокремити три ступені контролю якості медичної допомоги:

- перший – керівник відділення стаціонару, який оцінює якість медичної допомоги, наданої конкретним лікарем пацієнтам, які пролікувались в стаціонарі (усі хворі);

- другий – заступники директора, які, використовуючи основні облікові документи, щодня проводять експертне оцінювання не менше 20 % випадків осіб, які закінчили лікування у стаціонарі;

- третій – експертна комісія медичного закладу, яка щомісячно оцінює якість роботи підрозділів стаціонару [7].

На наступних ступенях (четвертому та п'ятому) контроль якості медичної допомоги здійснюють експертні комісії територіальних та регіональних органів управління охороною здоров'я.

Розробкою програми систематичного підвищення якості медичної допомоги на основі аналізу показників, скарг пацієнтів, нещасних випадків, помилок медичного персоналу, пропозицій лікарів повинна займатися комісія із забезпечення якості медичної допомоги, створена та затверджена наказом керівника закладу. Працівники мають об'єднати зусилля та бути зацікавлені у спільному пошуку шляхів усунення недоліків в своїй роботі та приймати активну участь в роботі комісії.

Найважливішим шляхом покращення якості надання медичної допомоги є створення умов для забезпечення професійного благополуччя працівників сфери охорони здоров'я, завдяки чому будуть досягнуті кращі результати професійної діяльності, забезпечені належна якість медичних послуг та відповідно задоволеність пацієнтів [8]. Основною складовою професійного благополуччя є гідна оплата праці медичного працівника, створення захищеного робочого простору, запровадження комплексного підходу до формування професійного благополуччя на рівні закладу охорони здоров'я (безпека, соціально-побутові умови, профілактика вигорання, професійний розвиток тощо) [9].

Таким чином, задля покращення надання медичної допомоги, в тому числі стаціонарної, мають бути поєднані зусилля на всіх рівнях системи охорони здоров'я, суспільства, уряду (національному, регіональному, місцевому, на рівні закладу охорони здоров'я та кожного медичного працівника) [10].

Список літератури:

1. Бондар О. В., Рибін А. І., Бусел С. В. Досвід удосконалення спеціалізованої онкологічної допомоги в Одеському регіоні: нова платформа в онкологічному сервісі. Матеріали XIV з'їзду онкологів та радіологів України. М. Київ. 30.09.2021 – 02.10.2021 рр. С. 15-16. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10365> (дата звернення: 02.12.2023)
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про наглядову раду закладу охорони здоров'я» від 21.11.2023 р. № 1221. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-nahliadovu-radu-zakladu-okhorony-zdorovia-a1221> (дата звернення: 24.11.2023)
3. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 р. № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення: 24.11.2023)
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» від 29.06.2023 р. № 3200-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text> (дата звернення: 24.11.2023)
5. Kniazkova V., Huz D., Rudinska O., Krylenko V. Формування кластерів медичних закладів як адміністративний засіб управління в галузі охорони здоров'я в умовах децентралізації. *Economics. Management. Innovations.* №1 (32) 2023. DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2023-1(32)-4
6. Т. Юрочко, О. Бабляк, Е. Бадіков. Система охорони здоров'я України. URL: <https://uareforms.org/pages/new-page-655> (дата звернення: 29.11.2023)
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про порядок контролю якості медичної допомоги» від 28.09.2012 р. № 752. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1996-12#Text> (дата звернення: 01.12.2023)
8. Шутурмінський В. Г., Кусик Н. Л., Рудінська О. А. Основи менеджменту та маркетингу в медицині: навч. посіб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 176 с. URL: <https://www.onmedu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12337?locale-attribute=en> (дата звернення: 24.11.2023)
9. Князькова В.Я., Рудінська О.В. Проблема збереження цілісності особистості лікаря в екстремальних умовах. Людина як цілісність: традиції та інновації. Матеріали V Міжнародної наукової конференції. Одеський національний медичний університет. м. Одеса. 20.10.2022. с. 232-235. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12548> (дата звернення: 04.12.2023)
10. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F/UKR%20Health%20Strategy%20Feb%204.2022.pdf> (дата звернення: 24.11.2023)

ГЕНДЕРНА І ВІКОВА СТРУКТУРА ЗЛОЯКІСНОЇ ОНКОПАТОЛОГІЇ ЗА ДАНИМИ РІВНЕНСЬКОГО ПРОТИПУХЛИННОГО ЦЕНТРУ

Гайдаш Ігор Славович

доктор медичних наук,

Луганський державний медичний університет, м. Рівне

ORCID: 0000-0002-1502-4422

Семенюк Аліна Павлівна

хірург-онколог, Рівненський обласний протипухлинний центр

ORCID: 0009-0008-7914-8302

Журба Олександр Анатолійович

хірург, Луганський державний медичний університет, м. Рівне

ORCID: 0009-0007-9338-6561

Євтушенко Юлія Олександрівна

кандидат педагогічних наук,

Луганський державний медичний університет, м. Рівне

ORCID: 0000-0002-7315-3337

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5115/>

Актуальність. Злоякісні новоутворення є значною медико-соціальною проблемою сучасності [1, 2]. В зв'язку з погіршенням глобальної екологічної ситуації, а також побутового навколишнього середовища людини (наявність оксиду титану в зубних пастах, хімічні добавки їжі, широке використання людством антибіотиків і інших фармацевтичних засобів), входження в людську популяцію нових вірусних захворювань пандемічного рівня, збільшення напруги негативно-емоціональних стресів, наркоманія – все це обумовлює виникнення і поширеність імунодефіцитного стану, який передуює і сприяє активації онкогенезу. В умовах військового стану, який наразі триває в Україні, депресивний вплив перелічених чинників на організм людини значно посилюється.

Мета дослідження – вивчення гендерної і вікової структури захворюваності на злоякісні новоутворення у мешканців Рівненської області у 2022 році.

Матеріали та методи. При дослідженні використані статистичні матеріали Рівненського обласного протипухлинного центру за 2022 рік. Діагностика онкологічної патології проводилась згідно до Міжнародної класифікації хвороб – МКХ 10. Метод дослідження – статистичний.

Результати. За статистичними даними Рівненського обласного протипухлинного центру, в 2022 році загальна кількість захворювань на злоякісні новоутворення С00-С97 склала 2883 особи, серед яких чоловіків було 1473 осіб (51,09%), жінок – 1410 осіб (48,91%). Переважання пацієнтів чоловічої статі над пацієнтами жіночої статі склало 1,045 рази, що не є статистично значущим. Тобто, чоловіки і жінки хворіють на злоякісні новоутворення з однаковою частотою.

З 2386 хворих на злоякісні пухлини квота пацієнтів віком від 1 року до 19 років склала 26 осіб (1,09%), серед яких хлопчиків було 11 (42,31%), дівчат – 15 (57,7%), переважання дівчат над хлопчиками 1,36 рази ($p < 0,01$). З 11 хлопчиків злоякісна онкопатологія у віці 1-4 років була діагностована в 18,2% випадків (2 дитини), у віці 5-9 років – у 27,3% (3 дитини), у віці 10-14 років – у 9,1% (1 дитина), у віці 15-17 років – у 36,4% (4 особи), у віці до 19 років – у 9,1% (1 особа). З 15 дівчат злоякісна онкопатологія у віці до 1 року була діагностована в 6,7% випадків (1 дитина), віком 1-4 років в – 13,3% випадків (2 дитини), у віці 5-9 років – у 20,0% (3 дитини), у віці 10-14 років – у 20,0% (3 дитини), у віці 15-17 років – у 20,0% (3 особи), у віці до 19 років – у 20,0% (3 особи).

Кількість дорослих чоловічої статі, хворих на злоякісні пухлини, віком від 20 до 85 років і старше склала 1462 особи (50,71% від загальної кількості хворих в 2022 році). З них у віці 20-24 років було 5 осіб (0,34%), у віці 25-29 років – 11 осіб (0,75%), у віці 30-34 роки – 22 особи (1,5%), у віці 35-39 років – 28 осіб (1,92%), у віці 40-44 роки – 51 особа (3,49%), у віці 45-49 років – 75 осіб (5,13%), у віці 50-54 роки – 146 осіб (9,99%), у віці 55-59 років – 177 осіб (12,1%), у віці 60-64 роки – 285 осіб (19,5%), у віці 65-69 років – 263 особи (18,0%), у віці 70-74 роки – 204 особи (13,95%), у віці 75-79 років – 117 осіб (8,0%), у віці 80-84 роки – 61 особа (4,17%), у віці 85 років і старші – 17 осіб (5,8%).

Як впливає з наведених даних, в групі дорослих хворих чоловічої статі перше підвищення частоти захворюваності на злоякісні пухлини в 2,2 рази, порівняно з попереднім показником, відбулось у віці 25-29 років; у віці 30-34 роки аналогічне збільшення частоти захворюваності склало 2,0 рази; у віці 35-39 років – 1,28 рази; у віці 40-44 роки – 1,82 рази; у віці 45-49 років – 1,47 рази; у віці 50-54 роки – в 1,95 рази; у віці 55-59 років – в 1,21 рази; у віці 60-64 роки – в 1,61 рази. У віці 65-69 років мало місце зменшення частоти захворюваності на злоякісні пухлини в 1,08 рази; в віці 70-74 років зниження захворюваності склало 1,29 рази; в віці 75-79 років – 1,74 рази; у віці 80-84 роки – в 1,95 рази; в віці 85 років і старше – відбулось зростання захворюваності в 1,39 рази.

Кількість дорослих жіночої статі, хворих на злоякісні пухлини, віком від 20 до 85 років і старше склала 1395 осіб (48,39% від загальної кількості хворих в 2022 році). З них у віці 20-24 років було 5 осіб (0,36%), у віці 25-29 років – 22 особи (1,58%), у віці 30-34 роки – 21 особа (1,51%), у віці 35-39 років – 47 осіб (3,37%), у віці 40-44 роки – 71 особа (5,09%), у віці 45-49 років – 93 особи (6,67%), у віці 50-54 роки – 123 особи (8,82%), у віці 55-59 років – 170 осіб (12,2%), у віці 60-64 роки – 225 осіб (16,13%), у віці 65-69 років – 207 осіб (14,84%), у віці 70-74 роки – 184 особи (13,2%), у віці 75-79 років – 112 осіб (8,03%), у віці 80-84 роки – 81 особа (5,8%), у віці 85 років і старші – 34 особи (2,44%).

Як впливає з наведених даних, в групі дорослих хворих жіночої статі перше значне підвищення частоти захворюваності на злоякісні пухлини в 4,4 рази, порівняно з попереднім показником, відбувалось у віці 25-29 років, друге аналогічне зростання захворюваності в 2,23 рази відбулось у віці 35-39 років, надалі зростання частоти захворюваності було в 1,51 рази в віці 40-44

років, в 1,31 рази в віці 45-49 років, в 1,32 рази в віці 50-54 років, в 1,38 рази в віці 55-59 років, і в 1,32 рази в віці 60-64 років. У віці пацієнтів 65-69 років реєструвалось незначуще зниження частоти захворюваності в 1,09 рази, зниження частоти захворюваності в 1,12 рази мало місце у віці 70-74 років, в віці 75-79 років – в 1,64 рази, в віці 80-84 років – в 1,38 рази, у віці 85 років і старше – в 2,38 рази.

Висновки. Злоякісні новоутворення однаково часто вражають людей, як чоловічої, так і жіночої статі. Злоякісні новоутворення можуть виникати в будь-якому віці. Найбільша захворюваність на злоякісні пухлини, незалежно від статі, припадає на вік від 50 до 79 років. Динаміка збільшення частоти виникнення злоякісних новоутворень більш динамічна у пацієнтів чоловічої статі.

Список літератури:

1. Онкологія: підручник / Ю. В. Думанський, А. І. Шевченко, І. Й. Галайчук, ...та ін. ; за ред. Г. В. Бондаря, А. І. Шевченка, І. Й. Галайчука. – 2-е вид., переробл. та допов. – К. : ВСВ «Медицина», 2019. – 520 с.
2. Онкологія. Вибрані лекції для студентів і лікарів / За ред. В. Ф. Чехуна. К. : Здоров'я України, 2010. – 768 с.

ГІГІЄНИЧНИЙ СКРИНІНГ ПОВЕРХНЕВОЇ ВОДИ ЖЕНЕВСЬКОГО ОЗЕРА

Гайдаш Ігор Славович

*доктор медичних наук, Луганський державний
медичний університет, м. Рівне
ORCID: 0000-0002-1502-4422*

Скрябіна Олена Миколаївна

*кандидат медичних наук, Луганський державний
медичний університет, м. Рівне
ORCID: 0009-0000-6076-2718*

Гайдаш Ірина Анатоліївна

*кандидат медичних наук, Луганський державний
медичний університет, м. Рівне
ORCID: 0009-0009-0018-4122*

Скрябіна Анна Олександрівна

*лікар-інтерн, Центральний університетський
госпіталь кантону Во, м. Лозанна (Швейцарія)*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5091/>

Актуальність. Женевське озеро розташоване на територіях двох країн – Франції і Швейцарії, є найбільшим прісноводним озером Альп і другим за величиною озером Центральної Європи. Женевське озеро на 75% живить річка

Рона, яка несе води збагачені карбонатами і сульфатами кальцію та магнію, останні 25% живлення йде за рахунок інших притоків, які є снігового походження. Озеро отримує 8,3 мільйонів тон води на рік, в тому числі 6,1 із річки Рони, 1,1 із річки Дрансе і 1,1 із інших притоків [1]. В умовах глобального потепління, наслідком чого є обміління річок і підвищене таїння льодовиків, гідрохімічний склад води Женевського озера змінюється. Водночас Женевське озеро виконує не тільки рекреаційну функцію, але також є резервуаром питної води, хімічний склад якої має велике гігієнічне значення. Сучасні дослідження Женевського озера переважно сконцентровані на вивченні вмісту забруднюючих речовин у воді цієї водойми [2, 3, 4, 5, 6]. В доступній науковій літературі останнього десятиріччя відомості щодо гідрохімічного складу води Женевського озера відсутні.

Мета дослідження – скринінгове вивчення фізико-хімічних показників поверхневої води Женевського озера у місті Лозанна (Швейцарія).

Матеріали та методи. Дослідженню підлягала поверхнева вода Женевського озера, відібрана на відстані п'яти метрів від берегової смуги у місті Лозанна в листопаді 2023 року. Мінеральність та електропровідність води визначали за допомогою TDS-метра – TDS&EC meter (hold) (Китай), водневий показник – приладом рН-метр (Китай), постійну та тимчасову жорсткості – з використанням тест-систем GH та KH «Tetra Test» (Німеччина). Концентрації іонів Ca^{2+} та Mg^{2+} вимірювали тест-системою Aquatest Ca Mg «Zoolek» (Німеччина). Визначення окисно-відновного потенціалу води (mV) проводили за допомогою приладу YU-400 (Китай).

Результати. Поверхнева вода Женевського озера у другій декаді листопада 2023 року в межах міста Лозанна мала наступні фізико-хімічні показники. Загальна мінералізація води складала 210 мг/л, електропровідність – 420 $\mu\text{S}/\text{cm}$, водневий показник 7,84 умовних одиниць, окисно-відновний потенціал дорівнював 0 mV. Постійна жорсткість (GH) води Женевського озера досягала 20 $^{\circ}\text{d}$ (еквівалентно 3,566 ммоль/дм³), тимчасова жорсткість (KH) дорівнювала 10 $^{\circ}\text{d}$ (еквівалентно 1,783 ммоль/дм³). Загальна жорсткість (GH+KH) складала 30 $^{\circ}\text{d}$ (еквівалентно 5,348 ммоль/дм³). Концентрація іонів кальцію складала 35 мг/л, магнію – 9 мг/л.

Відповідно до санітарно-гігієнічних нормативів [7], встановлений показник загальної мінералізації води Женевського озера (210 мг/л) знаходиться в межах оптимального вмісту мінеральних речовин щодо води нецентралізованого водопостачання (норматив 200-500 мг/л, максимально до 1000 мг/л). Водневий показник 7,84 у.о. також не перевищує нормативні значення – 6,5-8,5 у.о. Загальна жорсткість (5,348 ммоль/дм³) знаходиться в оптимальному діапазоні (1,5-7 ммоль/дм³). Концентрація іонів кальцію (35 мг/л) знаходилась в межах оптимального вмісту (25-75 мг/л, максимально 130 мг/л), тоді як концентрація іонів магнію (9 мг/л) була дещо нижчою за оптимальну

(10-50 мг/л, максимально 80 мг/л). Електропровідність і окисно-відновний потенціал води нецентралізованого питного водопостачання гігієнічними стандартами не нормуються.

Висновки. Фізико-хімічні показники води Женевського озера відповідають гігієнічним вимогам щодо рекреаційних водоймищ і води нецентралізованого питного водопостачання. За гігієнічними критеріями щодо питної води – оптимальний вміст магнію у воді Женевського озера є дещо зниженим.

Список літератури:

1. Женевське озеро, Швейцарія : веб-сайт. URL: <https://www.hisour.com/ru/geneva-lake-switzerland-58209/> (дата звернення: 02.12.2023).
2. Multi-column modelling of lake Geneva for climate applications / R. Gaillard et al. *Scientific Reports*. 2022. Vol.12, №. 1. P. 353. doi: 10.1038/s41598-021-04061-6.
3. Arsenic in Lake Geneva (Switzerland, France): long term monitoring, and redox and methylation speciation in an As unpolluted, oligo-mesotrophic lake / M. Filella et al. *Environmental Science. Process & Impacts*. 2023. Vol. 25, №. 4. P. 850-869. doi: 10.1039/d2em00431c.
4. A hybrid empirical and parametric approach for managing ecosystem complexity: Water quality in Lake Geneva under nonstationary futures / E.R. Deyle et al. *Proceedings of National Academy of Sciences of the USA*. 2022. Vol. 119, № 26: e2102466119. doi: 10.1073/pnas.2102466119. Epub 2022 Jun 22.
5. Physico-chemical dataset from an in situ mesocosm experiment simulating extreme climate events in Lake Geneva (MESOLAC) / V. Tran-Khac et al. *Data in Brief*. 2021. Vol. 36, :107150. doi: 10.1016/j.dib.2021.107150. eCollection 2021 Jun.
6. Mineralization pathways of organic matter deposited in a river-lake transition of the Rhone River Delta, Lake Geneva / M. E. Randlett et al. *Environmental Science. Process & Impacts*. 2015. Vol. 17, №2. P. 370-380. doi: 10.1039/c4em00470a.
7. ДСТУ 7525:2014. Вода питна: вимоги та методи контролювання якості. [Чинний від 2014-10-23]. Київ, 2014. 30 с. (Інформація та документація).

ВПЛИВ ЕПІХЛОРГІДРИНА НА ПЕРЕКИСНЕ ОКИСЛЕННЯ ЛІПІДІВ В ЕРИТРОЦИТАХ КРОВІ ЛЮДИНИ IN VITRO

Гайдаш Ігор Славович

доктор медичних наук, Луганський державний

медичний університет, м. Рівне

ORCID: 0000-0002-1502-4422

Шабельник Олег Іванович

кандидат біологічних наук, Луганський державний

медичний університет, м. Рівне

ORCID: 0009-0003-1897-1411

Гайдаш Ірина Анатоліївна

кандидат медичних наук, Луганський державний

медичний університет, м. Рівне

ORCID: 0009-0009-0018-4122

Янчевський Олександр Валерійович

викладач, Луганський державний

медичний університет, м. Рівне

ORCID: 0000-0002-1243-598X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5110/>

Актуальність. Епіхлоргідрин широко використовується в хімічній промисловості в синтезі багатьох хімічних сполук [1]. При випаровуванні епіхлоргідрин здатен адсорбуватись в легенях і потрапляти в кров, де може негативно впливати на структуру клітинних мембран і ферментативний апарат еритроцитів, що приймає участь у детоксикації [2]. Найпершим проявом токсичної дії епіхлоргідрину на еритроцити може бути утворення активних форм кисню, які активують перекисне окислення ліпідів з накопиченням у клітинах проміжних і кінцевих метаболітів пероксидації, таких як дієнові кон'юганти (ДК) і малоновий діальдегід (МДА). Активація процесів пероксидації ліпідів здатна негативно вплинути на структуру еритроцитарних мембран, змінити їх текучість і проникність [2, 3].

Мета дослідження – вивчення впливу епіхлоргідрину на стан перекисного окислення ліпідів в еритроцитах крові людини in vitro.

Матеріали і методи. Об'єкт дослідження – 23 культури еритроцитів умовно здорових чоловіків-донорів, віком 19-25 років. Предмет дослідження – концентрації метаболітів перекисного окислення ліпідів – ДК і МДА. Кров забирали вранці натще з вени ліктьового згину. Концентрація епіхлоргідрину, з якою контактували еритроцити, була 300 ± 30 мг/м³, експозиція складала 1, 2 і 3 години. Гемолізати еритроцитів отримували шляхом змішування 2 мл відмитої еритроцитарної суспензії з 2 мл дистильованої води. Визначення ДК ненасичених вищих жирних кислот в еритроцитах здійснювали за методом [4],

визначення МДА – за методом [5]. Результати дослідження оброблені статистично, з використанням критерію Стьюдента. Статистично значущою різницею між показниками вважали при $p < 0,05$.

Результати і їх обговорення. В умовах *in vitro* епіхлоргідрин активував перекісне окислення в еритроцитах людини, при цьому ступінь активації зростав при збільшенні тривалості взаємодії епіхлоргідрину з еритроцитами. Результати дослідження викладені в таблиці 1.

Таблиця 1

Вплив епіхлоргідрину на перекісне окислення ліпідів
в еритроцитах людини *in vitro*, $M \pm m$

Показник	Референтна норма n=12	Термін дії епіхлоргідрину		
		1 година n=23	2 години n=23	3 години n=23
ДК, нмоль/мл еритроцитів	0,85±0,04	1,16±0,04*	1,38±0,06*	1,77±0,06*
МДА, мкмоль/мл еритроцитів	41,7±1,2	54,8±2,2*	63,5±2,7*	76,4±3,2*

Примітка. * - $p < 0,05$; р розраховано до референтної норми.

Як впливає з таблиці 1, при експозиції епіхлоргідрину з еритроцитами протягом 1 години рівень ДК в гемолізаті збільшувався проти аналогічного показника референтної норми в 1,36 рази, а при експозиції в 2 і 3 години – в 1,62 і в 2,08 рази, відповідно. При тих же умовах експозиції концентрація МДА в гемолізатах була збільшеною відносно показника референтної норми в 1,31 рази при експозиції 1 година, в 1,52 рази при експозиції в 2 години, і в 1,83 рази при експозиції в 3 години.

Висновок. Епіхлоргідрин при взаємодії з еритроцитами людини *in vitro* активує в клітинах перекісне окислення ліпідів, що має прояв у збільшенні концентрацій дієнових кон'югатів і малонового діальдегіду. Збільшення часу контакту епіхлоргідрину з еритроцитами супроводжується зростанням концентрацій ДК і МДА.

Література:

1. Jia L., Yan L., Ying L., Yi W., Fangqin W., Zheng Z., Zhibing Z. Polyoxometalate-Supported ionic liquid@core-shell polymer nanoparticles: novel pickering interfacial catalysts for efficient and safe epoxidation of allyl chloride with low-concentration H_2O_2 . *ACS Sustainable Chemistry & Engineering*. – 2023. – №11 (35). – P. 12934-12945. URL: <https://doi.org/10.1021/acssuschemeng.3c02023>
2. Бурцев О. В. Вплив селен-активу на кислотну резистентність еритроцитів, які знаходилися під дією толуолу *in vitro*. *Експериментальна і клінічна медицина*. – 2016. – №3 (72). – С. 10-13. URL: <https://ecm.knmu.edu.ua/article/view/506>

3. Vlasenko N. Erythrocyte resistance during blood loss and its correction with synthetic antioxidant. *Actual Problems of the Modern Medicine: Bulletin of Ukrainian Medical Stomatological Academy*. – 2023. – №2 (2). – С. 12-16. URL: <https://doi.org/10.31718/2077-1096.23.2.2.12>
4. Стальна І. Д. Метод визначення дієнової кон'югації ненасичених вищих жирних кислот. *Сучасні методи в біохімії* / Під ред. В. Н. Ореховича. – К.: Медицина, 1977. – С. 63-64.
5. Стальна І. Д., Гаришвілі Т. Г. Метод визначення малонового діальдегіда за допомогою тіобарбітурової кислоти. *Сучасні методи в біохімії* / Під ред. В. Н. Ореховича. – К.: Медицина, 1977. – С. 66-68.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КІНЕЗІОТЕЙПУВАННЯ У ВІДНОВНОМУ ЛІКУВАННІ ЛАТЕРАЛЬНОГО ЕПІКОНДИЛІТУ ЛІКТЬОВОГО СУГЛОБА

Жога Софія Русланівна

*здобувач вищої освіти III медичного факультету,
Харківський національний медичний університет, Україна*

Науковий керівник: Веснін Володимир Вікторович

*кандидат медичних наук, доцент
кафедри травматології та ортопедії,
Харківський національний медичний університет, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5119/>

Актуальність. Латеральний епікондиліт є поширеною проблемою, адже найчастіше спостерігається серед спортсменів, що займаються ракетними видами спорту. Цей хворобливий стан, також відомий як «тенісний лікоть», призводить до дегенерації сухожильної тканини латерального надвиростка плечової кістки, тендінозу короткого променевого м'яза-розгинача зап'ястка, що загрожує подальшою втратою функції кінцівки. Кінезіотейпування є простим та фінансово доступним методом відновного лікування та стабілізації м'язово-суглобового апарату, що передбачає реалізацію таких ефектів як зменшення болю і запалення, розслаблення перевантажених м'язів та покращення їх роботи. Кінезіологічні тейпи являють собою спеціальні еластичні клейкі стрічки, що накладаються на ділянки тіла з наявними діагностованими ушкодженнями м'язово-суглобового апарату.

Мета. Провести аналіз наукових джерел, що містять матеріали про дослідження ефективності кінезіотейпування в лікуванні латерального епікондиліту та порівняння його з іншими методами лікування.

Матеріали та методи. Для дослідження було обрано закордонні наукові джерела наукометричних баз світу, що містять у собі інформацію щодо ефективності кінезіотейпування та інших конкретних методів лікування латерального епікондиліту за період 2016-2023 років та проведено їх огляд.

Результати. Аналізовані дослідження демонструють, що кінезіотейпування забезпечує значні ранні переваги з точки зору зменшення болю та функціональних покращень, причому найбільш виражені зміни спостерігались протягом перших двох тижнів застосування та проявлялись саме полегшенням болю під час розгинання зап'ястя з опором [1, 2]. У довгостроковій перспективі також спостерігалось покращення сили захоплення та функціональності як через 2, так і через 6 тижнів після лікування, що свідчить про стійкий вплив кінезіотейпування протягом тривалого часу [4]. Також повідомляється про наявність залишкового ефекту у вигляді зменшення болю через два тижні після лікування, що підтверджує потенціал кінезіотейпування для довгострокової перспективи [7]. При цьому не було виявлено відмінностей в результатах дії на зміни інтенсивності болю чи силу захоплення між різними методиками застосування кінезіотейпування, включаючи фасилітаторну та гальмівну [3]. При порівнянні з іншими методами лікування, було визначено, що застосування кінезіотейпування без додаткових реабілітологічних чинників є майже рівним за ефективністю до ін'єкцій стероїдів, демонструючи зменшення болю та покращення сили захоплення на $2,43 \pm 3,31$ кг порівняно з $3,31 \pm 5,05$ кг при застосуванні стероїдів [5]. При поєднанні кінезіотейпування з додатковими реабілітаційними процедурами, такі як лікувальна фізична культура та комплекс вправ, направлених на відновлення сили ураженої кінцівки, тейпування демонструвало кращі результати ніж ін'єкції стероїдних препаратів [6]. Крім того, було встановлено, що кінезіотейпування є більш ефективним у зменшенні болю та покращення функціональності у порівнянні з ізольованим використанням екстракорпоральної ударно-хвильової терапії або фізіотерапії [8]. Проте поєднання кінезіотейпування з іншими методиками лікування, такими як введення стероїдів або лише фізіотерапевтичні методи лікування продемонструвало більшу ефективність ніж використання будь-якого з цих методів лікування окремо, що свідчить про наявність синергічного ефекту [5].

Висновки. Таким чином, аналіз досліджень демонструє, що кінезіотейпування є досить ефективним методом у сфері зменшення болю та функціонального покращення в коротко- та довгостроковій перспективі. Ефективність тейпування не гірша у порівнянні з іншими методиками лікування та перевершує їх при поєднанні з іншими методами лікування, демонструючи явище синергізму при комбінованій терапії латерального епікондиліту ліктьового суглоба.

Список літератури:

1. Firat Erpala, Tahir Ozturk, Eyup Cagatay Zengin, Ugur Bakir. Early Results of Kinesio Taping and Steroid Injections in Elbow Lateral Epicondylitis: A Randomized, Controlled Study. *Medicina (Kaunas)*. 2021 Apr; 57 (4): 306. Published online 2021 Mar 24.
2. Yen-Ting Cho, Wen-Yen Hsu, Li-Fong Lin, Yen-Nung Lin. Kinesio taping reduces elbow pain during resisted wrist extension in patients with chronic lateral epicondylitis: a randomized, double-blinded, cross-over study. *BMC Musculoskeletal Disorders* 2018; 19: 193. Published online 2018 Jun 19.

3. Ivan P H Au, Pak Che Patricia Fan, Wang Yiu Lee, Man Wai Leong, Oi Yin Tang, Winko W An, Roy T Cheung. Effects of Kinesio tape in individuals with lateral epicondylitis: A deceptive crossover trial. *Physiotherapy Theory and Practice. An International Journal of Physical Therapy*. Volume 33, 2017, issue 12.
4. Banu Dilek, Ibrahim Batmaz, Mustafa Akif Sarıyıldız, Ebru Sahin, Leman Iler, Selmin Gulbahar, Remzi Cevik, Kemal Nas. Kinesio taping in patients with lateral epicondylitis. *Journal of Back and Musculoskeletal Rehabilitation*. Volume 29, no.4, pages 853-858, 2016.
5. Fatmanur Aybala Koçak, Emine Eda Kurt, Senem Şaş, Figen Tuncay, Hatice Rana Erdem. Short-Term Effects of Steroid Injection, Kinesio Taping, or Both on Pain, Grip Strength, and Functionality of Patients With Lateral Epicondylitis: A Single-Blinded Randomized Controlled Trial. *American Journal of Physical Medicine & Rehabilitation* 98(9):p 751-758, September 2019.
6. Esra Giray, Duygu Karali-Bingul, Gulseren Akyuz. The Effectiveness of Kinesiotaping, Sham Taping or Exercises Only in Lateral Epicondylitis Treatment: A Randomized Controlled Study. *PM R*. 2019 Jul; 11(7): 681-693, published 2019 Mar 28.
7. Işıl Saadet Yenice Balevi, Belgin Karaoglan, Elif Balevi Batur, Nagihan Acet. Evaluation of short-term and residual effects of Kinesio taping in chronic lateral epicondylitis: A randomized, double-blinded, controlled trial. *Journal of Hand Therapy*. 2023 Jan-Mar; 36(1): 13-22, published 2021 Nov 1.
8. Leyla Eraslan, Deniz Yuce, Arzu Erbilici, Gul Baltaci. Does Kinesiotaping improve pain and functionality in patients with newly diagnosed lateral epicondylitis? *Knee Surgery, Sports Traumatology, Arthroscopy*. 2018 Mar; 26 (3): 938-945, published 2017 Aug 24.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Князькова Валентина Яківна

кандидат економічних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0000-0002-2673-3400

Лінькова Тетяна Василівна

магістрантка I курсу,

Одеський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5096/>

Здоров'я населення є пріоритетом в системі людських цінностей та значною мірою впливає на соціально-економічний розвиток держави, оскільки надає життєво необхідні послуги, тому забезпечення економічної безпеки закладів охорони здоров'я є важливим аспектом економіки будь-якої країни. Нарікання населення та медичного персоналу на обмеженість та неефективність

медичних послуг пов'язані із нездатністю держави належним чином задовольнити потреби населення у медичній допомозі. Зростання цін на ліки, недостатність медичних працівників, обмеженість основних фондів лікарень, скорочення витрат на утримання мережі медичних закладів та збільшення собівартості надання всіх медичних послуг ставить під загрозу існування ряду медичних закладів.

Недостатність фінансування минулих років при відкритій реорганізації державних та комунальних закладів охорони здоров'я в казенні та комунальні некомерційні підприємства створює загрози щодо збереження можливостей надавати якісні медичні послуги та подальшого розширення їх функціонування. Варто також зазначити, що за існуючих умов бюджетного фінансування галузь охорони здоров'я не має можливості не тільки розвиватися й вдосконалюватися, але й повноцінно виконувати основну свою функцію – збереження здоров'я населення, а більшість населення не спроможна оплачувати медичну допомогу в закладах охорони здоров'я як державної, так і приватної форми власності [1].

Головною проблемою за таких обставин є формування достатніх ресурсів у сфері охорони здоров'я в умовах медичної реформи [2]. Поряд із такими обставинами виникають інші проблеми, які є загрозами для економічної безпеки закладів охорони здоров'я і загалом для галузі охорони здоров'я: недостатній рівень бюджетного фінансування; втрати наукових кадрів та кваліфікованого персоналу; занепад використання інноваційної продукції; зростання залежності від імпортованих лікарських засобів; збільшення обігу фальсифікованих лікарських засобів.

Основними факторами, які створюють загрози для економічної безпеки медичної сфери, є:

1. Недостатній рівень бюджетного фінансування в Україні. На відміну від інших галузей народного господарства, охорона здоров'я в Україні майже повністю залежить від державного бюджетного фінансування, проте видатки України на охорону здоров'я є найнижчими серед європейських країн. Крім того, воєнний стан у країні вимушує витратити величезні кошти в першу чергу на оборону.

Водночас, сьогодні уряд при складанні проекту держбюджету відступає від воєнної спрямованості та повертається до стратегії зростання економіки, що передбачає в тому числі і збільшення фінансування медицини. Так, проектом державного бюджету на 2024 рік витрати на охорону здоров'я склали 201,9 млрд грн разом з трансфертами, це на 24,4 млрд грн більше, ніж було закладено у 2023 році. Збільшено видатки за програмою медичних гарантій, передбачено видатки на централізовану закупівлю лікарських засобів та медичних виробів. У бюджеті вперше враховано розбудову системи високоточної діагностики раку (ПЕТ дослідження) – 1,6 млрд грн [3].

2. Втрата наукових кадрів та кваліфікованого персоналу. В останні роки спостерігається зниження загальної кількості лікарняних та лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, зменшення кількості лікарів та середнього медичного персоналу [4]. Важливою загрозою є втрата кваліфікованих працівників через їх міграцію. Офіційна статистика щодо трудової міграції медпрацівників за кордон не ведеться. Тому будь-які заяви про кількість медпрацівників, які виїхали з України, не мають надійних підстав, проте існує офіційна статистика відповідно до якої за останні 10 років кількість лікарів зменшилась на 20%, а кількість середнього медичного персоналу – на 43% [4]. Отже, попри відносно стабільну потребу в лікарях, їх кількість стабільно скорочується.

3. Відсутність інновацій та новітнього обладнання. Недостатність фінансування технічного оновлення основних засобів закладів охорони здоров'я та особливості чинної системи бюджетного обліку спричинили умови використання обладнання понад терміни його корисної експлуатації, а це створює небезпеку як для пацієнтів, так і для лікарів. Майже 2,8 млрд грн передбачено у 2024 році на закупівлю новітнього медичного обладнання [4].

4. Зростання залежності від імпортованих лікарських засобів. Висока залежність від імпортованих ліків може призвести до їх дефіциту в критичний час, такий як пандемія чи війна. Зниження імпортозалежності в фармацевтиці – пріоритет країни. Наразі МОЗ закликає українців купувати ліки українського виробництва та підтримати вітчизняного виробника [5].

5. Фальсифікація медичних препаратів. Фальсифіковані лікарські засоби підривають довіру суспільства до методів лікування й до системи охорони здоров'я загалом і є загрозою для життя й здоров'я людини. Крім соціальних і людських втрат, фальсифіковані лікарські засоби зумовлюють економічні втрати, які призводять до зменшення оподаткованої бази, до виникнення нової форми недобросовісної конкуренції, до зниження доходів виробників.

Статистичні дані про фальсифікацію лікарських засобів в Україні фактично відсутні. Неможливість визначення обсягів фальсифікатів пов'язана з відсутністю єдиної системи моніторингу обігу лікарських засобів. В Україні існує три категорії таких засобів, а саме: лікарські засоби, небезпечні для життя або здоров'я, виготовлені з препаратів, строк придатності яких закінчився; лікарські засоби, отримані в законний спосіб з відповідними сертифікатами якості, фальсифіковані шляхом зміни зареєстрованої форми випуску; фальсифікований медичний спирт [6]. Негативним явищем також є вступ лікарів у корупційний зговір з аптеками і рекомендації малоефективних ліків. Реформування медичної галузі в будь-якому напрямі повинне враховувати ці фактори, адже їх взаємодія завжди відбувається в сукупності і формує економічну безпеку закладів охорони здоров'я [7].

Дослідження економічної безпеки закладів охорони здоров'я в Україні дозволило дійти висновку про її нестабільність. У випадку неподолання досліджених проблем медична галузь не зможе задовольняти потреби населення України в повній мірі. Тому слід невідкладно зосередити увагу на можливих шляхах зниження ризиків негативного впливу факторів, що формують економічну безпеку закладів охорони здоров'я.

Список літератури:

1. Шутурмінський В. Г., Кусик Н. Л., Рудінська О. А. Основи менеджменту та маркетингу в медицині: навч. посіб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 176 с. URL: <https://www.onmedu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12337?locale-attribute=en> (дата звернення: 04.12.2023)
2. Рудінська, О., Кусик, Н., & Жмай, О. (2023). Імплементація синергії функцій менеджера та лікаря в управлінській діяльності на прикладі клінік одеського національного медичного університету. *Економіка та суспільство*, (55). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-104>
3. Уряд схвалив проект державного бюджету на 2024 рік: від бюджету війни до економіки перемоги. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_proekt_derzhavnogo_biudzhetu_na_2024_rik_vid_biudzhetu_viini_do_ekonomiki_peremogi-4189 (дата звернення: 02.12.2023).
4. Kniazkova V., Huz D., Rudinska O. Організація процесу податкового менеджменту в закладах охорони здоров'я в Україні. *Mechanism of an Economic Regulation*, (2(100)), 29-35. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.100.05> (дата звернення: 01.12.2023).
5. Зубопротезування для військових і ПЕТ-КТ для онкохворих: у проекті бюджету-2024 збільшать видатки на медицину. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/09/15/256559/>(дата звернення: 01.12.2023).
6. Зозуля О. Фальсифікація лікарських засобів: проблемні аспекти й шляхи їх вирішення. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmaceutika/falsifikaciya-likarskih-zasobiv-problemni-aspekti-y-shlyahi-yih-virishennya.html> (дата звернення: 04.12.2023).
7. Князькова В.Я., Криленко В.І., Рудінська О.В. Особливості оподаткування бізнесу в Україні в умовах воєнного часу. XI Міжнародна науково-практична конференція «Modern research in world science». м. Львів, Україна. 29-31.01.2023. с. 1273-1278. (2023). URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-29-31.01.23.pdf> (дата звернення: 04.12.2023).

СЕЗОННІСТЬ СМЕРТНОСТІ В УКРАЇНІ В 2015-2021 РОКАХ

Короленко Вікторія Вікторівна

асистент кафедри епідеміології та доказової медицини,

Національний медичний університет

імені О.О. Богомольця

ORCID: 0000-0002-5483-4620

Мохорт Геннадій Анатолійович

доцент кафедри епідеміології та доказової

медицини, кандидат медичних наук,

Національний медичний університет

імені О.О. Богомольця

ORCID: 0000-0002-1743-6885

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5188/>

Вступ. В Україні, згідно даних ДУ «Центру громадського здоров'я МОЗ України» за період пандемії нової коронавірусної хвороби зареєстровано 112268 летальних випадків COVID-19 [1]. Під час глобальної пандемії нової коронавірусної хвороби у багатьох країнах світу відмічалось зростання, як загальної смертності, так і смертності безпосередньо пов'язаної з COVID-19 [2]. Сезонна періодичність загальної та інфекційної смертності в майже один і той же час року є проявом епідемічного процесу внутрішньорічної динаміки.

Мета. Оцінити вплив дії сезонних факторів на смертність від інфекційних та неінфекційних хвороб до та в умовах пандемії COVID-19.

Матеріали і методи дослідження. Застосовано епідеміологічний та статистичний методи дослідження. Проаналізовано дані про щомісячні показники смертності за причинами смерті згідно МКХ-10 за період 2015-2021 років, отримані з вебсайту Державної служби статистики України. Розраховано інтенсивні та екстенсивні показники, критерій χ^2 (ксі-квадрат), коефіцієнт сезонності (КС). КС – це частка (%) смертей, які реєструються в місяці сезонного підйому смертності. Місяцями сезонного підйому смертності є місяці, в якому відсоток смертей становить більше 8,33%. Ознакою сезонності є концентрація хвороб у короткому відрізку року, в якому їх реєструється більше 50%. Розрахунки показників здійснювалися в комп'ютерних програмах Microsoft Excel та MedStat.

Результати. В Україні за період 2015-2019 років КС смертей від всіх причин (коди А00-У98) становив 52,9%, КС смертей від деяких інфекційних та паразитарних хвороб (Клас I. Коды А00-В99) – 54,1%, зокрема від туберкульозу (Коды А15-А19) – 55,7%, від хвороби, зумовленої вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ) (Коды В20-В24) – 20,6%. КС смертей грипу і пневмоній (Клас Х. Коды J10-J18) – 49,1%. КС смертей від неінфекційних хвороб становив 61,3%,

з них від новоутворень (Клас II. Коди C00-D48) – 51,4%, ендокринних хвороб, розладів харчування та порушення обміну речовин (Клас IV. Коди E00-E89) – 44,9%, розладів психіки та поведінки (Клас V. Коди F00-F99) – 38,5%, хвороб нервової системи (Клас VI. Коди G00-G99) – 53,9%, хвороб системи кровообігу (Клас IX. Коди I00-I99) – 70,6%, ішемічної хвороби серця (Клас IX. Коди I20-I25) – 62,4%, цереброваскулярних хвороб (Клас IX. Коди I60-I69) – 70,3%, хвороб органів дихання (Клас X. Коди J00-J99) – 64,9%, хвороб органів травлення (Клас XI. Коди K00-K93) – 52,1%, симптомів, ознак та відхилення від норми, що виявлені при клінічних і лабораторних дослідженнях, не класифікованих в інших рубриках (Клас XVIII. Коди R00-R99) – 78,3%, зовнішніх причин смерті (Клас XX. Коди V01-Y98) – 36,7%. КС смертей від COVID-19, вірус ідентифікований (Клас XXII. Код U07.1) – 70,4%, КС смертей від COVID-19, вірус неідентифікований (Клас XXII. Код U07.2) – 73%.

Коливання рівня смертності в річній динаміці до пандемії та в умовах пандемії нової коронавірусної хвороби спостерігалось як серед інфекційних хвороб, так і серед неінфекційних. Місяці сезонного підйому смертності від COVID-19, не-ковідних пневмоній, серцево-судинних захворювань – березень, квітень, жовтень, листопад, грудень.

При проведенні порівняння КС смертей від інфекційних та неінфекційних хвороб $\chi^2 = 3,15$, число ступенів свободи було $k = 1$, статистично значимої відмінності не виявлено ($p = 0,076$).

Висновки. Характер сезонності (місяці року з надмірними показниками смертності) як при інфекційних (зокрема, при COVID-19), так і при неінфекційних хворобах був практично однаковим як до пандемії (2015-2019 роки), так й під час пандемії (2020-2021 роки). Таким чином, сезонні коливання рівня смертності неінфекційних та інфекційних хвороб відбувались синхронно.

Список літератури:

1. КОРОНАВІРУСНА ІНФЕКЦІЯ COVID-19. Оперативна інформація – Епідемічна ситуація щодо поширення коронавірусної хвороби COVID-19 в Україні, станом на 04.05.2023 (28.04 – 04.05.2023). ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України». URL: <https://www.phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/koronavirusna-infekciya-covid-19>
2. Sanmarchi, F., Golinelli, D., Lenzi, J., Esposito, F., Capodici, A., Reno, C., & Gibertoni, D. (2021). Exploring the Gap Between Excess Mortality and COVID-19 Deaths in 67 Countries. *JAMA networkopen*, 4(7), e2117359. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2021.17359>.

ІНСУЛІНОРЕЗИСТЕНТНІСТЬ ЗА УМОВ РОЗВИТКУ СИНДРОМУ ПОЛІКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ

Кузнецова Мілена Олександрівна

кандидат медичних наук,

Харківський національний медичний

університет, м Харків, Україна

ORCID: 0009-0001-8255-4837

Рзаєва Аян Асаф кизи

здобувач освіти І медичний факультет,

Харківський національний медичний

університет, м. Харків, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5170/>

Актуальність. Синдром полікістозних яєчників (СПКЯ) є однією з поширених репродуктивних проблем, та є причиною розвитку безпліддя і багатьох інших змін в жіночому організмі. За даними статистики в світі зустрічається у 6-21% осіб [1]. Останніми дослідженнями було доведено, що патогенез хвороби пов'язаний з порушенням метаболізму інсуліну та зниженням до нього чутливості. Так, було встановлено, що інсулінорезистентність з гіперінсулінемією проявляється у 65-95% жінок. Проте в залежності від фенотипу захворювання чутливість до інсуліну була різною. На сьогоднішній день не вдалося чітко описати основний патогенез хвороби, тому це питання залишається відкритим [2].

Метою цього дослідження було проаналізувати та розглянути основні причини розвитку інсулінорезистентності при синдромі полікістозних яєчників.

Матеріали та методи. В цілому було досліджено 15 статей опублікованих в фахових наукових медичних виданнях, з яких 8 – англомовних та 7 – україномовних. Для пошуку літературних джерел було використано наукометричні бази даних, зокрема Pubmed, SCOPUS, Web of science.

Результати та їх обговорення. Наразі СПКЯ розглядається, як спадкове ендокринне захворювання жінок репродуктивного віку, яке характеризується хронічною овуляторною дисфункцією, гіперпродукцією андрогенів та морфологічними аномаліями яєчників, що супроводжується інсулінорезистентністю [1, 2]. Деякі дослідження виявили, що порушення зв'язування інсуліну, яке було виявлено в β -клітинах підшлункової залози та в жировій тканині пов'язано зі зниженням вмісту транспортера глюкози GLUT4 в підшкірно жировій клітковині і призводить до інсулінорезистентності, підвищення рівня глікогену, глюкози, накопиченню ліпідів та, як результат,

ожирінню, хоча афінитет до інсулінових рецепторів у хворих на СПКЯ та здорових жінок є однаковим. При СПКЯ захворюванні також виявляють порушення функції β -клітин підшлункової залози. Проте, точно не визначено, чи є дисфункція β -клітин первинною або вторинною причиною розвитку СПКЯ. Саме тому жінки з ожирінням та цукровим діабетом мають високий ризик захворюваності [1]. Доведено, що у жінок з СПКЯ спостерігається збільшення об'єму адипоцитів підшкірно жирової клітковини. Аномальна регуляція гонадотропін-рилізінг гормону призводить до підвищення рівня лютеїнізуючого гормону та зниження фолікулостимулюючого гормону та андрогенів, що викликає гіперандрогенію [3]. Крім того, було встановлено, що гіперандрогенія, яка є причиною розвитку СПКЯ, також має відношення до виникнення інсулінорезистентності, бо цей стан прямо та специфічно пов'язаний з порушенням функції острівців Лангерганса підшлункової залози, тому виникає гіперінсулінемія. Деякими дослідниками, було встановлено, що хворі з СПКЯ мають високий ризик розвитку раку ендометрію. Варто зазначити, що причинами цього можуть бути порушення в передачі сигналів в інсулінозалежних тканинах викликані генетичними дефектами, в тому числі експресії мікроРНК [4].

Висновки. Засновуючись на даних, отриманих при дослідженні літературних джерел, можна зробити висновок, що розвиток синдрому полікістозних яєчників тісно пов'язаний з розвитком інсулінорезистентності, проте, ще залишається відкритим питання, яке з цих явищ первинне, яке є вторинним.

Використана література:

1. Xu Y, Qiao J. Association of Insulin Resistance and Elevated Androgen Levels with Polycystic Ovarian Syndrome (PCOS): A Review of Literature. *J Health Eng.* 2022 Mar 21; 2022:9240569. doi: 10.1155/2022/9240569.
2. Zhao H, Zhang J, Cheng X, Nie X, He B. Insulin resistance in polycystic ovary syndrome across various tissues: an updated review of pathogenesis, evaluation, and treatment. *J Ovarian Res.* 2023 Jan 11; 16(1):9. doi: 10.1186/s13048-022-01091-0.
3. Ganie MA, Vasudevan V, Wani IA, Baba MS, Arif T, Rashid A. Epidemiology, pathogenesis, genetics & management of polycystic ovary syndrome in India. *Indian J Med Res.* 2019 Oct; 150(4):333-344. doi: 10.4103/ijmr.IJMR_1937_17.
4. Luo Y, Cui C, Han X, Wang Q, Zhang C. The role of miRNAs in polycystic ovary syndrome with insulin resistance. *J Assist Reprod Genet.* 2021 Feb; 38 (2): 289-304. doi: 10.1007/s10815-020-02019-7. Epub 2021 Jan 6.

ВПЛИВ ЕНДОГЕННИХ ТА ЕКЗОГЕННИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ

Кузнецова Мілена Олександрівна

кандидат медичних наук,
Харківський національний медичний
університет, м Харків, Україна
ORCID: 0009-0001-8255-4837

Щербак Софія Андріївна

здобувач освіти І медичний факультет,
Харківський національний медичний
університет, м. Харків, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5107/>

Рак молочної залози (РМЗ) – найчастіше онкологічне захворювання серед жіночого населення більшості розвинених країн світу, в тому числі й України. Захворюваність і смертність від пухлин молочної залози мають щорічну тенденцію до збільшення. Так за статистичними даними, в Україні захворюваність на рак молочної залози займає перше місце серед усіх злоякісних пухлин, що виявляють у жінок. За даними Національного канцер-реєстру, у 2020 році в Україні зареєстровано 12 824 випадків раку молочної залози (12 736 жінки та 88 чоловіків), а 4 998 людей померли внаслідок цієї недуги (4 960 жінок і 38 чоловіків) – без урахування даних Донецької, Луганської областей та автономної республіки Крим [1].

Загальновідомим є факт, про те, що пухлини є гетерогенним процесом з різними факторами ризику та етіологією. Саме тому вкрай важливим є розуміння лікарями механізмів розвитку пухлинного процесу, що необхідно для ранішньої діагностики та відповідно на лікування та прогноз. Це й обумовлює актуальність досліджень направлених на встановлення етіологічних чинників та патогенетичних механізмів і факторів ризику розвитку пухлинного росту.

Метою даного дослідження було встановлення сучасних поглядів на вплив різноманітних ендогенних та екзогенних чинників в розвитку раку молочної залози.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення встановленої мети дослідження було проведено збір та аналіз статей опублікованих в фахових вітчизняних та закордонних виданнях розміщених в базах SCOPUS та Web of Science, Pubmed. В цілому було проаналізовано 10 статей, за допомогою яких було проведене визначення основних факторів ризику виникнення пухлинного росту та глибшого визначення впливу зокрема, ожиріння, як етіологічного чинника.

Результати. За даними опублікованими в літературних джерелах всі фактори ризику поділяють на основні групи: спадкові, стать та вік, гормональні фактори, фактори способу життя, наявність супутніх захворювань. Потенційно

на розвиток РМЗ, впливають: гіпотиреоз, дотримання висококалорійної дієти, наявність захворювань печінки, ожиріння, цукровий діабет. Проте деякі автори, пов'язують зростання ризику розвитку РМЗ з віковим фактором, а саме вищій 55-65 років. Крім того, ризик розвитку канцеру зростає у два з половиною рази при початку менструації раніше 13 років. Сприяють розвитку РМЗ пізня менопауза (після 55 років) та тривалий клімактерій. Також ризик утворення РМЗ підвищується втричі при мастопатії з атиповою проліферацією епітелію. Водночас застосування оральних контрацептивів призводить до розвитку – тільки при безперервному використанні протягом десяти років, а також за наявності раку яєчника – зростає в два рази. Щоденне вживання алкоголю підвищує ризик РМЗ в 1,7 раз. Доведено, що ризик виникнення РМЗ у родичів по материнській лінії – вищий в 2 рази, а генетична схильність забезпечується генами BRCA1 і BRCA2 [2].

Науковими дослідженнями встановлена важлива роль в етіології раку молочної залози – ожиріння. Так, визначено, що жирова тканина людей із ожирінням виробляє цитокіни та медіатори запалення, створюючи середовище, яке сприяє інвазії та метастазування раку. Хронічна активація NF-κB (транскрипційний фактор) в жировій тканині з ожирінням не тільки викликає запалення, опосередковане ожирінням, але також стимулює антиапоптичні гени та проліферацію, інвазію, ангиогенез і метастази раку молочної залози. В останніх опублікованих дослідженнях показано, що NF-κB опосередковує прогресування пухлини через прозапальні цитокіни. Доведено, що кілька прозапальних/проангіогенних цитокінів, у тому числі IL-6, IL-8, CCL2, CCL5 і VEGF, які підвищуються при ожирінні та свідчать про поганий прогноз при їх надмірній експресії при первинному раку молочної залози [2].

Локальна гіпоксія в жировій тканині при ожирінні посилює секрецію лептину та VEGF (ендотеліальний фактор росту) і знижує адипонектин. Високі рівні певних цитокінів і лептинів, що виділяються жировою тканиною при ожирінні, опосередковують інфільтрацію прозапальних імунних клітин, які збільшують кількість преадипоцитів та збільшують вивільнення вищих жирних кислот і активують шлях NF-κB як в адипоцитах, так і в імунних клітинах, щоб підтримувати хронічний запальний процес. Розширення популяції преадипоцитів створює високі рівні IL-6, IL-8, CCL2, CCL5 і VEGF для подальшого посилення NF-κB і виробництва цитокінів. Крім того, контакт між адипоцитами та інвазією ракових клітин синергічно посилює секрецію цитокінів. TNF-α та IL-6 послаблюють активацію рецептора інсуліну опосередковуючи резистентність до інсуліну та високі рівні інсуліну та IGF-1, які стимулюють ріст раку молочної залози. Шлях NF-κB, TNF-α та IL-6 також стимулюють експресію ароматази в стромальних фібробластах молочної залози та адипоцитах для активації виробництва естрогену. Ці зміни у співвідношенні лептин: адипонектин і секреція прозапальних цитокінів, IGF-1 і естрогену створюють локальне мікрооточення, сприятливе для розвитку раку молочної залози. Крім того, прозапальні та проангіогенні адипокіни, що виділяються жировою тканиною при ожирінні, разом з порушенням протипухлинного імунітету при ожирінні сприяють прогресуванню пухлини та появі метастазів,

що призводить до погіршення результатів лікування у пацієнтів з комбінацією ожиріння і раку молочної залози [3].

Висновки. Врахувавши всі отримані під час дослідження дані, можна зробити висновки, що рак молочної залози це мультифакторіальна патологія, в виникненні якої певну роль відіграє ожиріння. Розуміння механізмів розвитку асоціації між ожирінням та раком молочної залози допоможе значно знизити смертність, розробити ефективне лікування і профілактичні заходи. Хоча ожиріння пов'язане з розвитком рецептор-позитивного раку молочної залози до менопаузи, воно також є фактором ризику постменопаузального раку молочної залози з позитивним рецептором гормонів. Отримані дані, дозволяють розглядати ожиріння як фактор ризику рецидиву захворювання та збільшення смертності як у пременопаузі, так і в постменопаузі.

Використані джерела:

1. Центр громадського здоров'я, МОЗ України, 20 жовтня – Всеукраїнський день боротьби із захворюванням на рак молочної залози, 20.10.2022.
2. Manuel Picon-Ruiz, PhD, Cynthia Morata-Tarifa, PhD, Janeiro J. Valle-Goffin, Obesity and adverse breast cancer risk and outcome: Mechanistic insights and strategies for intervention, 2017 Aug 1.
3. Anna Morra, Audrey Y. Jung, Sabine Behrens, Breast cancer risk factors and survival by tumor subtype: pooled analyses from the Breast Cancer Association Consortium, 2021 Jan 26.

МОНІТОРИНГ РОЗПОВСЮДЖЕНОСТІ СКАЗУ В УКРАЇНІ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Муріна Марія Олександрівна

*студентка, Харківський національний
медичний університет, м. Харків*

Науковий керівник: Вовк Олександра Олегівна

*кандидат медичних наук, доцент, Харківський національний
медичний університет, м. Харків*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5100/>

Вступ. Сказ – небезпечне вірусне інфекційне захворювання, що передається людині під час укусу або контакту із слиною хворої тварини. Серед інфекційних хвороб сказ займає особливе місце в силу абсолютної летальності (якщо в перші ж години не надати зараженому людині необхідну допомогу, він неминуче загине).

Мета роботи. Провести аналіз статистичних даних щодо розповсюдження сказу в Україні та Харківській області за період 2000-2023 роки.

Результати та обговорення. Згідно з даними Центру громадського здоров'я МОЗ України, найбільші показники захворюваності на сказ за період 2000-2023 роки серед людей зареєстровано у 2007 році – 7 випадків, а у 2011 і 2015 роках – по 6. Найменша кількість захворювань спостерігається у 2000, 2004, 2006, 2009, 2012 та 2018-2021: середня кількість дорівнює 3,3. Дослідження показало, що кількість випадків сказу залежить від екологічних катастроф, невчасного проведення профілактики серед диких та свійських тварин (Рисунок 1).

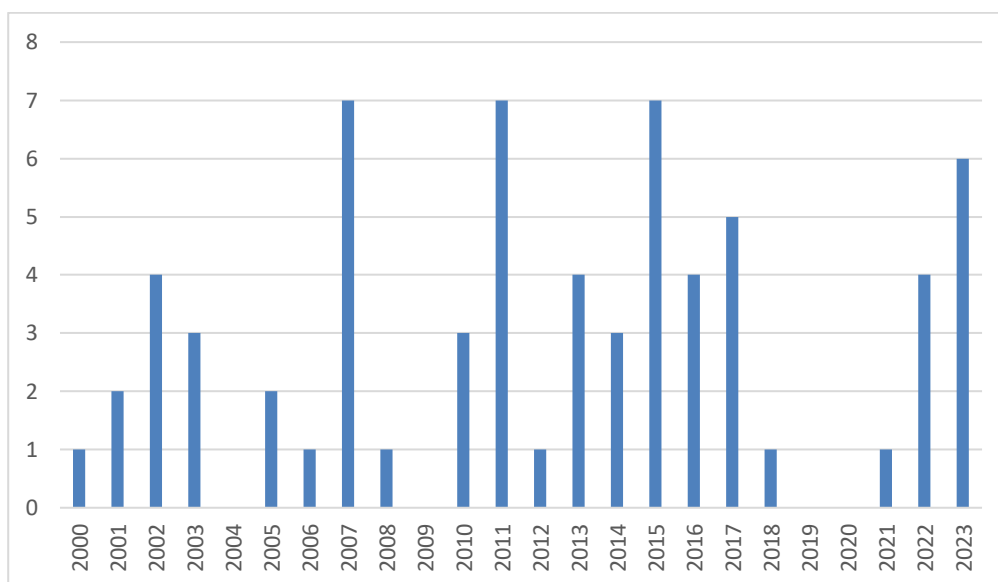

Рисунок 1. Динаміка реєстрації випадків сказу серед людей в Україні (абсолютна кількість), 2000-2023 роки.

У 2020 році кількість звернень за медичною допомогою осіб, внаслідок нападу тварин хворих на сказ складає 942 особи. Найбільші показники звернень зареєстровані у Вінницькій області – 151, Київській – 102, Кіровоградській – 52, Черкаській – 64, Рівненській – 55, Полтавській – 65 випадків. У Чернігівській області хворих сказом тварин не зареєстровано. Найменші у Львівській – 0,36 % (9 випадків), Одеській – 0,51 % (12) областях та у м. Києві – 0,68 % (20). З числа хворих та з підозрою на сказ тварин, які спричинили напади на людей найбільша питома вага належить котам і собакам – 68,15 % (642), в тому числі котам 31,21 % (294), собакам 36,96 % (348), питома вага сільськогосподарських тварин – 13,27 % (125), лисиць – 16,45 % (155).

Протягом 2022-2023 років епідемічна та епізоотична ситуація зі сказом в Україні залишається складною. Щорічно реєструються поодинокі випадки сказу серед людей. За 8 місяців 2022 року зареєстровано 2 летальні випадки (1 у Харківській області, 1 в Житомирській). Найвищий показник захворюваності на сказ зафіксовано у 2007р. – 7 випадків. У 2011 і 2015 роках – по 6 випадків. Останній випадок в області був у 1994 році (Городенківський район).

У 2023 році в Харківській області не фіксували зараження людей, у 2022 році від сказу померла одна людина. 1800 осіб звернулися за антирабійною допомогою, а лікарями призначено і провакциновано третина від них орієнтовно.

За дев'ять місяців 2023 року на Харківщині за антирабічною допомогою звернулися близько 1800 людей, це на 800 більше за кількість у 2022 році. Орієнтовно третину з них вакцинували. Найбільше сказом заражаються коти та собаки, проте можуть хворіти й інші свійські тварини.

Висновки. Найбільше випадків захворювання на сказ виявлено в 2007 році, найменша – 2019 році. Кількість епізодів хвороби залежить від санітарно-епідеміологічної ситуації, як в країні так і місцевості, а також від роботи ветеринарних працівників. Частіше причиною сказу є безпритульні собаки та коти, які мають слабкий імунітет і часто контактують з дикими тваринами. Рекомендовано вакцинацію домашніх м'ясоїдних тварин. Ліквідація безпритульних собак та кішок. Захист пасовищ тварин в зонах ризику через вакцинацію. Максимальний рівень інформованості та свідомості, відповідальності до утримання домашніх тварин та проблем сказу серед населення.

ВПЛИВ КАДРОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ГОСПІТАЛЬНИХ ОКРУГІВ ТА КЛАСТЕРНОЇ МЕРЕЖІ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Приболовець Ксенія Олексіївна

магістр, Одеський національний медичний університет

Бусел Світлана Валентинівна

кандидат медичних наук, доцент кафедри

менеджменту охорони здоров'я,

Одеський національний медичний університет

Рудінська Олена Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

менеджменту охорони здоров'я,

Одеський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5169/>

Актуальність. Сучасна динаміка галузі охорони здоров'я постійно поставляє перед управлінням персоналом нові виклики. Одним із стратегічних напрямків вирішення цих викликів є реорганізація медичних закладів у кластерну мережу та висока кадрова міграція медичного персоналу. Однак, під час воєнного стану система охорони здоров'я зазнає особливого навантаження у зв'язку з міграцією та втратою медичних працівників. Брак кадрової та організаційної спроможності системи охорони здоров'я надавати послуги загострює ситуацію із забезпеченням потреби громадян у якісних і доступних послугах [1].

Головною метою дослідження є визначення оптимальних стратегій управління персоналом в умовах реорганізації медичних закладів в кластерну мережу та врахування впливу зовнішніх факторів, таких як воєнний стан та міграція кадрового потенціалу. Дослідження спрямоване на вдосконалення управлінських практик та розробку рекомендацій для забезпечення стійкості та ефективності персоналу в умовах нестабільності.

Кадрова міграція в умовах війни у закладах охорони здоров'я створює складні завдання HR менеджерам, особливо за наявності внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на робочу силу. Реорганізація медичних закладів у кластерну мережу та вплив зовнішніх факторів, таких як війна та міграція, можуть створити значні проблеми для управління персоналом закладів охорони здоров'я. Жоден нормативно-правовий документ, який охоплює політику управління кадрами в закладах охорони здоров'я в Україні, не містить комплексної стратегічної програми, яка передбачає вирішення проблем кадрового забезпечення цієї галузі. Крім того, він не містить концептуальних цілей, механізмів і інструментів реалізації політики управління персоналом у сфері охорони здоров'я. Однак він частково розглядає можливості підвищення якості навчання та професійної підготовки [3, 4].

Щоб вирішити ці проблеми, заклади охорони здоров'я повинні розробити стратегії, які дозволять їм ефективно керувати своїм персоналом. Одним із найефективніших способів зробити це є прийняття моделі кластерної мережі. Ця модель дозволяє закладам охорони здоров'я співпрацювати та ділитися ресурсами, що може призвести до кращого управління персоналом. Наприклад, розподіляючи персонал між різними установами, можна зменшити навантаження на окремих працівників і підвищити їх задоволеність роботою [7].

Іншим важливим фактором, який слід враховувати, є вплив зовнішніх факторів, таких як війна та міграція. Ці події можуть призвести до втрати кваліфікованого персоналу, що може завдати шкоди функціонуванню закладів охорони здоров'я. Щоб пом'якшити вплив цих факторів, заклади охорони здоров'я повинні розробити плани утримання персоналу. В межах застосування цього заходу з удосконалення управління персоналом доцільно знаходити участі у конференціях та інших формах групової роботи з метою обміну досвідом з колегами з інших країн. А якщо не має можливості підвищити на посаді згідно діючої структури управління закладу, то можна залучати таких працівників до управління короткотерміновими завданнями, проектами, що реалізуються в закладі [2].

Крім того, заклади охорони здоров'я також можуть запропонувати навчальні програми для свого персоналу, щоб покращити їхні навички та знання. Це може допомогти переконатися, що робоча сила готова впоратися з викликами, пов'язаними з внутрішніми та зовнішніми факторами. Крім того, навчальні програми також можуть сприяти підвищенню задоволеності роботою та лояльності серед працівників [5].

Таким чином, управління персоналом у закладах охорони здоров'я може бути складним завданням, особливо коли стикаються з внутрішніми та зовнішніми факторами, такими як реорганізація медичних закладів у кластерну мережу, війна та міграція. Однак, застосовуючи ефективні стратегії, такі як модель кластерної мережі, що забезпечує конкурентоспроможні зарплати, можливості кар'єрного зростання та сприятливе робоче середовище, заклади охорони здоров'я можуть подолати ці виклики та ефективно керувати своїм персоналом.

Список літератури:

1. План відновлення системи охорони здоров'я України від наслідків війни на 2022-2032 роки. Міністерство охорони здоров'я. URL: https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/Новини/21-07-2022-Draft-Ukraine%20HC%20System%20Recovery%20Plan-2022-2032_UKR.pdf (дата звернення: 08.12.2023).
2. Kravchuk I., Prysiazhniuk O., Veselovsky O. IMPROVEMENT OF HEALTH CARE FACILITIES PERSONNEL MANAGEMENT. *Efektivna ekonomika*. 2020. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.1> (дата звернення: 12.12.2023).
3. Prokopets L., Todoriko I. PROBLEMS OF PERSONNEL MANAGEMENT IN HEALTHCARE FACILITIES. *Market Infrastructure*. 2020. № 42. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct42-45> (дата звернення: 10.12.2023).
4. V Kniazkova, D Huz, O Rudinska, V Krylenko. Formation of clusters of medical institutions as an administrative tool of management in the industry of health care in the conditions of decentralization. No. 1 (32) (2023): *Економіка. Управління. Інновації* DOI: [https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2023-1\(32\)-4](https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2023-1(32)-4)
5. Менеджмент та маркетинг в охороні здоров'я: навчальний посібник / В. І. Борщ, О. В. Рудінська, Н. Л. Кусик. Херсон: Олді+, 2022. 264 с.
6. Волошина, О. Б., Балашова, І. В., Лисий, І. С., Дукова, О. Р., Збітнева, В. О., Бусел, С. В. Удосконалення комплексного оцінювання компетентностей при навчанні лікарів-інтернів загальної практики. 2023. URI: <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/13283>
7. Приболовец К. О. Рудінська О. В. Залучення та утримання клієнтів в епоху цифрової трансформації в сфері охорони здоров'я України. *Global Society in Formation of New Security System and World Order: Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Internet*. FOP Marenichenko V. V., Dnipro, Ukraine, 474 p. 2023. С. 321-323 https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45758/1/K_Komisarov_GSFNSSWO_2023_FSM.pdf

АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Рудінська Олена Володимирівна

кандидат економічних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0000-0002-0059-7295

Красіленко Тетяна Миколаївна

магістрантка, Одеський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5085/>

Медичні працівники, кожен «по краплині», створюють національну систему охорони здоров'я. І для того, щоб надання допомоги населенню було якісним і повномірним, варто правильно розпочати та підтримувати роботу медичних закладів, перш за все, необхідно організувати та систематизувати працю всіх робітників, бо саме люди є основним ресурсом, який забезпечує повноцінну роботу лікарні. Питання управління персоналом в будь-який час було і є дуже актуальним: відрегульована управлінська політика дасть чи немало змогу будь-якому медичному закладу надавати якісні послуги, розвиватись та розширюватись.

Основою управління персоналом є комплексна кадрова політика – одна з частин стратегічного розвитку закладу охорони здоров'я. Під час її формування [1, с. 88] менеджер медичного закладу зіштовхується з певними проблемами.

Однією з них є потреба в якісному, а не кількісному закритті вакансій. Має бути створений конкурс на відкриту посаду. Для того, щоб була можливість конкурсного відбору на посаду і прийшло якомога більше кандидатів, про даний медичний заклад та вакантне місце мають дізнатися, для цього слід використовувати рекламу. Варто зазначити переваги робітників на цій посаді, порівняно з такою ж посадою у конкурентному закладі. Обов'язково, необхідно чітко вказати зобов'язання працівника, щоб через певний час, як особа пропрацює на даній посаді певний термін, її уявлення про посаду співпали з реальними посадовими обов'язками.

Другою проблемою є непристосованість адаптативних схем для персоналу до нових умов діяльності медичних закладів в сучасних умовах стрімкого реформування, пов'язаних з європейською інтеграцією та війною. Працівники не встигають пристосуватися до нових умов праці, керівники їм в цьому не допомагають, якість віддачі людського ресурсу в рази знижується, медзаклад не встигає відповідати поставленим державою цілям і як наслідок – низька продуктивність закладу охорони здоров'я, вища ймовірність стресу та вигорання працівників, збільшення конфліктів у колективі. В таких умовах менеджер не може ефективно управляти працівниками. Тому варто «іти в ногу з часом»:

приспосовуватись самим до нових умов роботи і допомагати адаптувати до них інших працівників [2].

Дуже важливою умовою успішної та ефектиної роботи лікарні є безперервний розвиток її кадрів, де постійно виникають нові схеми лікування, нові ліки, нова апаратура, нові відкриття. Чим вищі знання працівників, їх практичні навички, уміння креативно мислити, прагнення створювати щось нове, тим більша конкурентоспроможність закладу охорони здоров'я. Тож, третьою проблемою є недостатній рівень підготовки робітників, що знижує результативність надання послуг медичними закладами. Є багато варіантів розвитку та навчання працівників і для управлінця це є дуже актуальним питанням, тому його обов'язково потрібно контролювати.

Для довгострокового співробітництва з кращими працівниками (знизити плинність кадрів та залучення талановитих кандидатів), чіткого виконання робітниками поставлених завдань медичної організації, ефективного удосконалення та збільшення конкурентоспроможності медзакладу, необхідно використовувати стимули – мотиваційний механізм управління персоналом. Тож, наступною проблемою є недооцінення мотивації працівників. Раціонально застосовувати одночасно декілька мотиваційних механізмів, які будуть відповідати сучасному ринку праці. Можна використовувати як матеріальні (премії, грошові бонуси, путівки та інші фінансові заохочення), так і нематеріальні стимули (грамоти, новий кабінет, зміна робочого графіка і т.д.). Необхідно створити умови для здорової конкуренції - для більшості працівників кар'єрний зріст є чи не одним із основних стимулів. [1, с. 92; 3]

Під час управління персоналом постає проблема в недостатності знань працівником своїх трудових зобов'язань, як наслідок робітники неналежно виконують свої посадові завдання або, навпаки, їх перевищують; не знають своїх прав – почуваються незахищеними. Необхідно, щоб кожен працівник був ознайомлений з посадовими інструкціями і діяв згідно них, знав свої безпосередні завдання та обов'язки, права, повноваження і межі відповідальності, бо чіткий розподіл обов'язків збільшує ефективність праці. Керівник чи повноважена ним особа має контролювати виконання поставлених на кожного працівника завдань.

Однією із проблем в управлінні персоналом є виникнення стресових та конфліктних ситуацій. В цьому випадку керівник має бути ще й психологом, володіти технологіями управління та розв'язання стресів і конфліктів. Якщо такі ситуації виникли, то виступати «амортизатором» чи, навіть, приймати остаточне рішення у їх вирішенні. Важливим завданням управлінця є створення умов для запобігання подібних випадків. Необхідно створити стійку корпоративну культуру із здоровою атмосферою всередині, вибудувати доброзичливі відносини у колективі.

В сучасних умовах реформування медичної галузі та війни постала проблема недостатності медичних кадрів. Працівнику необхідно адаптуватися до змін законодавства, пов'язаних з реформуванням щодо європейської

інтеграції. Крім того, нас зустрічають реалії воєнного стану: значна кількість медичних працівників змінили свої домівки (стали внутрішньопереміщеними особами або виїхали закордон), багато загинуло, змінили місце роботи ближче до «зони зіткнення» і їх попереднє місце роботи залишилось з відкритою вакансією. Виникла чимала плінність медичних працівників. Одним із способів вирішення даної ситуації є залучення студентів старших курсів з метою навчання та перспективою подальшого працевлаштування після одержання диплому фахівця. Також, як варіант, при можливості, заохочувати майбутні кадри фінансовим стартом (житло, часткова оплата комунальних послуг, автомобіль тощо) [4].

Як ми бачимо, управління персоналом в закладах охорони здоров'я – нелегка задача. Постає чимало завдань та проблем у даному питанні і управлінець повинен бути до цього готовий. Керівник створює свою управлінську політику і несе відповідальність за власні дії, його рішення мають бути чіткими і виваженими. Кожен менеджер має постійно удосконалюватись в управлінні кадрами, навчатись і не забувати про обов'язкове навчання персоналу, аналізувати ринок праці, звертати увагу на методики управління конкурентних медзакладів, мотивувати персонал та завжди планувати свої дії. Зважаючи на те, що людський ресурс є однією з ключових цінностей підприємства (його основними складовими є знання, практичні уміння, культура, які мають вагоме значення на ринку послуг і приносять організації соціальну та економічну вигоду), необхідно досліджувати це питання для перспективи розвитку закладу охорони здоров'я.

Список літератури:

1. Борщ В. І., Рудінська О. В., Кусик Н. Л. Менеджмент та маркетинг в охороні здоров'я: навчальний посібник. Одеса: Олді+, 2022. 264 с.
2. Борщ В. І., Рудінська О. В. Формування професійної компетентності менеджера закладу охорони здоров'я. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Том 18. Вип. 2 (42) URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12221/Borshch.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.11.2023)
3. Граціотова Г. О., Ясіновська М. О. Управління персоналом та підвищення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції. ECONOMICS: time realities №6 (52). 2020. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2020/No6/25.pdf> (дата звернення: 26.11.2023)
4. Рудінська О., Кусик Н., Жмай О. Імплементация синергії функцій менеджера та лікаря в управлінській діяльності на прикладі клінік Одеського національного медичного університету. Економіка та суспільство. 2023. № 55. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-104> (дата звернення: 28.11.2023)

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рудінська Олена Володимирівна

кандидат економічних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0000-0002-0059-7295

Попова Марта Леонідівна

магістрантка, Одеський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5084/>

В умовах перманентної реформи, стресового періоду боротьби з COVID19, воєнного стану та необхідності швидкої орієнтації української системи охорони здоров'я на медицину катастроф, травматологію та реабілітацію, медичні установи працюють в режимі антикризового режиму і надають послуги триєдиного характеру: професійні медичні+соціальні+економічні [1].

Швидкі зміни потребують подолання попередніх стереотипів та інертного мислення, старих систем розподілу та підготовки кадрів за радянським зразком, що домінують і досі у вітчизняній сфері охорони здоров'я та практиці управління медичними закладами.

Тому актуальність впровадження інструментів та взагалі механізму антикризового менеджменту в управління медичними закладами на сьогодні дуже актуальні та вже мають відповідне законодавче та операційне підґрунтя.

Необхідно розробити механізм антикризового менеджменту для медичних закладів в умовах кризових станів (воєнного стану, перманентних реформ, реорганізації форми власності тощо).

Впровадження та аналіз ефективності підходів антикризового менеджменту радимо починати із визначення функцій, інструментів та відповідних операцій діяльності кожного медичного закладу [2, с. 211].

Функції вважаємо адаптивними до кризових ситуацій і на сучасному етапі українських реформ та воєнного стану виділяємо наступні: антикризове управління (запобігання), оптимізація бізнес-процесів, стабілізація форс-мажорних та ризикових ситуацій, управління процесами виходу з кризи, мінімізація витрат, максимізація сукупного доходу.

Формування антикризової стратегії щодо імплементації інструментів та операцій має базуватися на визначенні відповідного етапу життєвого циклу медичного закладу.

Життєвий цикл медичного закладу, як і будь якої організації обов'язково вмикає в себе стадію занепаду, що характеризується кризою та проявом порушення стабільності медичних операцій, процедур, погіршенням показників діяльності, зростання кількості скарг від пацієнтів, певними фінансовими труднощами, виникненням неузгодженості в колективі. Це призводить до

зниження якості надання медичної допомоги та не відповідає загальній стратегії розвитку системи охорони здоров'я України. Зокрема, медична сфера Одещини має нарощувати стійкість та спроможність надавати медичну допомогу пацієнтам навіть в надскладних умовах воєнного стану для поліпшення якості життя хворих.

З точки зору теорії життєвого циклу, кризові явища зовнішнього середовища створюють умови для активного пошуку внутрішніх джерел в медичних закладах, реорганізації відповідних бізнес-процесів та виходу таким чином на нову стадію життєвого циклу (становлення та розвиток вже в новій організаційній та управлінській системі). Цю трансформацію і повинен забезпечити механізм антикризового менеджменту [3].

Тож, з одного боку, криза створює проблеми навіть на рівні загрози існування медичного закладу, але з іншого – відкриває перед медичною установою нові можливості, що передбачають:

- створення більш ефективної системи управління медичним закладом,
- підвищення кваліфікації та підбір кваліфікованого персоналу,
- пошук нових джерел (НСЗУ, гранти, інвестори) та оптимізацію розподілу коштів,
- підвищення КРІ та конкурентоздатності на ринку медичних послуг.

Впровадження антикризового менеджменту медичних закладів ґрунтується на сучасних інформаційних технологіях. Для цього вже ефективно працює електронна охорона здоров'я (е-здоров'я, eHealth), що є екосистемою інформаційних відносин учасників (пацієнтів) медичного середовища, базується на економічно ефективному та безпечному використанні інформаційно-комунікаційних технологій, спрямованих на підтримку системи охорони здоров'я, включаючи ефективний менеджмент, медичні послуги, профілактичний нагляд за здоров'ям, медичну літературу та медичну освіту, знання відповідно міжнародних стандартів та сучасні наукові дослідження [4].

Ефективне управління в кризових ситуаціях потребує від головних лікарів та менеджменту медичних установ реалізації комплексних антикризових програм. Однак ситуація ускладнюється тим, що не кожен заклад охорони здоров'я має відповідних кваліфікованих кадрів, які володіють знаннями та компетенціями в галузі кризових комунікацій та здатні ефективно керувати в надскладних умовах, зокрема воєнного стану.

Нами запропоновано дієвий механізм структури антикризового управління, що допоможе установам охорони здоров'я адекватно реагувати на агресивні зміни зовнішнього та внутрішнього середовища та допоможе вивести медичну організацію на новий етап життєвого циклу, гарантуючи певні перспективи (рис. 1).

Рис. 1. Механізм антикризового менеджменту для медичних закладів

Системне впровадження функцій, інструментів та операцій антикризового менеджменту надасть можливість створити систему ефективного менеджменту медичного закладу з компетентними керівниками, що забезпечить безперервний ефективний розвиток установи, навіть в надскладних умовах воєнного стану.

Список літератури:

1. V Kniazkova, D Huz, O Rudinska, V Krylenko. Formation of clusters of medical institutions as an administrative tool of management in the industry of health care in the conditions of decentralization. No. 1(32) (2023): Економіка. Управління. Інновації. DOI: [https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2023-1\(32\)-4](https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2023-1(32)-4) (дата звернення: 26.11.2023)
2. Менеджмент та маркетинг в охороні здоров'я: навчальний посібник / В. І. Борщ, О. В. Рудінська, Н. Л. Кусик. Херсон: Олді+, 2022. 264 с.
3. Заходи антикризового управління закладом охорони здоров'я. Л. В. Сазоненко, О. К. Толстанов. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2021/15.pdf (дата звернення: 22.11.2023)
4. Kniazkova V. Y., Huz D. O., Rudinska O. V. Organization of the tax management process in health care institutions in Ukraine. – 2023. URI: <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/13828> (дата звернення: 21.11.2023)

ОЦІНКА ІНФОРМАТИВНОСТІ КЛІНІКО-ЛАБОРАТОРНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ УСКЛАДНЕНЬ У ХВОРИХ З ПЕРЕЛОМАМИ НИЖНЬОЇ ЩЕЛЕПИ

Себов Валерій Іванович

кандидат медичних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0009-0004-3238-9660

Атанасов Олександр Олександрович

кандидат медичних наук,

Одеський національний медичний університет

ORCID: 0009-0004-4875-2508

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5130/>

В структурі ушкоджень лицевих кісток переломи нижньої щелепи посідають окреме місце внаслідок найбільшої поширеності [1, 2]. Незважаючи на досягнуті успіхи в лікуванні даної патології частота розвитку ускладнень залишається досить високою (11-31%) [2, 3].

Поліпшення результатів лікування хворих з даною патологією може бути досягнуто шляхом прогнозування та активного попередження гнійно-запальних ускладнень [4, 5]. Проте біохімічні та імунологічні тести, що використовуються з метою прогнозування, є досить складними [6, 7]. У зв'язку з цим питання про пошук більш доступних для практичних лікарів показників, на підставі яких можна спрогнозувати перебіг посттравматичного періоду не втрачає своєї актуальності.

Метою нашого дослідження стало вивчення зміни окремих клініко-лабораторних показників та характеру перебігу посттравматичного періоду у хворих з переломами нижньої щелепи та можливостей використання отриманих даних для прогнозування гнійно-запальних ускладнень.

Матеріали і методи дослідження. Було обстежено 50 хворих віком від 18 до 58 років з переломами нижньої щелепи. Клінічну оцінку пошкодження нижньої щелепи проводили використовуючи показник неблагополуччя перелому (ПНП) – 5 бальна шкала оцінки перелому з урахуванням його локалізації, наявності усунення уламків, відношення зуба до щілини перелому та стан тканин пародонту. Відбір лабораторних показників проводили з урахуванням літературних даних про їх прогностичну значимість а також доступність для практикуючих лікарів. Дані клініко-лабораторних показників заносили до облікової карти та піддали кореляційно-регресивному аналізу.

Результати дослідження. Аналіз клінічних показників виявили, що у хворих, чий ПНП не перевищував 2 балів, запальних ускладнень не виявлено. Із 33 постраждалих, у яких цей показник склав 3-4 бали, у 6 (18,1%) розвинувся травматичний остеомієліт. Найбільший відсоток ускладнень – 48,5% виявили в групі, де ПНП склав 5 балів. Таким чином, чим вище ПНП, тим більше в посттравматичному періоді ймовірність розвитку ускладнень. Надалі

проведений кореляційний аналіз підтвердив ці дані (коефіцієнт кореляції 0,51).

Також було відібрано та проаналізовано основні лабораторні показники. Добре відомо, що розвиток запального процесу в організмі супроводжується лейкоцитарною реакцією. Дослідження кількості лейкоцитів у хворих з ПНЧ показало, що у 14 постраждалих їх вміст у крові становив $5,0-7,5 \cdot 10^9$ г/л, при цьому відсоток ускладнень у цієї групи становив 21,4%. Найменшу кількість ускладнень спостерігали у групі хворих із вмістом лейкоцитів у межах $7,6-10,0 \cdot 10^9$ г/л. З 19 обстежених травматичний остеомієліт розвинувся лише у 1 хворого (5,3%). Надалі зі зростанням кількості лейкоцитів спостерігали і збільшення кількості ускладнень. Так у групі хворих із вмістом лейкоцитів у межах $10,1-12,5 \cdot 10^9$ г/л і вище – відсоток становив 37%. Таким чином, було виявлено, що ускладнений перебіг посттравматичного періоду у хворих з ПНЧ, найчастіше спостерігається у постраждалих зі зниженим чи різко підвищеним вмістом лейкоцитів у крові. Проте проведений аналіз виявив слабкий кореляційний зв'язок (коефіцієнт кореляції 0,002).

Враховуючи той факт, що при розвитку запального процесу в організмі на ушкодження, реакція з боку периферичної крові носить не тільки кількісний а й якісний характер нами був досліджений лейкоцитарний індекс інтоксикації (ЛІІ).

При його вивченні було виявлено, що у 34 хворих ЛІІ знаходився в межах норми (не перевищував 1,5 бала). Надалі лише у 2 хворих цієї групи розвинувся травматичний остеомієліт. У групі хворих, де ЛІІ становив від 1,6 до 2,0 балів ускладнення спостерігали у 50% обстежуваних. Однак, найбільший відсоток ускладнень (80%) припадає на групу, в якій даний показник склав більше 2,5 балів. Таким чином, проведені дослідження показали, що ймовірність розвитку травматичного остеомієліту у хворих з величиною лейкоцитарного індексу інтоксикації менше 1,5 балів не перевищує 6%. Однак, в подальшому, зі збільшенням цього показника, ймовірність виникнення гнійно-запальних ускладнень різко збільшується. Найгірший прогноз при цьому констатують, якщо лейкоцитарний індекс інтоксикації у хворих з переломами нижньої щелепи перевищує 2,5 бала. Коефіцієнт парної кореляції у разі склав 0,59.

Ще одним лабораторним показником, який ми вивчали, стало значення швидкості осідання еритроцитів (ШОЕ). Хоча ШОЕ не є специфічною ознакою патологічного процесу, проте цінність цього показника полягає в тому, що його визначення технічно просто і можливо навіть в амбулаторних умовах. При дослідженні показника ШОЕ було виявлено, що в тих випадках, коли його величина не перевищувала 10 мм/год ускладнень не спостерігали. При величині ШОЕ від 20 до 30 мм/год травматичний остеомієліт виник у 55,6% обстежуваних, а в тих випадках, коли цей показник перевищував 30 мм/год ускладнення спостерігали у 3 з 5 хворих. Таким чином, виявлено, що зі збільшенням показника ШОЕ збільшується ймовірність розвитку травматичного остеомієліту. При цьому отримано досить високий коефіцієнт парної кореляції – 0,56.

Поряд із переліченими показниками ми визначили вміст лімфоцитів у периферичній крові. Оскільки лімфоциту належить провідна роль в імунній системі, кількість лімфоцитів крові може розглядатися певною мірою як інтегральний показник функціонування цієї системи.

При дослідженні пацієнтів з ПНЧ нами було виявлено, що у 18 з них знижено вміст лімфоцитів у крові (менше 24). При цьому у 6 досліджуваних цієї групи згодом розвинувся травматичний остеомієліт. У 22 хворих лімфоцитарний показник перебував у межах норми (24-30%), проте і в цій групі у 3 хворих (13,6%) спостерігали розвиток гнійно-запальних ускладнень. У 10 досліджуваних спостерігали виражений лімфоцитоз (понад 30%), надалі в цій групі ускладнення в посттравматичному періоді спостерігали тільки в одного хворого (10%). Наші дослідження показали, що зі збільшенням вмісту лімфоцитів крові кількість ускладнень у посттравматичному періоді зменшується. Однак, проведений надалі аналіз виявив дуже низький коефіцієнт кореляції даних величин – 0,09.

Висновок. В результаті проведених досліджень встановлено, що для прогнозування ускладнень у хворих з переломами нижньої щелепи найбільш інформативними виявились слідуєчі клініко-лабораторні показники: показник неблагополуччя перелому – коефіцієнт кореляції 0,51, швидкості осідання еритроцитів – 0,56, лейкоцитарний індекс інтоксикації – 0,59. Слабка кореляція виявлена між абсолютною кількістю лейкоцитів та лімфоцитів – коефіцієнт кореляції цих величин склав відповідно 0,002 и 0,009.

Список літератури:

1. Частота та структура переломів нижньої щелепи / С. С. Поліщук, В. Я. Скиба, В. С. Поліщук [та ін.] // Вісник стоматології – 2020, № 4 (113), Т 38 – с. 53-55.
2. Рибалов О. В. Частота, локалізація, методи лікування та ускладнення переломів нижньої щелепи (за матеріалами щелепно-лицьового відділення Полтавської обласної клінічної лікарні) / О.В. Рибалов, Е. П. Локе // Український стоматологічний альманах. – 2006 – № 6 – с. 40-42.
3. Переломи нижньої щелепи: аналіз частоти виникнення, локалізації та ускладнень / Д. С. Аветіков, К. П. Локес, С. О. Ставицький [та ін.] // Вісник проблем біології і медицини. – 2014. – Вип. 3(3). – с. 62-64.
4. Маланчук В. А. Оцінка тяжкості уламкових переломів нижньої щелепи і прогнозування їх клінічного перебігу / Маланчук В. А., Гусейнов А. Н., Маланчук Н. В. // Журнал вушних, носових і горлових хвороб – 2016 – №5 – с. 64-68.
5. Шепель М. А. Методи прогнозування ризику розвитку травматичного остеомієліту нижньої щелепи.: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. мед. наук / Шепель М. А. – 2004. – 27 с.

6. Берест Є. Л. Прогнозування гнійно-запальних ускладнень при переломах нижньої щелепи на підставі біохімічних показників / Є. Л. Берест, А. В. Нечепорчук // Здобутки клінічної і експериментальної медицини. – 2012. – № 2 – с. 161.
7. Маланчук В. А. Імунологічні та біохімічні показники у хворих з переломами нижньої щелепи в рані строки після травми/ Питання експериментальної та клінічної стоматології: збірник праць ХТМУ-Харків, 2001 – с. 141-143.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЛІКУВАННЯ ПРОТИБОТУЛІНІЧНОЮ СИРОВАТКОЮ НА РИЗИК СМЕРТІ ХВОРИХ НА ХАРЧОВИЙ БОТУЛІЗМ У 2017-2021 РОКАХ

Соколовська Ольга Олегівна

*асистент кафедри епідеміології та доказової медицини,
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця Київ, Україна*

Глушко-Маківська Альона Петрівна

*асистент кафедри епідеміології та доказової медицини,
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця Київ, Україна*

Мохорт Геннадій Анатолійович

*доцент кафедри епідеміології та доказової медицини,
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця Київ, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5178/>

Актуальність: Захворюваність на харчовий ботулізм, так само як і фатальні його наслідки, лишаючись стабільно низькими, ніколи не бувають відсутніми. Необхідність спеціалізованого лікування, тривалість перебування хворого у стаціонарі та наявність летальності зумовлює важливість проблеми для громадського здоров'я. В той же час, наявні діагностичні можливості для визначення типу сироватки в останні роки все рідше дозволяють визначити як тип токсину, так й тип основного етіотропного препарату – протиботулінічну сироватку (ПС), яку в більшості випадків вводять одночасно проти трьох типів токсину. При цьому, ефективність сироватки найвища у перші 3 доби після отруєння [0], коли до неї може не бути доступу, особливо у віддалених регіонах.

Відсоток випадків ботулізму з установленим типом токсину знизився з 50,8 % у 1955-1985 та 43,41 у 2017-2019 до 18,37 % у 2021, що не дозволяє достовірно оцінити розподіл типів патогенів серед досліджених випадків, серед яких наразі переважає тип Е, пов'язаний з рибними продуктами. Таким

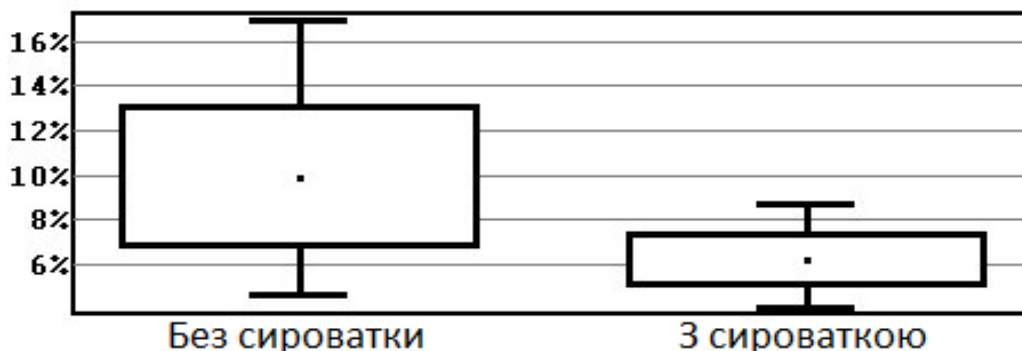
чином, вплив розповсюдження різних типів токсину на летальність ботулізму для останніх років вимагає додаткових досліджень.

Методи дослідження: епідеміологічний, статистичний. Для розрахунків показників використано програму MedStat.

Матеріали дослідження: Матеріал дослідження – офіційні повідомлення регіональних органів громадського здоров'я до МОЗ України про випадки захворювань на ботулізм за 2017-2021 роки. Дані, що аналізувалися включали введення сироватки, тяжкість перебігу та результат хвороби (одужання/смерть).

В абсолютних цифрах з 95 пацієнтів, що не отримали сироватку загинуло 9, а з 405, що отримали ПС, загинуло 25 осіб. Дані щодо 2021 року не є повними з організаційних причин. Таким чином, уточнення даних по 2021 року може вплинути на остаточні результати дослідження.

Результати: Методом кутового перетворення Фішера було визначено вірогідні інтервали для летальності для груп пацієнтів, що не отримували ($4,6\% \leq D \leq 16,9\%$) та отримували ($4,0\% \leq D \leq 8,7\%$) сироватку на рівні значущості $p=0,05$. Таким чином, вірогідний інтервал летальності для групи пацієнтів, що отримали сироватку перекривається з довірчим інтервалом для тих, що не отримали сироватку.

Достовірність отриманих результатів може обмежуватися малим розміром вибірки. Також дана робота не враховує проміжок часу, який минув від моменту вживання зараженого продукту та моменту введення ПС, оскільки це є матеріалом для інших математичних моделей.

З причин зниження відсотку випадків ботулізму з установленим типом токсину для більшості пацієнтів, що отримували сироватку, вводили полівалентну сироватку (проти типу А і Е – по 10000 міжнародних одиниць (МО), проти типу В – 5000 МО), тип С згідно протоколу, не включений, що може вплинути на результат та математичну модель.

Висновки: Летальність при введенні протиботулінічної сироватки є нижчою, аніж без її введення, але довірчі інтервали показників перекриваються. В той же час, ефективність застосування сироватки обмежується строками введення, а невизначений тип токсину не дозволяє оцінити співвідношення

більш небезпечних типів серед захворілих [0]. В країні використовується значна кількість консервованих продуктів для харчування військових та тимчасово переміщених осіб. Це потенційно створює передумови для підвищення захворюваності та виникнення спалахів ботулізму. Проблеми із забезпеченням лікарень потиботулінічною сироваткою можуть призвести до додаткових ускладнень.

Література:

1. Копча В. С, Бондаренко А. М. Сучасні діагностика і лікування ботулізму, журнал Клінічна імунологія, алергологія та інфектологія, 6 (143) 2022.
2. BMJ Best Practice. Ботулізм. 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: bestpractice.bmj.com.

АНАЛІЗ РЕСПІРАТОРНОЇ ПІДТРИМКИ В СТУДЕНТОК З ПРОЯВАМИ ІДІОПАТИЧНОЇ АРТЕРІАЛЬНОЇ ГІПОТЕНЗІЇ В УМОВАХ ФОРСОВАНОГО ДИХАННЯ

Солтисік Леся Миколаївна

старша викладачка кафедри медицини

катастроф та військової медицини,

Івано-Франківський національний медичний університет

ORCID: 0000-0003-1357-0208

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5131/>

Актуальність. В частини дівчат юнацького віку на тлі ідіопатичної артеріальної гіпотензії (ІАГ) виявляли прояви соматизованої вегетативної дисфункції у вигляді нейрогенної гіпервентиляції. Різноманітні прояви якої на тлі низького артеріального тиску можуть спричинити певні труднощі під час фізичного навантаження чи адаптації до дії інших стресорних чинників [1]. Розлади патерни дихання при гіпервентиляційному синдромі (ГВС) в умовах первинної артеріальної гіпотензії супроводжуються розвитком гіпокапнії, респіраторного алкалозу, ефекту Бора, що суттєво погіршує процес адаптації молоді до повсякденних стресорних факторів, знижуючи якість життя [2]. Тому, гіпервентиляційний синдром є додатковим обтяжливим чинником на тлі зниженого АТ. Виявлені зміни є наслідком дезорганізації інтегративної функції лімбіко-ретикулярної системи, дисбалансу вегетативної нервової системи. Зниження АТ на тлі нейрогенної гіпервентиляції часто супроводжується збільшенням частоти і зменшенням глибини дихання, що також сприяє зниженню концентрації CO₂ крові і в свою чергу розширенню периферичних судин [3].

Представляє науковий інтерес дослідження функціонального стану легеневої вентиляції і динамічної функції діафрагми в стані спокою і під час форсованого дихання.

Мета дослідження. Вивчення стану легеневої вентиляції, екскурсії діафрагми в студенток з проявами ІАГ в спокої і в умовах форсованого дихання.

Матеріал і методи дослідження. В дослідження шляхом рандомізації було включено 32 студентки Івано-Франківського національного медичного університету з ідіопатичною артеріальною гіпотензією; в 20 з них попередньо були виявлені ознаки ГВС, вони склали 1-шу групу обстежуваних, у решти дівчат була картина фізіологічної артеріальної гіпотензії – вони склали 2-гу групу. Контрольна група була сформована з 12 практично здорових студенток-однокурсниць. Для виявлення стану нейрогенної гіпервентиляції використовували стандартизований Неймегенського опитувальник. Основні показники зовнішнього дихання вивчали за допомогою спірометра «Spirolab» (Італія). Під час дослідження оцінювали життєву ємність легень (ЖЄЛ), форсовану життєву ємність легень (ФЖЄЛ), об'єм форсованого видиху за 1 секунду (ОФВ1), резервний об'єм вдиху й видиху (РОВд, РОВид), пікову об'ємну швидкість (ПОШ), тривалість вдиху (Твд), тривалість видиху (Твид). Динамічний стан діафрагми визначали шляхом оцінки екскурсії її правого купола за допомогою апарата «CHISON QBIT 5" (Китай). Ультразвукове сканування правого купола діафрагми проводили під час спокійного та форсованого дихання. Статистична обробка отриманих даних проводилась з використанням пакета прикладних програм Statistica 6,0 (StatSoft Inc., США).

Результати дослідження та їх обговорення. Виконане дослідження показало, що в дівчат першої групи за результатами Неймегенського опитувальника були виявлені ознаки ГВС. Так, в 22,53 % студенток результати анкетування становили $(25,91 \pm 1,18)$ бали; в 48,03 % дівчат результати були дещо вищими – $(35,46 \pm 0,86)$ бали; в 28,41 % осіб відмічались високі результати опитування $(46,93 \pm 1,46)$ бали. В другій групі студенток з ІАГ, прояви нейрогенної гіпервентиляції були практично відсутні, показники Неймегенського опитувальника становили $(18,12 \pm 1,33)$ бали. В третій, контрольній групі дівчат, результати опитування становили $(16,16 \pm 1,64)$ бали.

Найбільш частими суб'єктивними проявами гіпервентиляційного синдрому були скарги на відчуття нестачі повітря (58,14 %) і задишку (34,88 %) при незначному фізичному навантаженні; в 53,49 % дівчат відмічалось інші прояви дихального дискомфорту, а в 37,21 % відчуття періодичного сухого покашлювання. В частини студенток основної групи були виявлені симптоми післястресорної гіпервентиляції, у вигляді похолодання (39,53 %) і тремору (27,91%) пальців рук, в 65,12 % дівчат були скарги на відчуття серцебиття.

67,44% осіб виявляли скарги на швидку втомлюваність під час помірного фізичного навантаження, тощо.

Дослідження показників функції зовнішнього дихання виявили зміни переважно за рестриктивним типом в 72,09 % студенток основної групи і в 16,67 % дівчат групи контролю. В студенток основної групи показники ЖЄЛ вдишу становили $70,54 \pm 2,20$ % ($p < 0,01$) і були меншими від належної величини, в групі здорових дівчат цей показник становив $(82,2 \pm 3,54)$ %. Також в основній групі достовірно меншими від належних були показники ФЖЄЛ – $(71,26 \pm 2,93)$ % і ОФВ1. Показники РОвд становили $(49,48 \pm 1,40)$ % і були достовірно меншими від належних величин $(61,12 \pm 2,63)$ %. Аналогічні зміни виявлялися і збоку РО вид. Виявлені зміни показника ПОШ – $(70,26 \pm 1,86)$ % ($p < 0,05$) від належних величин. У дівчат з проявами ІАГ виявлено вкорочення часу вдишу і подовження видиху, що є однією з ознак порушення функції зовнішнього дихання.

Ультразвукове дослідження функціонального стану діафрагми показало зниження екскурсії діафрагми у 33 студенток основної групи. Отже, при спокійному диханні цей показник у дівчат контрольної групи становить $(18,44 \pm 0,67)$ мм ($p < 0,05$)- $(26,08 \pm 0,86)$ мм. Крім того, у 6 дівчат основної групи м'язова частина діафрагми була значно потовщена в середньому на $(12,40 \pm 1,50)$ мм, тоді як у групі контролю середні величини становили $(7,20 \pm 1,25)$ мм. Це може вказувати на те, що діафрагма у цих дівчат потовщена через надмірне перенапруження. Дослідження екскурсій діафрагми за умов форсованого дихання у студенток основної групи показало обмеження їх рухів $(62,44 \pm 0,76)$ мм ($p < 0,001$), у порівнянні з аналогічними показниками групи контролю $(88,42 \pm 0,94)$ мм.

Зменшення екскурсії діафрагми призводить до розвитку тахіпноє, погіршення показників легеневої вентиляції і, таким чином, погіршення постачання тканин організму киснем в умовах стресу. Крім того, зменшення екскурсії діафрагми призведе до зменшення венозного повернення крові, змін периферичної гемодинаміки, зниження рО₂ у венозній крові, що сприяє збільшенню гіпоксичних ділянок м'язових волокон, призведе до збільшення кисневого голодування, що особливо помітно в умовах навантаження. Тому, в студенток з ІАГ відсутність систематичних фізичних навантажень призводить до погіршення комплексного механізму регуляторного впливу мотонейронів спинного мозку, центральних респіраторних нейронів на дихальну мускулатуру, що призводить до зниження легеневої вентиляції, обсягу та об'єму фізичного навантаження. Діафрагма, таким чином, погіршується постачання киснем, особливо у випадках фізичного навантаження.

Висновки. Своєчасна діагностика та купірування проявів гіпервентиляційного синдрому в дівчат з ідіопатичною артеріальною гіпотензією буде сприяти зростання толерантності до несприятливих факторів зовнішнього середовища та попереджати розвиток певних психосоматичних порушень.

Список літератури:

1. Сороківський М. С., Черняга-Ройко У. П. Добовий моніторинг артеріального тиску: практичні аспекти та клінічне значення. Кардіологія, Ревматологія, Кардіохірургія. 2021. №74 т.1.
2. Сегізбаєва Марина та Александрова Ніна. Оцінка функціонального стану дихальної мускулатури: методичні аспекти та інтерпретація даних. Фізіологія людини. 2019. Вип. 45. С. 213-224.
3. Джонс М, Харві А, Марстон Л, О'Коннелл Н. Е. Дихальні вправи при синдромі дисфункціонального дихання / гіпервентиляції у дорослих. Кокранівська база даних System Rev. 2013. Вип. 5 №31

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ЕТІОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ В РОЗВИТКУ КАНДИДОЗУ РОТОВОЇ ПОРОЖНИНИ

Фесенко Віктор Іванович

кандидат медичних наук, доцент,

Дніпровський державний медичний університет

Глазунов Олег Анатолійович

доктор медичних наук, професор,

Дніпровський державний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5097/>

Згідно опублікованим даним мікозами різної локалізації страждає близько 20 % населення нашої планети та кожного року близько 1,5 мільйона людей гине у всьому світі від грибкової інфекції, що порівняно зі смертністю від більш поширених відомих хвороб, таких як туберкульоз чи малярія, числом осіб з ослабленим імунітетом, включаючи хворих на рак, реципієнтів трансплантованих органів, осіб, інфікованих ВІЛ, та зростаючого літнього населення [17, 21].

Найбільш поширена мікотична інфекція, у людей різних вікових груп, обумовлена грибами роду *Candida*, що складає близько 70% випадків, та є четвертою основною причиною всіх внутрішньолікарняних інфекцій [26, 37,40].

Існує принаймні 15 різних видів *Candida*, які спричиняють захворювання людини, але > 90% інвазивних захворювань викликають 5 найпоширеніших збудників: *C. albicans*, *C. glabrata*, *C. tropicalis*, *C. parapsilosis* та *C. krusei*. Кожен із цих мікроорганізмів має унікальний вірулентний потенціал, протигрибкову чутливість та епідеміологію.

Найбільш вираженими патогенними властивостями володіє збудник кандидозу *Candida albicans* та займає перше місце в патології – (близько 90% випадків поверхневого і біля 80% глибокого кандидозу) з усіх виявлених патогенних грибів цього роду. Інші види, з меншим патогенним потенціалом

та меншою поширеністю включають *Candida glabrata*, *Candida tropicalis*, *Candida kruesi*, *Candida guilliermondii*, *Candida lusitaniae*, *Candida parapsilosis*, *Candida pseudotropicalis* u *Candida stellatoidea* [32, 42].

В літературних джерелах відзначається інформація щодо зменшення кандидозним ураженням СО в результаті інфікування видом *Candida albicans*, в той же час *Candida glabrata* може бути більш поширеним збудником інфекційного ураження [33].

Останнім часом, через швидку і широку появу, значної уваги громадськості, медичної спільноти та вчених, як клінічних, так і фундаментальних досліджень, привертає новий мультирезистентний грибовий збудник *Candida auris*, який вперше описаний у 2009 році в Японії і стає всесвітньою загрозою громадському здоров'ю [23, 27]. *C. auris* є гаплоїдним видом грибів, який є більш близьким до гаплоїдного та часто стійкого до множинних лікарських засобів виду *Candida haemulonii* та *Candida lusitaniae* і віддалено пов'язаний з диплоїдними та клінічно поширеними збудниками грибків *Candida albicans* та *Candida tropicalis*.

Захворюваність, спричинена *C. auris*, у лікарнях зростає протягом останніх десятиліть. Труднощі в його ідентифікації, стійкість до множинних лікарських засобів, еволюція факторів вірулентності, пов'язана з цим висока смертність пацієнтів і довготривале виживання на поверхнях у навколишньому середовищі роблять *C. auris* особливо проблематичним у клінічних умовах.

Згідно даних Центру з контролю та профілактики захворювань (CDC) (США) у 2016 році опубліковано клінічне сповіщення для закладів охорони здоров'я з попередженням про міжнародну появу *C. auris* з високим рівнем смертності, а в 2017 році надано оновлену інформацію про поширення *C. auris* з інформацією про дезінфекцію та рекомендаціями щодо лікування. Подібно до інших інвазивних інфекцій *Candida*, інвазивні інфекції *C. auris* пов'язані з високими глобальними показниками смертності від 30% до 60% [9, 41, 43].

Гриби *Candida* є аероби, мають оптимум росту при t° 30 – 370 С, забарвлюються по Граму, Романовському-Гімзе метиленовим синім.

Під час мікроскопії патологічного матеріалу, взятого з шкіри чи СО, виявляються овальні, округлої форми клітини розміром $1,5 \times 1,5 - 6 \times 8$ мкм, в середньому 3-6 мкм. Гриби роду *Candida* можуть утворювати міцеліальні форми. Міцелій грибів *Candida* позбавлений спільної стінки, має просту будову міжклітинних перетинок – септ, тому згідно з мікробіологічною класифікацією є несправжнім міцелієм, або псевдоміцелієм, що має вигляд витягнутої, нитчастої клітини, яка складається з окремих сегментів.

Міцеліальні форми характерні для активного розмноження грибів, тому їх виявлення при мікроскопії матеріалу дозволяє визначити активне розмноження цих мікроорганізмів, тим самим встановити діагноз захворювання, спричиненого цими мікроорганізмами. Псевдоміцелій – є найбільш інвазивною вегетуючою формою дріжджового грибка при патології СОПР [6].

Гриби стійкі до висушування та заморожування, гинуть під дією прямого сонячного променю та при тривалій експозиції штучного ультрафіолетового опромінення. При кип'ятінні та автоклавуванні гриби роду *Candida* гинуть протягом 3-5 хвилин, як в монокультурі так і в патологічному матеріалі. Вони чутливі до дезинфікуючих розчинів (формаліну, фенолу), спиртових розчинів йоду (2-5%), анілінових барвників (метилвіолету та генціанвіолету).

Кандидоз це надзвичайно поширене багатофакторне захворювання, яке суттєво погіршує якість життя та призводить до розвитку життєвонебезпечних ускладнень. З урахуванням великої медичної соціальної важливості проблеми грибкового ураження проводяться інтенсивні дослідження основних механізмів його виникнення та розвитку [8, 13]. Гриби роду *Candida* широко поширені в навколишньому середовищі, як у вигляді гіф, так і у вигляді дріжджів, асоціюються з нормальною мікрофлорою шкіри, СОПР, шлунково-кишкового тракту, жіночих статевих органів, в каріозних порожнинах, пародонтальних кишнях, не надають видимих патологічних порушень, що носить явища кандиданосійства [25, 40].

Candida не відноситься до бактерій, які постійно виявляються у всіх людей, і далеко не у всіх осіб, у яких вони виявились, розвивається кандидоз.

Найбільш часто зустрічається вид *Candida albicans*. Однак, серед пацієнтів з кандидемією та іншими формами інвазивного кандидозу неальбіканські види *Candida* складають приблизно 50% усіх відповідних ізолятів, що є стійкою тенденцією в багатьох регіонах світу протягом більше десяти років [11, 20, 32].

Дослідження в Північній Європі та США повідомили про більшу кількість випадків, викликаних *C. glabrata*, тоді як дослідження в Іспанії та Бразилії показали менше випадків, викликаних *C. glabrata*, і більше випадків, пов'язаних з *C. parapsilosis* [18].

Деякі автори вказують, що non-*albicans* види *Candida* колонізують пацієнтів у віці 80 років і старше частіше, ніж більш молодих осіб [30].

За даними публікацій, у 40-65% здорових дорослих осіб *C. albicans* є пероральним комменсалом. Колонізація СОПР грибами *Candida* спостерігається у 30-55 % здорових підлітків. У здорових осіб їх виділяли у: фекаліях – 40-70 %, секреті ротоглотки – 14 % обстежених, в піхвах здорових молодих невагітних жінок та жінок в пременопаузі – 15-20 %, у жінок в третьому триместрі вагітності – до 86 % [1, 6, 12, 19, 25, 39].

Серед новонароджених кандидоз ротової порожнини виявляється в 5% і практично у 10% дітей першого року життя (Савичук Н.О, Грицай С.А., (2006), а у дітей старшого віку, кандиданосійство визначали у 65% обстежених [26].

Кандидоз ротоглотки викликає значну захворюваність у осіб з ослабленим імунітетом внаслідок СНІД, нейтропенії, цукрового діабету з використанням імунодепресантів[39].

Оскільки популяція тяжкохворих та пацієнтів із ослабленим імунітетом зростає, захворюваність на грибкові інфекції демонструє паралельну тенденцію

до зростання [15]. Захворювання СОПР зустрічається в рівній мірі у чоловіків і жінок, частіше реєструється у дітей та людей похилого віку, оскільки у них частіше відзначається зниження реактивності. Так, наприклад, частота інвазивної грибкової інфекції у дітей з ослабленим імунітетом реєструється від 5,3% до 24% випадків, а рівень смертності складає від 18,6% до 67,6% [22].

У осіб з хронічним (рецидивуючим, рекурентним) тонзилітом *Candida albicans* виявлялись у 59% обстежених (Пухлик С. М. та співав., (2016), обсіменіння *Candida albicans* секрету ротоглотки у осіб з хронічним запальним захворюванням верхніх дихальних шляхів виявлено у близько 20% [8], СО шлунку у 61 % пацієнтів з невиразковою диспепсією та у 10% з хронічним гастритом [2], частота кандидозних уражень у осіб на виразкову хворобу шлунку від 18 до 36 % обстежених [6], у підлітків, молоді та дорослих під час лікування незнімними ортодонтичними апаратами загальний рівень колонізації ротової порожнини *Candida* становив 17,1 % [31], частота хронічного атрофічного кандидозу у осіб, які використовують зубні протези становить від 17 до 75% населення, з невеликим переважанням у вікових жінок [16], до 20% пацієнтів з хронічним пародонтитом мають пародонтальні кишень, колонізовані декількома видами *Candida sp.*, переважно *C. albicans*, *C. dubliniensis* *C. glabrata* і *C. Tropicalis* [36], у пацієнтів з генералізованим пародонтитом на фоні хронічного вірусного гепатиту В (фаза реплікації) в пародонтальних кишнях *Candida* виявлялась в 60% обстежених [7], у відділеннях багатопрофільного стаціонару на катетерах із центральних та периферичних вен гриби роду *Candida* були виділені в 12,3% випадках, з уретральних катетерів в 11,5% [4], у пацієнтів з онкологічною патологією (злоякісні новоутворення голови та шиї, новоутворень кровотворної системи та ін..) і осіб, які одержують хіміотерапію чи променеви терапію частота виявлення *Candida* в ротовій порожнині коливається від от 7% до 52% [24]. Серед жінок репродуктивного віку приблизно 75% мали принаймні один епізод генітального кандидозу та 40% мали другий епізод [38].

За результатами проведених досліджень [3] майже у всіх пацієнток на фоні герпесвірусних інфекцій встановлено дисбіотичні порушення різного ступеню, що проявлялись у зниженні титрів лактобактерій, збільшенні кількісних показників умовно-патогенних мікроорганізмів – грибів роду *Candida*. У жінок, інфікованих ВПГ-1, встановлено перевищення допустимих значень в кількісних показниках грибів роду *Candida* – на 20%, інфікованих ВПГ-2, в більшому ступені проявлялись у зниженні титрів лактобактерій – в середньому на 58% та збільшенні кількісних показників умовно-патогенних мікроорганізмів: дріжджеподібних грибів роду *Candida* – на 32%.

Встановлено, що поширеність дріжджового носійства серед пацієнтів з цукровим діабетом (ЦД) може сягати 54%, а *Candida albicans* може становити 25-69% ізолятів. У осіб з ЦД підвищений рівень глюкози в слині, вірогідно, сприяє до носійства *Candida*, і потенційно підвищеному ризику орального

кандидозу [12]. Оцінка стану ротової порожнини в пацієнтів на ЦД 2 типу виявила, що у 25,7 % пацієнтів відзначався розвиток кандидозного стоматиту/глоситу в минулому [5]. У хворих на ЦД частіше реєстрували *Candida glabrata* – 39,3% обстежених [34].

Candida albicans є найпоширенішим етіологічним агентом грибкових інфекцій ротової порожнини, які виникають у немовлят, пацієнтів з ВІЛ/СНІДом та пацієнтів з вторинним імунодефіцитом після хіміотерапії [14, 29]. У більш ніж 90% СНІД –позитивних хворих реєструються клінічні прояви кандидозу СОПР в різні періоди розвитку захворювання [35]. Так, наприклад, оральний кандидоз виявлено у 35 % осіб з СНІД-пов'язаним комплексом, а також у 54 % хворих з маніфестною формою СНІД [1]. Літературні джерела [10, 28] вказують на відмінність у поширеності видів *Candida* у хворих на ВІЛ/СНІД, що пов'язана з географічним положенням. У деяких країнах *S. parapsilosis* є другим найпоширенішим видом, тоді як в інших країнах *S. glabrata* є другим найпоширенішим видом після *S. albicans*. Так, наприклад, серед ВІЛ-інфікованих в Греції та Іспанії переважаючими виявленими non-albicans були *S. glabrata* (24%), *S. tropicalis* (22%) і *S. krusei* (11%).

Таким чином, майбутні зусилля, як практикуючих лікарів, так і науковців, повинні бути спрямовані на розуміння механістичних деталей біології, епідеміології та патогенезу кандидозного ураження, а також протигрибкової резистентності з метою розробки нових методів для діагностики, профілактики та лікування грибкової інфекції, обумовленої грибами *Candida*.

Літературні джерела:

1. Вплив парентеральної вакцинації проти грипу на стан локального імунітету та мікробіоту секрету ротоглотки у хворих на хронічні запальні захворювання верхніх дихальних шляхів / [Д. І. Заболотний, О. Ф. Мельников, С. В. Тимченко та ін.]. // *Медичні перспективи*. – 2021. – Т. 26, №4. – С. 104.
2. Особливості моторно-евакуаторної функції шлунка при кандидозному ураженні слизової оболонки верхнього відділу травного тракту /Т. В. Майкова, І. В. Кушніренко. // *Сучасна гастроентерологія*. – 2014. – № 2. С. 35-39.
3. Попова І. С. Порівняльний аналіз частоти виявлення герпесвірусів із різних біотопів людини / І. С. Попова, В. Г. Гаврилюк. // *Вісник проблем біології і медицини*. – 2018. – №1. – С. 92-97.
4. Собкова Ж. В. Гігієнічна оцінка небезпеки циркуляції кандидозної інфекції у хворих та у внутрішньому середовищі багатопрофільного стаціонару : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук / Собкова Ж. В. – Київ, 2018. – 23 с.
5. Стан порожнини рота в пацієнтів на цукровий діабет 2 типу / [С. А. Шнайдер, В.Я. Скиба, О. В. Скиба та ін.]. // *Медичні перспективи*. – 2020. – Том XXV, №3. – С. 153-160.

6. Федотов В. П. Актуальные проблемы кандидоза (размышления миколога-дерматовенеролога – по данным литературы и собственных исследований) / В. П. Федотов. // *Дерматовенерология. Косметология. Сексопатология.* – 2012. – №1-4. – С. 103-128.
7. Фесенко В. І. Показники біоценозу пародонтальних кишень та імунологічного статусу у хворих на пародонтит, асоційований – НВІ інфекцією / В. І. Фесенко, С. В. Швець. // *Мат. XII міжнародно-вейнаукової практичної конференції, Прzemysl.* – 2016. – №3. – С. 24-30.
8. Arkowitz R. A. Recent advances in understanding *Candida albicans* hyphal growth / R. A. Arkowitz, M. Bassilana // *F1000Res.* – 2019. – Vol. 21. – P. 8.
9. Borman A. M., Szekely A., Johnson E. M. Comparative pathogenicity of United Kingdom isolates of the emerging pathogen *Candida auris* and other key pathogenic / A. M. Borman, A. Szekely, E. M. Johnson // *Candida species. mSphere.* – 2016. – Vol. 1(4). DOI: <https://doi.org/10.1128/mSphere.00189-16>
10. *Candida* species diversity and antifungal susceptibility patterns in oral samples of HIV/AIDS patients in Baja California, Mexico. / [Clark-Ordonez et al.] // *Medical Mycology.* – 2017. – Vol. 55, No. 3.
11. *Candida auris*: Epidemiology, biology, antifungal resistance, and virulence. / [H. Du, J. Bing, T. Hu, C. L. Ennis, C. J. Nobile, G. Huang] // *J. PLoS Pathog.* – 2020. – Vol. 16 (10).
12. Chouhan S., et al. Candidal prevalence in diabetics and its species identification / S. Chouhan et al. // *Int J App Basic Med Res.* – 2019. – Vol. 9. – P. 49.
13. Czechowicz P., Nowicka J., Gościński G. Virulence Factors of *Candida* spp. and Host Immune Response Important in the Pathogenesis of Vulvovaginal Candidiasis. / P. Czechowicz, J. Nowicka, G. Gościński // *J. Mol Sci.* – 2022. – Vol. 23 (11).
14. Drummond R. A. And Lionakis M. S. Organ-specific mechanism linking innate and adaptive antifungal immunity. / R. A. Drummond, M. S. Lionakis // *Semin. Cell Dev. Biol.* – 2019. – Vol. 89. – P. 78-90.
15. Eades C. P., Armstrong – James D. P. H. Invasive fungal infections in the immunocompromised host: Mechanistic insights in an era of changing immunotherapeutics. / C. P. Eades, D. P. H. Armstrong-James // *Med Mycol.* – 2019. Vol. 57. – P. S307-S317.
16. Eman Abuhajar, Management of Chronic Atrophic Candidiasis (Denture Stomatitis)- A Narrative Review Special Issue Management of Chronic Atrophic Candidiasis (Denture Stomatitis)-A Narrative Review /Eman Abuhajar, et al. // *International Journal of Environmental Research and Public Health (IJERPH)* 2023.- 20(3029):1-15 DOI:10.3390/ijerph20043029
17. Enoch D. A., Yang H., Aliyu S. H., Micallef C. The Changing Epidemiology of Invasive Fungal Infections. / D. A. Enoch, H. Yang, S. H. Aliyu, C. Micallef // *Methods Mol. Biol.* – 2017. – Vol. 1508. – P. 17-65.

18. Guinea J. Global trends in the distribution of *Candida* species causing candidemia Guinea J. // *Clin. Microbiol Infect.* 2014 Jun; 20 Suppl 6: 5-10. doi: 10.1111/1469-0691.12539.
19. Hellstein J.W., Marek C.L. Candidiasis: Red and White Manifestations in the Oral Cavity. / J. W. Hellstein, C. L. Marek // *Head Neck Pathol.* – 2019. – Vol. 13 (1). – P. 25-32.
20. Hidden killers: human fungal infections / [G. D. Brown, D. W. Denning, N. A. Gow, S. M. Levitz, M. G. Netea, T. C. White] // *Sci Transl Med.* – 2012. – Vol. 4(165). – P. 165rv13.
21. Lee Y., Puumala E., Robbins N., Cowen L. E. Antifungal drug resistance: molecular mechanisms. *Candida albicans* and beyond. / Y. Lee, E. Puumala, N. Robbins, L. E. Cowen // *Chem. Rev.* – 2021. – Vol. 121 (6). – P. 3390-3411.
22. Liu Y. Combination of C-Reactive Protein and Procalcitonin in Distinguishing Fungal from Bacterial Infections Early in Immunocompromised Children / Y Liu, X Zhang, T Yue, Y Tang, Z Ke, Y Li, X Luo // *Antibiotics* 2022, 11 (6), 730; <https://doi.org/10.3390/antibiotics11060730>
23. Lockhart S. R., Etienne K. A., Vallabhaneni S. et al. Simultaneous emergence of multidrug-resistant *Candida auris* on 3 continents confirmed by whole-genome sequencing and epidemiological analyses. / S. R. Lockhart, K. A. Etienne, S. Vallabhaneni et al. // *Clin Infect Dis.* – 2017. – Vol. 64(2). – 134-140.
24. Mäkinen A. I., Mäkitie A., Meurman J. H. *Candida* prevalence in saliva before and after oral cancer treatment. / A. I. Mäkinen, A. Mäkitie, J. H. Meurman // *Surgeon.* – 2021. – Vol. 19(6). – P. e446-e451.
25. Millet N., Solis N. V. & Swidergall M. Mucosal IgA prevents commensal *Candida albicans* dysbiosis in the oral cavity. / N. Millet, N. V. Solis, M. Swidergall // *Front. Immunol.* – 2020. – Vol. 11. – P. 555.
26. Millsop J. W., Fazel N. Oral candidiasis. / J. W. Millsop, N. Fazel // *Clin Dermatol.* – 2016. – Vol. 34 (4). – P. 487-494.
27. Multidrug-resistant endemic clonal strain of *Candida auris* in India. / [A. Chowdhary, V. Anil Kumar, C. Sharma, A. Prakash, K. Agarwal, R. Babu et al.] // *Eur J Clin Microbiol Infect Dis.* – 2014. – Vol. 33 (6). – P. 919-926.
28. Mushi M. F., Bader O. et al. Oral candidiasis among African human immunodeficiency virus-infected individuals: 10 years of systematic review and meta-analysis from sub-Saharan. / M. F. Mushi, O. Bader et al. // *Africa Journal of oral microbiology.* – 2017. Vol. 9. – P. 1317579.
29. Naglik J. R., König A., Hube B., Gaffen S. L. *Candida albicans*-epithelial interactions and induction of mucosal innate immunity. / J. R. Naglik, A. König, B. Hube, S. L. Gaffen // *Curr Opin Microbiol.* 2017. – Vol. 40. – P. 104.
30. Oral *Candida* isolates and fluconazole susceptibility patterns in older Mexican women. / [B. Benito-Cruz, S. Aranda-Romo, F. J. López-Esqueda, E. de la Rosa-García et al.] // *Arch Gerontol Geriatr.* – 2016. – Vol. 65. – P. 204-210.

31. Oral Non-Candida Albicans Species Colonization rate in Fixed Orthodontics Patients / [A. M. Zabara, A. A. Al-Akwa, H. A. wahab Al-Shamahy et all]. // *International Journal of Dentistry and Oral Health*. – 2020. – Vol. 6, Issue 6. – P. 1-6.
32. Pappas P. G., Kauffman C. A., Andes D. R. et al. Clinical Practice Guideline for the Management of Candidiasis: 2016 Update by the Infectious Diseases Society of America. / Pappas P. G., Kauffman C. A., Andes D. R. et al. // *Clin Infect Dis*. 2016. – Vol. 62(4). – P. e1-e50.
33. Pfaller M. A., Diekema D. J., Turnidge J. D., Castanheira M., Jones R. N. Twenty Yearsofthe SENTRY Antifungal Surveillance Program: Resultsfor Candida Species From 1997-2016. / Pfaller M. A., Diekema D. J.,Turnidge J. D., Castanheira M., Jones R. N. // *OpenForumInfect. Dis*. – 2019. – Vol. 6. – P.79-94.
34. Preece G., Bhola Sh., Davidson A. et all. Epidemiology, management and outcome of candidaemia in patients with diabetes. / Preece G., Bhola Sh., Davidson A. et all. // *J. R Coll Physicians Edinb*. – 2022. – Vol. 52(4). – P. 292.
35. Pseudomembranous Type of Oral Candidiasis is Associated with Decreased Salivary Flow Rate and Secretary Immunoglobulin A Levels. / B. Mahajan, N. Bagul, R. Desai, M. Reddy, A. Mahajan, A. Shete // *Mycopathologia*. – 2015. – Vol. 180 (1-2). – P. 75-80.
36. Rodrigues C. F., Rodrigues M. E., Henriques M. Candida sp. Infections in Patients with Diabetes Mellitus. / Rodrigues C. F., Rodrigues M. E., Henriques M. // *J.Clin Med*. – 2019. – Vol. 8 (1). – P. 76.
37. Rogiers O., Frising U.C., Kucharikova S., Jabra-Rizk M.A., van Loo G. et al. Candidalysin crucially contributes to Nlrp3 inflammasome activation by Candida albicans hyphae. / Rogiers O., Frising U.C., Kucharikova S., Jabra-Rizk M.A., van Loo G. et al. // *mBio*. – 2019. Vol. 10.
38. Rolo J., Caixeirinho P., Gomes-Ruivo P. et al. Semen supports growth of Candida albicans: A putative risk factor recurrence of vulvovaginal infections. / Rolo J., Caixeirinho P., Gomes-Ruivo P. et al. // *J. Obstet Gynaecol. Res*. – 2020. – Vol. 46. – P. 1893-1899.
39. Salvatori O., Puri S., Tati S., Edgerton M. Innate Immunity and Saliva in Candida albicans-mediated Oral Diseases. / Salvatori O., Puri S., Tati S., Edgerton M. // *J. Dent. Res*. – 2016. – Vol. 95. P. 365-371.
40. Sivabalan S., Mahadevan S., Srinath M.V. Recurrent oral thrush. / Sivabalan S., Mahadevan S., Srinath M. // *Indian J Pediatr*. – 2014. – Vol.81(4). P. 394-396.
41. Taori S. K., Khonyongwa K., Hayden I., Athukorala G. D. A., Letters A., Fife A. et al. Candida auris outbreak: mortality, interventions and cost of sustaining control. / Taori S. K., Khonyongwa K., Hayden I., Athukorala G. D. A., Letters A., Fife A. et al. // *J Infect*. – 2019. – Vol. 79 (6). P. 601-611.

42. Tay L. Y., Herrera D. R., Gomes B. P., dos Santos F. A., Jorge J. H. Identification of *Candida* Spp. in patients with denture stomatitis: relationship with gender, age, time of denture use and Newton's classification. / Tay L. Y., Herrera D. R., Gomes B. P., dos Santos F. A., Jorge J. H. // *J Dent App.* – 2014. – Vol. 1 (3). – P. 46-50.
43. Wang X., Bing J., Zheng Q., Zhang F., Liu J., Yue H., et al. The first isolate of *Candida auris* in China: clinical and biological aspects. / Wang X., Bing J., Zheng Q., Zhang F., Liu J., Yue H., et al. // *Emerg Microbes Infect.* – 2018. – Vol. 7(1). – P. 93.

ФІТОТЕРАПІЯ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ

Шемонаєва Катерина Федорівна

кандидат медичних наук, доцент,
Одеський національний медичний університет
ORCID: 0000-0001-8354-4692

Жукова Дар'я Миколаївна

студентка 1 групи 6 курсу фармацевтичного факультету,
Одеський національний медичний університет

Кирилюк Анастасія Олександрівна

студентка 1 групи 3 курсу медичного факультету,
Одеський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5136/>

Згідно зі статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), на сьогодні кожна десята людина в світі хворіє на цукровий діабет. Хвороба має тенденцію до поширення: у 2000 р. вона забрала життя майже 1 млн людей, а в 2016 р. від цукрового діабету у світі померло вже 1,6 млн людей [1, с. 2]. В Україні 2 млн 325 тис людей з діабетом, про що свідчать дані Міжнародної діабетичної федерації. Кількість людей з діабетом (20-79 років) в Україні складає 2 млн 325 тис. (Diabetes Atlas Міжнародної діабетичної федерації станом на 2021 рік). Експерти прогнозують, що подібні результати статистика покажуть до 2030 року (2 млн. 396 тис. осіб) [2, с. 3]. За даними ВООЗ, цукровий діабет збільшує смертність в 2-3 рази та скорочує тривалість життя [3, с. 2].

При цукровому діабеті порушується обмін вуглеводів, білків, ліпідів, порушується антиоксидантний захист організму. Гіперглікемія, дисліпідемія, оксидативний стрес провокують розвиток макро- та мікроангіопатій, що є причиною пошкодження різних органів та летальних наслідків. [4, с. 52].

Фармакотерапія цукрового діабету досить складна. На сьогодні в арсеналі лікарів досить багато лікарських засобів, але ефективність лікування недостатня [5, с. 2]. Лікування зазвичай довготривале, призводить до виникнення небажаних ефектів [6, с. 45]. Найпоширенішою побічною дією інсулінотерапії

є гіпоглікемія, можуть виникати реакції у місці ін'єкції, місцеві реакції гіперчутливості, ліподистрофія [7, с. 34], бігуаніди викликають нудоту, блювання, діарею, біль у животі, лактоацидоз, порушення функції печінки [7, с. 45], похідні сульфанілсечовини спричиняють гіпоглікемію, пригнічують кровотворення, викликають диспепсичні явища, порушення функції печінки [7, с. 78].

Тому в останні роки проводиться пошук нових засобів для лікування цукрового діабету на основі рослинної сировини. Перевага засобів рослинного походження полягає в низькій токсичності, вони мають м'яку дію, широкий спектр фармакологічних ефектів, надають одночасно вплив на всі патогенетичні ланки. Застосування фітотерапії в комплексному лікуванні цукрового діабету призводить до уповільнення розвитку захворювання та його ускладнень [8, с. 64]. Фітопрепарати є фізіологічними, екологічно безпечними, містять природні речовини, що регулюють всі види обміну, покращують кровообіг, підвищують чутливість клітинних рецепторів до інсуліну, виявляють антиоксидантні властивості, стимулюють регенерацію тощо [9, с. 128].

Такі властивості виявляють: корінь цикорію, листя чорниці звичайної, квітки глухої кропиви та стулки квасолі звичайної. При їх комбінованому застосуванні у вигляді лікарського збору відбувається потенціювання корисних властивостей, підвищується фармакологічна дія. При цьому вони нешкідливі.

Біологічно активні сполуки рослин сприяють частковому відновленню клітин, які відповідають за продукцію інсуліну та зниження рівня глюкози у крові шляхом часткового посилення ефектів багатьох пероральних антидіабетичних препаратів. Зменшують ризик виникнення їх побічних ефектів, використовуються менші дози препаратів, нормалізуються вторинні порушення обміну речовин та гормонів. Рослинні засоби забезпечують профілактику ускладнень з боку серцево-судинної, сечовидільної систем, опорно-рухового апарату тощо.

Листя чорниці звичайної, квітки глухої кропиви та стулки квасолі звичайної зменшують рівень глюкози в крові завдяки вмісту інсуліноподібних та інших гормоно-подібних речовин (так званих фітогормонів – галеніну, інозиту, інсуліну).

Листя чорниці звичайної, стулки квасолі звичайної містять гуанідин, захищають інсулін від руйнування, покращують транспортування глюкози в клітини, залучають її в обмінні процеси. При гідролізі інсуліну, який міститься в коренях цикорію, утворюється фруктоза, для засвоєння якої інсулін не потрібен. Стимуляцію регенерації бета-клітин острівців Лангерганса здійснюють листя чорниці та корінь цикорію. Лушпиння квасолі містить багато мікроелементів, зокрема цинк і хром, забезпечує стимуляцію процесів синтезу інсуліну та сприяє його взаємодії із тканинними рецепторами.

Листя чорниці та лушпиння квасолі містять целюлозу та пектини, вони сповільнюють всмоктування глюкози під час і після їжі, підтримують належний рівень цукру в крові після прийому їжі. Цим самим вдається відтворити в організмі ефекти, подібні до дії цукрознижувальних препаратів бігуанідів.

Листя й зелені пагони чорниці, завдяки вмісту міртіліну, неоміртиліну, цинку та флавоноїдів, крім протидіабетичної активності, чинять регенеруючий вплив на паренхіму підшлункової залози, острівцевий апарат і β -клітини.

Глуха кропива стимулює синтез інсуліну, його засвоєння клітинами організму хворого, нормалізує процеси обміну. Вітамін С зміцнює стінки, попереджає розвиток діабетичної ангіопатії, нормалізує метаболізм вуглеводів. У поєднанні з магнієм покращує засвоюваність інсуліну, що дозволяє зменшити дозу цукрознижуючих засобів.

Проведено фармакогностичний та фармакохімічний аналіз лікарського збору, визначено кількісний вміст біологічно активних речовин у витягах досліджуваного збору та встановлено вміст інуліну ($16,4 \pm 1,24$) %, флавоноїдів ($1,86 \pm 0,03$) %, аргініну ($2,12 \pm 0,06$) %, органічних кислот ($3,22 \pm 0,07$) %.

Таким чином, запропонований фітозбір, що містить листя чорниці, корінь цикорію, квітки кропиви глухої та стулки квасолі звичайної має антидіабетичні властивості та може застосовуватися в комплексному лікуванні цукрового діабету.

Список літератури:

1. Kaiser AB, Zhang N, van der Pluijm W. Global prevalence of type 2 diabetes over the next ten years (2018-2028). *Diabetes*. 2018. № 67 (1) с. 2.
2. International Diabetes Federation (IDF). IDF Diabetes Atlas 2017. 8th ed. russels, Belgium: *International Diabetes Federation*; 2017. 150 p.
3. World Health Organization (WHO). WHO Traditional Medicine Strategy 2014-2023. Geneva, Switzerland:WHO Press; 2013. 76 p.
4. Боднар П. М., Михальчишин Г. П. Актуальні питання діагностики та лікування цукрового діабету. *Мистецтво лікування*. 2003. №1. С. 51-55.
5. О. С. Орлик. Фітотерапія в лікуванні ожиріння та цукрового діабету: результати власного спостереження. *Медицина газета «Здоров'я України 21 сторіччя»*. № 20 (465), жовтень 2019 р. Режим доступу: file:///C:/Users/Dell/Downloads/adminiejournal,+258-267-1.pdf
6. Томашевський Я. І., Павловський М. П., Пічкарь Й. І. Цукровий діабет (Діагностика, профілактика, харчування, фітотерапія). Львів; Ужгород, 1996. 128 с.
7. Єфімов А. С., Скробонська Н. А. Клінічна діабетологія. К.: Здоров'я,1998. 320 с. 726 с.
8. Nazarian-Samani Z, Sewell RDE, Lorigooini Z,Rafieian-Kopaei M. Medicinal Plants with Multiple Effectson Diabetes Mellitus and Its Complications: a Systematic Review. *Curr Diab Rep*. 2018. №13. (10) с. 72.
9. Bashar Saad, Hilal Zaid, Siba Shanak, SlemenKadan. Anti-diabetes and Anti-obesity Medicinal Plants andPhytochemicals: Safiety, Efficiacy, and Action Mechanisms.Cham, Switserland: Springer; 2017. 265 p.

ВИВЧЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ ПРОБІОТИКІВ ДЛЯ ДІТЕЙ РІЗНОГО ВІКУ

Гадяк Соломія Богданівна

студент, Івано-Франківський національний
медичний університет

Гадяк Ірина Василівна

кандидат фармацевтичних наук, доцент,
Івано-Франківський національний
медичний університет
ORCID: 0000-0001-8818-4868

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5153/>

Пробіотики – живі мікроорганізми, застосування яких в адекватних кількостях надає оздоровлюючий ефект на організм дитини.

За останні роки сфера виробництва пробіотичних культур значно зросла і розширився спектр мікроорганізмів, які застосовуються для пробіотичної корекції [1]. Альтернативним та більш перспективним напрямком створення пробіотиків стали наукові пошуки безпосередньої модифікації пробіотичних штамів за допомогою клонування генів противірусних білків – рекомбінантних штамів [2].

Сьогодні позитивні ефекти застосування пробіотиків не обмежуються лише корекцією мікрофлори, з нею пов'язують очікування імуномодулюючого, десенсибілізуючого, морфокінетичного, антитоксикаційного та інших ефектів. Просуваючись по травному тракту, пробіотики мають забезпечувати корисну дію на мікрофлору кишківника, модифікуючи її склад і метаболічну активність [3].

Вже давно в дитячих сумішах і добавках, призначених для немовлят, з'явилися пробіотики. Але що це таке, чи безпечні пробіотики для немовлят і чи мають вони якісь переваги для вашої дитини?

Особливістю пробіотиків є те, що вони широко використовуються не тільки як лікарський засіб, але і як добавка, а також у складі йогуртів та деяких інших молочних продуктів .

Встановлено, що на фармацевтичному ринку представлено 42 торгові назви різних пробіотиків, з урахуванням різних дозувань та фасувань.

Дослідження, показало, що станом на 01.12.2023 року присутні лікарські засоби на основі спори *Bacillus clausii* – 5 торгових назв, *Saccharomyces boulardii* – 5, бактерії *Bacillus Coagulans* спори, бактерії *Lactobacillus Sporogenes* спори – 1, бактерії *Lactobacillus Helveticus* живі, бактерії *Escherichia coli* живі,

бактерії *Lactobacillus Acidophilus живі*, бактерії *Streptococcus faecalis живі* – 1 торгова назва.

25 торгових назв – це різноманітні добавки у вигляді суспензій, порошків, крапель.

Решта 5 торгових назв – йогурти, на основні поширених штамів пробіотиків, які використовуються для їх приготування, а саме *Lactobacillus*, *Bifidobacterium*, *Saccharomyces boulardii*, *Streptococcus*.

При цьому встановлено, що пробіотики, які можна застосовувати для новонароджених становлять 19% (8 торгових назв), дітям віком від 1 місяця – близько 17% (7 торгових назв), 1 пробіотик можна застосовувати двохмісячним діткам, 1 – трьохмісячним немовлятам. У віці з шести місяців ще можна 3 пробіотики застосовувати, що відповідно становить 7%, з одного року можна використати ще 5 торгових назв (12%). Дітям віком 2 роки і старші можна приймати лікарський засіб Хілак форте краплі та Нормагут капсули розчинні. Діти, котрі досягли шестирічного віку можуть отримувати 5 лікарських засобів (12%).

Дослідження показало, що серед лікарських засобів, які присутні на ринку відсутні вітчизняні торгові марки. Серед пробіотиків – добавок – 10 торгових назв українських виробників.

Пробіотики закордонного виробництва представлені торговими марками з Франції – 5, Італії – 4, Польщі – 3, Індії – 3, Великої Британії та Німеччини – по 2, а також по одному із Швейцарії, Канади, Хорватії та Румунії.

В цілому, останні дослідження підтверджують присутність пробіотиків на ринку як лікарських засобів так і у вигляді добавок. Використання пробіотиків у немовлят має свої переваги, але дослідження у цьому напрямку треба продовжувати. Необхідно подальші дослідження для визначення оптимальних доз застосування, складу і тривалості пробіотиків у дітей.

Список літератури:

1. Gurusamy K, Nagendran M, Davidson B R. Methods of preventing bacterial sepsis and wound complications after liver transplantation [Internet]. Cochrane Database of Syst. Rev. 2014 (3). Available from: https://www.cochrane.org/CD006660/LIVER_interventions-to-199prevent-bacterial-infective-complications-and-wound-complications-in-liver-transplantation DOI: 10.1002/14651858.CD006660.pub3
2. Калініченко С В, Коротких О О, Тіщенко І Ю. Сучасні напрями створення та удосконалення пробіотиків. Український біофармацевтичний журнал [Інтернет]. 2016; (1): 4-10. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubfj_2016_1_3
3. Чухрай І. Л. Пробиотики в аптечному асортименті засобів для корекції складу кишкової мікрофлори. Матеріали III наук.-практ. Internet-конференції з міжнародною участю Товарознавчий аналіз товарів обмеженого аптечного асортименту; 2016 квіт. 15; Харків. Харків: НФаУ; 2016, с. 23-4.

КЛІНІКО-ФАРМАКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ АНТАЦИДІВ

Кононенко Анна Володимирівна

кандидат фармацевтичних наук,
Національний фармацевтичний університет
ORCID: 0000-0003-0845-9353

Корнієнко Євгенія Олексіївна

студент, Національний фармацевтичний університет

Васильченко Вікторія Сергіївна

студент, Національний фармацевтичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5181/>

Вступ. Занадто великий або занадто малий вміст хлористоводневої кислоти, вважається, патологічним станом та може призвести до багатьох розладів, включаючи виразкову хворобу, кислотний рефлюкс, аспірацію, пневмонію та навіть рак [1]. Секреція шлункової кислоти є складним процесом, і фармакологічні засоби, які допомагають зменшити рН і об'єм шлункової кислоти, це антациди, антагоністи H₂-рецепторів та інгібітори протонної помпи [2]. Печія – це неприємне відчуття печіння в грудях, за грудиною або у верхній частині живота, яке іноді поширюється на горло [3]. Це конкретно пов'язано з рефлюксом шлункової кислоти через нижній сфінктер стравоходу, що є типовим симптомом гастроезофагеальної рефлюксної хвороби (ГЕРХ) [3]. Для лікування ГЕРХ використовуються антациди, засоби захисту поверхні та антисекреторні засоби [2, 4]. Антациди забезпечують симптоматичне полегшення печії, гіперацидності, кислотного нетравлення, ГЕРХ і розладу шлунка, пов'язаного з цими станами, але не рекомендуються для тривалого використання [4, 5].

Антациди – це безрецептурні препарати; комбінація різних сполук з різними солями кальцію, магнію та алюмінію в якості активних інгредієнтів. Антациди діють шляхом нейтралізації кислоти в шлунку та інгібування пепсину, який є протеолітичним ферментом [4, 5]. Кожна з цих катіонних солей має характерну фармакологічну властивість, яка визначає її клінічне застосування [1, 2]. Антациди мають терапевтичне застосування для наступного: симптоми печії при ГЕРХ, виразкова хвороба дванадцятипалої кишки та шлунка, стресовий гастрит, остеопороз тощо [2, 4].

Механізм нейтралізації кислоти різними солями різний, і кожна сіль має інший механізм, кінцевою метою якого є нейтралізація кислоти [1, 4]. Суміш з гідрохлориду алюмінію та води призводить до нейтралізації кислоти в шлунку. Також відомо, що він пригнічує активність пепсину [2]. Гідроксид алюмінію утворює комплекс із сульфатованим полісахаридом октасульфатом сахарози з утворенням сукральфату. Цей комплекс не має значної буферної дії проти

кислоти або не впливає на секрецію пепсину та жодним чином не змінює вироблення шлункової кислоти [2, 6]. Тим не менш, відомо, що він лікує хронічні виразки та запобігає гострому пошкодженню слизової оболонки, спричиненому хімічним шляхом, зменшуючи доступ пепсину та кислоти. Відомо, що сукральфат, як і його компонент гідроксид алюмінію, стимулює ангиогенез і утворення грануляційної тканини [1, 2]. Гідроксид алюмінію також корисний при гіперфосфатемії завдяки його здатності зв'язувати фосфат у шлунково-кишковому тракті (ШКТ) і згодом перешкоджати всмоктуванню фосфату [2, 4]. Солі кальцію нейтралізують кислотність шлункового соку, в результаті чого підвищується рН цибулини шлунка і дванадцятипалої кишки; вони також пригнічують протеолітичну активність пепсину, якщо рН перевищує 4, і підвищують тонус нижнього сфінктера стравоходу [2, 5]. Відомо, що кальцій посилює перистальтику стравоходу, виштовхуючи кислоту в шлунок і полегшуючи симптоми печії [1]. Солі кальцію також утворюють з'єднані нерозчинні сполуки з харчовими фосфатами і перешкоджають засвоєнню останніх. Проте самостійний вибір антацидного препарату залишається доволі складним для пацієнта. Важливу роль в наданні допомоги пацієнтам відіграють фармацевти, тому розуміння клінічних проявів печії, знання про підходи фармакотерапії печії дають фармацевтам змогу рекомендувати оптимальний препарат, з огляду на його ефективність та безпечність.

Мета дослідження. Проаналізувати результати анкетування фахівців фармації з клініко-фармакологічних аспектів раціонального та безпечного застосування антацидів для лікування болю в педіатричній практиці.

Матеріали та методи. У роботі використовувалися соціологічні методи дослідження, зокрема, анкетування, для проведення опитування була створена google-форма, результати статистично опрацьовувались автоматизовано через google-форму.

Результати та їх обговорення. Нами були проаналізовані результати анкетування 56 спеціалістів фармації різних аптечних мереж з приводу сучасних підходів до фармакотерапії печії, а також раціонального та безпечного застосування антацидів для лікування печії. Аналіз відповідей респондентів показав, що фармацевти досить добре обізнані в питаннях причин, що її викликають, а також вибору препаратів для симптоматичного лікування печії. Так, наприклад, 72% респондентів вказали, як лікарські засоби що можуть застосовуватись лише з 2 перервою між прийомом інших лікарських засобів. 70% фармацевтів відзначили препарати, які дозволені для застосування у вагітних жінок. Більшість фармацевтів знають характерні особливості антацидів, форми випуску та кратність прийому різних препаратів. Проте, проведений аналіз дозволив виявити низку питань, що потребують поглиблення знань фахівців фармації, зокрема, з питань побічних ефектів, які можуть виникати при застосуванні різних антацидів, які стани є протипоказаннями для застосування антацидів, особливості їх взаємодії з іншими препаратами, особливостей

застосування з продуктами харчування та напоями. А також питання щодо особливостей використання даних препаратів у дітей різного віку.

Висновки. На підставі аналізу результатів анкетування фармацевтів нами було зроблено висновки та виявлено низку питань щодо раціонального та безпечного застосування антацидів для лікування печії, які потребують поглиблення знань фармацевтів, що взято за основу при розробці рекомендацій для фахівців фармації щодо раціонального та безпечного застосування антацидних засобів для лікування печії. Впровадження даних рекомендацій у практичну діяльність аптечних мереж та установ вищої освіти з підготовки фахівців фармацевтичної галузі сприятиме підвищенню якості фармацевтичної допомоги хворим.

Список літератури:

1. Kandadai, S.K., Boswell, M.V. Antacids, Gastrointestinal Prokinetics, and Proton Pump Inhibitors. In: Kaye, A., Kaye, A., Urman, R. (eds) Essentials of Pharmacology for Anesthesia, Pain Medicine, and Critical Care. Springer, New York, NY. 2015. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-8948-1_21.
2. Garza, J. M., Di Lorenzo, C. GER and Antacid Medications. In: Vandenas, Y. (eds) Gastroesophageal Reflux in Children. Springer, Cham. 2017. https://doi.org/10.1007/978-3-319-60678-1_24.
3. Garg V, Narang P, Taneja R. Antacids revisited: review on contemporary facts and relevance for self-management. J Int Med Res. 2022. Iss. 50 (3). doi: 10.1177/03000605221086457.
4. Maton, P.N., Burton, M.E. Antacids Revisited. Drugs 57, 855-870 (1999).
5. Salisbury BH, Terrell JM. Antacids. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2023. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK526049/>.
6. Bardhan KD, Strugala V, Dettmar PW. Reflux revisited: advancing the role of pepsin. Int J Otolaryngol, 2012: 646901.

ВІДТВОРЮВАЛЬНІ ЯКОСТІ СВИНОМАТОК ЗА РІЗНИХ ПОЄДНАНЬ

Громова Таїсія Вікторівна

магістр 2 року навчання,

Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник Калиниченко Галина Іванівна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,

Миколаївський національний аграрний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5168/>

У країнах світу з розвиненим свинарством від 75 до 90% товарного поголів'я свиней для від відгодівлі отримують на гібридній основі, що обумовлено їх більш високою енергією росту і оплатою корму за рахунок прояву ефекту гетерозису при використанні батьківських і материнських порід (родинних форм), що поєднується. Тому, розвиток свинарства в подальшому у значній мірі обумовлений розробкою і реалізацією програм породно-лінійної гібридизації. Аналіз літературних джерел вказує, що породно-лінійну гібридизацію слід вважати магістральним шляхом розвитку свинарства на перспективу [1, 3].

В Україні переважно використовуються велика біла порода, як материнська форма, в якій вітчизняними селекціонерами створено нові внутрішньопородні материнські і батьківські типи. Але в господарстві використовують свиноматок материнського типу великої білої породи у поєднанні з спеціалізованими м'ясними породами. У той же час в Україні ведеться робота з використання кращого світового генофонду свиней, зокрема породи дюрок американської і чеської селекції та породи ландрас – датської селекції, як у чистопородному розведення так і породно-лінійній гібридизації. Створено перспективні лінії і типи породи дюрок української селекції з підвищеними відтворними якостями [2]. У зв'язку з цим набуває значення проведення порівняльної оцінки ефективності використання плідників спеціалізованих порід зарубіжної і вітчизняної селекції в гібридизації з свиноматками великої білої породи.

Згідно із поставленими завданнями досліджень нами було вивчено відтворювальні якості свиноматок великої білої породи у різних варіантах схрещування.

Найвищими показниками багатоплідності характеризувалися чистопородні тварини великої білої породи (10,32 голови).

Це підтверджує її спеціалізацію як материнської форми. Але свиноматки великої білої породи мали нижчі показники молочності, маси гнізда та маси 1 поросяти на час відлучення порівняно з матками, спарованими з плідниками породи ландрас.

Серед вивчаємих методів розведення варіант використання промислового схрещування свиноматок великої білої породи із кнурами породи ландрас (ВБ × Л) хоча і поступався чистопородним тваринам за показником багатоплідності (10,19 голів), у той же час характеризувався високим проявом даного показника. За середньою масою однієї голови помісні тварини вірогідно перевищували чистопородних аналогів.

За індексом материнських якостей кращими виявились матки великої білої породи у поєднанні з плідниками породи ландрас (38,32 бала).

Слідуючим етапом дослідження стало вивчення ефективності схрещування свиней вихідних порід на двохпородній основі у різних комбінаціях в залежності від розподілу за багатоплідністю.

В результаті досліджень встановлено, що за другим опоросом високопродуктивні матки проявили більш високий ефект гетерозису у поєднаннях з плідниками породи ландрас. Виявлено вищі показники живої маси поросят і маси гнізда на час відлучення з використанням плідників породи ландрас на матках класу М⁻. На наш погляд, це пояснюється вищою гетерогенністю вихідних форм, що спричинило прояв гетерозисного ефекту.

Вищих показників збереженості поросят досягнуто в групі М⁺ в яких були використані плідники породи ландрас.

Спостерігалось зниження кількості голів та маси гнізда при відлученні у класі М⁺ у поєднанні (ВБ × Л) у порівнянні із чистопородними тваринами відповідно на 0,93 голів та 1,75 кг, що можна пояснити регресією ознак і незначною комбінаційною здатністю цих генотипів.

Оцінка гіпотетичного гетерозису за ознаками відтворювальної здатності свідчить про те, що використання кнурів породи ландрас на низькопродуктивних свиноматках створює передумови для максимального його прояву за ознаками багатоплідності, молочності та маси гнізда на час відлучення. Високі ефекти гетерозису отримано від свиноматок класу М⁻ поєднання (ВБ × Л) за показниками маси гнізда на час відлучення (25,58%). У той же час використання кнурів цих генотипів на високопродуктивних свиноматках класу М⁺ обумовило нижчий прояв гетерозису (+3,97%), тобто нижче відповідно на +21,61% [3].

Від'ємним був ефект гетерозису за показником багатоплідності на свиноматках класу М⁻ у поєднаннях з кнурами породи ландрас датської селекції (-2,82%).

У той же час використання плідників цих порід на багатоплідних матках причинить підвищення гомозиготності, що веде до зменшення цього показника. Тому слід вважати, що на матках обох рівнів продуктивності доцільно використовувати гетерогенний відбір. Гомозиготний підбір доцільно використовувати у чистопородному розведенні для материнських форм великої білої породи для класу М+.

Література

1. Оцінка, прогнозування та виробництво якісної продукції свинарства: монографія / В. М. Волощук, О. М. Жукорський, І. Б. Баньковська, С. О. Семенов. 172 с.
2. Технологія виробництва і переробки продукції свинарства : навчальний посібник / М. По-вод, О. Бондарська, В. Лихач, С. Жижка, В. Нечмілов та ін. – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2021. – 360 с.
3. Селекційно-технологічний центр свинарства : До 90-річчя від дня заснування Інституту свинарства і агропромислового виробництва НААН України / В. М. Волощук, О. М. Жукорський, В. П. Рибалко та ін.; за наук. ред. В. М. Волощука. 2020. 228 с.

БІОЛОГІЧНА РОЛЬ ВІТАМІНУ D ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Бочарова Анастасія Олександрівна

студентка першого (магістерського)

рівня вищої освіти, Національний університет

фізичного виховання і спорту України

Науковий керівник: Лук'янцева Галина Володимирівна

професор, доктор біологічних наук, Національний університет

фізичного виховання і спорту України

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5123/>

Вітамін D, визнаний як надважливий жиророзчинний вітамін, що відіграє суттєву роль у регуляції різноманітних фізіологічних процесів в організмі людини, а також володіє широким спектром біологічних впливів.

Вітамін D складається з двох основних форм: ергокальциферолу (вітамін D2) та холекальциферолу (вітамін D3). Холекальциферол синтезується в епідермісі шкіри під впливом ультрафіолетових променів, які активують превітамін D3 (7-дегідрохолестерол). З іншого боку, ергокальциферол надходить в організм за допомогою екзогенних джерел, таких як збагачені продукти (печінка тріски, риб'ячий жир, оселедець, форель, лосось, курячі яйця), а також за допомогою сапліментів [1, с. 18].

Рекомендована добова норма вживання вітаміну D коливається у межах 400-800 МО [2, с. 53-58], проте деякі науковці вказують на необхідність розглядати дозу у 1500-2000 МО для забезпечення оптимального рівня вітаміну D в організмі дорослої людини [3].

Біологічна роль вітаміну D полягає у тому, що він забезпечує повноцінну роботу імунної системи, а його дефіцит може бути пов'язаний з численними захворюваннями, такими як: депресивні розлади, хвороба Крона, аутоімунні захворювання, інсулінорезистентність та діабет другого типу, розвиток онкологічних захворювань, а також великий спектр захворювань серцево-судинної системи, а саме серцева недостатність, ішемічна хвороба серця, захворювання коронарних та периферичних судин й інші. Даний вітамін також виступає як гормоноподібна речовина, що здатна регулювати обмін кальцію та фосфору в організмі, впливати на засвоєння цих мікроелементів у кишківнику, а також зберігати їх у кістках і тканинах зубів. Вітамін D активно бере участь у процесі росту та розвитку клітин, а його присутність в організмі сприяє захисту від злоякісних захворювань, сповільнюючи ріст онкологічних клітин.

Симптоми гіпер- та гіповітамінозу вітаміну D (табл.1) допомагають візуалізувати тонку межу між недостатнім та зайвим вживанням цього жиророзчинного вітаміну. Вони виступають своєрідними індикаторами, підкреслюючи важливість уважного контролю за рівнем вітаміну D в організмі.

Таблиця 1

Симптоми гіпер- та гіповітамінозу вітаміну D в організмі людини

Симптоми гіпервітамінозу	Симптоми гіповітамінозу
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зниження апетиту; ▪ Спрага; ▪ Блювота та нудота; ▪ Млявість; ▪ Порушення стільця; ▪ Дратівливість; ▪ Порушення сну; ▪ Підвищення артеріального тиску; ▪ Біль у кістках та попереку; ▪ Збільшення печінки та селезінки; ▪ Зниження імунітету; ▪ Прискорене сечовипускання. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Втома; ▪ Біль у кістках; ▪ Втрата кісткової маси; ▪ М'язова слабкість; ▪ М'язові болі або судоми; ▪ Депресія; ▪ Сповільнене загоєння ран; ▪ Випадіння волосся; ▪ Рахіт.

Перед початком прийому вітаміну D рекомендується обов'язково провести аналіз для визначення концентрації цього жиророзчинного вітаміну в організмі. З метою систематичного моніторингу рівня вітаміну D та підтримання оптимальних значень, важливо проводити цей аналіз не рідше ніж раз на пів року. Для цього існують два основних методи дослідження: імуно-ферментний аналіз (ІФА), що є досить доступним, але ненадійним та хромато-мас-спектрометрія (ХМС), що є більш точним та надійним методом діагностики. При застосуванні методу ІФА референтні значення знаходяться у діапазоні 50-70 нг/мл, хоча деякі наукові джерела вказують на допустиму концентрацію від 50 до 100 нг/мл [4]. З іншого боку, метод ХМС встановлює референтні значення в межах 35-60 нг/мл. Ці рекомендації щодо концентрації вітаміну D в організмі слід враховувати при інтерпретації результатів аналізів, забезпечуючи необхідний контекст для оцінки стану вітамінного обміну та ефективності його використання організмом.

Висновок. Підсумовуючи, вітамін D виступає як ключовий жиророзчинний вітамін, необхідний для регуляції різноманітних фізіологічних процесів в організмі людини. Його дві основні форми, D2 та D3, мають важливе значення для забезпечення оптимального рівня вітаміну D. Рекомендована добова норма вживання для дорослої людини коливається від 400 до 800 МО, але деякі

експерти вказують на норму у межах 1500-2000 МО. Біологічна роль вітаміну D розкриває його вплив на імунну систему, профілактику захворювань та регулювання обміну мінералів у організмі. Недостатність чи надлишок вітаміну D може призводити до різноманітних захворювань, від депресивних розладів до серцево-судинних проблем. Таким чином, вітамін D виступає не лише як важливий регулятор фізіологічних процесів, але й як ключовий фактор у підтримці здоров'я та запобіганні захворюванням. Регулярний моніторинг та усвідомлене вживання цього вітаміну стають важливими кроками для забезпечення відмінного стану здоров'я та балансу в організмі.

Список літератури:

1. Стрільчук Л. Ознаки та симптоми недостатності вітаміну D. Медична газета «Здоров'я України 21 сторіччя». 2018. №22 (443).
2. Ross C., Manson J., Abrams S. The 2011 Report on Dietary Reference intakes for Calcium and Vitamin D from the institute of Medicine. The Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism, 2011. V. 96 (1).
3. Holick M. Vitamin D: evolutionary, physiological and health perspectives. 2011. V. 12 (1). URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20795941/>
4. Gleeson M., Cheng-Shiun He, Fraser W. Measurement of Circulating 25-Hydroxy Vitamin D Using Three Commercial Enzyme-Linked Immunosorbent Assay Kits with Comparison to Liquid Chromatography: Tandem Mass Spectrometry Method. ISRN Nutrition, 2013.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗМІНИ ПЕЧІНКИ В УМОВАХ ХРОНІЧНОЇ АЛКОГОЛЬНОЇ ІНТОКСИКАЦІЇ

Козачишин Іванна Іванівна

магістр кафедри біології та екології,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника

ORCID: 0000-0002-2456-6389

Науковий керівник: Случик Ірина Йосипівна

кандидат біологічних наук, доцент

кафедри біології та екології,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5182/>

Наукова робота присвячена огляді актуальної у сучасному світі теми – Функціональні зміни печінки в умовах хронічної алкогольної інтоксикації. Хронічна алкогольна інтоксикація становить величезну проблему для світової охорони здоров'я. Наслідком постійного вживання алкоголю, є прогресування

алкогольної хвороби печінки. Розвиток важких форм хвороб печінки, зокрема алкогольного цирозу печінки зумовлене рясним та тривалим вживанням алкоголю. На прогресування захворювання впливають дози спожитого алкоголю та тривалість зловживання алкоголем [1].

Поширеність захворювань печінки у всьому світі, що пов'язані із вживанням алкоголю, підкреслюють важливість дослідження механізмів, що лежать в основі спричинених алкоголем пошкоджень тканин і органів [2].

Виявлення розладів, що пов'язані із вживанням алкоголю, відбувалося з використанням стандартного тесту AUDIT. Для дослідження, враховувалися позитивні результати, що у сумі становили більше 8, адже вони вказували на наявність хвороб печінки. Оцінка ступеня тяжкості цирозу печінки базувалася на клінічній класифікації за Чайлд-П'ю, яка бере за основу дані біохімічних досліджень і клінічних ознаках. Загалом, бралися до уваги 3 основні класи алкогольного цирозу печінки: клас А (компенсований цироз печінки), клас В (субкомпенсований цироз печінки), та клас С (декомпенсований цироз печінки).

Виявленими змінами за загальним аналізом крові є зниження кількості еритроцитів, зниження вмісту гемоглобіну, зниження вмісту тромбоцитів та підвищений показник ШОЕ, що є достовірно відмінним у порівнянні з контрольною групою ($P < 0,05$).

Таблиця 1.

Вплив хронічної алкогольної інтоксикації печінки на зміни показників загального аналізу крові.

Показники	Здорові	Загальна кількість хворих	А клас	В клас	С клас
Кількість (n)	n = 20	n = 75	n = 27	n = 34	n = 14
Еритроцити, $10^{12}/л$	4,5±0,27	3,88±0,53*	4,3±0,89	4,0±0,43*	2,93±0,86*#
Гемоглобін, г/л	140±8	116,2±7,3*	125,1±3,9*	116,5±7,3*	111,4±5,3*#
Лейкоцити, $10^9/л$	6±1,05	5,8±1,3	5,54±1,47	5,9±1,73	4,11±1,12
Тромбоцити, $10^9/л$	270,2±10,31	183±35,7*	219±41,4*	173±31,57*#	138±42,4*#
ШОЕ, мм/год	6,83±2,51	10,9±7,12*	6,47±3,1	14,3±6,5*#	16±8,9*#

* Достовірно відмінне від контрольної групи ($P < 0,05$).

Достовірно відмінне від класу А ($P < 0,05$).

□ Достовірно відмінне від класу В ($P < 0,05$).

Міжнародні наукові публікації, підтверджують отримані нами результати. Згідно проаналізованої літератури, при алкогольній хворобі печінки, вміст гемоглобіну та загальна кількість еритроцитів значно знижуються [3].

Відомо, що активність біохімічних ферментів: АЛТ та АСТ є ключовою для оцінки ураження печінки. Саме ці маркери, є простими та надійним для оцінки функції печінки, а також вони можуть вказувати на наявність

цитолітичного синдрому. Співвідношення АСТ до АЛТ у людей хронічною алкогольною інтоксикацією, становить 2:1, що характеризує про високий рівень активності АСТ, який може вказувати на пошкодження гепатоцитів [4].

Згідно отриманих результатів, активність ферментів АЛТ та АСТ є вища та достовірно відрізняється від контрольної групи у 2,07 та 2,31 рази ($p < 0,05$).

Таблиця 2.

Вплив хронічної алкогольної інтоксикації печінки на зміни показників біохімічного аналізу крові.

Показники	Здорові	Загальна кількість хворих	А клас	В клас	С клас
Кількість (n)	n = 20	n = 75	n = 27	n = 34	n = 14
АЛТ, Од/л	31,4±5,7	65 ±11,3*	49,7±14,2*	81±55,3*	104,5±54,56*#
АСТ, Од/л	28,3±3,39	65,4±14,7*	53,43±12,4*	74,95±22,3*	108,5±43,75*#□

* Достовірно відмінне від контрольної групи ($P < 0,05$).

Достовірно відмінне від класу А ($P < 0,05$).

□ Достовірно відмінне від класу В ($P < 0,05$).

Часта поява розладів, пов'язаних із зловживанням алкоголю серед дорослого населення, є важливими для дослідження причинно-наслідкових зв'язків між хронічним вживанням алкоголю та функціональними змінами в печінці.

Список використаної літератури:

1. Bataller R., Brenner D. A. Liver fibrosis // The Journal of Clinical Investigation. 2005. Vol. 115, N 2. P.209-218.
2. Molina P. E., Gardner J. D., Souza-Smith F. M., Whitaker A. M. Alcohol Abuse: Critical Pathophysiological Processes and Contribution to Disease Burden // Physiology (Bethesda). 2014. Vol 29, N 3. P. 203-215.
3. Das S. K., Vasudevan D. M. Biochemical diagnosis of alcoholism // Indian Journal of Clinical Biochemistry. 2005. Vol. 20, N 1. P. 35-42.
4. Sharma P. Value of Liver Function Tests in Cirrhosis // Journal of clinical and experimental hepatology. 2022. Vol. 12, N 3. P. 948-964.

Геологічні науки

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗІРЦЯ ПОРОДИ З ДНА ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ АТЛАНТИЧНОГО ОКЕАНУ (40°57'36'' N, 54°01'26'' W, 4865 м)

Білик Наталія Теодорівна

асистент, Львівський національний
університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0002-9684-195X

Білай Вероніка Павлівна

студентка, Львівський національний
університет імені Івана Франка

Побережська Ірина Володимирівна

кандидат геолого-мінералогічних наук,
Львівський національний
університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0001-5020-8326

Войтович Світлана Петрівна

кандидат геологічних наук, Львівський національний
університет імені Івана Франка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5154/>

Метою досліджень є ідентифікація взірця породи з абісали північно-західної частини Атлантичного океану на основі макроскопічних, мікроскопічних та мікроаналітичних досліджень. Вивчення зразка спрямоване на отримання детальної інформації щодо мінерального складу, геохімічних та петрографічних особливостей породи.

Об'єкт дослідження був відібраний з глибини 4865 метрів, екіпажем судна приватного підприємства Subsea Environmental Services, 14 червня 2019 року. Експедиція була спрямована на відновлення підводних телекомунікаційних кабелів й проводилась в регіоні північно-західного Атлантичного океану (на південний схід від Лаврентійського конусу) за координатами 40°57'36'' N, 54°01'26'' W.

Визначення умов формування та походження взірця є цікавою геологічною загадкою, адже Лаврентійський конус – це депоцентр гляціальних відкладів плейстоцену. Він є найбільшим глибоководним конусом на атлантичному узбережжі Канади [4]. Лаврентійська затока простягається на 1400 км в довжину та на 100-150 км в ширину. Це глибокий U-подібний жолоб, що тягнеться від лиману Святого Лаврентія до шельфу між Новою Шотландією та Ньюфаундлендом. Початково він був сформований неогеновою флювіальною системою та згодом був “захоплений” льодовиковим потоком Лаврентійської

Затоки, що рухався на південно-східний напрямок та був активним під час останнього (Віскосинського) зледеніння [6].

Шельфову частину переважно складають прогляціальні трансгресивні піски, гравії та гляціальні і постгляціальні мулові відклади. Прилегла до нього абісаль сформована стратифікованими прошарками піску та мулу, прогляціальними пісками та гравіями, погано відсортованими уламками, піщаним мулом. Ці відклади є результатом рухів льодовикових масивів [5].

Взірець породи, який ми досліджували, сіро-білого кольору, з масивною текстурою та прожилками мінералу темного кольору. При мікроскопічних дослідженнях виявлено наступний склад породи – кварц, лужний польовий шпат, який інтенсивно пелітизований, кислий плагіоклаз (серицитизований), біотит (хлоритизований), рогова обманка, рудний мінерал (магнетит), епідот, циркон, титаніт, карбонат (кальцит). Структура гідпідіоморфнозерниста, кристали породотвірних темних мінералів і плагіоклазу відрізняються найбільш досконалими ідіоморфними обрисами; калієвий польовий шпат і кварц частково ідіоморфні (гіпідіоморфні) [2]. За цими макро- та мікроскопічними ознаками було визначено, що досліджувана порода – граніт, яка піддалася незначним вторинним змінам.

За результатами мікрозондового аналізу склад граніту наступний: польовий шпат, кварц, слюда, епідот, хлорит, кальцит; рудні мінерали – магнетит; акцесорні – титаніт, циркон.

Польові шпати представлені плагіоклазами та калієвим польовим шпатом (рис. 1). За результатами мікроаналітичних досліджень (табл. 1) плагіоклаз попадає в поле олігоклазу (рис. 2).

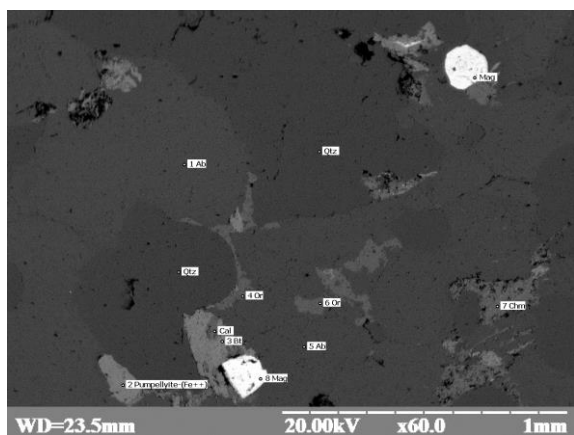

Рис. 1. Плагіоклази (Ab) та калієвий польовий шпат (Or) в граніті; кварц (Qtz), магнетит (Mag), кальцит (Cal), хлорит (Chm), біотит (Bt).
BSE-зображення.

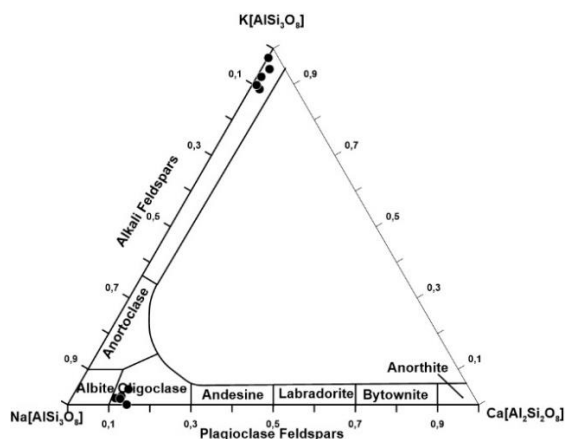

Рис. 2. Хімічний склад польових шпатів в трьох компонентній системі Na–Ca–K

Олігоклаз зустрічається у вигляді зерен розміром біля 1 мм (рис. 1), калієвий польовий шпат формує виділення неправильної форми, розміром біля 0,2-0,4 мм в плагіоклазі (рис. 1).

Таблиця 1.

Хімічний склад (мас. %) та формульні коефіцієнти польових шпатів

Мас. %	Номери проб									
	1	5	9	19	21	4	6	13	16	18
Na ₂ O	10	10,73	10,45	9,42	9,85	1,12	0,8	0,28	1,15	0,45
MgO	0,75	0,86	0,80	0,98	0,99	0,87	0,87	0,99	0,98	1,13
Al ₂ O ₃	21,39	20,75	21,15	21,42	21,29	17,83	18,7	18,85	18,37	17,86
SiO ₂	63,85	64,53	64,59	64,52	64,73	61,06	62	62,28	62,23	62,27
K ₂ O	0,42	0,35	0,31	0,75	0,00	16,91	16,3	16,97	16,93	17,38
CaO	2,52	2,38	2,62	2,58	2,98	0,55	0,24	0,04	0,24	0,45
TiO ₂	0	0,11	0,02	0,34	0,00	0,38	0,6	0,00	0,02	0,31
MnO	0	0,26	0,01	0,00	0,14	0,03	0,13	0,00	0,00	0,15
FeO	0,22	0,04	0,05	0,00	0,00	0,36	0,29	0,57	0,09	0,00
Σ	99,14	100	100	100	100	99,1	99,9	100	100	100
Формульні коефіцієнти										
Al	1,13	1,09	1,11	1,13	1,12	1,01	1,04	1,05	1,02	1,00
Si	2,83	2,85	2,84	2,84	2,84	2,89	2,89	2,90	2,91	2,91
Ti	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,01	0,02	0	0,00	0,00
Σ	3,97	3,94	3,96	3,97	3,96	3,91	3,95	3,95	3,93	3,91
Мінали										
Na	0,87	0,93	0,90	0,81	0,85	0,10	0,07	0,03	0,11	0,04
K	0,02	0,02	0,02	0,04	0,00	1,04	0,98	1,02	1,02	1,05
Ca	0,12	0,11	0,13	0,12	0,14	0,03	0,01	0,00	0,01	0,02
Σ	1,02	1,06	1,05	0,98	0,99	1,17	1,07	1,05	1,14	1,11
Мінали										
Ab	0,86	0,87	0,86	0,83	0,86	0,09	0,07	0,02	0,09	0,04
An	0,12	0,11	0,12	0,13	0,14	0,02	0,01	0,00	0,01	0,02
Or	0,02	0,02	0,02	0,04	0,00	0,89	0,92	0,97	0,90	0,94

Кристалохімічна формула плагіоклазів [1] (за мінальним складом) $Ab_{0,83-0,87}An_{0,11-0,14}Or_{0,00-0,04}$. Кристалохімічна формула лужних польових шпатів $Or_{0,89-0,97}Ab_{0,02-0,09}An_{0,00-0,02}$.

Слюда зустрічається у вигляді пластинчастих виділень (рис. 3) розміром біля 0,2 мм. Хімічний склад слюди (мас. %), за результатами мікроаналітичних досліджень: Na₂O – 1,00-1,02; MgO – 9,98-10,63; Al₂O₃ – 16,81-15,54; SiO₂ – 35,04-32,64; K₂O – 9,67-7,56; CaO – 0,16-0,00; TiO₂ – 1,09-1,02; MnO – 0,49-0,47; FeO – 24,82-22,91. На кваліфікаційній діаграмі Ф. Явуза [7] слюда, яку ми досліджували, попадає в поле сидерофіліту, тобто магнезійно-залізистої слюди.

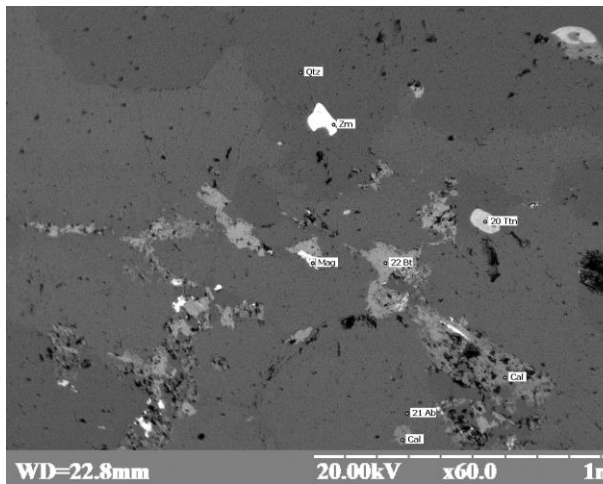

Рис. 3. Пластинчасте зерно слюди (Bt), плагіоклаз (Ab), кальцит (Cal), магнетит (Mag), титаніт (Ttn), циркон (Zrn). BSE-зображення.

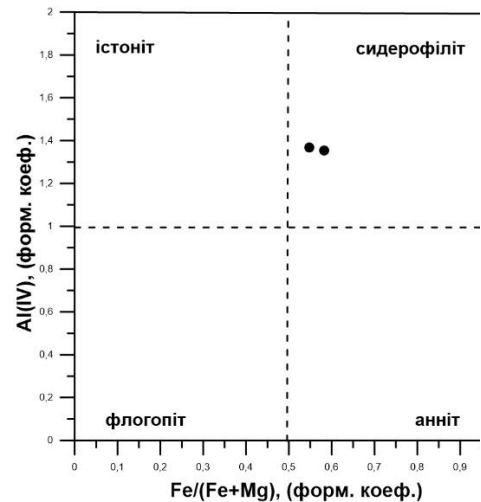

Рис. 4. Класифікаційна діаграма Явуза Ф. [7].

Епідот формує зерна видовженої форми (рис. 1), розміром до 0,3 мм. Хімічний склад епідоту (мас. %), за результатами мікрозондового аналізу: Na₂O – 0,82-0,92; MgO – 1,04-1,18; Al₂O₃ – 20,84-21,25; SiO₂ – 35,59-36,42; CaO – 24,19-24,79; MnO – 0-0,64; Fe₂O₃ – 11,7-12,86. Залізистість епідоту F [3] коливається в від 0,28 до 0,26. *Хлорит* зустрічається у вигляді зерен неправильної форми, частково пластинчастими (рис. 1) розміром біля 0,3-0,4 мм. Хімічний склад хлориту (мас. %), за результатами мікροаналітичних досліджень: Na₂O – 0,91; MgO – 16,66; Al₂O₃ – 18,6; SiO₂ – 28,51; CaO – 0,15; TiO₂ – 0,59; MnO – 0,09; FeO – 22,29, тобто відноситься до магнезійальних хлоритів, а саме – клінохлору [8].

Рудні мінерали представлені *магнетитом*. Магнетит формує ізометричні виділення (рис. 1) розміром 0,2-0,3 мм. Кристалохімічна формула магнетиту, за результатами мікροаналітичних досліджень $(Fe_{0.98}^{2+}Mg_{0.03})_{1.01}(Fe_{1.88}^{3+}Al_{0.05})_{1.93}O_4$.

Акцесорні мінерали – циркон і титаніт. Циркон присутній в породі у вигляді поодиноких зерен (рис. 1) розміром біля 0,1 мм. Титаніт формує зерна видовженої форми (рис. 3), розміром 0,1 мм.

Список літератури:

1. Бекеша С. М., Н. Т. Білик. Розрахунок формул мінералів: методичні вказівки до лабораторних занять з курсу «Методи мінералогічних досліджень» для студентів ОКР «Бакалавр» напряму 6.040103 – геологія. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 28 с.
2. Дорошенко Ю.П., І.В. Побережська, О.В. Костюк. Петрографія кристалічних порід (магматичні породи). Частина 2: методичні рекомендації для лабораторних занять і самостійної роботи студентів напряму підготовки 6.04.01.03 – геологія. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 64 с.

3. Скакун Л. З. Мінералогія. Конспект лекцій. Ч. 3. Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 121 с.
4. Mosher, D. C. and Piper, D. J. W. Multibeam seafloor imagery of the Laurentian Fan and the 1929 Grand Banks landslide area. Geological Survey of Canada, Open File 5638, Poster. 2007.
5. Philibert, G., Todd, B. J., Campbell, D. C., King, E. L., Normandeau, A., Hayward, S. E., Patton, E. R., and Campbell, L. Updated surficial geology compilation of the Scotian Shelf bioregion, offshore Nova Scotia and New Brunswick, Canada. Geological Survey of Canada. 2022.
6. Wei Leng, Tilo von Dobeneck, Janna Just, Aline Govin, Guillaume St-Onge, David J.W. Piper. Compositional changes in deglacial red mud event beds off the Laurentian Channel reveals source mixing, grain-size partitioning and ice retreat. 2019. С. 1-2.
7. Yavuz F., Öztaş T. BIOTERM – a program for valuating and plotting microprobe analyse of biotite from barren and mineralized magmatic suites. Computers & Geosciences. 1997. Vol. 23. N 8. P. 897-907.
8. Zane, A. and Weiss, Z., Rend. Lincei. Sci. Fis. Nat., Iss. 1998. 9, pp. 51-56. <https://doi.org/10.1007/BF02904455>.

КІМБЕРЛІТИ: ВІД ГЛИБИН ЗЕМЛІ ДО ЕКСПОЗИЦІЇ В МУЗЕЯХ

Войтович Світлана Петрівна

*кандидат геологічних наук,
Львівський національний університет
імені Івана Франка*

Побережська Ірина Володимирівна

*кандидат геолого-мінералогічних наук,
Львівський національний університет
імені Івана Франка*

Білик Наталія Теодорівна

*асистент, Львівський національний університет
імені Івана Франка*

Шваєвський Олександр Васильович

*асистент, Львівський національний університет
імені Івана Франка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5129/>

Кімберліти – це рідкісні та загадкові магматичні гірські породи, які дуже збагачені магнієм, леткими речовинами і вважаються найбільш глибоко залягаючими породами на Землі. Незважаючи на свою рідкість, кімберліти привернули значну увагу, оскільки вони містять не лише численні фрагменти

мантії, але й діаманти, які можуть створити унікальну багату картину глибин Землі [6].

Кімберліт – загальний термін для позначення змінних за виглядом і складом вулканічних і субвулканічних ультраосновних порід сублужного ряду. Завдячуючи цьому хімічний та мінералогічний склад кімберлітів унікальний. Кімберліт – брекчієподібна вивержена гірська порода зеленкувато-сірого або блакитно-сірого кольору (рис. 1); містять уламки алмазоносних магматичних і метаморфічних порід (гранатових перидотитів, дунітів, піроксенітів, еклогітів), а також вмісних осадових порід [1]. Кімберліти у більшості випадків мають різко нерівномірнозернисті структури, зумовлені наявністю макрокристалів (а в деяких випадках і мегакристалів) у дрібнозернистій основній масі. Асоціація мегакристалів/макрокристалів складається з округлих ксеноморфних кристалів магнезійального ільменіту (пікроільменіту), піропу, олівіну, клінопіроксену, флогопіту, енстатиту та хроміту. Олівін домінує у цій асоціації. Мінерали основної маси включають ідіоморфні кристали олівіну та/або флогопіту другої генерації, перовскіт, шпінель, Ti-Al-вмісний хроміт, магнетит, бідний на Al і Ti діопсид, монтичеліт, апатит, кальцит і первинний серпентин (у більшості випадків багатий на Fe). Деякі кімберліти містять пойкилітовий флогопіт. Поширеними акцесорними мінералами є нікельвмісні сульфіди і рутил. Звичайні заміщення раніше утворених олівіну, флогопіту, монтичеліту і апатиту серпентином та кальцитом. Найбільш диференційовані складові кімберлітів можуть не містити макрокристали. У цьому випадку вони складаються головним чином із кальциту, серпентину, магнетиту, флогопіту, апатиту та перовскіту [3].

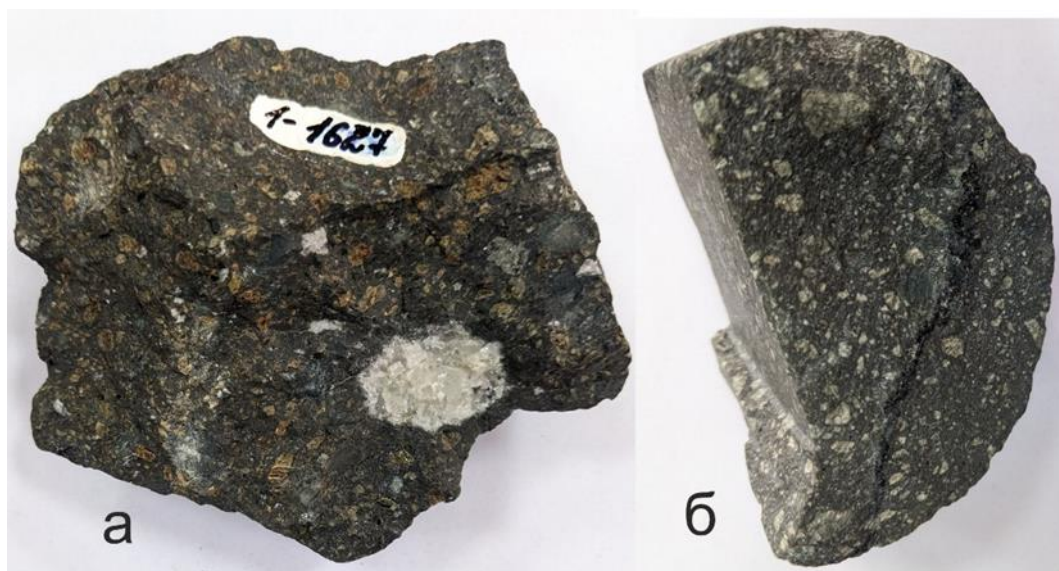

Рис. 1. Взірці Музею рудних формацій: а – кімберліт масивний реліктово-порфірової структури з мигдалекам'яними пустотами, заповненими кальцитом, у вкрапленнях олівін, піроп, пікроільменіт; б – кімберліт масивний реліктово-порфірової структури з порфіровими вкрапленнями серпентинізованого олівіну, наявні ксеноліти вмісних трапів

Найкрасивішими є постійно присутні в кімберлітах крупні (часто по 2-3 см) кристали олівіну, гранату і піроксену, котрі мають кулеподібну чи дещо сплющену форму. Кімберліти можуть містити кристали завбільшки з цілий сантиметр із рідкісних мінералів, таких як циркони та, особливо, діаманти.

Кімберліти – основне в світі корінне джерело алмазів, які є найдивовижнішими дорогоцінними каменями. Однак не менш дивовижним є те, як природні алмази досягають поверхні Землі. Вони утворюються в геологічно стабільних районах континентів, на глибинах 100-200 км, де температура сягає 1100-1300°C, а тиск 3,5-5,0 мПа. Такі умови сприяють переходу вуглецю з графіту в іншу модифікацію – алмаз, що має щільно упаковану атомами кубічну структуру. Пробувши мільярди років на великих глибинах, алмази переносяться вгору під час рідкісного вулканічного виверження кімберлітової магми, утворюючи при цьому корінні родовища алмазів - кімберлітові трубки. Виверження цієї магми вважається найшвидшим і найсильнішим типом виверження вулкана на Землі; ця система постачання у вигляді вулканічного транспорту лише додає загадковості та цінності природного алмазу [6]. Щодо положення про наявність діамантів. Більшість кімберлітів є неалмазоносними і присутність алмазу – це лише унікальна характеристика деяких членів сімейства кімберлітів.

Кімберліт – магматична гірська порода, утворена з кімберлітової магми, специфічного хімічного складу. Кімберлітова магма до виходу на поверхню містила велику кількість води, вуглекислого газу та інших речовин з низькою температурою кипіння - летких компонентів. В міру остигання леткі компоненти вступали в реакції з раніше сформованими кристалами, а надлишок газів виходив на поверхню у вигляді гейзерів, гарячих джерел [5]. Кімберліти виповнюють порожнини так званих трубок вибухів у земній корі (кімберлітові трубки). Трубки приурочені до великих розломів в кристалічному фундаменті платформ.

На сьогодні ідентифіковано близько 3500 кімберлітів. Вони зустрічаються на кожному континенті Землі. Більшість кімберлітів залягає в стабільних ядрах континентів, тобто в архейських кратонах і навколишніх рухомих поясах. Зв'язок між алмазоносними кімберлітами та кратонами був встановлений у 1960-х роках і пізніше став відомим як «правило Кліффорда». Кімберліти зазвичай пов'язані з основними літосферними структурами, такими як шви між континентальними блоками та зонами зсуву, і зазвичай виникають на перетині наскрізних лінеamentів. Очевидно, підйом кімберлітової магми використовує вже існуючі верхні зони механічної слабкості літосфери [3].

Розподіл кімберлітів у часі вказує на те, що кімберлітовий магматизм є епізодичним, з основними піками в пізньому мезопротерозої, пізньому неопротерозої, ранньому кембрії, девоні, юрі та крейді. Часовий розподіл кімберлітів спотворений у бік недавніх геологічних часів, більшість з яких утворилася в останні 250 млн років.

Кімберліти займають унікальне місце в науках про Землю і дають унікальне уявлення про найглибші сфери нашої планети з наступних причин. По-перше, кімберліти є основним вмістилищем алмазів, які є ксенокристаллами,

що були захоплені кімберлітовою магмою на шляху до поверхні. По-друге, кімберліти транспортують велику кількість ксенолітів мантії та кори, які дають уявлення про склад субконтинентальної літосфери. По-третє, кімберліти – це розплави, що знаходяться на найбільшій глибині (>150 км), які досягають поверхні Землі. Наявність алмазів і мантійних ксенолітів, які були отримані з перехідної зони мантії припускають, що кімберліти можуть походити принаймні з цих глибин. Однак значення цих надглибоких алмазів для генезису кімберліту залишається спірним [6].

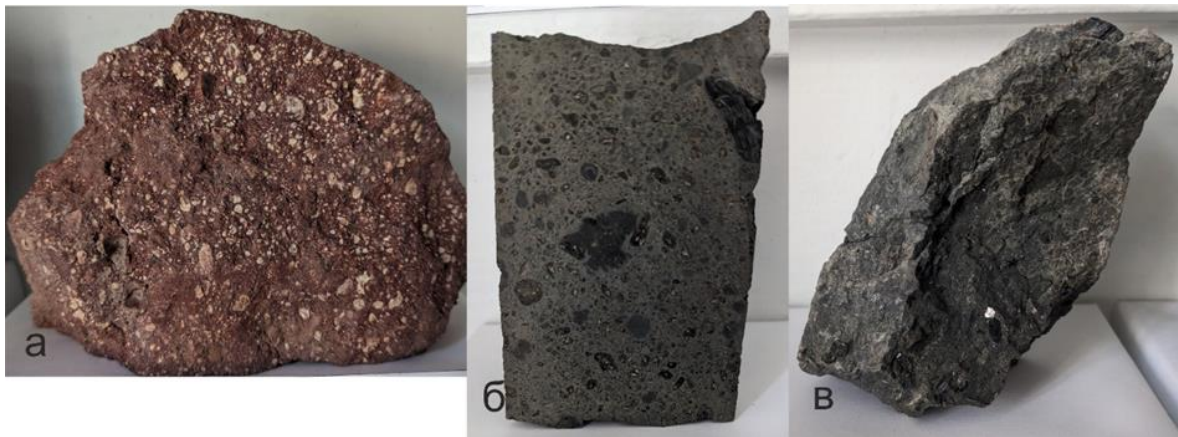

Рис. 2. Взірці Мінералогічного музею імені Євгена Лазаренка: а – кімберліт з трубки Катока (Республіка Ангола); б – кімберліт з Архангельської алмазонасної провінції; в – кімберліт з трубки «Південна» Донецька область

Ці цікаві й унікальні у всіх відношеннях породи представлені у музеях геологічного факультету: Мінералогічному музею імені Євгена Лазаренка і Музею рудних формацій, які є базами для навчального процесу і ведення наукових досліджень (рис. 1-3).

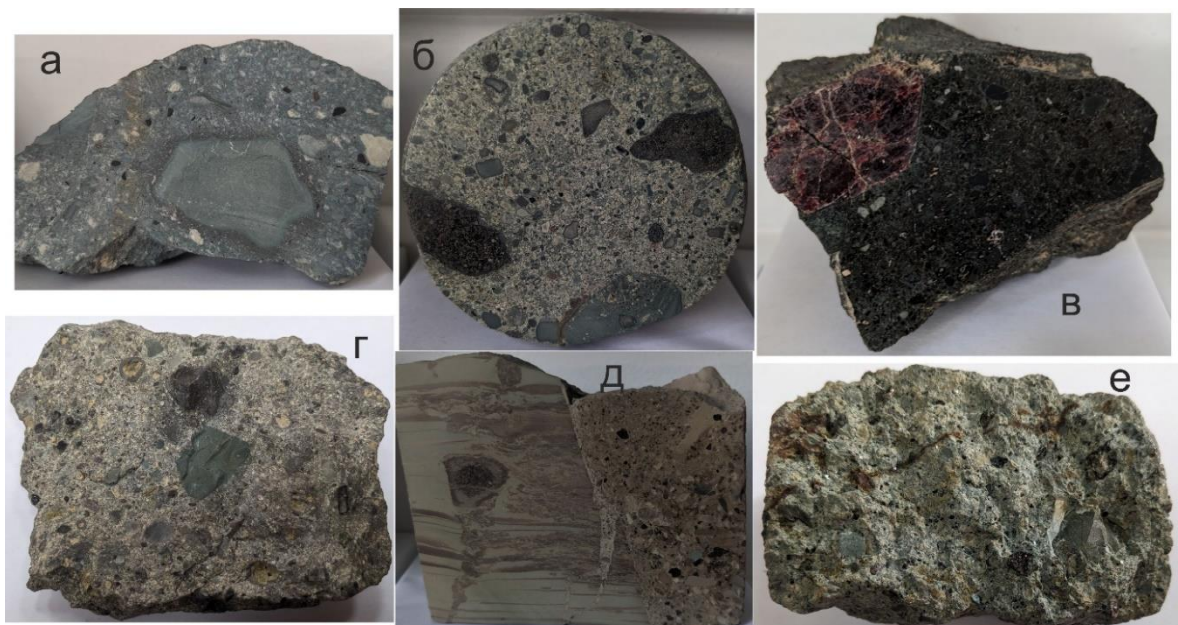

Рис. 3. Кімберліти з Республіка Саха (а, б, в, г, д, е); в – Піроп в кімберліті, д – зона контакту кімберліту з вмисними породами. Взірці з Мінералогічного музею імені академіка Євгена Лазаренка та Музею рудних формацій.

Список використаної літератури:

1. Неметалічні корисні копалини України: Підручник / В. А. Михайлов, Г. Ф. Виноградов, М. В. Курило, Л. С. Михайлова, В. В. Шунько, В. І. Шевченко, О.В. Грінченко, О.Л. Гелета, Д.М. Щербак. Видання 2-е, виправлене і доповнене. К.: ВЦ «Київський університет», 2007. – 507 с.
2. Родовища природного каміння : навч. посіб. / С. В. Шевченко, І. С. Нікітенко, Є. В. Косарева; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2021. – 118 с.
3. Mitchell R.N. Kimberlites, orangeites and related rocks. New York; London, 1996.
4. <https://lnu.edu.ua/chas-ohliadaty-kaminnia-iaki-dyva-kolektsionuie-muzey-rudnykh-formatsiy/>
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%96%D0%BC%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%BB%D1%96%D1%82>
6. <https://www.elementsmagazine.org/kimberlites-from-deep-earth-to-diamond-mines/>

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Сокіл Анастасія Юріївна

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова*

Науковий керівник: Фасолько Тетяна Миколаївна

*кандидат економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів, банківської
справи страхування та фондового ринку,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5114/>

Моделювання економічних явищ і процесів – це формалізоване відображення складних економічних зв'язків, що дає змогу визначити особливості функціонування економічного об'єкта. Такий підхід дозволяє виявити найважливіші характеристики об'єкта і на цій основі спрогнозувати його поведінку при зміні будь-яких параметрів внутрішнього і зовнішнього середовища. Важливою складовою є встановлення зв'язків між ресурсами та зовнішніми умовами та станом керованої соціально-економічної системи, а також прогнозування результатів реалізації управлінських рішень.

Математичне моделювання економічних процесів – це вираження основних властивостей економічних явищ і процесів за допомогою математичних виразів для аналізу їх взаємозв'язку і функціональної залежності. У цьому контексті математика стає засобом вираження якісних і кількісних аспектів економічної реальності [1].

Математичне моделювання використовується як специфічний метод аналізу та синтезу систем управління, а також як когнітивний інструмент. У цьому процесі досліджуваний використовує модель, схожу або подібну до досліджуваного об'єкта. Він вивчає цю модель, отримуючи нові знання, які потім застосовуються до вихідного об'єкта. Цей підхід характеризується творчо-активним характером самого процесу моделювання [2].

Математичне моделювання дозволяє не лише виявляти закономірності в економічних процесах, але й забезпечує раціональне прийняття управлінських рішень. Воно дозволяє прогнозувати розвиток економіки, а також аналізувати вплив різних факторів на економічний розвиток.

Практичні завдання математичного моделювання включають аналіз економічних об'єктів і процесів, економічне прогнозування для прогнозування розвитку економічних подій, а також розробку управлінських рішень на всіх рівнях ієрархії управління економікою [2].

Процес моделювання включає три системотвірні елементи:

- суб'єкт дослідження (системний аналітик);
- об'єкт дослідження;
- модель, яка опосередковує відносини між об'єктом, який вивчається, та суб'єктом, який пізнає (системним аналітиком).

Розробка математичних моделей може стосуватися як конкретного об'єкта в цілому, так і окремих його компонентів. За допомогою таких моделей можна виділити як наявні властивості та функції певних явищ і процесів, так і їх розвиток у майбутньому. Моделі можуть бути статичними, коли вони прив'язані до певного періоду часу, або динамічними, коли враховують зв'язок між показниками різних періодів.

Модель служить умовним зображенням об'єкта, що відображає його основні характеристики, необхідні для проведення дослідження. У випадку економічної моделі цей образ висвітлює взаємозв'язок окремих параметрів явищ і процесів економічного життя. Проте будь-яка модель виконує перш за все прогностичну функцію, що робить її корисною як для теоретичного аналізу, так і для практичного застосування [3].

Важливо враховувати, що економіко-математична модель не є абсолютним відображенням реальності. Вона повинна відображати найбільш суттєві та характерні ознаки, основні властивості та зв'язки реального економічного життя. Основною вимогою до такої моделі є здатність адекватно відображати економічні процеси, зберігаючи при цьому баланс між складністю моделі та її практичною реалізацією.

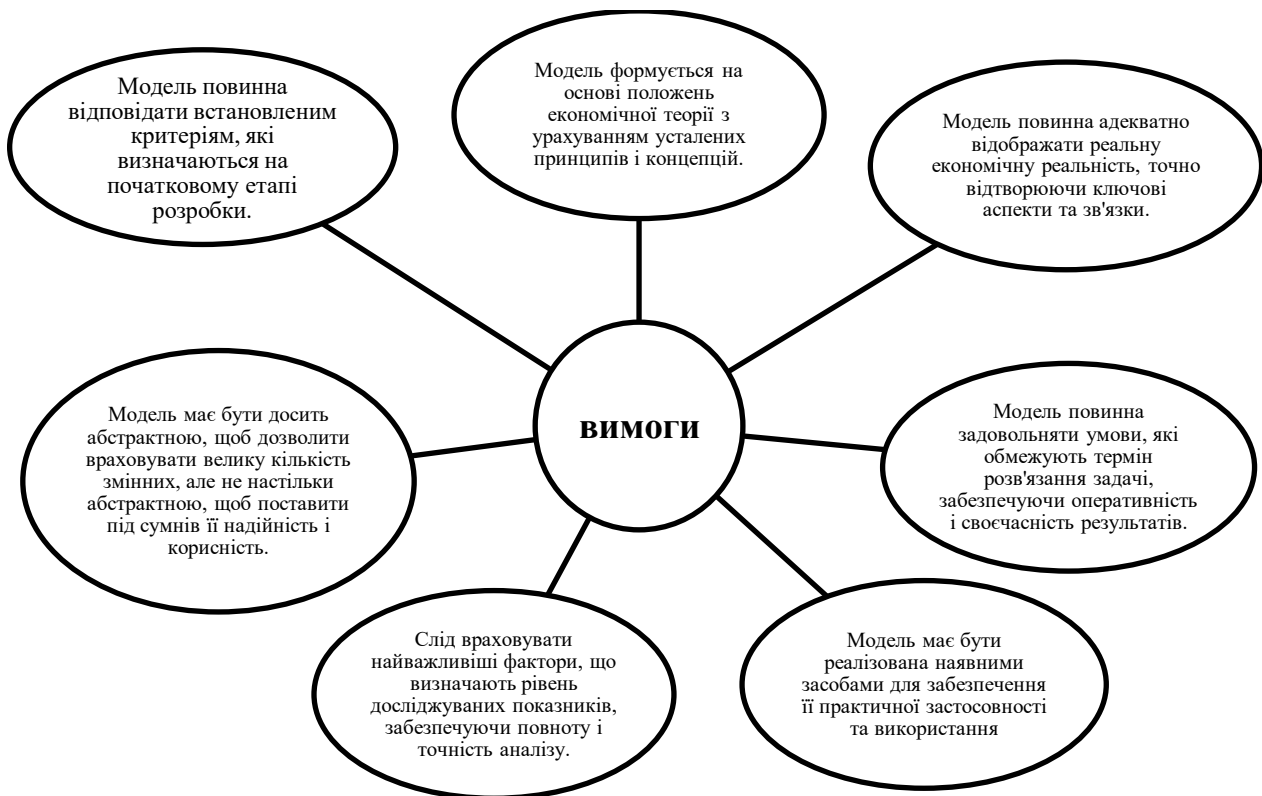

Рис. 1.1. Економіко-математична модель повинна відповідати ряду конкретних вимог, що гарантують її ефективність і застосовність

Для більш ефективного моделювання економічних процесів важливо використовувати надійні та надійні джерела інформації. При цьому необхідно здійснити змістовний опис об'єкта моделювання, що включає ретельне відтворення сутності об'єкта, його кількісних характеристик і взаємодії між складовими елементами.

Важливим елементом є також визначення місця і значення досліджуваного явища в загальному процесі функціонування системи. Паралельно зі змістовним описом слід розробляти схеми у вигляді символів, графіків, таблиць тощо, щоб якомога точніше відтворити властивості об'єкта дослідження [2].

Отже, дослідження з питань управління інноваційним розвитком економічних систем за допомогою математичного моделювання дозволяють отримати інформацію про стан об'єкта управління під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Запропонована сукупність економіко-математичних моделей сприятиме вирішенню основних завдань управління, таких як аналіз інноваційного потенціалу, оцінка ефективності та вибір перспективних інноваційних проектів, визначення інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства, прогнозування результату інноваційної діяльності, а також розробка та прийняття необхідних управлінських рішень.

Подальші дослідження спрямовані на вдосконалення існуючих та створення нових економіко-математичних моделей оцінки ризиків інвестиційно-інноваційних проектів.

Список використаної літератури:

1. Бондаренко М. І. Проблеми активізації інноваційної активності українських підприємств як фактор підвищення конкурентоспроможності в умовах фінансово-економічної кризи [Текст] / М. І. Бондаренко, Л. С. Любохинець, В. В. Мельник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 6. – Т. 1. – С. 84-89.
2. Вітлінський В. В. Кількісне оцінювання ризику у фінансово-економічній сфері / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоівненко // Фінанси України. – 2003. – № 11. – С. 16-25.
3. Вітлінський В. В. Моделювання економіки [Текст]: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 407 с

ПРО КРАТНУ ІНТЕРПОЛЯЦІЙНУ ЗАДАЧУ ТА РОЗВ'ЯЗОК ЛІНІЙНОГО ОДНОРІДНОГО ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОГО РІВНЯННЯ ДРУГОГО ПОРЯДКУ З ЦІЛИМИ КОЕФІЦІЄНТАМИ

Шепарович Ірина Богданівна

кандидат фізико-математичних наук,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0003-0110-3864

Карпин Захар Васильович

магістр, Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5086/>

Розглянемо диференційне рівняння (ЛОДР)

$$f''(z) + a_0(z)f(z) = 0 \quad (1)$$

Сформулюємо задачу: «Чи існує ціла трансцендентна функція $a_0(z)$, така що (λk) є послідовністю нулів розв'язку рівняння (1)?».

Одним з перших на це запитання дав ствердну відповідь В. Седа [1]. Результати В. Седи розвинені в багатьох роботах. Так, С. Банк [2] отримав необхідні та достатні умови на послідовність (λk) , за яких існує ціла трансцендентна функція $a_0(z)$ порядку 0 така, що рівняння (1) має розв'язок f , для якого (λk) є послідовністю нулів. У 2019 році в статті [3] отримано точніші результати у випадку, коли коефіцієнт $a_0(z)$ є цілою функцією нульового

порядку, а послідовність (λ_k) нулів розв'язку рівняння (1) задовольняє умову $|\lambda_k/\lambda_{k+1}| \leq \Delta$, $k \in \mathbb{N}$.

Розв'язок (1) будується, у вигляді $f = Le^g$, де L – ціла функція, для якої (λ_k) – послідовність простих нулів, g – деяка ціла функція. Тому дана задача зводиться до знаходження умов існування розв'язку інтерполяційної задачі

$$g(\lambda_k) = b_{k,1}, \quad g'(\lambda_k) = b_{k,2}, \quad k \in \mathbb{N}, \quad (2)$$

$$\text{де } b_{k,1} = \text{const}, \quad b_{k,2} = -\frac{L''(\lambda_k)}{2L'(\lambda_k)}.$$

Нехай $\eta: [0; +\infty) \rightarrow (0; +\infty)$ зростаюча додатна функція, для якої функція $\ln \eta(r)$ є опуклою відносно $\ln r$ на проміжку $[1; +\infty)$; (λ_n) – послідовність різних комплексних чисел таких, що $0 < |\lambda_1| \leq |\lambda_2| \leq \dots$, $\lim_{n \rightarrow \infty} \lambda_n = \infty$; $n(t) = \sum_{|\lambda_n| \leq t} 1$ і $n_z(t) = \sum_{|\lambda_n - z| \leq t} 1$ – лічильні функції нулів в околі 0 і в околі точки z , відповідно, $N(r) = \int_0^r \frac{n(t)}{t} dt$, $N_z(r) = \int_0^r \frac{(n_z(t)-1)^+}{t} dt$.

Знайдемо умови на послідовність (λ_k) , за яких інтерполяційна задача (2) має розв'язок в класі цілих функцій скінченного η -порядку, тобто таких, що задовольняють умову

$$(\exists c > 0)(\exists \tau \in (0; 1))(\forall z \in C): |g(z)| \leq \exp(c\eta^\tau(c|z|)). \quad (3)$$

Справедливими є твердження.

Теорема 1. Для того, щоб для кожної послідовності $(b_{n,i})$ комплексних чисел, що задовольняють умову

$$(\exists c_1 > 0)(\exists \tau_1 \in (0; 1))(\forall n \in \mathbb{N}): \max_{i=1,2} |b_{n,i}| \leq \exp(c_1 \eta^{\tau_1}(c_1 |\lambda_n|)) \quad (4)$$

існувала ціла функція g з класу (3), що задовольняє (2), необхідно і досить, щоб

$$(\exists c_2 > 0)(\exists \tau_2 \in (0; 1))(\forall r \in R_+): N(r) \leq c_2 \eta^{\tau_2}(c_2 r) \quad (5)$$

і для деякої цілої функції L з класу (3), яка має в точках λ_n прості нулі, виконувалися умови

$$(\exists c_3 > 0)(\exists \tau_3 \in (0; 1))(\forall n \in \mathbb{N}): \ln \left| \frac{L''(\lambda_n)}{L'(\lambda_n)} \right| \leq c_3 \eta^{\tau_3}(c_3 |\lambda_n|), \quad (6)$$

$$(\exists c_3 > 0)(\exists \tau_3 \in (0; 1))(\forall n \in \mathbb{N}): \ln |\lambda_n L'(\lambda_n)| \geq -c_3 \eta^{\tau_3}(c_3 |\lambda_n|). \quad (7)$$

Зазначимо, що існування такої функції L з класу (3) з нулями в точках λ_n доведено в [4]. Інтерполюючу функцію $g(z)$ будемо у вигляді ряду

$$g(z) = \sum_{n=1}^{\infty} \left(b_{n,2} - b_{n,1} \frac{L''(\lambda_k)}{L'(\lambda_k)} \right) \frac{L^2(z)}{L^2(\lambda_k)(z - \lambda_n)} \left(\frac{z}{\lambda_n} \right)^{\kappa_n} - \frac{b_{n,1} L^2(z)}{L^2(\lambda_n)} \left(\frac{z}{\lambda_n} \right)^{\kappa_n} \frac{z - \kappa_n z + \kappa_n \lambda_n}{(z - \lambda_n)^2}$$

(Тут κ_n – деяка послідовність натуральних чисел, вибрана так, щоб цей ряд був збіжним).

Лема 2. Якщо для послідовності нулів (λ_n) деякої цілої функції L з класу (3) виконуються умови (5) і

$$(\exists c_2 > 0)(\exists \tau_2 \in (0; 1))(\forall n \in \mathbb{N})(\forall \delta \in (0; 1)): N_{\lambda_n}(\delta|\lambda_n|) \leq c_2 \eta^{\tau_2}(c_2|\lambda_n|), \quad (8)$$

то виконуються умови (6) і (7).

Теорема 3. Якщо послідовність (λ_k) задовольняє (5) і (8), то існує така ціла функція $a_0(z)$ з класу (3), що диференціальне рівняння (1) має цілий розв'язок $f(z)$, для якого (λ_k) є послідовністю нулів і

$$(\exists c > 0)(\exists \tau \in (0; 1))(\forall z \in C): \ln|f(z)| \leq \exp(c\eta^\tau(c|z|)).$$

Наведемо приклад послідовності (λ_n) , що задовольняє умови (5), (6), (7) а, отже, і (8), і є послідовністю нулів розв'язку ЛОДР другого порядку, коефіцієнти якого є цілими і належать до класу (3).

Теорема 4. Кожна послідовність (λ_n) така, що $|\lambda_{n+1}| - |\lambda_n| \geq h > 0$ задовольняє умови (5) і (8), яка б не була функція η така, що $\ln \eta(r)$ є опуклою відносно $\ln r$ на проміжку $[1; +\infty)$ і $\lim_{r \rightarrow \infty} \frac{\ln \eta(r)}{\ln r} > 1$.

Список літератури:

1. Šeda V. O niektorých vlastnostiach rišeni diferenciálnej rovnice $y'' = Q(z)y$, $Q(z) \neq 0$ je celá funkcia, Acta F.R.N. Univ. Comen. Mathem, 4 (1959), 223-253.
2. Bank S. A note on the zero-sequences of solutions of linear differential equations, Results in Mathematics, 13 (1988), 1-10.
3. В. Vynnyts'kyi, I. Sheparovych, On interpolation problem with derivative in the space of entire functions with fast-growing interpolation knots, Mat. Stud., 51 (2019), №1, 51-58.
4. Винницький Б. В., Шепарович І. Б. Про інтерполяційні послідовності деяких класів цілих функцій, Мат. студ. 12 (1999), №1, 76-84.

LOGICAL METHOD FOR DETERMINING THE FAILURES DUE TO ENGINE OIL DEGRADATION, IN TASKS OF EXPERTISE OF AUTOMOTIVE ENGINE TECHNICAL CONDITION

Alexander Khrulev

PhD, Senior researcher, International Motor Bureau

ORCID: 0000-0002-6841-9225

Науковий керівник: Сараєв Олексій Вікторович

доктор технічних наук, професор, Міжнародне моторне бюро

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5078/>

It is known that in the operation of automotive engines, accelerated ageing of oil of normal quality is often observed [1]. In general, engine oil can change its properties as a result of 4 main operational reasons [2], including: faults in engine systems [3]; the use of abnormal modes and conditions in vehicle operation that could affect the properties of the oil [4]; adding various additives to the oil [5]; use the oil does not meet the specifications of automotive manufacturer [6]. Such a change in oil properties often leads to engine failure (Fig. 1).

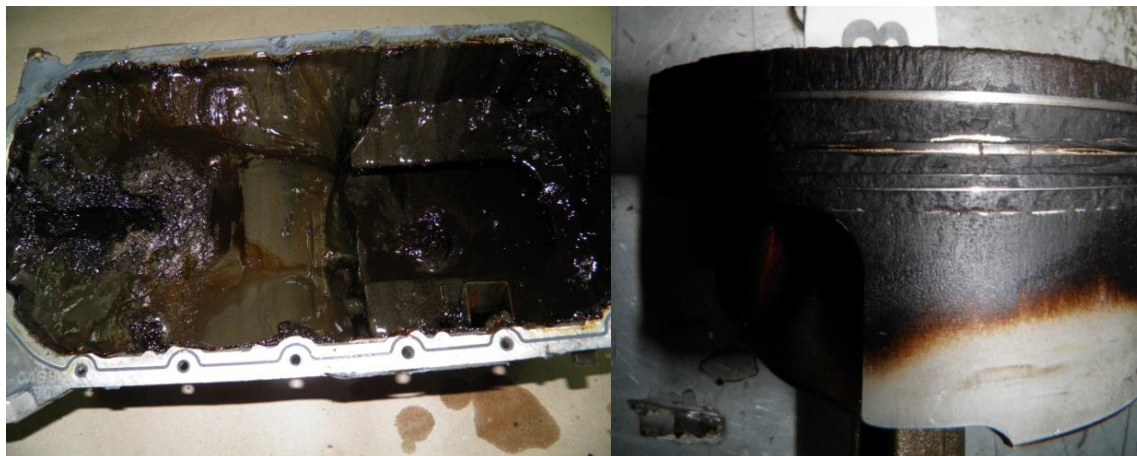

Fig. 1. Typical examples of changes in the properties of motor oil [3]: sediment formation due to low-quality fuel (left) and blocking of the entire piston sealing zone due to the use of oil that is not suitable for the engine (right)

It is known that the cause-and-effect relationships of failures caused by the influence of any factor on the technical condition of the engine can be structured and presented in the form of a separate logical graph [7]. In this case, it becomes possible to practically use the available data in practice when determining the causes of internal combustion engine failures. To do this, you can perform a preliminary clustering [8] of features (Fig. 2) into main, confirming (main) and clarifying (place, time, circumstances of impact). Further, if you reverse the resulting graph, you can obtain a structure suitable for the task of determining the cause of failure [9].

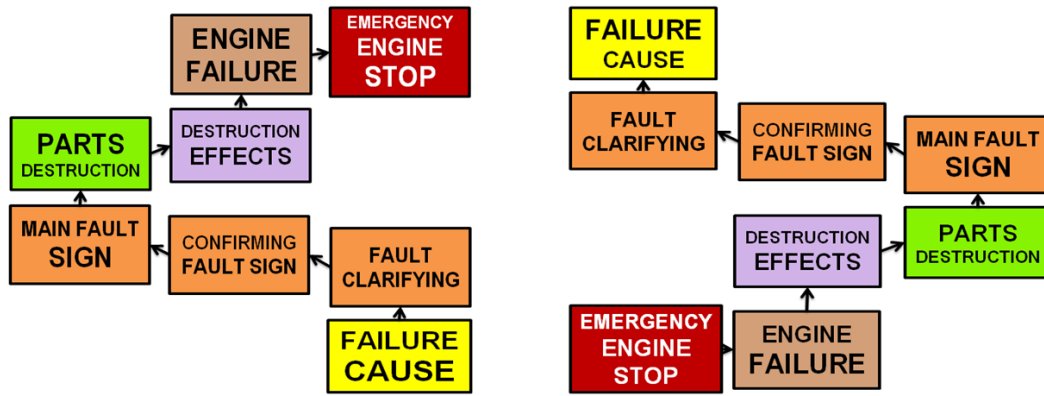

Fig. 2. Forward logic tree (left) for calculating the probability of failure and reverse logic tree (right) proposed to find the cause of failure [7]. The direction of analysis from bottom to top is the same for both schemes.

It is clear that for practical use, for example, in tasks of automotive technical expertise, it is necessary to expand and detail that part of the general graph of this type of damage that describes the impact of the changed fuel. To this end, it is first advisable to identify all types of effects on engine oil, in order to then identify amongst them those associated with fuel [10]. Then the cause-and-effect relationships of the influence of various factors on engine oil can be represented in the form of the logical graph (Fig. 3).

This graph, as well as the logical chain of clarifying signs (Fig. 3), gives only a general picture of logical connections, since it takes into account the main events, but does not indicate their signs [11]. In addition, only some of the events shown in Fig. 3 are associated with fuel exposure. Therefore, it is necessary to consider in more detail the causes and symptoms of the logical chain from the changed properties of the fuel through its effect on oil and to engine failure.

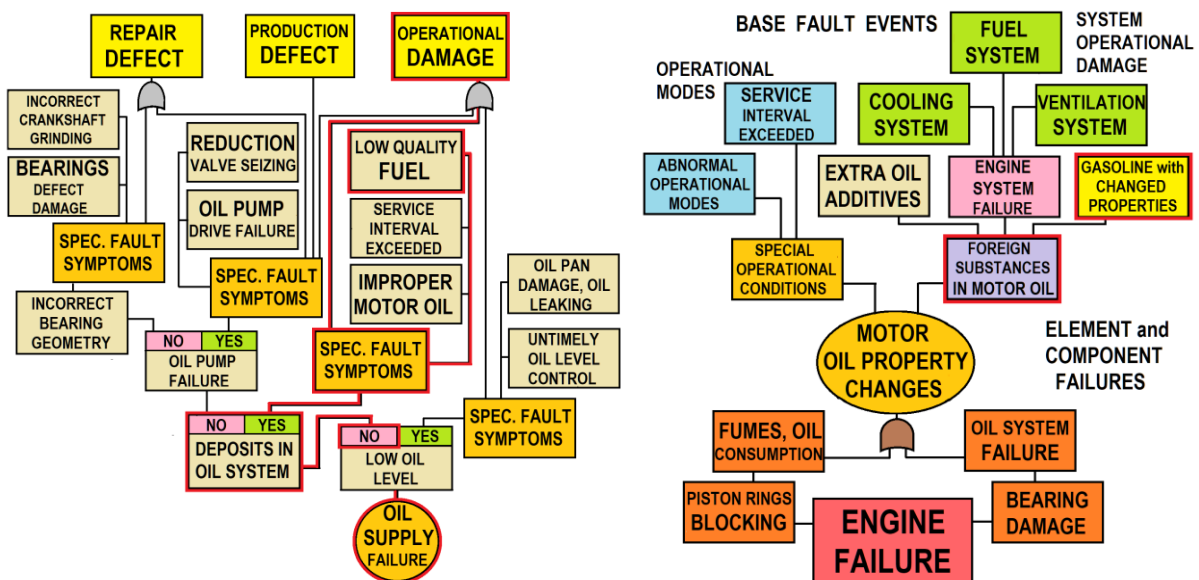

Fig. 3. Description of the failure event when abnormal changing the motor oil properties using a logical graph [2]: the symptoms of oiling failure when oil exposure to fuel, when logical analysis is performed in the direction from bottom to top (left), and a simplified logic graph for describing an engine failure event as a result of a general change in motor oil properties in operation (right)

Analysis of the fuel market and known cases of fuel impact on motor oil leads to a number of possible reasons for the appearance of foreign substances in petrol, which can affect the rapid ageing of oil [12]. This could be, amongst other things, non-market regulation of pricing in the fuel market, weak control over participants in the fuel market by the state regulator, the presence of chemical production facilities, insufficient control of environmental services over the disposal of industrial waste, etc.

In order for the effect of the fuel on the oil to manifest itself and become noticeable, certain conditions or some secondary accompanying factors are necessary that allow and/or enhance the effect of the fuel to the oil. In particular, these include some design factors, which include the type of fuel, compression ratio, year of vehicle production, octane number of petrol, initial oil viscosity and some others [9].

In addition to the design ones, it should be noted that there are some associated operational factors that enhance the effect of the fuel on oil and the internal combustion engine as a whole. This is an action that depends on the driver of the vehicle, including the vehicle average speed and the mileage between services.

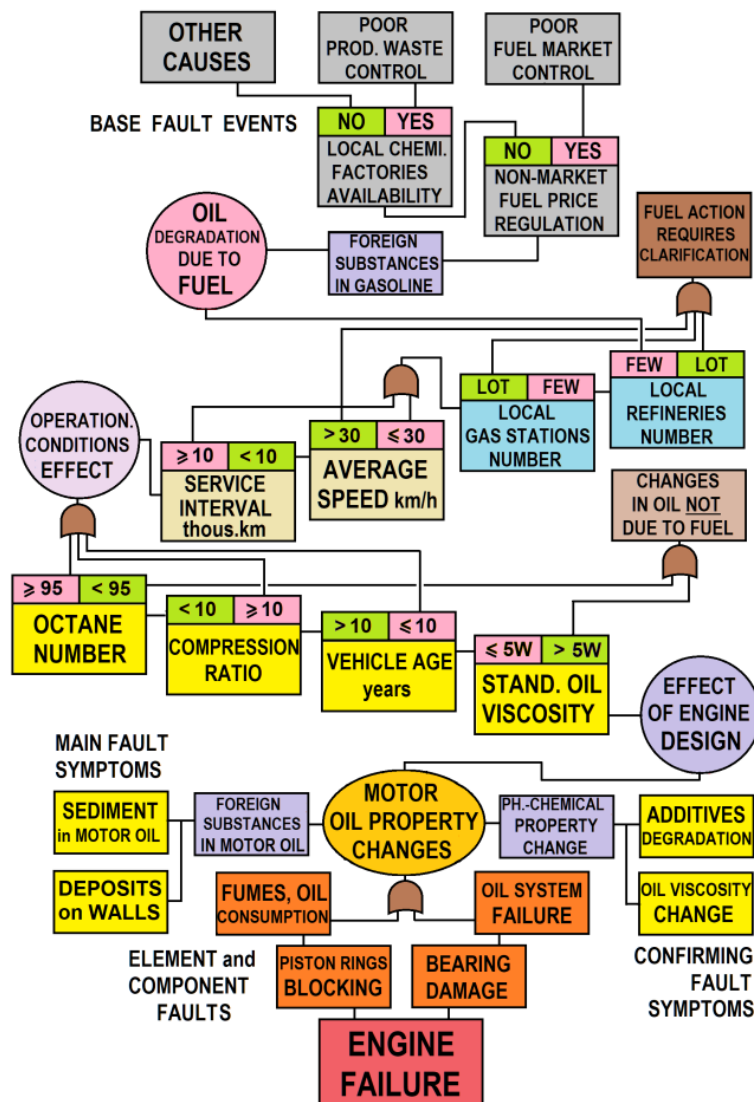

Fig. 4. An example of a description of the causal relationship between the appearance of fuel with altered properties and the engine failure using a logical graph

In addition, there is another group of operational factors that conditionally depend on the driver. This includes, for example, the number of oil refineries, fuel storage bases and gas stations in the operating region. Typically, the more of them, the less likely it is, in general, that modified fuel will enter the fuel tank of a particular vehicle when it is refuelled. Then, taking into account the structural composition of the causes, signs and operating factors obtained above, it is possible to obtain a fairly simple logical graph for failure associated with the effect of fuel on oil (Fig. 4).

The algorithm for determining the failure cause means analyzing along the graph in the direction from the engine failure event. In this case, the graph takes into account the entire mechanism of the damage occurrence and development, starting from the base events that initiate the failure and actually determine the failure causes. This makes it possible to use the logical method in expert practice for a preliminary selection the research direction and further clarification the failure causes. At the same time, the graph includes and takes into account practically all known types of motor oil exposure to fuel. With a sufficiently high rate of logical graph details, this helps to avoid gross errors in determining the engine failure cause.

References:

1. Johnson D. Turbine Engine Lubricant and Additive Degradation Mechanisms. Aerospace Engineering, 2018. 19 p. DOI: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.82398>.
2. Khrulev A. E., Saraev A. V. Failure mechanisms caused by motor oil degradation and their study as part of expertise of technical condition of gasoline car engines. The National Transport University Bulletin: A Scientific and Technical Journal, 2021, V. 1(48), pp. 302-314. DOI: <https://doi.org/10.33744/2308-6645-2021-1-48-302-314>.
3. Khrulev A. Internal combustion engines: Fault expertise and analysis. Monograph in 2 vol. V.2. Practical determination of fault causes. Chisinau: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2023. 562 p. ISBN: 978-620-6-15367-2.
4. Rammohan A. Engine's lubrication oil degradation reasons and detection methods: A review. Journal of Chemical and Pharmaceutical Sciences, 2016. Vol. 9. Issue 4, pp. 3363-3366.
5. Henning P., Walsh D., Yurko R. et. al. Predictive Equipment Maintenance. Oil Analysis Handbook. Third Edition. Chelmsford, Spectro Scientific, 2017. 120 p.
6. Total. Fuel Dilution of Engine Oil: Causes and Effects. Total Lubricants, 2017. Available at: <https://www.lubricants.total.com/news-press-releases/fuel-dilution-engine-oil-causes-and-effects> (accessed 20.10.2020).
7. Khrulev A. Principles of development and practical application of logical methods in tasks of searching for the failure causes in internal combustion engines. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference "Scientists and existing problems of human development" (November 14-17, 2023) Zagreb, Croatia, International Science Group, November 14-17, 2023, pp. 359-363. Available at: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2023/11/SCIENTISTS-AND-EXISTING-PROBLEMS-OF-HUMAN-DEVELOPMENT.pdf>.
8. Wakiru, J., Pintelon, L., Chemweno, P., Muchiri, P. Analysis of lubrication oil contamination by fuel dilution with application of cluster analysis. XVII

International Scientific Conference on Industrial Systems (IS'17). Serbia, University of Novi Sad, 2017, pp. 252-257. Available at: <https://www.iim.ftn.uns.ac.rs/is17/papers/45.pdf>.

9. Khrulev A. E., Klimenko V. G. Features of composing and application of logical methods for searching of failure causes of internal combustion piston engines in operation. *Aerospace technic and technology*, 2020. No. 7 (167), pp. 146-157. DOI: <https://doi.org/10.32620/aktt.2020.7.20>.

10. Khrulev A.E. Peculiarities of research the motor oil properties when determining the causes of faults in internal combustion engines. *Scientific proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference "Technical Regulation, Metrology, Information and Transport Technologies"*, Odessa State Academy of Technical Regulation and Quality. Odessa, November 14-15, 2019, pp. 157-166.

11. Aircraft Reciprocating-Engine Failure. An Analysis of Failure in a Complex Engineered System. ATSB Transport Safety Investigation Report. Aviation Safety Research and Analysis Report. B2007/0191. Canberra City, Australian Transport Safety Bureau, 2008. 255 p.

12. Schwartz S. E. and Mettrick C. J. Mechanisms of Engine Wear and Engine Oil Degradation in Vehicles Using M85 or Gasoline. *SAE Transactions. Journal of Fuels & Lubricants*, 1994. Vol. 103. Section 4, pp. 1711-1726.

FEATURES OF THE MAGNETORHEOLOGICAL DAMPER IN COMPARISON WITH OTHER TYPES OF MAGNETIC DAMPERS

Oleksii Balitskyi

Doctoral student, Kaunas University of Technology

Andrii Topalov

PhD, Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Serhii Robotko

PhD-student, Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Oleksii Povorozniuk

PhD-student, Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5185/>

A damper is a device that is mostly used to extinguish or prevent mechanical oscillations and vibrations that occur during the operation of machines as part of structural elements or in kinematic hinge mechanisms. They reduce the impact of these mechanisms and absorb most of the axial loads that occur due to the movement of the rod and piston. Magnetic dampers are used in the production and rewinding of: wires, cables, threads, in winding and knitting equipment; in the production of fishing line, winding wire, synthetic and natural threads and cord; in the paper, textile and packaging industry. The magnetic type of the damper has a stable torque regardless

of the speed of rotation, does not change during stopping and acceleration, and is also not prone to slipping.

Magnetic dampers. In this type of damper (see Fig. 1.), vibration damping occurs not only due to viscous friction in the throttle elements, but also due to the selective placement of magnets. This allows the reduction or increase in the force of resistance due to the interaction of magnetic poles, when opposite or identical poles meet, respectively. Effective selection of the configuration and location of the magnets can significantly vary the support force of the damper, in particular at the final stages of the "compression" and "expansion" modes.

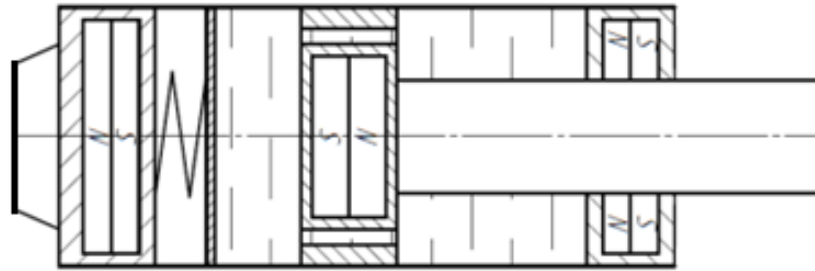

Fig. 1. Simplified diagram of a magnetic damper

Magnetic dampers are distinguished by the ability to significantly change the resistance force and the ability to include a variable resistance diagram in the final stages of the "compression" and "expansion" modes. These dampers are independent. However, they can have significant length, which complicates their application in some mobile robotic systems, and the problem of sensitivity to temperature remains partially unsolved.

Electromagnetic dampers. Compared to other types of dampers, electromagnetic dampers are technologically more complex. They need an external energy source. These dampers, despite the higher complexity and cost, solve more tasks. By powering the stator or coil, it is possible to precisely and quickly adjust the magnetic interaction with the guide elements and permanent magnets. In addition, the design allows generating electricity during the operation of the damper (see Fig. 2). This ensures accurate adjustment of the resistance force in a wide range [1].

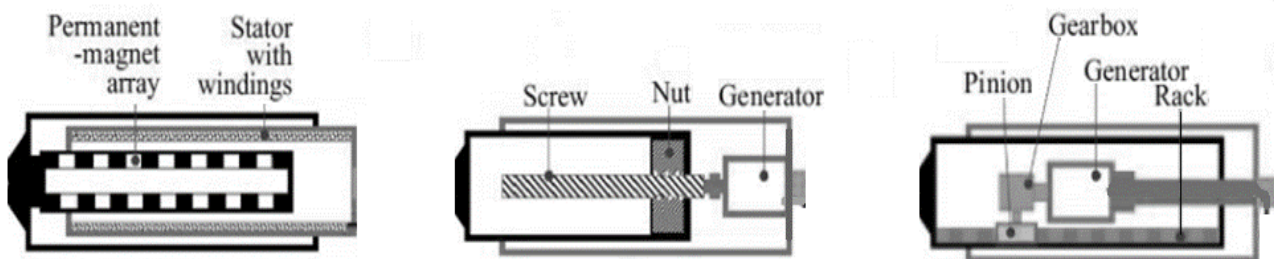

Fig. 2 – Schematic representation of electromagnetic dampers

The use of a mechatronic system, including a controller and sensors, provides a stable operation of the damper in a wide temperature range and influence the resistance diagram.

Magnetorheological dampers. The viscosity of a magnetorheological fluid can change several times faster due to an applied magnetic field, with a response time of up to 40 ms. This liquid retains its activity at low temperatures (up to -25°C), which makes it suitable for use in a wide temperature range. An effective way to control the characteristics of a magnetorheological damper is to use throttle holes and a concentric gap to influence the fluid with an alternating magnetic field. This ensures high accuracy of liquid viscosity regulation, especially under the conditions of narrow gaps [2-3]. Magnetorheological fluid can exist in two states: unactivated and activated. In the unactivated state, it is Newtonian, while in the activated state, sliding stresses occur, which makes it difficult for the fluid to move through the gap.

The proposed design solution (see Fig. 3) provides an opportunity to effectively solve problems associated with the functional characteristics of the damper. Winding management is implemented through a controller connected to an external power source. Therefore, the device provides thermal stabilization and adjustment of the characteristics of the magnetorheological fluid, especially in the throttle channels, which is optimal in terms of energy efficiency [4].

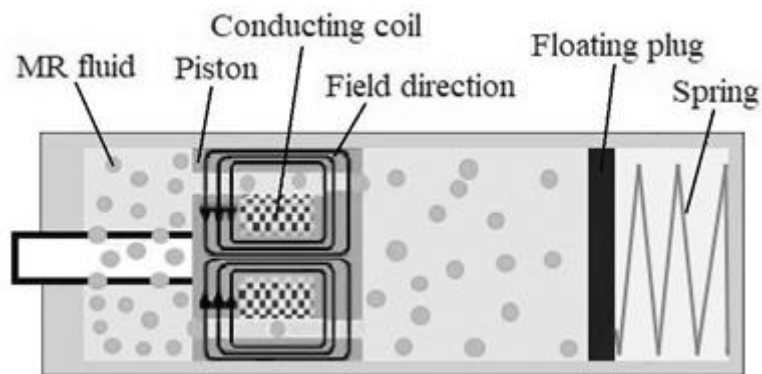

Fig. 3 – Schematic representation of a magnetorheological damper

The main characteristics of a magnetorheological fluid include dependencies such as: the variation of the yield stress with the intensity of the applied magnetic field and the variation of the shear stress according to the shear rate gradient in the non-activated state of the fluid. Application of these dependencies allows you to accurately calculate the necessary geometric parameters of devices and their channels. It follows from the dependence of the yield stress on the strength of the magnetic field that there is a saturation effect in magnetic fluids [5]: after reaching a certain level of the intensity of the magnetic field, the yield stress remains almost unchanged, and a further increase in the strength of the magnetic field does not significantly affect the rheological properties of the liquid (starting with a magnetic field intensity of 200 kA/m – the "saturation point").

The peculiarity of magnetorheological dampers is in the application of ferromagnetic and magnetorheological fluids as a working medium. These fluids allow you to precisely control the characteristics of the damper. The use of sensors and a controller allows you to set the necessary resistance diagrams.

References:

1. Yuxin Zhang, Hong Chen, Konghui Guo, Xinjie Zhang, Shengbo Eben Li. Electro-hydraulic damper for energy harvesting suspension: Modeling, prototyping and experimental validation. *Applied Energy* 199 (2017) 1-12 DOI: 10.1016/j.apenergy.2017.04.085.
2. Seon Jun Moon, Chae Wook, Lim Byunf-Hyun Kim, Young Jim Park. Vibration control of a beam using linear magnetostrictive actuators. *Smart Structures and Materials 2005: Damping and Isolation. Proceedings as SPIE Vol.5760* (SPIE, Bellingham, WA, 2005).
3. Seok-Jun Moon, Chae-Wook Lim, Byung-Hyun Kim, Young-Jim Park. Vibration control of a beam using linear magnetostrictive actuators. *Smart Structures and Materials 2005: Damping and Isolation. Proceedings of SPIE Vol. 5760* (SPIE, Bellingham, WA, 2005).
4. Hui Pang, Fan Liu, Zeren Xu Variable universe fuzzy control for vehicle semi-active suspension system with MR damper combining fuzzy neural network and particle swarm optimization. *Neurocomputing* 306 (2018) 130-140 DOI: 10.1016/j.neucom.2018.04.055.
5. A. S. Karpov, I. V. Nochnichenko, D. V. Kostyuk, Application of ferromagnetic fluid to improve the characteristics of the knee joint prosthesis damper. All-Ukrainian scientific and technical conference of young scientists and students "Innovations of youth – mechanical engineering 2017". Section: Applied hydroaeromechanics and mechatronics, Kyiv, 2017. – P. 2. 05/30/2017.

EXPLORING AIR POLLUTION DATA THROUGH MULTIVARIATE STATISTICAL ANALYSIS

Volodymyr Hura

Ivan Franko National University of Lviv,

Ukraine University St., Lviv

ORCID: 0009-0007-8781-8970

Науковий керівник: Монастирський Любомир Степанович

доктор фізико-математичних наук, професор

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5187/>

Air pollution has increasingly become a crucial global issue due to its severe impacts on public health and climate. The substantial increase in air pollution data, gathered by various environmental monitoring systems worldwide, necessitates effective and efficient analytical techniques to understand and interpret such large and complex datasets. In this context, multivariate statistical analysis has stepped in as an indispensable tool to decipher these comprehensive air pollution datasets.

Multivariate analysis involves statistical interpretation of data collected simultaneously on several variables for a set of observational units. Assisted by state-of-the-art computational techniques, it serves to analyze large and complex datasets, visualize multidimensional data, reduce dimensionality, and identify hidden patterns or structures, providing a unique lens to comprehend air pollution data. Multivariate statistical methods have shown their immense potency in elucidating the dynamics of pollutant emissions, identifying the correlations among different pollutants, identifying pollution sources, and decoding temporal and spatial distribution patterns [1]. The specific ways these statistical methods influence air pollution data include:

1. Analyzing the correlation between different types of air pollutants.
2. Gauging the influence of weather patterns on pollution concentrations.
3. Evaluating the potency of air pollution control strategies.
4. Modeling future trends of air pollution based on historical data.
5. Quantifying the health risks stemming from exposure to various pollutants.

Various multivariate analytical techniques are used in air pollution data analysis, including Principal Component Analysis (PCA), Cluster Analysis (CA), and a host of other advanced methods. PCA simplifies information from multiple variables into a reduced set of 'principal components' without losing significant data, while CA groups data objects based on their inherent characteristics. Both help identify dominant patterns, linkages among air pollutants, and clusters reflecting the distribution and sources of air pollution [2].

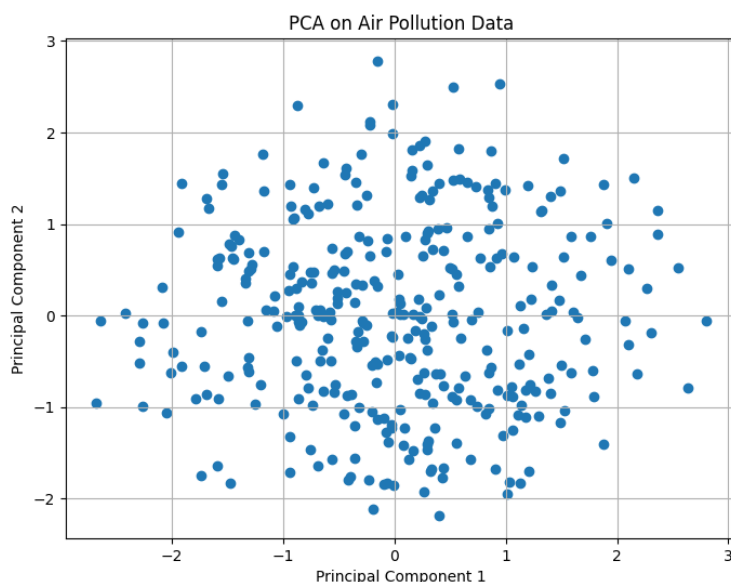

Fig – 1: Visualize the two principal components of PCA

The dispersion of the dots in the plot (Fig-1) provides an overview of how complex, multi-dimensional air pollution data has been reduced and can be interpreted in two primary components. Data points that cluster closely together share similar characteristics in their original multi-dimensional space, while those farther away are

more different. Additional analytical tools like Multiple Linear Regression (MLR), Concentration-Weighted Trajectory (CWT) analysis, Positive Matrix Factorization (PMF), Data Envelopment Analysis (DEA), and Artificial Neural Network (ANN) are also instrumental in examining air pollution data. Multiple Linear Regression (MLR) is a statistical technique used to analyze the relationship between two or more independent variables and a dependent variable. The primary goal of MLR is to model the relationship between the predictors (explanatory variables) and response (dependent variable). In the context of air pollution data analysis, let's say we want to know how different factors like PM_{2.5} concentration, CO concentration, temperature etc., (independent variables) impact the O₃ concentration (dependent variable). This relationship could be modelled using MLR. They help create relationships between pollutants and meteorological factors, identify potential pollution sources, quantify contributing pollution sources, evaluate control measure effectiveness, and model and predict pollution dispersion patterns. Despite their utility, the application of multivariate analysis to air pollution data presents several challenges, including handling missing data and outliers, verifying the assumptions of the methods used, and interpreting results, especially when numerous variables are involved [3].

However, advancements in statistical computing and algorithmic models, coupled with the emergence of machine learning and artificial intelligence technologies, offer exciting opportunities to navigate these challenges and enhance the analysis process, opening new avenues for air pollution research. Given the inherent complexities of air pollution data, multivariate statistical methods offer an effective and robust approach to deciphering intricate relationships and patterns. Although challenges still exist in the analysis and interpretation, advancements in data science and high-tech computing are progressively overcoming these, enabling researchers to delve deeper into the dynamics and impacts of air pollution. Such analytical prowess promises to aid the creation of solid, scientifically backed air pollution mitigation policies and strategies.

References:

1. Pedregosa, et al. (2011). Scikit-learn: Machine Learning in Python. *Journal of Machine Learning Research*, 12, 2825-2830.
2. Hunter, J. D. (2007). Matplotlib: A 2D Graphics Environment. *Computing in Science & Engineering*, 9, 90-95.
3. Waskom, M. et al. (2021). seaborn: statistical data visualization. *Journal of Open Source Software*, 6(60), 3021. <https://doi.org/10.21105/joss.03021>

ГЛИБОКА УТИЛІЗАЦІЯ ТЕПЛОТИ ДИМОВИХ ГАЗІВ КОТЕЛЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ТЕПЛОУТИЛІЗАЦІЙНИХ УСТАНОВОК

Боженко Михайло Федорович

кандидат технічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-2649-0901

Мельниченко Ігор Олегович

студент 4 курсу, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», Київ, Україна

Мітленко Марія Віталіївна

студентка 4 курсу, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», Київ, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5104/>

В багатьох промислово-опалювальних котельнях систем централізованого теплопостачання встановлені водогрійні і парові котли типів КВ-ГМ і ДЕ відповідно. Температура відхідних димових газів при спалюванні природного газу (t'_r) за водогрійними котлами складає (140 – 190) о С, а ККД ($\eta_{к.а}$) – (90,5 – 92,5) %. Для парових котлів $t'_r = (140 – 157)$ о С, а $\eta_{к.а} = (90,3 – 92,8)$ % [1].

Зниження температури відхідних газів та підвищення ККД котлів можливе при використанні поверхневих чи контактних утилізаторів теплоти, в яких за рахунок охолодження димових газів можна нагрівати, наприклад, воду власних потреб котельні (сиру чи хімічно підготовлену) та зовнішніх споживачів. Поверхневі утилізатори експлуатуються зазвичай в так званому «сухому» режимі, а в контактних – здійснюється глибоке охолодження димових газів до температур, які менші за температуру точки роси.

Одним з ефективних теплоутилізаторів є так звана екологічно чиста теплоутилізаційна установка контактного типу ЕКТ [2]. Теплоутилізаційна установка являє собою комбінований контактний теплообмінник, що складається із розміщених в одному корпусі один над одним контактного теплоутилізатора (КТУ) і контактного повітрянагрівача (КПН), об'єднаних у загальний циркуляційний контур насосом.

Димові гази з котла надходять в контактну камеру КТУ, де при контакті з водою охолоджуються і димососом відводяться в димову трубу. Нагріта в КТУ вода частково подається на контактний повітрянагрівач і після нагрівання та зволоження повітря повертається до КТУ. Решта нагрітої води спрямовується у проміжний теплообмінник, де нагрівається вода зовнішніх споживачів.

Нагріте і зволене у КПН повітря подається до дуттьового вентилятора котла, а інколи до нього підмішується сухе повітря з верхньої зони котельні.

Надходження в топку котла додаткової кількості водяної пари з дуттьовим повітрям сприяє зниженню температури в ядрі факела і зменшенню викидів NOx з димовими газами. Окрім цього, за рахунок збільшення вологовмісту дуттьового повітря зростає ентальпія димових газів на виході з котла, що призводить до підвищення ефективності утилізатора.

Як приклад, розглянемо промислово-опалювальну пароводогрійну котельню в м. Тернополі, в якій для покриття навантажень на опалення, вентиляцію і гаряче водопостачання споживачів у 24,4 МВт встановлено 3 водогрійні котли КВ-ГМ-6,5. Парове навантаження на технологію 14,4 т/год покривають 4 парові котли ДЕ-4-14ГМ.

Для природного газу заданого складу за методикою [3] визначили теоретичний об'єм повітря для його спалювання $V_{\text{п}}^0 = 9,91 \text{ м}^3/\text{м}^3$ і масу сухих димових газів $G_{\text{г}}^c = 13,83 \text{ кг}/\text{м}^3$.

В подальших розрахунках брали наступні вихідні дані:

- коефіцієнт надлишку повітря в топці $\alpha_{\text{т}} = 1,05$ і в відхідних димових газах $\alpha_{\text{відх}} = 1,15$;

- вологовміст повітря і природного газу $d_{\text{пов}} = d_{\text{п.л}} = 0,01 \text{ кг}/\text{кг}$;

- параметри димових газів на виході з КТУ: температура $t_{\text{г}}'' = 30 \text{ }^\circ\text{C}$, відносна вологість $\varphi_{\text{г}}'' = 100 \%$, ентальпія $h_{\text{г}}'' = 91,46 \text{ кДж}/\text{кг}$;

- коефіцієнт байпасування димових газів поза КТУ $\theta_{\text{г}} = 0,25$;

- параметри повітря: зовнішнього – температура $t_{\text{з}} = t_{\text{ср.о}} = -0,2 \text{ }^\circ\text{C}$, відносна вологість $\varphi_{\text{з}} = 85 \%$ [4]; після КПН – температура $t_{\text{к.п}} = 40 \text{ }^\circ\text{C}$, відносна вологість $\varphi_{\text{к.п}} = 100 \%$; в верхній зоні котельні – температура $t_{\text{в.з}} = 30 \text{ }^\circ\text{C}$, відносна вологість $\varphi_{\text{в.з}} = 30 \%$;

- коефіцієнт байпасування повітря поза КПН $\theta_{\text{п}} = 0,20$;

- температури потоків води: циркуляційного контуру – перед КТУ $t_{\text{у.п}} = 15 \text{ }^\circ\text{C}$, після КТУ $t_{\text{у.к}} = 50 \text{ }^\circ\text{C}$; зовнішніх споживачів – на вході в теплообмінник $t_{\text{сп.п}} = 5 \text{ }^\circ\text{C}$, на виході з теплообмінника $t_{\text{сп.к}} = 40 \text{ }^\circ\text{C}$.

• За h-d – діаграмою за наведеними вище температурою $t_{\text{з}}$ та відносною вологістю $\varphi_{\text{з}}$ визначили ентальпію зовнішнього повітря на вході в КПН, яка склала $h_{\text{п}}' = 6,7 \text{ кДж}/\text{кг}$.

• За заданими температурою $t_{\text{к.п}}$ та відносною вологістю $\varphi_{\text{к.п}}$ повітря після КПН спочатку визначили його вологовміст $d_{\text{к.п}} = 48,3 \text{ г}/\text{кг с.п.}$, а потім за відомою залежністю – ентальпію, яка склала $h_{\text{п}}'' = 164,4 \text{ кДж}/\text{кг}$.

• За h-d – діаграмою за заданими температурою $t_{\text{в.з}}$ та відносною вологістю $\varphi_{\text{в.з}}$ повітря в верхній зоні котельні визначили його вологовміст $d_{\text{в.з}} = 8 \text{ г}/\text{кг с.п.}$

• За рівнянням суміші при заданому коефіцієнту байпасування $\theta_{\text{п}}$ та визначених вологовмістах повітря $d_{\text{к.п}}$ і $d_{\text{в.з}}$ обчислили вологовміст зволеного повітря, що надходить на пальники котлів, який складає $d_{\text{п.к}} = 40,3 \text{ г}/\text{кг с.п.}$

• За методикою [3] визначили дійсний об'єм водяної пари в димових газах при використанні в пальниках зволоженого повітря ($V_{\text{H}_2\text{O}} = 2,77 \text{ м}^3/\text{м}^3$) та з урахуванням густини водяної пари при нормальних умовах ($\rho_{\text{H}_2\text{O}}^0 = 0,804 \text{ кг}/\text{м}^3$) і при наведеній вище величині G_{r}^c обчислили вологовміст димових газів на виході з котлів – на вході в контактні теплоутилізатори, який складає $d'_{\text{r}} = 0,16 \text{ кг}/\text{кг с.г.}$

В процесі розрахунків також обчислювали середню густину повітря і середні густини димових газів (для водогрійних та парових котлів), які були в подальшому враховані при визначенні об'ємних витрат потоків повітря в КПН та димових газів в КТУ.

Параметри встановлених котлів, а також основні результати розрахунків ЕКТ, які виконані за методикою [3], наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Результати розрахунків ЕКТ

Найменування параметра	Позначення	Одиниця	Значення для котла	
			КВ-ГМ-6,5	ДЕ-4-14ГМ
Параметри котлів				
Витрата природного газу	$B_{\text{к}}$	$\text{м}^3/\text{год}$	830	304
Температура газів на виході з котла	t'_{r}	$^{\circ}\text{C}$	185	153
Контактний повітрянагрівач				
Масова витрата сухого повітря	$L'_{\text{п}}$	$\text{кг}/\text{с}$	3,1	1,13
Теплова потужність КПН	$Q_{\text{КПН}}$	кВт	391,6	142,7
Об'ємна витрата повітря	$V_{\text{п}}$	$\text{м}^3/\text{с}$	2,11	0,77
Площа поперечного перерізу КПН	$f_{\text{КПН}}$	м^2	1,41	0,50
Контактний теплоутилізатор				
Ентальпія димових газів на вході в КТУ	h'_{r}	$\text{кДж}/\text{кг}$	643,3	602,2
Теплова потужність КТУ	$Q_{\text{КТУ}}$	кВт	1283	432,9
Витрата циркуляційної води, що нагрівається в КТУ	$W_{\text{ц}}$	$\text{кг}/\text{с}$	6,07	1,97
Об'ємна витрата димових газів	V_{r}	$\text{м}^3/\text{с}$	2,65	0,94
Швидкість димових газів	v_{r}	$\text{м}/\text{с}$	1,88	1,87
Сторона квадрата утилізатора	a	дм	12	7
Зовнішні споживачі				
Потік теплоти на нагрівання води зовнішніх споживачів	$Q_{\text{сп}}$	кВт	891,4	290,2
Витрата циркуляційної води для нагрівання води зовнішніх споживачів	$W_{\text{сп}}$	$\text{кг}/\text{с}$	6,07	1,97
Витрата води зовнішніх споживачів	$G_{\text{сп}}$	$\text{кг}/\text{с}$	6,07	1,97

Як було зазначено вище, окрім використання нагрітої в КТУ циркуляційної води для нагрівання і зволоження повітря в КПП, її частина надходить на нагрівання води зовнішніх споживачів, при цьому загальну кількість утилізованої теплоти для цих потреб за опалювальний сезон, ГДж/рік, визначили за формулою

$$Q_{\text{ут}} = \Sigma Q_{\text{сп}} \frac{t_{\text{вн}} - t_{\text{ср.о}}}{t_{\text{вн}} - t_{\text{р.о}}} n_o \cdot 24 \cdot 3,6, \quad (1)$$

де $\Sigma Q_{\text{сп}}$ – сумарний тепловий потік для нагрівання води зовнішніх споживачів, МВт; $t_{\text{вн}}$ – температура внутрішнього повітря опалюваних приміщень, °С; $t_{\text{ср.о}}$ – середня температура зовнішнього повітря за опалювальний період, °С; $t_{\text{р.о}}$ – розрахункова температура зовнішнього повітря на опалення, °С; n_o – тривалість опалювального періоду, діб.

В розрахунках брали за даними табл. 1 величину $\Sigma Q_{\text{сп}} = 3,835$ МВт (при роботі всіх встановлених котлів), $t_{\text{вн}} = 20$ °С, а за кліматологічними даними для м. Тернополя визначили $t_{\text{ср.о}} = -0,2$ °С, $t_{\text{р.о}} = -22$ °С, $n_o = 184$ доби, тоді величина енергетичного ефекту становитиме $Q_{\text{ут}} = 29322$ ГДж/сезон. З урахуванням вартості одиниці теплоти за даними Тернопільськтеплокомуненерго 2146 грн/ГКал (512,17 грн/ГДж) економічна ефективність утилізації теплоти димових газів в котельні складе 15017848 грн/сезон.

Список використаної літератури:

1. Алабовський О. М. Проектування котелень промислових підприємств: курсове проектування з елементами САПР : навч. посібник для студентів вузів із спец. «Промислова теплоенергетика» / О. М. Алабовський, М. Ф. Боженко, Ю. В. Хоренженко. – Київ : Вища школа, 1992. – 207 с.
2. Экологически чистая теплоутилизационная установка с контактными теплообменниками: отчет о НИР (заключит.) : 25-11 / Институт проблем энергосбережения НАН Украины; рук. Л.Г.Семенюк; исполн. : А. А. Михайлов и др. – Киев, 1994. – 64 с. – Инв. № 1194.
3. Боженко М. Ф. Енергозбереження в теплопостачанні : навч. посіб. / М. Ф. Боженко, В. П. Сало. – Київ. : НТУУ «КПІ», 2008. – 268 с.
4. ДСТУ – Н Б В. 1.1 – 27:2010. Захист від небезпечних геологічних процесів, шкідливих експлуатаційних впливів, від пожежі. Будівельна кліматологія. – Чинний від 2011 – 11 – 01. Київ: Мінрегіонбуд України, 2011. – 123 с.

АНАЛІЗ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ДИЗЕЛЬНОГО ПАЛИВА

Думин Володимир Володимирович

студент, Національний університет «Львівська політехніка»

Шпак Оксана Іванівна

кандидат технічних наук, старший викладач,

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID: 0000-0002-2093-9029

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5122/>

Наукові дослідження системи контролю із застосуванням електричних методів [1] з використанням ємнісного сенсора у широких діапазонах частот електромагнітного поля дозволяють провести залежність від хімічної природи дизельного палива (ДП) та визначити якість палива більш оперативно. Дослідження нових методів, які використовують задачі оптимізації, дозволять встановити залежність електричних параметрів дизельного палива від математичного алгоритму, який зводиться до розв'язання параметричної оптимізації для мінімізації функції.

Електрична схема призначена для одержання експериментальних даних дизельного палива, яка містить генератор, вольтметр, осцилограф, магазин опорів і досліджуваний об'єкт [2]. Послідовність дослідження наступна. Схему дослідження під'єднують до джерела живлення, заповнюють місткість досліджуваним паливом, в яке встановлюється ємнісний давач, і проводять експериментальні дослідження для досліджуваного палива. Таким чином визначають напругу $U_{вих}$ для досліджуваного палива на частоті від 500кГц до 10МГц для досліджуваного зразка. Результати експериментальних досліджень, тобто виміряні значення вихідної напруги і значення вхідної напруги від зміни частоти, зводять в таблицю 1.

Амплітуду досліджуваного сигналу A визначають за формулою:

$$A = \frac{U_{вих}}{U_{вх}}, \quad (1)$$

де $U_{вих}$ – покази вихідної напруги, які знімають з осцилографа; $U_{вх}$ – вхідна напруги, яку виставляють на вольтметрі, і підтримують сталою ($U_{вх} = 5В$).

Результати обчислень амплітуди досліджуваного сигналу також заносять в таблицю. За даними таблиці будують графічне зображення приведенного значення досліджуваного сигналу від частоти і роблять висновки про якість досліджуваного палива (рис.1).

Таблиця 1

Результуючі дані

f_i	f_0	f_1	f_2	f_3	f_4	f_5	f_6	f_7	f_8	f_9	f_{10}	f_{11}	f_{12}	f_{13}
$f, \text{МГц}$	0	0,5	0,8	0,9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A_{Pi}	0	0,38	0,68	0,76	0,84	0,6	0,66	0,46	0,44	0,32	1,2	2,16	1,52	1,24

Якщо відома залежність між електричними параметрами та одиничними параметрами продукції, то можна записати, що

$$P = F (X_1, X_2, \dots, X_n). \quad (2)$$

Також вираз (2) може набути і іншого математичного значення, застосувавши до нього еволюційний метод апроксимації функцій дійсними поліномами [3]. Тобто, якщо вхідною інформацією є набір дискретних значень аргументу і функції, то основний фокус такого підходу полягає в апроксимації функцій за допомогою дійсних поліномів, які надають більшу гнучкість у різних сценаріях. Даний математичний алгоритм зводиться до розв'язання параметричної оптимізації для мінімізації функції розбіжності між отриманим результатом і бажаним.

Використовуючи даний метод, можна представити залежність (2) у вигляді полінома третьої степені після застосування генетичного алгоритму (рис.1).

$$A(f)_P = 0,76f^{1,0595} + 6,0710f^{2,2833} - 6,3197f^{2,2682} \quad (3)$$

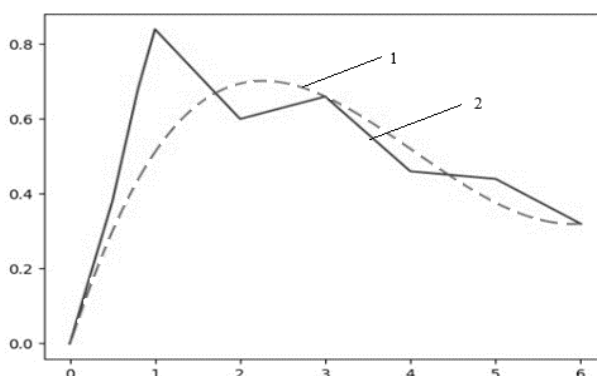

Рис. 1. графік апроксимованої функції (1 – залежність амплітуди вимірювального перетворювача ДП від частоти f , 2 – залежність розрахованого значення за ГА від частоти f).

Процедура дослідження системи контролю дизельного палива може бути здійснена як електричним шляхом так і комп'ютеризовано. В останньому випадку достатньо мати показники палив їх допустимі межі відхилень, знати основи математичного та програмного апарату та вміти застосувати розроблений генетичний алгоритм.

Список літератури:

1. Design and analysis of electrical automation control system based on path optimization hybrid algorithm. 2021 4th International Conference on Information Systems and Computer Aided Education, Dalian, China, September 2021. DOI: <https://doi.org/10.1145/34822632.3482744>
2. Шпак О. І. Розроблення методу оцінювання характеристик якості дизельного і біодизельного палив та їх сумішей: авторефер. дис. ... канд. техн. наук: 05.01.02. Львів, 2013. 21 с.
3. Самотий В., Дзелендзяк У. Використання генетичних алгоритмів для апроксимації функцій дійсними поліномами // Комп'ютерні науки та інформаційні технології: Вісник НУ «Львівська політехніка» – 2011. – № 694. – с. 313-318.

ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ МІКРОКЛІМАТУ ЦЕХУ ШТАМПУВАННЯ ПЛАСТМАСОВИХ ДЕТАЛЕЙ

Іваницький Валентин Петрович

доктор фізико-математичних наук, професор,
Ужгородський національний університет
ORCID: 0000-0001-6234-1861

Фозекош Діана Дмитрівна

студентка, Ужгородський національний університет

Шемет Андрій Васильович

студент, Ужгородський національний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5118/>

Мікроклімат виробничих приміщень характеризується комплексним поєднанням цілого ряду параметрів внутрішнього повітряного середовища. До основних із них відносяться:

- температура;
- відносна вологість;
- інтенсивністю повітряного обміну із зовнішньою атмосферою;
- швидкістю та напрямками повітряних потоків;
- хімічним складом повітряного середовища;
- концентрацією в повітрі частинок пилу та інших «механічних» домішок;
- інші параметри.

Ефективну трудову діяльність у виробничих приміщеннях можна забезпечити лише при перебуванні наведених вище параметрів в оптимальних діапазонах їхніх змін. Такі діапазони встановлюються відповідними санітарними нормами на основі врахування закономірностей фізіологічного та психологічного функціонування людини. При відхиленні від оптимальних

параметрів мікроклімату спостерігається погіршення працездатності, комфортності та продуктивності праці робітників.

Відхилення від оптимальних параметрів мікроклімату у виробничих приміщеннях обумовлюються, у більшості випадків, порушенням режимів функціонування технологічного обладнання, його несправностями, недосконалістю алгоритму роботи систем контролю за мікрокліматом, неправильним проектуванням та режимами роботи обладнання систем обігріву, вентиляції та інше. Тому актуальним є встановлення у виробничих цехах ефективних сучасних автоматизованих систем для контролю та керування параметрами мікроклімату. При цьому алгоритм функціонування такої системи має відповідати умовам виконання виробничих процесів у конкретному приміщенні.

Нами проведено аналіз основних чинників погіршення мікроклімату у виробничих приміщеннях компресійного формування пластмасових деталей та виконано ескізне проектування автоматичної системи контролю мікроклімату для таких цехів.

Дослідження повітряного середовища в умовах реального функціонування цеху показали:

1. Вологість та температура повітря в приміщенні постійно змінюються в невеликих межах і швидко вирівнюються по всьому цеху в умовах постійного обміну із зовнішнім середовищем за рахунок вентиляції. Тому для цих параметрів доцільно встановлювати кілька давачів, залежно від площі приміщення. При цьому місця встановлення даних давачів мають відповідати найбільш критичним мікрокліматичним умовам праці, наприклад, поблизу працюючого обладнання.

2. Концентрація вуглекислого газу на всій території цеху протягом двох змін роботи була досить далека від критичної санітарної межі, що зумовлено хорошою вентиляцією, малою кількістю робітників та відсутністю технологічних джерел даного газу. Тому встановлення давачів CO_2 є недоцільним.

3. Виявлено наявність у повітрі домішок окису вуглецю з концентрацією біля 1 мг/м^3 . Зазвичай цей параметр дуже повільно змінюється з часом при оптимальних умовах експлуатації компресійного устаткування. Але при суттєвому відхиленні від оптимальних технологічних умов та при нештатних ситуаціях на штампувальних апаратах концентрація даного газу може суттєво збільшуватися. Тому є необхідність постійного контролю даного параметра мікроклімату, оскільки присутність окису вуглецю майже не сприймається органами відчуттів людини. Враховуючи великий об'єм приміщення та постійну імпульсну зміну його складу, було прийнято рішення про встановлення кількох давачів чадного газу із їх розміщенням безпосередньо в зоні роботи компресійного обладнання. Рівень допустимої концентрації CO для даних давачів встановлено на рівні 4 мг/м^3 , що на 20 % менше від гранично допустимої концентрації згідно із санітарними нормами.

4. Освітлення цеху забезпечується значною кількістю світильників, розміщених рівномірно по стелі приміщення. Тому визнано достатнім для контролю рівня загальної освітленості цеху встановити один давач. Освітлення інформаційних табло та пультів керування установок компресійного пресування забезпечується загальним освітленням у цеху та їхньою локальною підсвіткою. Тому встановлювати в робочій зоні кожного пресу окремий давач рівня освітленості визнано недоцільним. Більш адекватним організаційним рішенням буде постійне слідкування за справністю світильників загального освітлення цеху та ламп локальної підсвітки.

5. Протікання технологічних процесів не приводить до появи в повітряному середовищі цеху помітної концентрації частинок пилу та інших «механічних» домішок.

У результаті досліджень зроблено технічну пропозицію про введення до автоматичної системи контролю мікроклімату цеху пресування пластмасових деталей площею біля 750 м²:

- 5 комплексних давачів температури та вологості повітря;
- двох давачів концентрації окислу вуглецю;
- одного давача загального рівня освітленості робочого простору;
- загальнодоступного інформаційного табло із звуковим попередженням про наближення концентрації чадного газу до критичного рівня.

СИСТЕМА КЕРУВАННЯ ПОГЛЯДОМ НА ОСНОВІ МЕТОДУ ЕЛЕКТРООКУЛОГРАМИ

Коцюбайло Антон Васильович

*аспірант, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Антонюк Олександр Ігорович

*старший викладач, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5151/>

Електроокулограма (EOG) є результатом реєстрації біопотенціалів, які виникають внаслідок рухів м'язів очей. Концептуально око можна представити як диполь, електричну систему із протилежними електричними зарядами (позитивний та негативний) на передній (рогівці) та задній (сітківці) поверхнях очей відповідно (рис. 1). Внаслідок руху очей заряди на поверхні ока змінюють своє положення, що призводить до генерації електричних сигналів.

Електроокулографія використовується для реєстрації цих електричних сигналів, які дозволяють вивчати та аналізувати рухи очей [1]. Метод дозволяє відстежувати зміни положення та рухи очей, що має широкі застосування як у наукових дослідженнях, так і в медичних діагностиках.

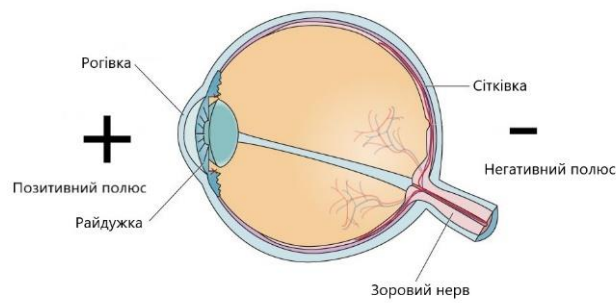

Рисунок 1.1 – Диполь ока

Метод електроокулографії використовує електричну активність очей для визначення їхньої позиції та руху. У системі керування поглядом, що є основою методу, використовуються 6 електродів, які розташовані на шкірі навколо очей. Ці електроди реєструють електричні сигнали, які виникають внаслідок активності м'язів очей. Розташування цих електродів зображено на рис. 1.2. Після цього отримані сигнали ЕОГ аналізуються для визначення руху та позиції очей.

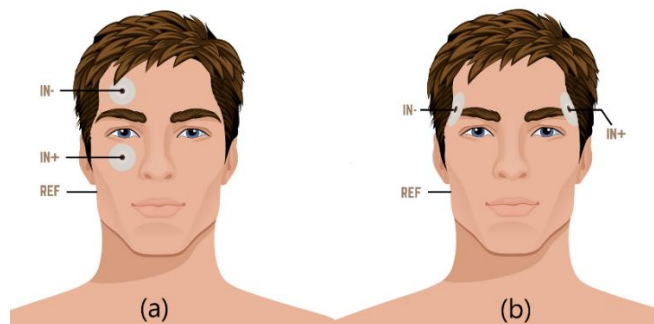

Рисунок 1.2 – Схема розміщення електродів для реєстрації ЕОГ:

- (а) – розміщення електродів для вимірювання вертикального руху очей,
- (б) – розміщення електродів для вимірювання горизонтального руху очей

Для обробки зареєстрованих сигналів ЕОГ пропонується структурна схема електронного тракту системи керування поглядом, що складається з 7 блоків (рис. 1.3):

1. Інструментальний підсилювач з коефіцієнтом підсилення 21 використовується для посилення слабких сигналів ЕОГ.

2. ФВЧ з частотою зрізу 0,1 Гц служить для фільтрації шумів та інших високочастотних сигналів, що не пов'язані з ЕОГ.

3. Режекторний ФНЧ 2-го порядку з частотою зрізу 6,2 Гц та коефіцієнтом підсилення 3 використовується для видалення завад від лінії електропередач та інших низькочастотних сигналів.

4. Блок нормалізації та підсилення сигналу з коефіцієнтом 3 забезпечує зсув сигналу ЕОГ до центру динамічного діапазону та його подальше підсилення.

5. АЦП конвертує аналоговий сигнал ЕОГ у цифровий для подальшого аналізу та обробки обчислювальним компонентом.

6. Інтерфейсний перетворювач USB-UART забезпечує взаємодію між системою та зовнішнім середовищем.

7. Обчислювальний компонент відповідає за цифрову обробку та класифікацію сигналів керування взглядом.

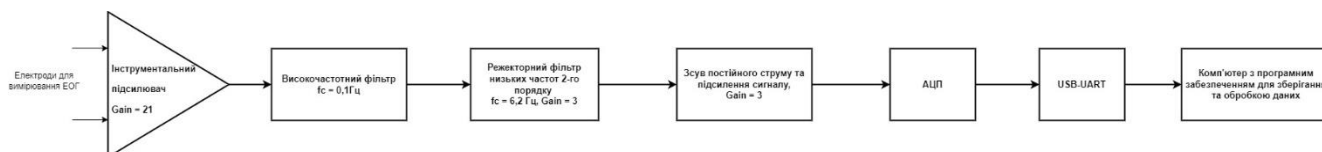

Рисунок 1.3 – Структурна схема електронного тракту системи керування поглядом

Для класифікації отриманих даних ЕОГ та визначення рухів, таких як рухи вліво, вправо, вгору, вниз та кліпання очей, використовуються методи машинного навчання. Кожен з цих методів має свої унікальні особливості, але в цілому їхній принцип полягає в навчанні алгоритмів на основі наявних даних для автоматичного прогнозування або класифікації нових даних.

На рис. 1.4 представлені результати моделювання використання 12 методів класифікації для визначення напрямку погляду. Виявлено, що найточнішим серед них є метод "випадкового лісу" (Random Forest) [5], з точністю визначення на рівні 0.904. Цей метод обраний для використання в основі алгоритму класифікації в запропонованій системі керування поглядом.

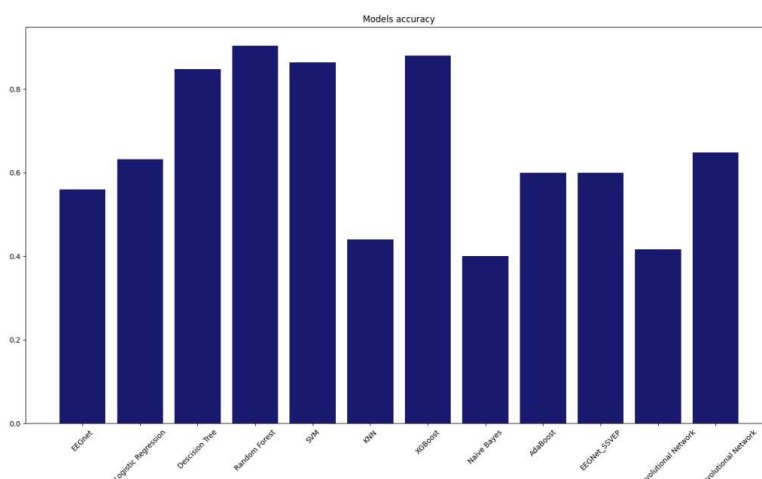

Рисунок 1.4 – Гістограма точності визначення напрямку ока за результатами моделювання використання різних методів класифікації

Список використаних джерел:

1. EOG-based visual navigation interface development [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0957417412004770>.
2. EOG-based Human-Computer Interface system development [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0957417409008835>.
3. Robust Eye Movement Recognition Using EOG Signal for Human-Computer Interface [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-22191-0_63.
4. EOG-based eye movement detection and gaze estimation for an asynchronous virtual keyboard [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1746809418301757>.
5. Comparison of Classification Algorithms in Machine Learning [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://thecleverprogrammer.com/2021/10/02/comparison-of-classification-algorithms-in-machine-learning/>.

УПРАВЛІННЯ ЕЛЕКТРОПРИВОМ ПЕРЕМІЩЕННЯ КОЗЛОВОГО КРАНА

Штена Євгеній Павлович

кандидат технічних наук,

Одеський національний технологічний університет, Одеса

Шейда Голбад Камбіз Ахмадович

доктор філософії в технічних науках,

Одеський національний технологічний університет, Одеса

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/5167/>

Механізми горизонтального пересування козлових кранів виконуються тільки з роздільними приводами. Привод встановлюється в опору, яка є частиною несучої конструкції крана [1, с. 8]. Основною вимогою до даного механізму є узгоджене пересування опор козлового крана при однаковій швидкості обертання двигунів. Тому, на основі даної вимоги, необхідне застосування спеціальної системи, яка забезпечить узгоджену роботу приводу коліс. Механізми пересування є єдиними, де необхідна система узгодження або синхронізації. Застосування відповідної системи пов'язане з усуненням можливості перекосів опор, яке може виникнути при відхиленнях ідентичності механічних характеристик електродвигунів, при нерівномірному розподілі навантаження на мосту крана у момент пересування. У разі розузгодження швидкостей обертання двигунів в механізмах пересування, виникає ризик зходження крану з рейок, а також значно підвищується знос реборд ходових коліс та підкранових шляхів.

У механізмах пересування козлових кранів застосовуються декілька видів систем управління: релейно-контакторні, дросельні і частотно-регульовані.

На даний момент найбільш часто в механізмах козлових кранів застосовується електропривод на основі асинхронного двигуна з фазним ротором з реостатним керуванням за допомогою силових контролерів або простих релейно-контакторних систем. У дану систему також входить функція узгодження механізмів пересування. Використання релейно-контакторних систем управління, обумовлено умовами роботи козлових кранів: троллейна система живлення, вологість, загазованість, висока різкі коливання температури по довжині прольоту, висока інтенсивність роботи крана, що характеризується великою тривалістю і частотою включень. Проте, не дивлячись на її широке застосування (шляхом електричного узгодження роторів), вона є неефективною.

Це пов'язано з багатьма чинниками. По-перше, перемикання ступенів пускових опорів в процесі розгону двигуна викликає стрибкоподібні зміни його моменту і кидки струмів у великих межах, що посилюється при зниженні числа ступенів. Це може з'явитися причиною виникнення пружних механічних коливань і порушити плавність протікання перехідних процесів.

По-друге, при використанні систем багаторухового електроприводу для козлових кранів з відносно великим прольотом (більше 25 метрів) не одночасне замикання контактів релейно-контакторної системи, приводить до різних прискорень кожного двигуна, що викликає додаткові динамічні навантаження в механізмах і металоконструкції крана, і, в результаті розсинхронізації – підвищений знос рухомих елементів, а також ризик зходження крану з рейок.

Результати вимірів, що неодноразово проводилися на експлуатованих кранах, показали, що відхилення опорів роторних ланцюгів бувають дуже значними. В середньому відношення між еквівалентними опорами двигунів протилежних опор складає 1,4 ... 1,6, у деяких кранів 2,0 ... 2,2.. Для зменшення ступеня відмінності при завантаженні опору роторних ланцюгів двигунів протилежних опор, застосовуються зрівнюючі додаткові резистори. При цьому наявність додаткових резисторів приводить до появи додаткових втрат.

Разом з тим той же час практично після кожного гальмівного процесу узгодженість двигунів порушуватиметься, тому при електричному розузгодженні їх роторів під час пуску двигунів виникають сильні поштовхи.

Відхилення в діаметрах ходових коліс протилежних опор може досягати до 2-3 мм, що також позначається на розподілі завантаження між двигунами. Разом з релейно-контакторною системою в механізмах кранів використовується дросельна система. Вона є більш оптимальною в нерегульованому електроприводі козлового крана. Використання пускового дроселя для обмеження струму ротора двигуна в пускових і гальмівних режимах, забезпечує плавність пуску і гальмування механізмів. Додаткові втрати роблять цю систему не ефективною.

За рахунок забезпечення плавного розгону механізмів і особливо, плавного, але інтенсивного гальмування, різко збільшується термін служби механічних вузлів (редукторів, муфт, валів, скатів, і так далі). Повністю виключається людський фактор машиніста крана, оскільки вибрана при наладці інтенсивність розгону і гальмування механізмів залишається незмінною.

Електропривод механізму горизонтального руху має забезпечувати жорсткі механічні характеристики в режимах двигуна та гальма.

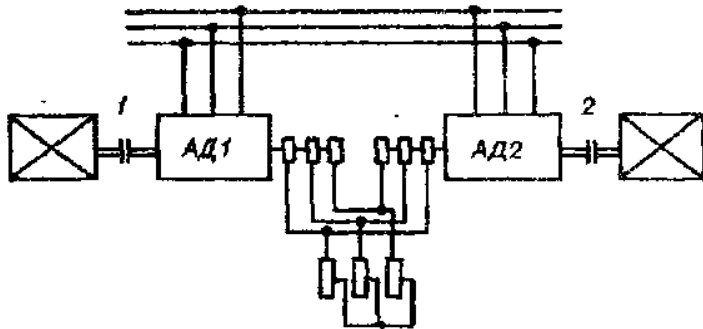

Рисунок 1 – Схема електричного валу з реостатами в колі роторів двигунів.

При використанні двох приводних двигунів коліс переміщення крана потрібно забезпечити їх синхронну роботу. Це можливо при використанні електроприводу за системою електричного валу [2. с. 576] (Рис.1) .

Електричний вал складається з двох асинхронних двигунів з фазним ротором АД1 і АД2, кола роторів яких з'єднанні синфазно між собою. Синхронне регулювання частоти обертання двигунів здійснюється регулюванням опорів реостатів приєднаних до кола роторів.

Недоліками такого способу регулювання є втрати енергії в резисторах складають 20-30% від загальної споживаної потужності; поштовхи моменту двигуна, що негативно позначаються на механічному устаткуванні і, відповідно, швидкість пересування також носить нерівномірний характер.

При відключенні мережі ротори, як правило, не зупиняються в узгодженому положенні, а зміщуються відносно один одного на деякий кут. Однією з основних причин виникнення неузгодженості є неодноразовість накладення механічних гальм. Тому прагнуть схему компоувати таким чином, щоб гальма накладалися після повної зупинки двигунів, а відключення відбувалося після накладення гальм [3, 46].

У зв'язку з приведеними недоліками реостатних схем електричного валу вирішено здійснювати регулювання швидкості двигунів за допомогою перетворювача частоти, ввімкненого у коло роторів (Рис.2).

За такою схемою, статорні обмотки двигунів приєднуються до спільної мережі, від якої живиться і перетворювач частоти. Ротори двигунів електрично пов'язані між собою, і отримують напругу живлення від перетворювача частоти. Особливістю даної схеми є те, що швидкість обертання роторів двигунів буде пропорційною до ковзання та обернено пропорційною до частоти живлення, яка на них подаватиметься.

Швидкість обертання машин буде рівною:

$$\omega_p = \frac{2 \cdot \pi}{p} \cdot (f_1 - f_2)$$

де f_1 – частота напруги живлення статора, f_2 – частота напруги живлення ротора.

Це справедливо при рівних навантаженнях на обох двигунах. При збільшенні навантаження на одному з двигунів, його ковзання збільшиться, а швидкість зменшиться. При новому ковзанні ЕРС ротора більш завантаженого двигуна збільшиться, що призведе до збільшення струму його ротора, а відповідно і збільшення моменту. Система повернеться у вихідне положення і працюватиме узгоджено.

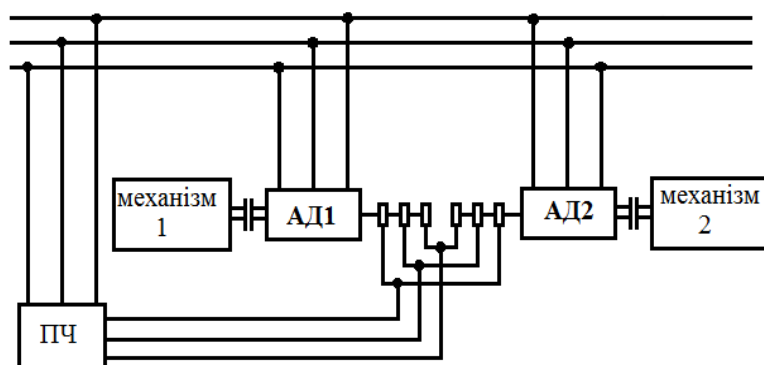

Рисунок 2 – Схема електричного валу з перетворювачем частоти в колі роторів.

Струм у колі роторів (Рис.3). залежить від кута непогодження роторів Θ та ковзання s . Якщо кут непогодження рівний 0, тобто, система працює синхронно, то струм узгодження рівний 0. Чим більший кут непогодження, тим відповідно більше значення врівноважуючого струму. Також струм збільшується при збільшенні ковзання.

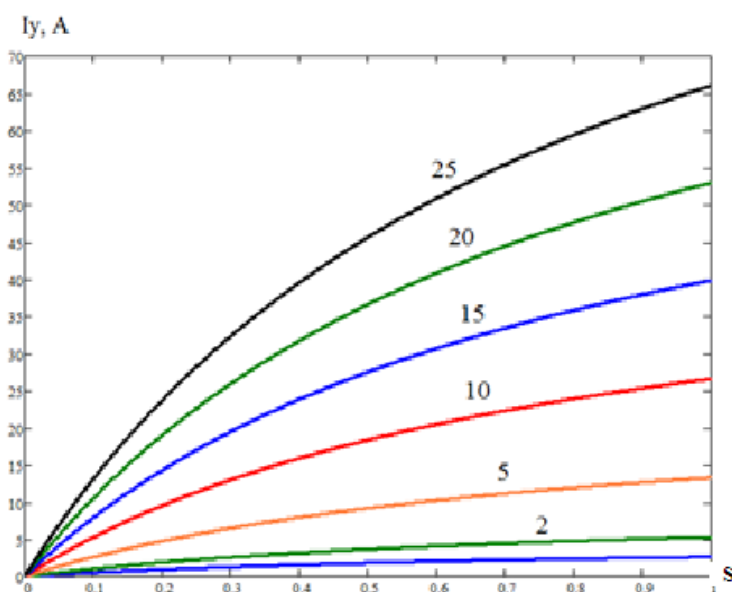

Рисунок 3 – Графік залежності врівноважуючого струму I_y від кута непогодження Θ при ковзанні від 0 до 1.

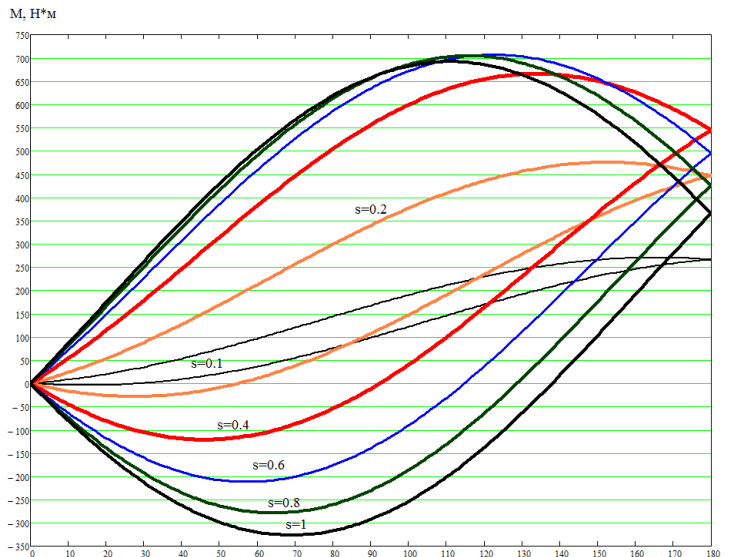

Рисунок 4 – Графіки залежності моментів двигунів від кута непогодження при ковзаннях від 0 до 1.

З приведеного графіків можна зробити висновок, що для даної системи номінальним являється кут непогодження до 15 градусів, оскільки при ньому, та при ковзанні близькому до 1, що відповідає швидкості крану при рушанні з місця, врівноважуючий струм не перевищує номінального струму роторів та перетворювача частоти.

Як видно з наведених графіків моменти двигунів знаходяться у протифазах, і відповідно допомагатимуть один одному при виникненні нерівностей навантаження.

Значення моменту тим більше, чим більше кут непогодження, який викликає цей момент і врівноважуючий стум. Також більші значення моментів відповідають більшим значенням ковзання, з чого слідує, що при менших швидкостях система може врівноважуватись при більших значеннях нерівностей моментів навантаження та більших кутах непогодження (Рисунок 3). Як видно з наведених залежностей, графіки врівноважуючи моментів двигунів знаходяться у протифазах, і відповідно допомагатимуть один одному при виникненні нерівностей навантаження.

Для підтвердження наведених вище графіків було проведено дослідження розглянутої системи електроприводу на електронній моделі (Рис.5)

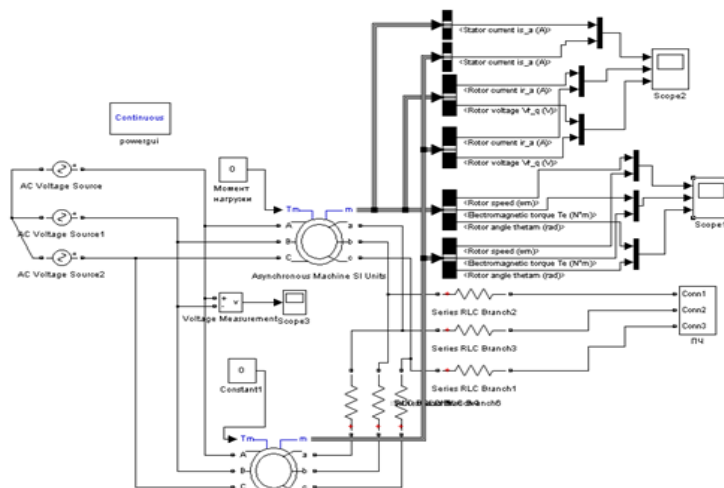

Рисунок 5 – Електронна модель Електроприводу.

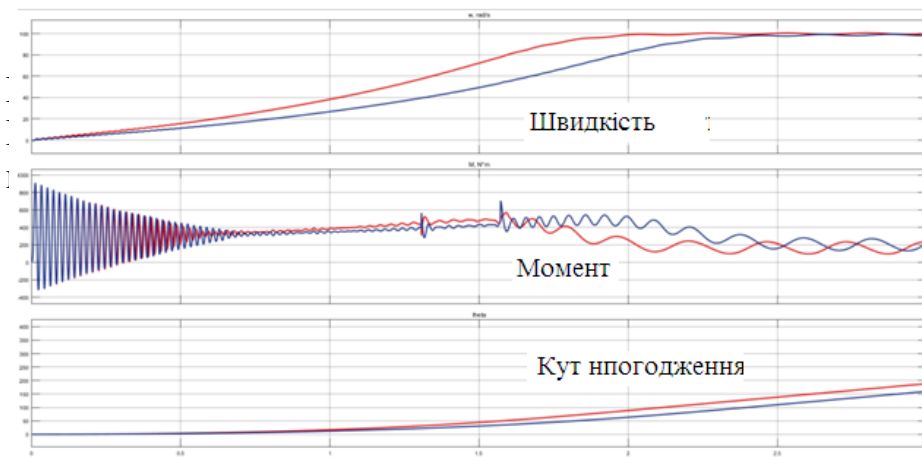

Рисунок 6 –
Результати
моделювання.

Як видно з приведених графіків (Рисунок 6), спочатку присутня деяка відмінність між швидкостями двигунів, через нерівномірне навантаження, що викликає поворот роторів двигунів на різний кут, відповідно, з'являється і деякий зсув ЕДС роторів, що викликає появу врівноважуючого моменту. Як видно з графіку моментів двигунів, вони зсунуті один відносно одного на деякий кут, і допомагають двигунам вирівняти свої швидкості. З графіку швидкостей, що вони зрівнюються, і відповідають заданій величині.

ВИСНОВОК

Результати моделювання показали, що розроблена система забезпечує синхронізацію обертання ведучих коліс при нерівномірному розподілі навантаження на них. Розроблений електропривод задовольняє вимогам електроприводу пересування мостового крану.

Список літератури:

1. В.н. Лой, П. А. Протас, Г. И. Завойских. Лесоскладское грузоподъемное оборудование. Минск БГТУ 2005 ст. 8-14 с. 8-9.
2. Усманходжаев И. М. Система согласованного вращения асинхронных двигателей. / И. М. Усманходжаев, П. И. Сагитов // Электротехника. 1976. № 2. – с. 46-51.
3. С. В. Гаврилова, А. В. Доманов, В. И. Доманов системы согласованного вращения асинхронных двигателей. Известия Самарского научного центра Российской академии наук, том 17, № 2 (4), 2015. – с. 732-736.
4. Сандлер А. С. Регулирование скорости вращения асинхронных двигателей: М. Энергия. 1966 г. 320 с.

Наукове видання

«Світ наукових досліджень. Випуск 25»

Рік заснування – 2011

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 22.12.2023
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

